

TĖVYNĖS SARGAS.

№^o 12.

1902.

Atsakomasis redaktorius: J. Lapinas, Tilsit.

Rankraščius ir pinigų siųsti reikia:
An das katholische Pfarramt Bilderweitschen
bei Eydtkuhnen (Ostpr.)

„T. Sargo“ pas p. J. Schoenkę.

1340	egz.	Krilovo pasakos.
1280	„	Volungė.
1380	„	Vaizdeliai.
495	„	Sunaudojimas vandeny.
247	„	Obrusiteliai.
1900	„	Blaivininkų knygelė.
178	„	Dailidė.
1830	„	Balsas amerikiečių lietuvių.
215	„	Žinyčia № 4—5.
45	„	Žinyčia № 2.
96	„	Žinyčia № 3.
4995	„	Paaugusių žmonių knygelė (iš tų pareikalavau sau 400 egz.

„T. S.“	1896 m.	egz. ką truksta № 1.
„	1896	5 „ „ „ „ 1, 9, 11.
„	1897	40 kompletų; 22 egz. ką tr. № 3.
„	1898	3 egz. ką truksta № 2; 5 egz. k. tr. 1, 2 ir 3.
„	1898	100 „ „ „ 1, 2 ir 3.
„	1899	5 „ „ „ 1; 7 egz. ką tr. 1 ir 2;
„		15 „ „ „ 1, 2, 4, 15 e. k. t. N 1, 2, 4, 6,
„	1900	176 kompletai.
„	1901	32 „ 26 egz. ką truksta № 1.

Iš senų T. S. priedų pasidarė sekančios knygos:

215	egz.	Apie girtuoklystę ir blaivystę.
321	„	Bičių knygelė.
230	„	Garborius ir kailidirbis.
214	„	Gydymas nuo patrakimo ir nuo raupų į čiepijimas.
220	„	Iš kur kukaliai terp kviečių.
275	„	Javų mitalas.
435	„	Jubiliejus.
345	„	Kandidatas į kunigus.
210	„	Ką sako apie blaivystę L. Tolstoi.
50	„	Kalendorių 1900 m.
665	„	Įvairios rodos iš Kalendoriaus 1900 m.
620	„	Keidošių Onutė.
300	„	Ko reikia žemės, kad būtų vaisinga.
50	„	Laimė iš svetur.
925	„	Neatmezgamas mazgas.
50	„	Šimtmetinės sukaktuvės žemaičių vysk Motiejaus.

Nr 12 A.

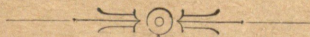
Tėvynės Sargas.

Mėnesinis keimarinis laikraštis.

Gaunamas pas Rev. A. Kaupą už 1 dol. Scranton, Pa. Theodore Str. 114.,
pas Rev. A. Miluką, Shenandoah, Pa. North America ir pas J. Schoenke
už 50 kap. (Tilsit, Ostr. Goldschmiedestr. 8).

Turinys slėpiamosios (A) dalies.

Vyskupas Antanas Baranauckas. <i>Red.</i>	2
J. M. Stepono Zvieravyčės, Vilniaus Vyskupo memorialas, kurį jis Peterburge budamas, ministrui buvo padavęs.	3
Mokyklų dalykai.	8
Įvairios žinios	9
Raseinuose. Salake. <i>Erškietis.</i> Iš Līgumos. <i>Laukinis.</i> Utėna <i>Utėnas.</i> Iš Raseinių. <i>Raseinių Magdė.</i> Iš Raseinių. <i>Imkus.</i> Iš Kalnujų. <i>Plevėsa.</i> Iš Krukų <i>R. Skiltis.</i> Iš Gryvos. <i>Vaid.</i> <i>Kvėdarna.</i> <i>Miglovara.</i> Lietuviški pamokslai Makvos bažnyčion. <i>Magdikė.</i> Gardžiai. <i>Vailabas.</i> Iš Jurbarko. Iš Eržvilko, <i>Miglovara.</i> Iš Šaulių. <i>Laukinis.</i>	13
Laiškas draugams sodiečiams	13
Berlino universiteto mokintojas Lessing. <i>Aluskis.</i> Siada. <i>Keleivis.</i> Dusėtai. <i>Želvyš.</i> Žydai visoj Rusijos žemės galės pirkti. <i>R. M.</i> Iš Naumieščio <i>ne-Agentas.</i> Vilniaus ukiška paroda. <i>Aukmergiėtis.</i> Iš Naumieščio. <i>Žanavykas.</i> „Vaškių Bankas“. „ <i>Obyw. Kow.</i> “ Iš Šiaulių. <i>Laukinis.</i> Iš Pašvitinio. <i>Laukinis.</i>	
Iš svetimų laikraščių. <i>M. Plauginys.</i>	
Karaliaučioje. Knygų reikia <i>Čebuvės.</i>	
Apgarsinimas.	

Vyskupas Antanas Baranauckas. †

Liūdna žinią turime pranešti, juog 26 Lapkričio 9 val. vakare atsikyres Seinuose su šiuo svietu Seinų vyskupas Antanas Baranauckas.

Gimęs a. a. vyskupas Antanas Onykščiuose 17 Sausio 1835 m. 1857 m. įstojo į Varnių seminariją; ją pabaigęs buvo išsiųstas į akademią į Peterburgą, o iš ten vėl akademijos valdžia išsiuntė jį užbaigti mokslus į Rymą. Sugrįžęs iš užrubežio liko professoriumi pastorališkosios teologijos Peterburgo akademijoje, iš kur jį vyskupas Valančius neužilgo parsikvietė į Varnius ir davė vietą inspektorius ir morališkosios teologijos seminarijoje. 1884 m. pakeltas tapo į vyskupas ir, kaipo Kauno sufraganas ir Žemaičių kapitulos Kanauninkas o vėliaus ir oficialas, dirbo ten iki 1897 m., kur jis perkeltas buvo į Seinų vyskupas, numirus a. a. vyskupui Petrui Wierzbowskiui.

Neturėdami tuom tarpu gerai surinktos medegos nekrologui ir gyvenimui a. a. vyskupo Antano, leidžiamė į svieta tik šį trumpą, liūdną pranešimą, užkviėdami sąndarbininkus ir skaitytojus sutaisyti į kitą numerį Tėv. S. atsakantį aprašymą gyvenimo ir milžiniškų darbų mirusio musų didvyrio. Šendien (2 Gruodžio) Seinų katedros varpai gaudžia, skelbdami laidotuves a. a. vyskupo Antano; o aidas tų gedulingų balsų pasklidęs skersai ir išilgai po visą Lietuvą — gailiai atsimuša našlaičių širdyse! Visi jaučiasi netekę tėvo, globėjo, apginėjo — akys visų ašarų pilnos, o lupos išlieja širdies skausmą amžinos vilties žodžiais: „Amžiną atilsį dovanok jam Viešpatie“!

Ir mės nuliūdę nebgalime daugiau nieko sakyti kaip: „Amžiną atilsį dovanok jam Viešpatie, o šviesybė amžina tegul jam šviečia! Amen“. —

Redakcija.

J. M. Stepono Zvieravyčės, Vilniaus Vyskupo, memorialas, kurį jis Peterburge budamas, ministrui buvo padavęs.

(Vertimas iš rusiško.)

„Vilniaus Vyskupystėje, turinčioj daugiaus neg milijoną katalikų, to krašto administracija ikišioliai negali pamesti klaidingos apie R-katalikiškąją dvasiškiją nuomonės, kilusios iš protavimų nelaiminguose 60 tuose metuose, vis skaitydami ją už fanatikus, valdžios ir viešpatystės priešus. Panašios nuomonės prisituri nekuriuos aukštesniosios rėdo ypatos, sunkias jinai į spaudą (Свѣтъ № 39 — 10 Февр. 1901 г.) ir net pranešama yra pačiam carui (Всепод. докл. Об — прок. Св. Сино.). Iš priežasties tokių nuomonių R-katalikiška dvasiškija be galo suvaržyta netik paprastuose savo veikimuose, bet dar ir bendrai-draugijiškosiose tiesose, kas padaro labai blėdingą įtekmę ant visomenės labo, užgauna ir Bažnyčios ir viešpatystės reikalus. 60-tuose metuose buvo išduoti Gen-Gub. Muravjovo liglaikiniai įstatymai, po šiai dienai tebepldomi, kuriais yra užginta kunigams ne savo bažnyčioj šventas apeigas atlikti, be bilieto nuo policijos išvažiuoti iš savo parapijos į svečius ant arbatos, vienas kitam par didžius atlaidus eiti į pagelbą, atskiriant tik vieną sykį ant metų, kada gubernatorius leidžia atvažiuoti 2—4 kunigams, procesijos apie bažnyčią, nors bažnyčia būtų ir begalo maža, užlaikymas bažnytinių apeigų prie laidojimo, nes bažnyčios įsakyti giedojimai lydžiant ir ant kapų yra uždrausti ir t. t.

O kokios-gi pasekmės kilo iš tokių uždraudimų! Kada par šventes susirenka žmonių aibės ir šimtai trokšta spaviednę atlikti, vienas klebonas nėkaip negali užganėdinti; jis laiko Jutryną, Mišias, Mišparą, pridėtinę dievmeldystę, sako pamokslą, vaikus krikštija, šliubus duoda ir t. t.; o daugumas norinčių palieka be spaviednes. Parapijos su 7 ir 8 tukstančiais parapijonų o tik vienu klebonu Vilniaus Vyskupystėje ne naujiena. Jei šventą dieną atsitiks prie ligoonio kur į tolimesnius kampus (o atsitinka kartais už 30 ir 40 vierstų, kaip tai

Disnos par.), tai žmonės palieka be dievmeldystės. Nekurie parapijonis, nedrįzdami savo klebonui spaviedotis, o dėlei neturto negalėdami į kitą parapiją nuvykti, savoju spaviedojas šventvagiškai; tokios spaviednies pasekmės — aiškios. Kunigai, akademikus išskyrus, tegali skaityti pamokslus, ir tai iš dviejų senų autorių: Filipeckio ir Białobrzeskio, dėlto kasmet turi kartotis vis tie patys pamokslai. Ne geresnę įtekmę daro ir vietinė mokykla, kurioje katalikai tankiai priversti yra klausyti Tikėjimo išguldinėjimo pas pravoslaunus popus, vartoti pravoslaunus rankvedžius, o apie mokinimą Tikėjimo prigimtoje kalboje ir šnekos negal būti, o juk vaikų auklėjimas yra svarbiausias klausymas, nes tėviška meilė yra vienas iš didžiausių jausmų. Vistat labai keistai apsireiškia ten ypatingai, kur žmonės kalba lietuviškai, imkime, Trakų arba Švenčionių pavietuose, vaikas kitos kalbos kaip tik savo lietuviškąją, ir nesupranta, kaip-gi tad sunkiai jam atseina, Tikėjimo svetimoj kalboje mokintis. Kas mokyklose kartais dedas, aiškiai nurodo atsitikimas Vilniaus pavietėje, kame vienas pravoslaunas popas viešai dergė katalikų žegnonę, o mūsų Komuniją vadino „žydu macais“, o įstaisęs gyvus paveikslus, aiškino vaikams, kaip Rymo Popiežius gena šalin seną, anot jo kalbos gaspadinę, o ima naują jauną ir tt. Kad apie tai Vyskupas pranešė p. Ministrui Vidaus Dalykų, jokios pasekmės nebuvo. O jei katalikų kunigas užsistoja tik už viešpatystės zokonais neužgintus šventus katalikiškos Bažnyčios įstatymus, tai skaitomas yra už fanatiką ir palieka nubaustas, kaip tai neseniai Žižmarėje su kun. Račkauskiu atsitiko. Žmonės tą visą mato ir išmano, ir pradeda rugoti ir ant rėdo, ko juk nėra negeistų. Dvasiškija apsunkinta neapgalimu darbu, k. v. Sumiliškėje, kame 7547 parapijonų, Onuškėj - 7084, Oranų - 6032, Vasiliškio-10160, Dalginių - 7000, Vilkalaukio - 7508 par. ir daugel kitų tokių, kur tik po vieną tėra kunigą, o ant 4—5 tukstančių - vienas kunigas tai paprastas dalykas. Kada vyskupas pradėjo rupintis apie seminarijoj vakansų padauginimą, gavo atsakymą, ir seminarijoj negal daugiau būti klierikų, kaip iki 90. (Parsarga. Neseniai gauta leidimą nuo p. Ministro V. D. dar 10 klierikų priimti, bet

tas taip mažai, kad beveik ir nežyma.). Neretai vaikai miršta be šv. Krikšto, o užaugę be kunigo, taigi ar gali gerą įtekmę ant žmonių daryti? Kunigas nei ant 3—4 adynų iš savo parapijos negali išvažiuoti, nuo spraukinko bilieto neišsiėmęs; o kol bilietą gausi dėlei tolumo (nuo Gilaus Glėbokie) į Disną, Parapijonavo į Vileiką) praeina kelios savaitės; o jei iš didžio reikalo kunigui priseina be bilieto išvažiuoti, tai jis jau skaitomas už neblagonadiežną (neištikimą). Dėlei bilietų išeina liudnūs atsitikimai: imkime neseniai Lydos spraukinkas grumojo areštu kunigą, kurs vyskupo į Vilnių pašauktas, drįso pats žodžiu bilieto prašyti; arba vėl 22 rugpjūčio tą patį mėną, Vilniaus mieste tapo suareštuoti nėkuomi nekalti seminarijos klierikai, išėjusieji pasivaikščioti, kurių skaitliuje buvo ir diakonas, užtat, kad urėdninkui negalėjo bilieto parodyti, — klierikus, minios apstotus, urėdninkas nuvedė pristavui, sakydamas: Mano pristavas-kazokas, Muravjovo giminaitis, jis jus išmokys prieš urėdninką kepurę nusiimti ir jam į ranką bučiuoti, — tai rods! Kadangi iš priežasties to bjauraus atsitikimo nurašė p. Vilniaus gubernatoriui k. Grudzinskiui, tečiaus nei atsakymo nesulaukė. Policijos č. naunikų donosai ant kunigų daromi be jokios priežasties, o vien tik dėl kešenės papildymo arba iš piktumo — paprastas daiktas. Kunigo liudytojų neklausinėja, tyrinėjimą policija veda slapta; kartais tik tuokart apie savo kalčią kunigas dasižino, kad jis palieka jau nuštruopuotas, į klioštorių uždarytas arba ištremtas. Didi butų mielaširdystė, kad tokias bylas sudo valdžiai pavestų, — daug daiktų tuokart išsiaiškintų. Paskiriant kunigus ant neužimtų vietų, paprastai keletą mėnesių reikia laukti, pakol gubernatorius sutiks, o be to jo sutikimo pagaliaus ir naujai iššvestas kunigas negali giedotų mišių laikyti. Priekabė, dėlei kurios kunigo neužtvirtina, gali būti „neblagonadiežnumas“ iš priežasties iš savo parapijos be bilieto išvažiavimo ir tt.

Priežastis, dėlei kurių gubernatorius nesutinka ištvirtinti kandidato, Vyskupui nėra išdedamos, par ką negalima dalyko išsiaiškinti. Pagaliaus Vyskupas savo vyskupijoj dėl pareigų pildymo negali išvažiuoti be gubernatoriaus

sutikimo, lygiai be jo sutikimo Vyskupas negali nubausti prasikaltusio kunigo (kn. Vilčinskis); o jei tai padarytų, tai už nubaustąjį užstoja gubernatorius, ir išeina paskui daug negerumo (kun. Sabaliauskis) Suvis dvasiškuose dalykuose, kaslink religijos ir dvasiškijos pagaliaus sprausninkai kreipiasi tiesiai prie kunigų; o apie gubernatorių, tai nėra ką ir besakyti.

Kartais nuo Vyskupo reikalauja stačiai užgaulingų dalykų, imkime, Gen.-gubernatorius leidžia Vyskupui lankyti vyskupiją tik su tokia išlyga, jei jis pats draus žmonės nuo davimo sau prigulinčios godonės. Atsitinka, kad teorijoj prižadėti dalykai praktikoj neesti pildomi, imkime: P. Ministras Vidaus Dalykų pranešė vyskupui, juog klioštoriai - nėkuomet nebuvo uždengti, bet tik paduoti priežiurai (kontroliai) p. Gen.-Gubernatoriaus, — taigi — norintįs gali įstoti; tuotarpu nei vienam kandidatui neleido įstoti, neveiziant ant prašymų. Kaip valdžia pasielgia su vyskupu, gerai parodo sekantįs faktai: Kryžių statymas iš netvirtos medžiagos 590 st. Ust. ir rundo parėdymo. Statymas ir taisymas naujų bažnyčių pagal iš Augščiausiojo paliepimo turi buti pagal įstatymo išdėto X. t. sv. zok., tuotarpu esamasis Gardino Gubernatorius kn. Urusow skaito už nusidėjimą kunigams, jei tie švenčia kryžius ir bažnyčias taiso be jo daleidimo; o nuo Vyskupo reikalauja, kad daugiau to nebutų.

Nežiurint ant to, juog gubernatorius paniekina ir Zokono ir Augščiausos valios! Kad Vyskupas tame dalyke kreipės prie p. Ministro V. Dalykų, gavo atsakymą, juog ministras nepagiria gubernatoriaus pasielgimą. Kaltinama yra R-Katalikiška dvasiškija, buk perplaciai pasinaudojusi iš augščiausiojo paliepimo kaslink statymo ir taisymo bažnyčių. Ant 1,365,830 katalikų Vilniaus vyskupystėje bažnyčių viso labo tėra 283, iš kurių 129-medinės, pastatytos pirm 300, 400 ir net 500 metų. Paimkim ant pavyzdžio parapijas, kur bažnyčios statomos: Kobylnik par. 5182 katalikų, medinė bažnyčia įsteigta 1651 m.; Švenčionys 16,724 parapijonų, buvo medžio bažnyčia 1648 m. statyta, kurioje ir trečia parapijonų dalis

netilpo. Tverečius, par. 8471 katalikų, medinėje bažnyčioj telpa nedaugiau, kaip trys — keturi šimtai žmonių; Zasliai, 10,986 katalikų, bažnyčia medinė 1513 metuose statyta, begalo maža. Lintupiai 7449 parapijonų, maža medžio bažn. stat. 1459 m.; Vasiliški 10,160 par., sena medžio bažnyčia st. 1483; Dombrowki - 11,438 par., med. bažnyčia 1595 m. st. ir t. t. Ta rodyklė aiškiai parodo, juog Dvasiškija naudojas iš mielaširdingiausios Jo Didybės Valios užganapadarymui reikalingiausiųjų dalykų, kurie juo bus suprantami, kada primisime, juog prie Gen.-Gub. Muravjovo šimtas suviršum bažnyčių buvo panaikintas Dvasiškija, vienkart su Vyskupu, matydama daug negeistinių apsišikimų, kurie kaskarts platinas tarp žmonių ir žadina tarp jų nekantenumą ir rugojimą, teisingai geidžia didesnės laisvės, t. y. atmainymo nelaimingų ir liglaikinių įstatymų 60-tųjų metų. Juog didesnę laisvę duoti galima, parodo bandymas Žemaičių ir Lucko - Zitomiero vyskupystėse, kur jinai yra duota ir nieks jos ant pikto neapverčia; dar daugiau parodo Rusija, kur pilnai liuosybei esant, matome, kaip katalikai lenkai su rusais gyvena tikroj vienybėjė ir broliškoj meilėje, norint savo tikėjimo ir tautystės niekas neišsižada. R-katalikiška Dvasiškija pas mus nėra rundo priešai, bet tik tų ypatų, kurios aukštas administracijoj vietas užimdamos, apverčia ant pikto Vyresnybės užsitikėjimą ir dėl savo ypatiškos gerovės, užpelnę ir atsižymėjimų ir R-katalikišką dvasiškią ir abelnai katalikus perstato kaipo priešingiausius fanatikus, ko suvis nėra. Męs norime šventai užlaikyti jausmus tikėjimo ir tautiškumo, kurie yra neatimamos tiesos kiekvieno žmogaus, nes tik jas turėdami busme gerais ir ištikiamais gyventojais kiekvienos viešpatystės, taigi tik su tais jausmais busime tikrais pavaldiniais dabar laimingai caraujučio Monarko, kurs nevienam tų jausmų atimti nemislija, maloningiausiai par savo ant sosto užžengimą apskelbdamas, juog tikslas Jo: sutaisymas laimės visiems ištikimiems savo „pavaldiniams“ o be tikėjimo ir tikros laimės negal buti. —

Iš šito rašto mato kiekvienas, su kokia drąsa ir veiklumu garbus Vilniaus Vyskupas gynė savo avis,

nepabugdamas už jas ir galvą padėti, ir gali aiškiai suprasti kiekvienas, kaip liudnas ir nelaimingas padėjimas katalikų Vilniaus vyskupystėje ir visoje mūsų Lietuvoje. Maskoliškas rundas pasiryžo galutinai išnaikinti tikėjimą ir lietuvių vardą, paversti visus į ruskius ir pravoslaunus. Jei tik kur gali, tai atvirai spaudžia ir persekioja mus varguolius, o jei negali atvirai, tai vistiek, slaptu smaugia ir paskutinį kraujo lašą siurbia iš mūsų. Savo nežmogišką pasieligimą nori pridengti, begėdiškai veidmainaudamas ir svetui ir savo carui akis apmonidamas: ant popieriaus rašyti įstatymai išrodo padori ir neva teisingi, bet praktikoje tai vienas tik persekiojimas ir prispaudimas. Žino tai kiekvienas.

Mokyklų dalykai.

Pensijos učiteliams. Jau pernai tarpinikai, ypač po Raseinių pav. prikalbinėjo vyrams, kad jie kasmets ben po kelias dešimt į učelių emerituros kasą įmokėtų. Nekuriose vietose neatsargius vyrus jiems pavyko apgauti, o kitur išmintingesniejie (pav. Endriejaviškiai) griežtai atsisakė, nieko učiteliams neduosią, ir gana. Ir niekas jiems už tai galvos nenukirto. Šimet-gi direkcija, gal bijodama ukininkus erzinti, visiems učiteliams (kurių valsčiai aprūpinti neapsiėmė) nurašė, kad jie patįs (učeliai) apsiimtų iš savo metinės algos po 54 rublius į minėtąją emerituros kasą kas metą įnešt. Bet, kaip teko girdėti, daugumas učelių ant to nesutiko, nurodydami, kad jų senatvę valsčiai turį aprūpinti. Tai dabar galima tikėtis, kad vėl pradės ukininkus varginti, vėl ims įvairiais apgandinėjimais, bauginimais juos versti učelių senatvę aprūpinti. O kad nieks niekadės! Jie mūsų vaikus tik iš kelio veda, paikina, poterius ir ant lietuvių knygos skaityti užmaršina, o dar jiems čia ant emerituros! Anai sulaužtos kapeikos neduosme, ir ką jie mums padarys? Temokinie mūsų vaikus lietuviško rašto, tai butų kas kita!

Ant rodomųjų šventvakariais magišku liampų po narodnas neivienas neeikime! Ko mūsų viršininkai ne

griebias, kad tik daugiau į savo pinklias įverti, bet niekumet be policijos neapseina. Pernai vienoj Kauno gubernijoje pripirko iki 40 magiškujų liampų įvairiems iš ruskių gyvenimo vaizdeliams rodyti. Visi lietuviški laikraščiai (Tėv. Sarg., Uk.) draudė ruskių rengiamas vakaruškas lankyti. Bet dabar pati policija pradės lankymą gaišinti. Štai birželio mėnesyje Kauno direkcija visiems učiteliams išleido įsakymą su didžiausia atida daboti, kas tuos vakarus lanko; bene kartais ateina žmonės „aptariami“ (suprask: išmintingesni lietuviai), bene kas metą kokias „bjaurias“ proklamacijas arba knygelias, ypač carą užgaunančias, ir tt., ir jei kas panašaus atsitiktų, kad tuojaus slaptomis į direkciją nurašyti. Na, o direkcija jau žinos, ką padaryti. Tai ar matote, juog kiekvienas tų vakaruškų lankytojas gali ant savęs policijos priežiūrą ir persekiojimą užsitraukti. Šimtąsyk tatai verčiau ir iš žingeidumo ant jų skaitymų, vakaruškų suvis neiti, o norint pasilinksminti galima „po visam“ kur susirinkus ką gero pasiskaityti, rašyti pasimokinti, padainuoti, by tik vis padoriai.

Įvairios žinios.

Raseiniuose. Ikišioliai čia buvo pavietinė 2 kliasų mokslynėčia, kurioje mūsų vaikiukai du metu prabuvę gaudavo „atestatą“ su didesniomis tiesomis, ypač į kariūmenę pastojant. O dabar tą pavietinę perdirbo į „gorodskąją“, kurioje vaikus perlaikys cielas 6 žiemas, o nieko geresnio neišmokindami, kaip tikt drąsiai laidokauti ir tėvų pinigus pralėbauti.

Salake, Zar. p. Beskaitydamas U-ką Nė 5 ar 6, radau korespondenciją iš Švėkšnos, kurioje bariami švėkšniškiai užtai, kam jie pišoriui už valsčiaus pinigus įvairius ruskus laikraščius išrašinėja. O aš par T. Sargą noriu pabarti salakiškius, kam jie nevien raštininkui gazietas, bet dar učiteliui į mokslynėčios knygyną kasmetą už keletą dešimčių rublių priperka visokių ruskų knygpalaiškių vistai neva vaikams reikalingų. Ne, vyrai, tas pardaug, bene tos knygos vaikams naudą atneša, bene jos

lietuviškos. Geriaus ir vaikų į mokyklą neleisti! Kaip valdžia pamatys, kad mes vaikų nenorime leisti, pakol mūsų vaikų lietuviško rašto iš tikrai lietuviškų knygų nemokina, tai pabūgusi ir knygų spaudą mums sugražins.

Erškietis.

Iš Ligumos. Ligumos valsčiuje yra dvi mokykli: Sereikiuose ir Velunaičiuose. Vyrai ant sueigos nutarė iš Velunaičių į Ligumą perkelti mokyklą; ant to dalyko ir pinigus sudėjo ir nusiuntė prašymą į aukštesnią valdžią, kad leistų mokyklą perkelti. Bet mūsų valdžiai mūsų suruskinimas terupi: atvažiavusi tam tikra „komisija“ pasakė, kad Velunaičiuose mokykla dar tvirta: tai ir tebunie, o iš surinktųjų pinigų statykit mokyklą Ligumuose. Vyrai, neapsiimkit, kam jums to reikia, ir teip savo valsčiuje net dvi mokykli turit, užtenka!!

Niekad niekur nenorėkit iš sodų perkelti mokyklą į miestelį, nes visuomet naują padirbę senos nepanaikinate, kaipo pavyzdin Vadžgiriškiai, kurie užsigeidę iš Šimkaičių perkelti mokyklą į Vadžgirį, turi dabar mokyklą ir Šimkaičiuose ir Vadžgiryj.

Laukinis.

Utėna Aukm. pav. — Učiteliaus šelmystė. Sakoma yra, juog varna varnai nekirs į akį. Ta patarlė apie žydu vienybę labai dera teip-gi mūsų „obrusitelių“ bendrybei išreikšti, kaip nurodo sekąs atsitikimas. Juozas Žemaitis valdė Utėnoje „traktierių“ arba stačiai sakant karčiamą, kurią mėgdavo tankiai lankyti vietinis „učitelius“ Andrėj Markulis, bet nemėgdavo karskart už išgertą arielką apsimokėti. Pritrukus ant galo kantrybei ir bargan nedavus učiteliumi arielkōs, tasai iš apmaudo sustatė protokolą, buta mat blaivybės platintojo, už nešvarų užlaikymą viešbučio, norėdamas jį visai uždaryti. Žemaitis gavo užmokėti 10 rub. štopo, bet traktierius pasiliko, ir pons učitelius toliau jį lankė, kaip lankydamo. Kada-gi vieną syk Žemaitis biškį pasityčiojo učiteliumi akysna, juog tasai nieko nepešė su savo protokolu, učitelius atsakymo vietoje tēškė Žemaičiui tiesiai į žandą. Byla žinoma atsidurė valsčiaus sude, kurs atsudijo učiteliumi 3 nedėlias kalėti. Učitelius apeliavodamas pavarė visą bylą net lik senato, bet atmainos

negavo. Čiatai visi Utėnos „obrusiteliai“ sukilo ginti savo sėbro. Par užtarymą dvarponio-maskolio Verivokino visa byla paliko nukreipta Kauno direkcijos dėl naujo tirinėjimo, kurį suvisu netikėtai apskė liudyjima vieno judošiaus - girtuoklio — Juškos. Tas nelabasis parodė, buk duodamas ant valsčiaus sudo liudijima apie učiteliaus muštynę, buvęs girtas ir nieko neatmenas, ką sakęs. Nors antras liudytojas tikrą tiesą parodė, vienok prokurorui užteko aiškios girtuolio - judošiaus melagystes, idant visą kaltybę nuo učiteliaus nuimtų, o sukrautų ant Žemaičio, kurs gavo už „neteisingą“, skundą 4 mėnesius sunkaus kalėjimo! Bet ir Juška už savo judošystė nepaliko be užmokesnio, paliko nabagas už melagingą liudijmą įkištas kalinin ant 2-jų mėnesių. Reikėjo tikt matyti kaip spjaudės tas judošius, dvejopai pralošęs. Tatai, maskolių teisybė!

Utėnas.

Iš Raseinių. *Krata ir judošiai.* Sunku mums gyventi, kad ne tik policijos, bet ir lenkuojančių lietuvių, kaip ugnies, reikia bijoti. Štai neseniai Ras. sprauinkas darė eržią kratą pas miesto lietuvi p. Viktorą Alijošių; atrado keletą dvasiškų knygelį, nes Alijošius knygas gerai moka taisyti. O apskundusios, sako, miesto merg-palaikės-šlevendros Majauskytė arba Papendikikė, kurios, klebonui leidžiant, bažnyčioj lenkiškai pakrikštauja. Tai tau musų lenkai!

Raseinių Magdė.

Iš Raseinių. Par Rožančiaus aktovos atliaidus 13 spalio šių metų prie altoriaus Juodis tempė lenkiškai suplikaciją, o burys žemaičių-giedorių ties zokrastijos durimis susitaisę giedojo antrą punktą lietuviškai ant visos bažnyčios. Kl. Duočkus baugino giedorius, policiją, sakės, pašauksias; kaip šit po valandėlės kyšt į bažnyčią ir policijantas, kurs tuoj ėmė giedorius barti, kam jie lietuviškai, o ne lenkiškai giesta. Išmintingi vyrai bažnyčioj ergelio nedarė, bet rimtai atsakė: Dėlto lietuviškai giesta, kad kiteip nemoka. Tai, rods, atėjo gadynė! Lenkai, kiteip mums neįkązdami policiją telkia, o policija verčia mus lenkais patapti. Bet jau tokie nusitikimai ne pirmą sykį. Klebonui patarčiau duot ant

galų galo lietuviams lietuviškai melstis, o raseiniškiams, jei klebonas priešingauja, prie Vyskupo šauktis, kaip pirm 3 metų.

Imkus.

Iš Kalnujų, Ras. pav. Šį rudenį par Marijos vardo atlaidus svieto buvo daug; pamokslą sakė Raseinių kamendorius kun. Tamošaitis; tik nežinia, kam ir dėlko prieš pamokslą perskaitė evangeliją ir lenkiškai, rasit dėlto, kad į bažnyčią buvo dvi ponios su briliukais atėjusios: Selvestraitienė ir Janciuvienė; bet aš gerai žinau, kad jiedvi lietuvišką kalbą labiaus negu lenkišką myli. Tai, matyt, kunigėlis čia apsiriko; bet mes vis-gi negeistumėm, kad savo lenkišką kalbą nekištų, kur nuo senuolių - prosenolių jos nereikėjo ir nereikės.

Plevėsa.

Iš Krukų, Šiaul. pav. Kol turėjom jauną kamendorių, kun. Kilčauską, vaikų katekizacija buvo labai aukštai pastatyta; nieks ir prie komunijos nebuvo prileidžiamas, ant knygų neišmokęs; o dabar jau 2 metai katekizacijos nei balso; bet ko ir noritė: klebonas Radavičė - senas, nepaslenka.

B. Skiltis.

Iš Gryvos, Kurl. gub. Neseniai čia uždengė stiklo fabriką, par ką į du šimtu šeimynų paliko be uždarbio ir duonos kashio, daugumas neturi nei už ką namon pagrižti. Didžiausia nelaimingųjų dalis tai lietuviai, kuriuos reikėtų ūmai pašelpti.

Vaid.

Kvėdarna, Ras. p. Reikia pagirti Kvėdarnos parapijonis už tai, kad nesigailėjo savo skatiko bažnyčiai padidinti ir papuošti. Dabar Kvėdarnos bažnyčia bus viena iš pačių gražiųjų apilinkyje.

Miglovara.

Lietuviški pamokslai Maksvos bažnyčioj. Maksoje gyvena gerokas burėlis lietuvių; ir kur jų ant galo nėra? Jie tatal, dvasiško peno ištroškę, kreipės prie J. M. arcivyskupo Klapatauski, kad ir jiems būtų sakomi pamokslai lietuviški. Arcivyskupas ant to sutiko. Užtai nekurie sako: Klapatauski pranokėjai-arcivyskupai buvo lietuvių patėviais, o jis tikras jų tėvas. Ačiu jam už jo prilankumą dėl mūsų!

Magdikė.

Gargždai, Telš. p. Gargždų klebonas, kun. Masilionis, jubiliejinį kryžių ant šventoriaus statydamas, suvis neprašė policijos leidimo, kaip tai 9. T. S. buvo rašyta, bet pati policija sauvalingai kryžiaus statymą sugaišino. Klebonas jau pranešė apie tai Vyskupui, ant policijos pasiskųzdamas,

Vailabas.

Iš Jurbarko, Ras p. Turtingi jurbarkiškiai susitarė naują bažnyčią muryti gotiškam styliuj. 8 rugs. š. m. per M. P. užgimimą vysk. Cirtautas pašventė pamatinį akmenį. Svieta buvo daug, kunigų teip pat nemažas skaitlius. Duok, Dieve, jurbarkiškiams puikų darbą laimingai nuveikti.

Iš Eržvilko, Ras. p. Kitados Eržvilko bažnyčia, nors medinė, vienok buvo į visas gražiausia, bet par ilgą laiką paseno ir aprūko, o pasidauginus svietai jau perankšta pasidarė; bet dabar eržvilkiškiai, skatiko ant Dievo garbės negailėdamis, iš vidaus gražiai papuošė, lubas suvedė į gobtūrą, sienas lentoms išmušo, ant kelių sieksnių pailgino, o ant stogo aukštą bonę su varpais parioglino Malonu veizėti! kad tą pačią bažnyčią eržvilkiškiai buvo kątik pasistatę, tai, regis, vysk. Valančius vienoj savo knygėlėj parašė: Gailu, kad nieks jiems nepatarė bažnyčią pastatyti, bet ir dabar galima tą patį pasakyti: gailu, kad eržvilkiškiai nesusitarė po truputį kasmetą dėti ant muro bažnyčios. Bet vistiek, ilgai stovės ir medinė.

Miglovara.

Iš Šiaulių. „Adynos“ tebgiedamos lenkiškai, nors teip ankstį vieni lietuviai į bažnyčią teateina, o lenkai tame laike dar miega. Karunką gieda naują, bet retkarčiais pagieda ir senąją su „žekeleis“ ir „milasninkais“. Kituose dalykuose bažnyčioj tvarka kuogeriausia: vyrai sau, moters sau, nesimaišo. Ant kapų mačiau kryžius sau lenkiškais parašais, nors tai būtų lietuvininko kapas.

Laukinis.

Laiškas draugams sodiečiams.

Brolau Lietuvi!

Juk žinai, kaip mus spaudžia Maskolių valdžia, persekiodama mūsų menkiausąjį raštelį, atimdama, kas yra

mums miela o brukdama mums tą, ko mes neapkenčiame: — pravoslaviją ir savo liežuvį su visais maskoliškais pa-pročiais ir apsiėjimais.

Lenkai vėl, kaip sapne garbindami Lietuvoje savo lenkystę, žiūrėdami ant Lietuvos kaip ant savo tėvynės, ir suvadžiodami lietuvius miestuose ir miesteliuose su savo lenkiškumais nor paversti mus į lenkus.

Todėl, brolau lietuvi! Stokime į karę prieš maskolį ir lenką! Ginkime, kas yra mūsų! Dirbkime iš visų spēku, kiek tiktai galime užlaikimui gyvybės mūsų numylėtos motinos Lietuvos!

Siųskime visados prašymus į ciesorių ir ministrus, prašydami daleidimo spaudos.

Rašykime laiškus visados dailiais lietuviškais rašteliais, dar su spaudintais paveikslais, su giesmelėmis — ir dainelėmis.

Savo draugams rašantiems maskoliškams literoms, rašykime visokius išaiškinimus apie Lietuvą ir mūsų raštelių; niekados jiems gero žodžio neduokime, pakol nepradės rašyti gražiai lietuviškai!

Platinkime laikraščius; o ypatingai „Tėvynės Sargą“ leiskime per savo rankas kuodaugiausiai; tegul plaukia iš mūsų — kaip iš šaltinio vanduo!

Dalykime visokius „atsišaukimus“, sekime šviesos sėklą terp tamsuoliu; labiausiai valsčiaus rinktinėms įkalbėkim, kaip apsieiti su maskolį užmanymais ir jų mokyklomis!

Išmaliavokime lietuviškas lentas ir jas visur kalkime; ant grįžkelių, ant sodžiaus ulyčgalių, ant gyvenimų ir ant visokių triobelių, kaip šitai paveikslai: ant grįžkelio: Tas kelias ant Šiaulių. — Ant stulpų ulyčgaliuos gal būt parašai tam panašūs: Žeimių Sodžius, Šiaulių Valsčiaus, Šiaulių Pavieta, ir t. t. Prie galo grinčios gal buti: Andriejus Margelis, Jonas Karvelis, Juozapas Paukštėlis arba kitaip, kaip gaspadoriaus pavardė.

Antrašus ant laišką rašykim lietuviškai, kur tikt rašyme po visą Lietuvą. Į Rusiją rašykim rusiškai, į Vokietiją vokiškai, į Angliją angliškai, ir t. t.

Kur tikt gal, visur kalbėkime lietuviškai; nors viso svieto kalbas mokėsme — kitaip nekalbėkime! Terp savęs kalbėdami, neminavokime tų žodžių, kurie panašus į lenkiškus ar į maskoliškus. Išmeskime su paniekinimu tuos žodžius, kuriuos mums lenkai įterpė.

Kur tikt gal, duokime vietą lietuviystei!

Rašydami visur lietuviškai, užduosme naujus klausymus valdžiai ir pridėsime darbo daugiau apie lietuviystės klausimo išrišimą. Teip palengva galime maskolius pripratinti prie lietuviškų raštų, jeigu matys juos ant kožno kelio ir pas kiekvieną lietuvi.

Brolau meilingas! Netiktai patįs rašykime ir skaitykime, bet ir mokinkime visus; ką tikt gal, kurkime jausmus meilės Dievo ir tėvynės į širdis mažų vaikelių. Platinkime dainas apie lietuviystę terp jaunikaičių ir mergaičių, kurstindami karštus jausmus meilės ir visų dorų!

Šaukim savo broliams tautiečiams, juog gyva tebėr mūsų tauta, nors priešai kasa duobes ir nor mus pražudint. Gerai sako daina, — tol gyvuos mūsų kalba:

„Kol žemė risis aplinkui saulės,
 „Kol augs ant josios augalai vaisiai.
 „Kol nežus šiluma ant mūsų pasaulės,
 „Kol vamzdis sudo neužus baisiai“!

Kitur vėl sako: „Dievas tvirtybių yr' apgintavė,
 Mūsų tautystės, mūsų liežuvic“!

Meilingas lietuvi, mano brolau! Žinokime ir supraskime savo siekius, išmanykime, dėlko esame čionai ant tos pasaulės! Ką turime daryt? kokiais keliais eiti? Kokie mūsų užmanymai ir siekiai? Žengkime, brolau, didžiais žingsniais į augštybę, kolei neužeisme iki augščiausios civilizacijos. Ar-gi, lietuviai, apsileisime? Ar-gi jau teip snausime? kada visoje pasaulėje žymiai kyla kultura!

Į darbą, brolau — kolei karštas kraujas tebeteka gislose, kolei gyvuoja dvasia mūsų kūne, kol širdis kruta, kol proto galvoje randas, kol neatšalo karšti jausmai lietuviystės! — — —

Teip parašes tau, brolau, kelis žodžius, pasilieku širdingai jums mylėdamas „Tėvynės Sargo“ agentas, korespondentas, prenumeratorius ir skaitytojas. —

J. Laukinis.

1. Berlyno universitėto mokintojas Lessing tvirtina, juog lietuviškie žodžiai *trakšt*, *kapšt*, *murkt* ir t. t. ęsą. *Schallnachahmungen* (imitatio naturae.); bet, kaip girdėjome, garbus musų mokslinčius J. M. kun. Jaunius dabar užsiimas išrodinėjimu, juog tie žodžiai tai-*auristai*. Turįs jau cielą teoriją apie tai sudėjes.

2. Atmenu, vienas Kauno seminarijos klierikas pasakojo man, kaip nuo Vyskupo Baranauskio gavęs papeikimą užtai, juog kokią tę lekciją atsakodamas iš nejusčių pasakęs žodį *ponas*; o paskui tuoj pasitaisęs, pasakydamas *viešpats*. V. Baranauskis buk tuomet jam pasakęs: „Be reikalo tamsta *poną* nori lenkams atiduoti: tas žodis tai-musų kalbos žemčiugas!“ O kan. Jaunius tą žodį *ponas* išvedas iš sanskritų kalbos iš žodžio *phtah* (musų „ypatis“), paskui tą žodį moksliskai pervedas per graikų kalbą iki musų iš pradžios *pómenas*, paskui akcentui šauktlinksnyj ant paskutinės, balsės nušokus: *pomené*, 1-oji „l“ iškrito: *pomné*; „m“ prieš „n“ teippat negalėjusi užsilaikyti: *poné*.

Kad pažinti, kurie žodžiai vartojami ir pas kitų tautų, reikia atminti, kad tie žodžiai, kurie iš svetimų kalbų paimti, kaip tai, imkime: *blagaslaryti*, neturi giminės musų kalboje, yra tarsi iš kelmo išspirti, ko negalima pasakyti apie grynai — „lietuviškus“ žodžius. Teip augščiaus minėtas žodis *ponas* turi *ponybė*; yra sakoma: „visa ponybė į Raseinius susivažiavo“. Todėl tuos žodžius, kurie yra ir kitų tautų vartojami, *ne* tuojaus išmesti, bet žiurėti, ar jie nėra musų.

Kitas musų liet. kalbos tyrinėtojas (A. I.) tvirtina, juog *šliubas*-lietuviškas (senprusiškoj kalboje buvęs žodis-*sanliuba lopeta*, *sklepas*-musų, *šlovė*-teippat; nes jei būtų slaviškas, tai „s“ nebūtų perėjusi į „š“. Tad naujus kalti atsargiai! jei visur žinomi, tai vartoti, nors

jie svetimi, kaip tai *liktorius*, etc. Nėra tos kalbos, kuri svetimų žodžių neturėtų. Nereikia užmiršti, juog indo-europėiškos kalbos tarp savęs giminės, tai nedyvai, jei turi ir bendrus žodžius. Ant galo, jei trūksta kokio žodžio, tai pirmiaus reikia žiurėti, ar jo nėra kokiam Lietuvos kampelyje.

Aluskis.

Siada, Telš. p. *Šimtininko kaltybė*. Išsėdamas neseniai Siados arbatnamyj netikėta pamačiau šitokią regyklą: Po triobą, šoble barškindamas, sukinėjos urėdninkas, kaip sakės, sprauninko; po valandos įeina šimtininkas, ir truputį nusiminęs stojas prie angos. Urėdninkas tuojaus prie jo prišoko ir kojoms trypdamas, su Rumščia apie šimtininko nosį makaruodamas pradėjo jį keikti paskutiniaisiais žodžiais, dėlko, girdi, ant vyresnybės reikalavimo tuojaus nepribuvęs. Šimtininkas teisinus, pietus valgęs; bet nepaspėjo tai ištartti, kaip urėdninkas pliauškt į vieną žandą į kitą, mažne parvertė ant žemės. Šimtininkas norėjo dar kažiką sakyti; bet urėdninkas vėl su kumsčia užsikėsėjo. Mizeriokas-šimtininkas pasilenkė mažne lig savo reikalio kojų ir pradėjo jam rankas bučiuoti perprašinėdamas. Urėdninkas sau barzdą glostydamas, atsiliepė: „Veizėk, kad kitąsyk žinotum kaip reikia načalstvos klausyti, o dabar — stupai! — ir sudrožės žmogeliui į kuprą išgrūdo jį pro duris laukan, o paskui ir pats išsinešino. Kvailio gi buta to šimtininko: juk tokį urėdninkpalaikį po sudu paduoti už jo nežmogiškumą, tuo labiaus, kad ir liudytojai buvo. Oi kuometgi atsivers mūsų žmonėms akys ir nustos jie į raudonsiulių burtus tikėti! *Keleivis.*

Dusėtai, Zar. p. Dusėtai visoj apygardoj garsūs. Patįs dusėtiškiai skaito save aukštesniais ir išmintingesniais už kitus, bet teip nėra — Tik senovės didybė ir šlovė aniems bepaliko. Seniaus dusėtiškiai, tiesa, laisvėj gyvendami buvo turtingi, o dabar jau kiti jiems laikai. Didžioji pusė parapijos senovėj prigulėjo grovams Plioteriams, kurių dvaras buvo anapus Dusėtų ežero. Toj vietoj dabar yra kaimas, o nuo dvaro tik senų liepų eilės beliko. Pasakojas, dvaras buvęs begalo gražus; bet rundas jį liepęs išgriauti, nes 1831 m. gr. Plioteriai nustojo dvarų, kurie į

pradžią buvę palikti grajų motinai ir tai tik lig jos smerčio, o paskui dvarai turėję pereiti į rundo rankas. Plioterienė, žinodama, kam teks dvarai po jos smerčio, davė žmonėms laisvę: kiekvienas galėjo ponios miškus kirsti, triobas statyti ir tt. Dar ir dabar žymu, kad dusėtiečių šviesiai gyventa. Poniai mirus, dusėtiškiai paliko karališkiais, mokėjo nedidelias randas, ir kur kas geriaus gyveno už kitus savo kaimynus, ponams vergaujančius, Geriaus už kitus gyvendami dusėtiškiai kitus niekinti priprato, su pasigerėjimu tardami: „Aš dusėtiškis.“ O dabar dusėtiškiam paliko viena didybė! Žemė čia nebloga, javai auga. Vėlgi čia papratę žemę skaldyti, cielininkų mažai, todėl dusėtiečiai nuplyšę. Daugumas, norėdami senovę priminti, perplačiai elgias, skolinas į banką ir baigia žūti. Girdėjau, Dusėtų valsčius turįs skolos 100 tukst. rub. Daugel dusėtiečiai palieka ir monopolij: išgeria baltakes kasmetą ant 40 tukstančių. Nedėliomis pilnos griovės ir keliai girtų, o tai ir dusėtiškiai, o tai kas liko iš jų senovės didybės! *Želvys.*

Žydai visoj Rusijos žemės galės pirkti. Mums katalikams - lietuviams Lietuvoje sunku žemės sklypelį nusipirkti; dėl menkiausios priežasties gubernatoriai leidimo neduos ir gava, nors žmogus ir norėtų ir pinigų turėtų už ką nusipirkti. Katalikui neduoda pirkti dėlto, juog jis katalikas, lietavis, o ne ruskis, ir ne pravoslaunas. Bet štai visi Rusijos laikraščiai apskelbė, kad neužilgo ir žydai galės žemes pirkti; 30 dešimtinių perkant, reikės gubernatoriaus daleidimo, 50 — ministro, o daugiau neg 50 dešimtinių — caro. Ir pamatysime neužilgo, kaip mūsų krašto sodžuose sėdės peisošiai, sodose gyvęs žydai. O kas bus su mumis?

Tai, mat, ruskių vyriausybės teisybė! Mums drukuotos litaros neduoda; o kad žydas, totorius, vokietys-tei tuokart kas kita.

Matyt, caro ministrai nuo žydų geras magaryčias gavo. Mums neduoda žemės pirkti, kad ruskiai galėtų mūsų krašte vaisintis, na, o kad žydai supirks, tai tuokart ruskiams gal bus ir geriaus. Tatai, broliai, skubkime, kol

dar visiškai neužgynė, į savo rankas žemę supirkti; o kas turi, tai tegul nei už kokius pinigus nelietuviui teneparduoda.

R. M.

Iš Naumiesčio. Ras. p. Pas pat Naumiestį yra puikus dvaras, kitados gr. Ronikierams prigulėjęs, o dabar p. Ladižinskienei, kuri nesenei pasiryžo savo dvarą žmonėms parduoti, su banko pagelba. Visa dvaro žemė į šmotus padalinta po 20—30 dešimtinių. Pirkimo išlygos labai geros, apie ką galima ant vietos dasižinoti. Žemė gera: juodžemė ir molis, beveik visur nuolaidi. Kas pirmesnis, tai ir žemės sklypą gaus geresnį. Dešimtinė nuo 90 iki 120 rubl. Kol ant savo pirkėjai neužgyvės, pastogę ir dvare galės gauti. Iškaščius pripažinimo žemės dvaras apsiima ant savęs.

ne - Agentas.

Vilniaus ukiška paroda užsibaigė 11-to šio rugsėjo. Jos laike senas Gedimino pilis visai permainė savo paprastą žydiškai - maskolišką išvaizdą ant grynai lenkiškos, ir per dešimtį dienų buvo regykla peštynių maskolių su lenkais dėl... lietuvių kailio. Juokas ėmė žiūrint, kaip per visą tą laiką maskoliai su lenkais krečiojos, norėdami, už kits kito viršų įgauti ant Lietuvos sostapilio. Lenkai, laimėjo, nes lenkiška srauja teip smarkiai po Vilnius papludo, juog tame tvane maskoliškas gaivalas suvis sutirpo, pranyko. Liaukiama buvo apie 15 tukstančių svečių, bet suvažiavo daug daugiau. Netikt Lietuvos dvarponiai pribuvo, bet iš Lenkijos, o ypatingai iš Varšavos atvyko daugybė įvairių žemdirbystės ir kitų draugysčių pasiuntinių, o teipo-gi vadai lenkiškų socijališkų partijų k. v. dr. Benni, Malinawskio ir kiti.

Varšavos filharmonija su garsiausiais savo muzikantais-artistais teipogi įsikūrė Vilniuje parodos laike, kad lenkystei daugiau triukšmo priduoūtų. Dėlto tat nors ant visų vartų ir paviljonų durių buvo matyti vien tikt maskoliški parašai, nors pats Muravjovas savo špižio akimis labai rūščiai ant susirinkusiųjų veizėjo, bet-gi visur skambėjo vien tik lenkiška kalba. Žinoma, maskoliai dantis griežė su širdgėla regėdami, kaip kelių dešimtų metų „obrusenija“ karto sprogo, lig tartum muilo

burbulas. Negalėdami kitaip atstengti prieš lenkišką tvaną, užsimanė vietinieji maskoliai draug su... žydais, suvis nelankyti nei parodos, nei filharmonijos koncertų; o ant galo nors tą kerštą padarė, kad neleido lenkų giesmininkiai Krušelnickai nei vienos lenkiškos dainos užtraukti, nors pats filharmonijos direktorius Raichman'as buvo prašęs gubernatoriaus. Užtat mūsų dvarponiai su atvykusiais lenkais iš kailio nērės, kad tik savo įtekme ant Lietuvos krašto paženklintų.

Kasdieninieji susirinkimai, baliai, ant kurių kartais iki 600 porų mazurą šokdavo, vėtė suplėkusią dvasią ir... kišenes mūsų bajorų vakarais-gi koncertai linkmino širdis, drutindami juose lenkystės jausmus. Daugybė visokių korespondentų teip lenkų, kaip ir maskolių, šnipinėjo po miestą, norėdami parsitikrinti ar ištiesų jau paliko iš jo išginta lietuvių šmėkla. Lietuviui gi skurdu darės klaidžiojant po tą lenkystės parodą, klaidu buvo tryniotis tarp žmonių, kurių gislose dar tobetvoksi Lietuvos kunigaishių kraujas, o kurie vienok gėdijas savo prosenių kalbos, ir patį save laikydami už atėjūnus, nebranda jau kitoniškų jausmų prie savo prigimtų brolių, kaip tik paniekinimą.

Sekas atsitikimas tat patvirtina. Užsimanė keli iš atvykusiųjų ponų lenktyti joti nuo Vilniaus lik Lintvaravos, ir apgarsino, juog kiekvienas, kurs įmokės į kasą penkis rublius ir turės gerą arklį, galės prie jų pridėti. Bet netikėtai, kaip Pilypas iš Kanapių, išlindo kažin iš kur šiaučius Kiassauskis ir užsisakė josiąs draug su ponais bajorais; bet tie nei už kokius pinigus nenorėjo joti vienoje eilėje su šiaučiumi ir negalėdami nuo jo kitaip atsikratyti, prižadėjo jam 100 rub.; tas vienok neatsitraukė be 300, kuriuos gavęs, tuojaus atidavė ant labdaringų darbų, o pats išsibaręs su bajorais - atsitraukė nuo jų. —

Ištiesų, dėl to vieno „špitoklio“ pamatymo, verta buvo parodą aplankyti. — Jeigu užklaustų kas, kokią-gi naudą galime mes lietuviai apturėti iš tų visų parodos monų, tai stačiai reikia pasakyti — nei jokios, negut tą,

kad dar syki dabar persitikrinome, juog nėra ko mums lietuviams laukti nuo mūsų dvarponių kokios nors pagalbos, netikt jau tautiškuose, bet ir medžiagiškuose reikaluose, nėra ta luoma (bajorai) rupinas vien tikt apie savo žmonės jai tiek terupi, kiek prie darbo reikalingi. Juog ant visos parodos nei vieno valsčionio ekspornatų (rodamų dalykų) nebuvo. Gal čia mūsų pačių buvo kaltybė, kad nepasirupinom savo ukės dalykus ant parodos parodyti, bet daugiau yra kaltas parodos komitėtas, kad nepakvietė ir neparagino žmonių prie parodos. Tiesa, kunigaikštis Bagdonas Oginskis iš Rietavo buvo atvežęs visokių drobių ir audeklų nuo 150 audėjų, bet parodos komitėtas nei piršto prie jų nesiteikė prikišti, tik išmetė nuo visų 75 rub. dovanų ir davė 10 pagyrimo popierių. Nors tikrai pasakius nebuvo užtektinai laiko gerai parkratinėti prisijustus dalykus, jei dienos ir naktys labai greit praslinko tarp visokių linksmybių, kurios nors su paroda tikro ryšio neturėjo, bet parodė juog ką-kaip ką, o girtuokliauti ir paleistuviauti moka mūsų bajorai neprasčiaus už pačius maskolius, kad net keliose bažnyčiose, o ypatingai šv. Jonó, paliko už tatai iš sakyklų nubausti. Ant galų galo visi dvarponiai per Vilniaus maršalką, gr. Plioterį, pasiuntė carui telegramą, išreikšdami jam prirengimo ir ištikumo jausmus, už ką gavo per gubernatorių Valus padėkavonę. Kartu paklido garsas, juog Vilniuje paliko per general-gubernatorių užtvirtintas kunigaikštis Sviatopolk-Mirskij, buvęs žandarų šefų, t. y., juog prispaudimas ir maskolinimas mūsų krašto prasidės dar bjauriaus. Norėk tu dabar, žmogau, valdžiai gerintis! Taip tat, broliai lietuviai, negaudami pagalbos nei nuo valdžios nei nuo kaimynų dvarponių, pradėkime patįs apie save rupinties. Rūškimės į draugystes ant sav-tarpininės pašalpos, taisykime savo ukes, teikdami geras padargas, sėdami geras sėklas, augindami geros veislės gyvulius, o juogei prie to viso reik išmanymo, dėlto apsišvieskime, — negailėkimės pinigų geroms knygoms, nes pasilikdami tamsybėje išeisme ant ubagystės ir ant dvasiškos prapulties!

Aukmergietis.

Iš Naumieščio pavieto. (Suvalkų gub.) Nors šis pavasaris angsti mums prašvito, ir vasarųjų atsėjome truputį augščiau negu kitais metais, bet šalta vasara ir lietus labai suvėlino javų valymą. Retkarčiais tik turėjome giedresnes ir šiltesnes dienas. To šalčio ir lietaus šikios pasekmės: Šienas ir dobilai supuvo; bulvių nėra, nes šalta, tai nemezgė, o kurios užmezgė, prigėrė. Kur dar prie šilainės, šiek tiek užsilaikė, — turės nors sėklą. Soduose mažai kas yra. Vaisių ikišiol dar neragavome: žali, neauga ir nurupe. Linų, turbūt, nė nereiks rauti. Visa rugpjūtė susivėlino; apie šv. Baltramiejų kviečius tik pradėjom kirsti. Rugius vogte galima sakyti pasivogėm nuo lauko, ale iš jų šimet bus mažas laimikis: perdaug išlyti... Jau nedėlia po Šilainai, o rugius tik pradėdam sėti; avižos ir miežiai dar ant lauko styro, ir kasžin kaip juos pajimsim: viskas susivarė į krūvą — ir šok žmogau saldę, o padėti ner kam dėl stokos darbininkų. Visi geriausi darbininkai išeina pas mus ant vasaros į užrubežį, daugiausiai į Prūsus. Tokiu pasielgimu daro jie mūsų kraštui neapsakomą skriaudą. Prablyškus pavasariui, bernai išmaitinti per žiemą, slapčia apleidžia savo gaspadorius ir eina į Prūsus. Na ir dirba jie tenai per visą mielą vasarėlę, tik ant žiemos sugrįžta, kaip vilkai išalkę, pasivalgytų gardžios lietuviškos duonutės ir pridirbtų riaušių. Mislyjat, kad jie parsineša ką? O kaip parsineša!... Vyrai kaip bizūnai parstirina nešdami devynis rumbus ant kupros, o mergos nepareis be... pasogėlės (!)....

Negana to; pareina jie iš Prūsų suvargę, doriškai nupuolę, ištvirkę ir pasileidę, kaip visas laukas. Jei kas ir parsineša kelis skatikus, tai neilgam! Mat tiems skatikams daug prakaito išliejo, tai neišranda geresnio budo juos sunaudoti, kaip nunešus pas kokią išvarvėtakę apkeisti ant baltakės. Nuparkėliai žydai visame jų vasaros prakaito džiaugdami trenkosi ir drauge juokiasi iš pusgalvių gojų. Toliaus tiek vyrai, tiek mergos išmokę Prūsuoje liūteriškų begėdiškų, darbų, teršia visą mus kraštą.

Apšvietimas pas mus labai silpnai žengia pirmyn. Laikraščių beveik niek's neskaity, su mažais išėmimais. Jeneralnas knygų dastatytojas suvis neprilaiko laikraščių. Klaustas, dėlko netur, atsako, kad nešikai kitaip neapsina per rubežių nešt, tik su ta sanlyga, jei nebus laikraščių. Pats jeneralnas dastatytojas bijosi, kad jo ne gautų. O žmonės vėl neperka laikraščių. Prie to, tarp pačių nešikų atsiranda judošių, kurie išduoda savo brolius. Neseniai mūsų kamputyj' tai atsitiko. Nešant pakus, viens iš nešikų, palikęs savo draugus, kaip apjakęs, nubėgo į artymiausia kanceliariją apskusti, tik gerai kad kanceliarijoj' ne rado nei vaito nei raštininko; o žmonės tuo tarpu perkėlė į kitą vietą. Šeip knygas (ne laikraščius) gabena, ir žmonės perka, o jei perka, tai, matyt, ir skaito. Teisybę sakant, mūsų žmonelės netur daug laiko skaityti. Užtai seni ariekėlė sriaubia, kortomis kartais lošia; jaunieji - gi po jaunimus laksto, žiūri, kur kokią skylę rasti — svirnan įsiskverbti, arba per agurkų lysvę katinais perčiuožti... tai ir viskas. Keturi metai atgal daugiau skaitė, negu šiandien. Budavo matyt, tas ir tas skaito Varpą, Tėvynės Sargą, Ukininką; dabartės retai tą galima matyti ir tai tik skaitant Tėvynės Sargą, o Ukininko žmonės suvis nenor nei į rankas paimti. Su Diev, tuom syk. Kitą syk daugiau parašysiu.

Žanavykas.

„Vaškių bankas“ (Panevežio pav.) Mūsų miestelyje yra jau nuosenei bankas (есудо еберегтедьная касса), kur žmones deda ant nedidelių procentų savo sučėditus pinigus ar skolinasi. Banką kitkart (apie 1880 m.) uždėjo savo dvare Gruzčiuose p. Puzyna, per kurio nepriežiurą bankas žuvo — palikdams dideles skolas aplinkiniems ukininkams ir tuliems bajorams; žuvo žinoma ir pinigai daugelio žmonelių - ukininkų, kruvinu prakaitu ir darbu surinkti. Iš tos priežasties ne viens ir ukės nustojęs ubagu paliko! O kiek čion ašarų buvo išlieta! Teip žuvo bankas uždėtas pono Puzyno. Vėliaus (apie 1889) bankas vėl tapo uždėtas per vietinius žmones ir bajorelius Vaškiuose. Apie kurį tai banką jau senai pranešti ukininkams ir užklausti jų, kodėl jie patįs jo ne rėdo

(valdo), o paveda vietiniams bajorpalaikiams, kurie šiame dalyke ne visai sąžiniškai elgėsi, ir Dievas žin už ką ima gana dideles algas (kiti net po 500 r.!)? Tuom tarpu jei ši banką, t. y. jo knygas, galėtu vesti kokie 3 arba 4 mūsų prasilavintieji ukininkai (nes didelio išmanymo čion ne reikia!), veda jį didelis skaitlius ne reikalingų dikaduonių, kurie tai susideda tik iš dviejų ukininkų, exlokajaus Puzynos p. Špakevičiaus, Dr. Dokalskio, Malinauskio ir daugelio kitų, kurie be jokio procento ima pinigų ant savo reikalų; ir atvažiavę į Vaškius daryti, „reviziją knygų“ visuomet užsako sau „gerus pietus“ pas savo bičiulį Giedraitį, imdami ant to dalyko suvis nereikalingi iš kasos mažiausiai po 10 rublių! Kamgi toki nereikalingi išdavimai? Jei ne tas bankas, tai Malinauskis ir daugelis kitų jau senei būtų per skolas savo dvarų nustoję; o darže kaip jie pasidarę uredais kasos savo namus pasitaisė. Ačiu tai kasai, kurioje jie kaip namie gaspadorauja! O tuo tarpu nuo ukininkų negalinčiu į laiką atiduoti pinigų; lecitavoja jų, gyvulius ir tiesiog iš namu varo! Kur čion teisybe? Ir tai gana liudna, kad tokias skriaudas mums nedaro svetimi, bet savieji bajorai! Tiesa, kad doros vertieji žmonės, kaip p. Poslauckis ir kiti, matydami kaip negražiai elgesi jų draugai — atsisakė nuo tarnistos banke! Bet tokių Lotų mūsų sodomiškoje valdžioje banko dar labai mažai! Oi jūs ukininkai, kam tokias skriaudas ant savo sprando ir dar už savo pinigų daleidžiat!? Ar-gi jus negalite išrinkti daugaus savųjų žmonių ukininkų į urėdą to banko? Juk kas metas stovi rinkimas! Negana tų visų paminėtų skriaudų! Bankas šits dar gali vėl pražuti ir tai pražus, nes dabar patis jojo urėdai „patis ponai valdytojai“ be jokios gėdos pasakojė, kad jau banke nieko nėra, ir jis neužilgo žus; taigi ir jūsų pinigai žutų. Kas ten pinigų padėjo, tas tegul reikalauja juos atgal, kad paskui jam po laikui neprisieitų raudoti ir ubagu pasilikti! Ne bereikalo-gi jie ir kasą iš murinio į medinį namą perkėlė! — sudegus namui „ponai urėdai“ išeis ne kaltais!

Tai-gi reikalaukite, kad kasą į murinį namą perneštų; o kitą met rinkite į valdžią kasos kuodaugiausiai ukininkų, arba teipjau dorių žmonių!

„Obywatel Kowieński“.

Iš Šiaulių. Girtybė čionai vis nepasibaigia, nors jau daug atsiėmė aukų. 22 rugsėjo vienas ukininkas (neverta nei pavardės minėti), girtas grįždamas iš miesto, pervažiavo Antaną Stonį, teippat išigėrusį, bet tam nieko nevodijo, o jis pats, namon parvažiaves, atsigulė, bet jau daugiau nesikėlė: jį rado negyva. Tai girtuoklystės vaisiai!

Laukinis.

Iš Pašvitinio, Šiaul. pav. Pašvitinys tai tikrai, galima sakyti, šviesi vieta, tarp tamsesnių Lietuvos vietų. Jau pats vardas „pašvitinis“ nuo pašviesti tai išreiškia. Pašvitiniečiai tikrai šviesūs ir akyli žmonės: knygas ir laikraščius skaito. Vaikiukai ir mergaitės noringai mokinas rašyti, skaityti, ir tt. Tėvai apie vaikų išmokinimą rupinas. Bažnyčia graži, giedojimai puikus. Žada dar kapus didinti. Vienu žodžiu — pašvitiškiškai geri bažnyčios sunūs ir tėvynės mylėtojai. Telaimina juos Dievas!

Laukinis.

Iš svetimų laikraščių.

„Kraj“ 43 rašo, juogiai esąs įstatymas pačto načelninkams aštriai užginąs sauvalingai laiškus atplėsti; už tokius darbus pagal įstatymų načelninkas galis į kalinį lig 8 mėnesių pakliut ir be vietos palikti. Teip tai skamba įstatymai iš „svodo zakonov,“ o tuotarpu yra paslaptini paliepimai ben kiek abejotinus laiškus atklįjavus skaityti ir policijai pranešti. Apie tą įsakymą nekurie ščyresni pačto načelninkai patįs prisi-pažįsta.

Iš čia mums dvejopas pamokimas: 1. nieko valdžiai nepatinkamo laiške nerašyti, kad po bieda nepapūlti, o 2. jei kuomet laišką iš pačto gautumėm praplėstą tai tuokart tokiam pačto načelninkui nedovanoti

M. Plauginys.

Karaliaučioje. „Kraj“ № 45 rašo, juog evangeliškas sinodas Karaliaučiuje neseniai nutarė, idant visi pastorai rupintusi gerai lietuviškai ir lenkiškai mokėti, jei lietuvius ir lenkus nori protestantų tikėjime užlaikyti ir nuo socialistų juos apginti. Teip aukštai stato lietuviškos kalbos reikalingumą protestantiški pastorai. O ką mes turime sakyti, jei nekuriuose vietose katalikai lietuviai bažnyčiose lietuviškų pamokinių negirdžia, par bažnyčią lenkuojami esti — argi tas neišeina šv. Tikėjimui ant skriaudos? Teisingai laikraštis Prz. Katolicki № 44 š. m. išmetinėja Berlyno kunigams užtai, kam jie ten gyvenantiems katalikams - lenkams dvasišką peną paduoda vokiškoj, o ne lenkiškoj kalboje. Bet mes galime skųstis ir ant savo kunigų, ypač Vilniaus vyskupystėje, kam jie lietuvius mokina lenkiškai, o ne lietuviškai.

Knygų reikia.

Vižunų, Užpalių ir Utenos apigardoje Aukm. p. labai reikalingos dvasiškos įtalpos knygos, o ypatingai: *Sventųjų Gyvenimai, Vadovai į dangų, Tiesos žodžiai, Katekizmai, elementoriai* ir kitokios. Kas į mūsų kraštą tų knygų užvežtų, daug gero mums padarytų, o ir sau nemažą pelną gautų.

Čebužės.

Apgarsinimas.

Neužilgo Tilžėje išeis № 1 naujo mėnesinio laikraščio „Kryžius“, kurio programą busias toksai:

1. Trumpas pamokslėlis morališkos įtalpos.
2. Tikėjimo dalykų aiškinimas ir klaidžių mokslų pasirikimo parodymas.
3. Apie dorą vaikų auginimą. Įvairių stonų priedermės.
4. Iš šv. Bažnyčios istorijos.
5. Bažnytinės žinios iš visos pasaulės.
6. Visoki žmonių papročiai.
7. Tikras ir klaidingas dievobaimingumas. Tercijoriai.
8. Klausymai ir jų išaiškinimai dvasiškuose dalykuose.
9. Knygų ir laikraščių recenzija.

10. Nauji bažnyčios parėdimai apie pamaldas ir atlaidus. —

„Kryžius“ bus laikraštis grynai religijiskas. Politika ir polemika tik tiek teužiims, kiek tas turės sąryšį su tikėjimu ir dora. „Kryžiaus“ tikslas — visą, kas yra doro, švento ir išganingo, platinti savo šventoje lietuviškoje kalboje. H. J.

Atsakymai.

— **Mildai.** Dr. Basanavičius labai dėkavoja už atsiųstus burtus ir pasakas. Viskas tinka. Rinkite ir daugiau! Kad Jusų paveikslą ir kiti sektų!

— **P. Raisteliui.** Dainas gavau ir atsiųsiu jas į Ameriką ar Šveicariją ant pažiurėjimo. H.

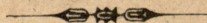
— **Į Kauną.** Nev. 20 dainų p. Milukui atsiųsiu kuogreičiausiai. H.

— **Sandarbininkams** pranešu, kad visi atsiųsti rankraščiai pasiliks mūsų archive. H.

Atsakomasis Redaktorius: J. Lapinas.

Spauzdinta pas J. Senkė.

Luka Petrowic.

Istoriška apysaka Teodoro Narbuto.

Galas keturiolikto amžiaus ir pirmoji pusė penkioliktojo yra tai epoka nelaimių ir garbės Lietuvos istorijoje. Teip-pat tame laike gyveno žmonės iš visų atžvilgių įžimus. Nelaimė, kad nuolatinės karės ir maištai pragaišino daugel senovės rašliaviškų paminklų ir liekanų; nesa neatsirado tada žingeidaus tyrėjo, kurs surinkęs į vieną krūvą, būtų juos atspaudinęs. Vienok susivoka kur-ne-kur užlikę nuo pragaišties rankraščiai, duodanti aiškesnį supratimą apie senovės istorišką epoką, nekaipo Štyjkauckas, mažne vienaitis ligšiol Lietuviškos istorijos tyrėjas.

Prie tokių radynių priguli ir šita ištoriška apysaka, pasemta iš seno lenkiško rankraščio. Į tą savo apysaką įdedu nekuriuos papuošalus, derančius to lyčiaus veikalams; ivienok visuomet prisituriu teksto kur, to reikalauja storiška tiesa.

Apie rankraščio autentiškumą liudyja jo senoviškumas, rašyba ir stilius lenkiškos kalbos vartojamos XVI amžiuje. Pasėmus iš to rankraščio reikalingus savo apysakai dalykus, patį patalpisiu Vilniaus universiteto bibliotekoje, kur papratęs esu vis padėti pavėdžius įgijimus. —

Lukos dėdė buvo gyventoju Didžiojo Naumiesčio ir paėjo nuo pasodninkų šakos. Iš priežasties pakilusių tame mieste maištų ta liekana nubėdnėjusios familijos

turėjo persikraustyti į Pskavą, kur buvo rėdytoju ir užvaizdu turgnamio kokio-ten Smolino. Neilgai trukus Nikonas (teip vadinos Lukos dėdė) parsidangino į Smalenską ir tenai pradėjo varyti prekystę. Jam numirus prekiavimas perėjo prie jo sūnaus Petro, kurs buvo Lukos tėvu.

Luka gimė Smalenske metuose 1361. Jaunystėje apturėjo gan gerą išsilavinimą. Smertis gana angsti atėmė nuo jo tėvą. Tada Luka, palikęs valdytoju nemažo lobio, pradėjo vesti prekystę; bet jam nesisekė, nes nuo pat pradžios, iš priežasties drąsių užsišokimų ir neprityrimo, apturėjo nemažai blėdies. Vienok paskiau laimė jam viską sugražino.

Prapuldšius Smalenske bėgyje vieno pusmečio didesnę dalį apturėtos nuo tėvo naudos, Luka ėmės už kromines prekystės; aplankė Maksvą, Tvėrią, Naumiestį, Pskavą, Jonmiestį, iš kur per Infantus atvyko į Palacką; buvo ir Vytebske; vedė prekystę ant Baltgudijos jomarkų; ant galo iš Magyliavo per Barisovą atsinėšino į Vilnių. Atsitiko tai metuose 1382.

Luka tame mieste atrado nuolatinę progą išpardavinėti visas savo kromines prekes. Greit jis pasipažino ir su kitais vietiniais prekėjais; prietikiuose su jais Luka buvo malonus, neskundė jiems žinių, reikalingų prekystės užsiėmime, kurias jis įgijo ilgame prekiavime po visus Gudijos užkampius; jo būdas buvo geras, ramus, liuosas nuo mažiausio pavydo, teip tankiai prekėjami privalios. Dėlto trumpame laike jis įgijo abelną pas visus prekėjus paguodone ir rado Vilniuje daug draugų. Lukai vėl patiko Vilnius ir pasiliko ten ant ilgesnio laiko. Prekystė jam labai vyko ir klojosi; jis dabar jau nebvaltalojos, kaip pirma, mažmožiais, bet varė per savo rankas visus didesniuosius Vilniaus prekinius reikalus: vedė karavanus į Gudijos gilumas, plaukdino Nemunu į Kauną grūdus ir visokius išdirbinius. Luka vadinta teisingu ir ištikiamu prekėju; visur jam tikėjo, visi jį mylėjo; pelnas-gi, kurio jis suvisu mažai terupėjo, plaukė į jo kišenę kaip upė; nesa nei karės, nei maištai, beperlydos tada Lietuvoj' selstantis, jo prekystei maž tepadare blėdies.

Luka visa širdžia prisirišo prie naujosios tėvynės. Senatvėje, apsakdamas draugams atsitikimus savo gyvenimo, nekartą ant galo pridėdavo pagyrimą naujajai šaliai: „Jaunystėj' atvykau į Vilnių, kaip neturtingas klaidunas - kromininkas; tame mieste tapau laimingu ir įgijau čia turtus, kurių kitur nebūčiau galėjęs įgyti. Numylėta žemė, kurią aprinkau sav už tėvynę, pagirtas kraštas, užgyventas tikrų dorybės mylėtojų, nors ir nesi man prigimtu, vienok esi vertas, kad aš prieš tave galvą savo nulenkčiau“!

Metuose 1400, susikūlus pas Kernavą vienam plaustui, ant kurio plaukė rugiai ir gudinės prekės į Kauną, Luka nuvažiavo į tą miestą sukraustyti po pastogę išgelbėtus nuo paskendimo daiktus. Grįždamas jis užmislijo aplankyti tūlą draugą gyvenantį Trakuose. Mylios atstokume nuo Trakų apsisitojęs gaspadoj' Luka dasižinojo, kad netoli gyvenęs kunigaikščių girių pryvezdas ir turįs daug kryževinių ginklų. Luka pirkdavo tokius dalykus, kur tik juos patikdavo, nes jie buvo tuomet labai jieškomi ir brangiai apmokami Maskvoje ir pačiame Vilniuje. Kryževiviai turėjo išrinktinius vokiškus muskietus ir plieninius ginklus; užvis jų rapyrai turėjo didžią vertę, nes jų tandumui (nartownoši) niekas negalėjo priešintis.

Tuojuo tada Luka pasuko prie užvezdo. Tamsiame ir ypatingame užkampyje, ant krašto nedidelio ežero, iš kurio tekėjo, gaivindama apygardą, upelė, rado jis puikioje vietoje sodžionišką namelį. Jis dalinos į dvi didi triobi, perskiesti apsčia priemene. Viena trioba, balta ir čysta, teip vadinama svetlyčia, buvo paskirta svečiams, antra — dūminė — duonos kepimui. Gaspadoriaus namie nebuvo; jo motina turinti apie 70 metų, maloniai priėmė pakeleivį su jo tarnais. Senuolė buvo dar gana tvirta ir vikri; pranešusi svečiams, kad jau išsiuntė į mišką pašauktų sūnaus, pastatė ant stalo sodžionišką pavakarę ir pradėjo juos raginti. Tuotarpu kieme buvo girdėties balsas medžioklinės triūbos: davė gaspadoriui ženklą, kad grįžtų namon. Jauna mergaitė, pagrobosi muskietą, išbėgo laukan ir šovė iš jo. Luka nusistebėjo ir išėjęs ant kiemo, paklausė jaunos užvaizdytės, kodėl ji šovė.

Ši drašiai atsakė: „Dėlto tamstele, kad mano tėvas skubintuos namon ir jums be jo nebūtų ilgu“. Ir paprašė jį atgal į vidų. Kad vėl sėdos prie stalo, senutė be atlydos jo meldė ir kluokė, kad valgytų ir pastiprintų. Luka girdėjo dar antrą atvejį triūbejant ir šaujant. Praslinko viena, kita valanda — gaspadoriaus vis dar neregėti. Išėjęs iš triobos, Luka atrado savo kalpus valgančius kepainėje prie didžio alaus kriuzo; pasišnekėjęs su jais, išdyrino į kiemą, žvalgos — savo arklių, pastatytų prie tvoros, nebmato, ir, įmeklinęs du tvirtu pečiuku, išeinančiu iš tvarto, rūstai jų paklausė: „Kur mano arkliai?“ — „Pastatėme juos stainėje“ — vienas iš jų atsako, „gaspadorius jiems pila avių ir prašo svečio truputį palaukti“. „Ačiu jums už neprašytą mylistą“, atkirto jiems Luka, košdamas žodžius per dantis, ir pagrižo į triobą, nenumanydamas, ką tai viskas reiškia.

Po valandėlės įeina pats gaspadorius, apsišarvojęs medžiokliniais ginklais. Paskui jo įbėgusi į trioba duktė pagelbėjo jam nusijimti šarvus ir viršutinius drabužius. Tada gaspadorius, prisiartinęs prie svečio ir sveikindamas jį, taria malonei: „Sveikinu Tamsčiuką! Dėkavoju Dievui, kad Jis teikės apdovanoti svečių mano menkus namelius“. — „Atvykau,“ taria tad Luka, prie pono užvaizdo, nes girdėjau, kad Tamsta turis daug kryžiokinių ginklų“. Užvaizdas tuoj atidarė duris šalinio alkieriaus ir parodė jame Lukai didžią krūvą įvairaus lyčiaus švairiai užlaikomų vokiškos išdarbės muskėtų, peilių, kardų, kalavijų. Luka prasidžiugo juos išvydęs ir rengėsi juos arčiau apveizėti, bet gaspadorius maloniai jam tvėrė už rankos ir pasakė: „Užims tai ilgą laiką, kol viską peržiurėsime ir suderėsime apie prekę, o naktis jau artinas; dėlto būk, tamsta, teip geras prijimti sodžionišką vaišį ir pernaktoti prie manęs. Rytoj turėsime daugiau laiko“. Ir pridėjo prie to pasakymo teip daug iškalbingu pertikrinimu, kad Luka noromis-nenoromis turėjo sutikti ant gaspadoriaus geidimo.

Ant rytojaus Luka, pasakęs gaspadoriui ačių už nakvynę, prašė jo parodyti ginklus ir nekurius iš jų parduoti. Gaspadorius persiprašęs, kad negalėjo jo kaip

reikiant prigimti paklausė, ar gerai jis tą naktį išmiegojo. Luka atsakydamas, kad jis miegojo kuogeriausiai, papildė didžią melagystę, nės per visą naktį jis negalėjo ne akių uždaryti — teip buvo užimtas ir pagautas gražumu užvaizdo dukters Aliutos; nelaimingas, praleidęs, su ja vakara, įsimylėjo į ją iš visos širdies. Kada Luka vakare sedėjo su gaspadoriumi po didžia liepa ant krašto ežero ir šnekučiavo apie visokius savo laiko atsitikimus, atėjo Aliutė ir atnešė kriužą liepenės suvirintos su imbieru. Tėvas pradėjo jai uždavinėti visokius klausymus ir liepė apipasakoti svečiui visokius medžioklas nusidavimus, o Lukai vienkart su pasaka įslinko į širdį karšta meilė prie apsakotojos.

Kad Luka dar antrą atvejį priminė apie ginklus, tad gaspadorius nuvedė jį į alkierių. Ką tikt prekėjas ėmė į rankas ir su atida apžiūrėjo, tą viską gaspadorius vis krovė į vieną vietą pašalyje. „Šitai pasakojo gaspadorius aiškindamas; „Balnas Didžio-Magistro Konrado Vallenrodės, kurio jis nustojo vienkart su žirgų prie Bisėnos, kad Lietuvių vijamas bėgo į Prūsus. Tai pridengtuvas prigulėjęs kada tai tam pačiam Magistrui; tą parodo metas padėtas ant kilpų. Čia vėl yra paiža kunigaikščio Lankastre: herbai yra grynai bretoniški“. Luka gyrė tas navatnystes, o gaspadorius krovė juos į vieną pašalį. Ant galo prekėjas matydamas, kad jau nemaž daigtų susirinko ant stalo, pratarė: „Jei Tamsta, Pons Užvaizde, nori tuos dalykus parduoti, tad pasakyk man jų prekį“. Užveizdas gi vietoje atsakymo teip pradėjo į kvotyti: „Dovanok! aš išžiūrėdamas į tave ir girdėdamas tavo žmones, minavojant Tamstos vardą, pradedu pažinti tą, kurį kada-tai seniau pažinau ir kuriam norėčiau atiduoti pridermingą donę guodonės ir dėkingumo. Bet lygšiol nediršau tavęs paklaust, ar tu-tai esi tas pats Luka Petrovič, Smalensko prekėjas, kurs 1382 metuose priglaudei ir sušelpėi mažne mirstantį elgėtą su mažu vaikų“? Luka, truputį pamislįjęs, atminė tą atsitikimą ir greit atsakė: „Teip! aš pats esu“. Gaspadorius tuoj išbėjo iš alkieriaus ir greit sugrįžo, vezdamas už rankos savo dukterį. „Eikš“, sako, „eikš, Aliuta! pulkime po kojų savo geradėjui! Tai yra

Luka, kurs mums gyvatą užlaikė, už kurį meldeis kiekvieną rytą ir vakarą“. Ašaros biro nuo skruosto prekėjo, kad kėlė nuo žemės tėvą ir dukterį, kurie neparstojo bučiuoti jo kojų. „O geriausias terp visų žmonių“, sakė susigraudinusi Aliuta, „pirmieji žodžiai, kuriuos mano burna aukavo Dievui, buvo tai žodžiai maldos ir prašymo tau sveikatos ir laimės“. — „Teip yra“, tęsė toliau Užvaizdas: „išmokinau ją melstis prie Augščiausiojo už Tamstą; dabar jis mums atmokėjo galėjimu Tamstą išvysti! Dėlko nemokame, kaip reikiant, savo dėkingumą išreikšti? Dėlko mums trūksta žodžių padėkavoti Tamstai?“ Luka, kaip galėdamas, išsikalbino ir kratės nuo tų dėkų ir visaip steigė juos pertikrinti, kad Dievas jų maldų išklausė ir ganėtinai jam už viską užmokėjo, apdovanojdamas jį turtais ir sveikata ir duodamas jam progą pažinti tą dievobaimingą šeimyną. Šiek tiek nuraminti tais Lukos žodžiais, tėvas su seserimi su padaugintu uolumu rupinosi parodyti vaišėmis savo širdingą dėkingumą.

Bėgyje tolesnių šnekėsių Luka, norėdamas užgandinti savo žingeidystę, nekartą kreipė gaspadoriaus kalbą prie išsikalbėjimo apie savo praėjusį gyvenimą, nes matė jam išlavinimą didesni už tą, kokį galėjo turėti žmogus jo stovyje būdamas; bet nieko daugiau negalėjo išsiteirauti apart to, juog jis vadinosi Hrehory Ovrulič, juog jo tėvas buvo važnyčia (važininku) nesenei mirusio kunigaikščio Keistučio ir gimė Grodnój', juog jis pats yra gimęs Trakuose kunigaikščio rūmuose ir buvo tarnystėj' to viešpaties, juog jo pati mirė, palikus mergytę Aliutą, turinčią tik dvejus metus, juog po to paliko elgėta; kada vargo ir bado prispaustas išėjo elgėtauti ant Medininkų vieškelio, kada nustojęs vilties užlaikyti savo gyvastį su skausmu širdies žiurėjo į veidą Aliutos, išblyškusios nuo bado ir sustingusios nuo šalčio, ir mislijo beliejās jau paskutiniās sopulio ašaras — tada Luka atvažiavęs su gudų karavanu, išgelbėjo jį ir jo dukrelę nuo smerčio, nuvezė į gaspadą, jai ir jo vaikui sugražino gyvastį ir sveikatą; juog ant galo, po trijų dienų atsilsio, sušėlptas dviem rubliais lietuviškų grašių sugrižo jis namon.

Luka prabuvo pas savo draugą dar vieną dieną Meilė, kurią jis užsidedė prie Aliutos, apėmė jo širdį visai, nės mergelė, dėkavodama savo geradėjai, nepraleido nė vieno pasigerinimo ir pragumo jam įtikti. Luka pažino jos būdą ir jos dūšios geras įpatybes, atrado sav pavėdę ypata — ir prisirišo prie jos ryšiu sympatijos ir meilės. Bet reikėjo ant galo persiskirti; dėlto ketvirtam rytui išaušus Luka visokiais pragumais kluokė gaspadoriaus, kad leistų jį važiuoti namon; bet apie tai nieks nenorėjo; girdėti ir tik svečiui prižadėjus po šienapjutei vėl atvykti pas juos pamedžioti, šėip teip atsisveikino. Kada jau Luka sedėjo ant arklio, Aliutė prisiartinusi meiliai užklausė: „Jug tiesa, Luka, kad už penkių nedėlių nuo šios dienos Tamsta vėl pasimatysiu?“ — „Šventai užlaikysiu duotą žodį, dora Aliuta,“ atsakė prekėjas; „Tamstos niekadės neužmiršiu“.

Keliu Luka labai nusistebėjo, išvydęs paskui savęs važiuojantį užvaizdo berną. Tarnai spėjo, kad jis bėsas, turbuti, pono išsiūstas su koku-nors reikalu tuo pačiu keliu. Kad teip visi kartu nuvažiavo mylę kelio, tarnai neiškentėjo nepaklausę paskui važiuojančio berno, kur jis vyksta ir su koku reikalu. „O kur jųs važiuojat,“ užklausė šis iš savo pusės. — „Męs važiuojame į Naujuosius Trakus.“ „Ko tų ten važiuoji, prieteliau?“ užklausė Luka. — „Esu Hrehoro pasiūstas. „Prieko ir dėl ko?“ — „Ilgai apie tai prisieitų pasakoti,“ atsakė bernas, ir nulipęs nuo vežimo, pradėjo pasilikti užpakalyje. Kaip tikt Luka įvažiavo į Trakus, artinas prie jo tas pats tarnas ir paduoda jam raštelį. Luka atplėšęs jį, perskaitė, kas seka:

„Doras žmogau! tu užmiršai apie savo kelionės siekį; nuo tos valandos, kad mano įkirios dėkos užgavo tavo mielaširdingą širdį, tu apie ginklus minavoti nbnorėjai. Dovanok, jei karštai išreiškimas jausmų tėvo, mylinčio savo vaiką, kuriam tu sugražinai gyvatą, turbuti, užlėtė tavo dailią dušią! Nedrisau Tamstai savo namuose paaukauti tas menkas lėtas ginklus, bijodamas, kad tu jų suvisu neprijimtum. Prijimk juos dabar, jei ne kaipo ženklą mano dėkingumo, tai nors kaipo ženklą tų Aliutos ašarų, kurias liejo iš džiaugsmo, pažinus savo išgelbėtoją.

Luka, perskaitęs raštelį, norėjo rašyti atsakymą, bet berno jau nebebuvo: jis jau išsisinėšino iš Trakų, padėjęs virtinę ginklų stainėje pas arklius. Užtat, parašęs atsakymą, jis niusintino jis Hrehorui per tam tikslui pasamdytą žmogų, karštai jam dėkavodamas už vaišius ir brangią dovaną. Trakuose Luka arčiau teiravosi apie Hrehorą, bet apart to, ką jis jau apie jį žinojo, mažne nieko naujo negalėjo išgirsti. Nežiurint ant to savo nepavykimo, Luka paprašė tulo savo draugo Trakuose, surinkti apie Hrehorą idėbniases žinias.

Ant galo, prisiartina nekantriai laukamas medžioklės laikas. Ruduo buvo vienas iš giedriausių. Oras buvo gražus tikrai rojiškas, koku kartais dangus apdovanoja tą vaisingą šalį. Luka išsiruošė į kelionę draugystėje Šnipio turtingiausio Vilniaus gyventojų, ir tiesiai skubėjo prie Hrehoro, norėdamas savo ūmu pribuvimu iš netyčių užklupti Aliutą ir jos tėvą. Bet kaip jis nuliudo, kad atvykęs į Hrehoro namus, dasižinojo, juog Hrehory su duktere jau pirm nedėlios išvažiavo, nežinia kur, o senolė susirgusi tuoj' Lukai išvažiavus, nusinėšino į Kernavą pas savo brolių, kurs buvo ten įžimiu vaideliotu. Luka vaikščiojo rupe stingai po namus ir nekantriai jėškojo žmogaus, kurs jam galėtų duoti šiokias-tokias žinias apie Hrehorą ir jo šeimyną. Neilgai trukus, ateina prie jo, tas pat žmogus, kurs nuvežė ginklus paskui jo į Trakus. Luka artinas prie jo ir, pasveikinęs jį kaip seną pažįstamą, sako: „Esu labai susigriaužęs, juog Užvaizdo nerandu namie, kada vyliaus jį rasti ir gudriau su juo pamedžioti.“ — Tada Liolis (teip jis vadinos) prabilo: „Užvaizdas apleido namus labai greitai, apturėjęs kokią - ten neramią naujeną iš Trakų. Kur jis išvažiavo, nežinau; pagaliaus jis neapsilaukė nė Kernave pas savo motiną, nės vakar atėjęs nuo jos pasiuntinis pajimti su savim tūlus jos daigtus, sakė, kad apie Hrehorą negirdėti. O ką su medžiokle, aš galiu Tamstai tarnaut, nes užimu užvaizdo vietą. Buvau jau pas poną Tyvuną, kurs mane užtvirtino toji priedermėje.“ „Jug turite žinoti, į kurią šalį jis pasuko.“ — „Matai, jie išvažiavo naktį. Sakė, būk vėžės sukąsi ant Trakų.“ — „Ar nesakė

tau ko išvažiuodamas?“ — „Atmenu,“ sakė susigraudinęs Liolis, „gerai atmenu tą naktį, kada jis mane gaudinęs, pašaukė į triobą. Arkliai jau buvo pakinkyti, Aliuta sedėjo ant padėtos vežime skrynutės. Mano prieteliau, sako man, aš turiu butinai važiuoti; nežinau, ar begrišiu. Pasilik sveikas. Prižiurėk mano ukę, motinai duok į Kernavą, ką tikt pareikalaus; būk įpėdiniu mano priedermėje užvaždo; bet pirmiau nuvyk prie tyvuno, kada jis tave užtvirtintų. Sudiev: gal nebmatsysimės. Tada jis verkdamas pajėmė mane į savo glėbius. Aš pradėjau bliauti kaip ožys, nežinodamas, ką pasakyti, ką paklausti. Paskui jis davė man kokį-ten raštelį ir pasakė: „Jeigu atvažiuotų iš Vilniaus Luka, tai jam tą raščiuką ataduok; paslėpk jį gerai, kad kitam į rankas nepakliūtų, nes mane ant amžių tada prapuldysi.“ Išėjome iš triobos; patsnuėjo vartų atidaryti, Aliuta, graudžiai raudodama ant vežimo, davė Tamstai perduot vėl popieriukę. Čia Liolis padavė Lukai suvyniotą popierą; atvyniojus ją, atrado pluokštelį Aliutos kasų, sidabrinį apyrankį ir žiupsnelį sudžiuvusią kvietkų su žiedais — „Neužmiršk manęs“. „Kur yra raštas nuo Hrehoro?“ užklausė tada Luka. — „Užtat, kad iki šiol negaliu jo surasti, nors jau jėškau keletą dienų. Pradėjo tada jis išnaujo jieškoti ir mengti po visus namus, bet be pasekmių; tada sugrižęs pas Luką, pasakė: „Turėjo koks-nors Kobolis, ar Parstukas tą raščiuką suplėšyti, nes tai paprastai visuomet atsitinka; kad nelaimė namuose, tada piktos dvasias žmonėms juokus daro“. Musų keleivis išvažiavo iš namų užvaždo labai nuliudęs; kas valandėlę jis žiurėjo ant Aliutos paminkso, bučiavo jį ir jautriai spaudė prie savo širdies. „Mano gyvenime,“ sakė Šnipiui, „pirmas tai teip liudnas atsitikimas; atradau draugą, pažinau vienaitę ant svieto mergele, su kuria norėjau pasidalyti laimę ir nelaimę — to visoko, ir meilės ir saldžių vilčių užkartą nustoja. Negalima buti, kad aš jų jau daugiau nebatrasčiau“.

Luka nuvykęs į Kernavą, ilgai šnekėjosi su Hrehoro motina, nuo kurios dasižinojo, kad jos sunus ésas tokiam padėjime, juog turi bijoti rėdo ir buti atsargingu nuo nekurių ponų, stovinčių arčiau prie kunigaikščio. Prieža-

stimi-gi greito Hrehoro išvažiavimo, pagal senuolės manymo, buvo ta aplinkybė, juog tūlos ypatos atvykusios iš Trakų, apylinkėj' klausinėjo ir teiravos apie jį.

Nuvažiavęs į Trakus, Luka dasižinojo nuo tūlo draugo, juog tos ypatos, kurios slapčiai rinko žinias apie Hrehorą, buvo tai jo pasiuntiniai. Kas link rėdo, Luka nematė, ko butų galėjęs užvaizdas bijotis ir buti atsargiu: tyvunas ir Trakų valsčiaus perdėtiniai buvo visuomet jam prielankūs.

Padaryti kvotimai Vilniuje, kunigaikščio dvare išaiškino Lukai, juog Hrehory nebuvo važininku, bet stainininku kunigaikščio Keistučio, juog jis turėjo sunų vardu teippat Hrehory, kurs 1382 metuose, nukritęs nuo balkono Krevos kokšto, gavo sau galą, juog Hrehory su savo šeimyna buvo krikščionys, nes buvo vedęs sau pačią iš panaičių kunigaikštėnės Onos Vitoldienės, kuri pagal nekurių pasakojimą jau nebyvena ant to svieto, o pagal kitų liudijimą esanti išvažiavusi su savo ponia į Mazoviją.

Luka buvo labai susigriaužęs, kad stojos nekaltu priestatimi išvažiavimo Hrehoro. Bijodamos, kad savo kvotijimais neįtrauktų draugą į didesnes kebeles ir paines, perstojo apie jį teiravęs, ir vienkart padarė tvirtą prižadėjimą nepraleisti nė mažiausios progos dėl ištraukimo savo draugo iš to priklaus padėjimo.

Ruduo jau baigėsi. Vilniuje prasidėjo šventė, kuri kasmetą patraukia daug žmonių iš aplinkinių apygardų. Tūlą rytmetį, kad Luka sedėjo viens pats savo galiniame kambaryje duota jam žinoti, kad dvi kaimo mergeli nori su juo kalbėti. „Tegul įeina!“ taria jis su nekantrybe. Atsidaro durys, — ir ką jis mato? Štai Aliuta, apsidariusi sodžioniškais drabužiais artinas prie jo ir jam žemai kloniojas. „Aliuta!“ sušuko Luka, „ar aniuolas sargas atvedė pas mane?“ — „Ne aniuolas“, atsako mergelė, „bet mano prie tavęs prisirišimas ir meilė. Ištremta į tolymą užkampį, aš tavęs, Luka, ilgėjaus ir ant galo išsirengiau į Vilnių, kad tave pamatyti ir perprašyti už tą, kad mės su tėvu negalėjome laukti tavęs pribunant ant medžioklės“. Pajudinta karštumo jausmu, Aliuta negalėjo toliau bekalbėti; jos kojos tirpo ir guro ir jeigu Luka

nebutų tuoj' jos pasodinęs, būtų tikrai išvirtusi. Atsipeikėjusi Aliuta, sunkiai atsiduksėjo ir pažvelgė ant savo draugės, kuri, atsisėdus prie stalo, su sodžionišku ėdrumu stiprinosi paduotu valgiu. Luka įpylęs į taurę vyno, prašė Aliutos, idant ši bent kiek išlenktų to vaisto; Aliuta, išgėrus kelius klukšnius, šiek-tiek atsigaiavėjo ir atsikėlus paprašė Lukos eiti su ja į ypatingą kambarį. Čia ji Lukai išreiškė priežastį staigaus apleidimo namų, pasakė, kad jos tėvas slėpiasi gilioje pustynėje ant krašto ežero Daupio, juog jiems ligšiol nieko nepristigo, bet bijosi, kad per žiemą, išgaišinus daug išteklio, ateinantį pavasarį jiems nepritruktų maisto. Luka vartoja visokius pragumus, kad nuo jos atitolintų tą baimę, prašė ir kluokė jos, idant pagrižtų su tėvu į Vilnių, kur prižadėjo jiems pajėškoti atsakantį užlaikymą ir atvangumą, pridurdamas, juog jis nuo kunigaikščio, ko tikt norės, viską išprašysias. „Abejoju“, atsakė Aliuta, „kad mano tėvelis galėtų kada-nors viešai pasirodyti, pakol gyvena taurininkas czoduraszy Prora ir prilenda prie kunigaikščio dvaro.“ Tas Aliutos atsakymas Lukai išaiškino, juog Hrehory yra įpainiotas į aną ludną Trakuose nusidavimą, pasibaigusį smerčiu garsaus Keistučio, juog turėjo kokius-ten prietikius su Prora ir juog buvo liudytoju jo žmogžudystės, nes visados jį vadindavo užmušėju kunigaikščio Keistučio, pagaliaus, kad ir Jagailius Proros nekenė savo rumuose ir suvisu jam užgynė ten rodyties. Dėlto Prora visą laiką perstovinėjo savo kaime Palacko kunigaikštystėje; vienok Luka žinojo gerai, kad jis turi iš senų laikų Vilniuje daug draugų iš šalies kunigaikštaitės Marijos.

Po ilgo dar šnekėsio Luka pavadino Šnipį, su kurio apsvarstė ir nusprendė, ką turėjo daryti toliau. Tuotarpu Šnipio pati užprašė prie savęs tiedi dvi kaimyni, atėjusi su Aliuta. Viešnios užtruko Vilniuje tris dienas. Tame laike Luka turėjo progą išreikšti Aliutai savo meilę ir pažinti jos prisirišimą. Tris dienas praleidęs, Luka išvežindino keleives į Oranus, iš kur jos turėjo jau pėsčios keliauti lig pat ežero Duupio; su jomis Luka teippat išsiuntė ilgą laišką prie Hrehoro, darodamas, kad jo baimė ir atsargybė yra bepatato ir stengdamasi jį visokiais

pragumais nuramyti; įdijo pinigų ir prižadėjo po sanvaitės atvykti į Oranus, kur užprašė ant to paties laiko Herhorą su dukterimi; vežėjui-gi, nuvežus Aliutą su draugėmis į Oranus, liepė pasilikti ir sulaukti ant to laiko atsakymo.

Neilgai trukus parvažiavo ir vežėjas su laišku, kuriame Hrehory Lukai rašė, kad jį paskirtoje dienoje sutiks pirmame kaime pas vieškelį, einančio iš Oranų į Rodunį. Jau ir sanvaitė baigėsi: nebuvo ko tęstis. Tada Luka draugystėje Šnipio ir jo pačios išsirengė į kelionę. Nukeliavus į Oranus, Luka paliko ten savo kelionės draugininkus ir pasiėmęs į vadus tulą kaimietį, viens pats nuėjo į sodžią, atstokų nuo Oranų vieną mylę. Ten atrado jis jau belaukantį Hrehorą su Aliuta. Jų pasimaitymas buvo jautrus ir širdingas. Luka tuoj' ėmė kalbinėti tėvui ir dukterei, kad važiuotų su juo į Oranus, Luka paprašė abudu į Oranų dvarą, kurs prigulėjo kokiam ten Šnipio pažįstamui.

Oranuose jie užtruko visą sanvaitę. Tame laike Luka ant galo pasiekė tą, ka geidė, t. y. apsipačiavo su Aliuta. Hrehory sugrižo į savo apleistuosius namus, kur atrado Liolį, dar lig to laiko nepasekmingai tebjėskantį raštelio, palikto Lukai. Tebebudamos -gi Oranuose, Hrehory atidengė Lukai savo gyvenimo paslaptis, apsakdamas jam sekančią istoriją.*)

Mano tėvas, vasakojo Hrehory, gimė Gardine ir buvo sunumi užvaizdo Gardino kunigaikštiniu valsčiu. Nuo pat mažų metų jis augo prie šono Keistučio, buvo jo pakajiniu tarnu; nekuomet, nei karėse neatsilikdavo nuo savo pono; paskiau pildė priedermę stalininko; paskutiniuoje karėje nešė Didžios Kunigaikštystės Lietuvos viliavą. Paliko užmuštas laike apgulimo Siverskinio Naujamiečio. Pažįsti mano motiną; ji yra paprasta lietuvaitė; jaunystėje ji buvo įstabiai graži; mano tėvas ją nupiršo ir vedė tokiu pat mažne budu, kaip jo viešpats savo Birutę. Mano tėvas nuo pats gimimo buvo krikščionimi. Aš dar tebebudamas

*) Nuo tos vietos tvirtai prisilaikau rankraščio, norėdamas tikrai išreikšti istorišką tiesą (Prierašas autoriaus).

šeštų metų palikau atskirtas nuo motinos į Gardino klioštorių ir ten auklinaus lig tryliktų savo amžiaus metų. Poto aš perėjau į kunigaikščio rūmus ir palikau jo pakajiniu tarnu. Senuolis, nuvargintas nuolačiais žygiais ir karėmis, reikalavo jau atvangaus gyvenimo, pasilsio ir ištaisų. Nieks geriau už mane nemokėjo jam įtikti ir nė vieno iš savo tarnų jis teip nemylėjo, kaip mane. Pirm dvidešimties metų aš vedžiau pakajinių paną Kunigaikštienės Onos Vytautėnės; mūsų susituokimas buvo paremtas ant nemelagingų abipusių širdies jausmų, bet tas sanryšis senatvėje pasibaigė labai nelaimingai; tikt penkioliką metų tegyvenome laimėje; tame laike ji man pagimdė Aliutą, savo gyvą paveikslą, pagaliaus ir vardą jos nešioja, t. y., Heleną. Paskustinieji penki mėnesiai mūsų santuokinio gyvenimo buvo tai nuoloti taša visokių nelaimių ir baisių atsikimų.

Visupirmu per tuos mėnesius mano tėvas persidangino į antrą gyvenimą. Kunigaikštis Keistutis su Vytautu, neužkentamu Lietuvos ponu užtat, kad vienus baudė kaipo tėvynės priešus, o kitiems išmetinėjo ir barė už pasileidimą ir paleistuvystes ir draudė kelti maištus ir vaidus, ant galo per vylių ir apgaulę patapo į rankas bemeilio Jagailiaus. Aš tada buvau prie šalies savo viešpaties: tuokart, jis kaip anas senovės išminčius šaltai žiurėjo ant permainų savo nelaimingo gyvenimo. Neteip buvo su Vytautu; jis, kaip sužeistas vyličių liutas, grieždamas dantimis, su pasiutimu keikė Jagailių ir grumojo visai Lietuvos tautai, kad ji tyliai žiuri ant paniekinimo kraujo Didžio Gedimino, kurs atsitiko jų akyvaizdoje. Girdėjau, buk pats Magistras prašęs Jagailius, kad paleistų Vytautą, bet su ta išlyga, kad ji atiduotų jam, kaipo užstatą. Vytautas nenorėjo priimti nekokių mylistų, pakol neparegėjo tėvo liusu, nes jis pats jį perkalbėjo, kad važiuotų prie Jagailiaus ant sandaro. Kunigaikštėnė Ona su didžiu vargu išmeldė nuo Jagailiaus daleidimą sekti su vaikais savo tėvą, kurį Kreve atrado ant lovos serganti, įkritusį į didžią šiltinę. Aš ir mano pati, budami tarnystėje kunigaikščių, teippat turėjome važiuoti prie savo ponų į Krevo tvirtynę. Neilgai trukus, valdžią ant

tvirtynės apėmė pasiūstas Jagailiaus jo taurininkas (podczaszy) Prora, ištikimas kalpas ir šalininkas Jagailiaus seseries, kunigaikštaitė Marijos. Neužilgo tas barbaras atrioglino pasimatyti su senuoju kunigaikščiu; Keistutis, jį paregėjęs, man pasakė: „Štai pasiuntinys keršto trokštančios laumės Marės, atsiūstas jėškoti galvos už Vaidylą. Saugokies jo!“ Prašingi kunigaikščio žodžiai teip giliai man įsmego į uomenį, juog ligšiol man tebskamba ausyse. Beširdis kotas atsivilkio prie kunigaikščio ir antrą vakarą, zaunijo jam visokius niekniekius ir ramino jį melaginga viltimi, būk į Krevą greit jau atvažiuos Jagailius, kurio Keistutis labai laukė ir gėidė su juo pasikalbėti; ūmai įpuola du stainės bernu, kimba į kunigaikštį ir smaugia beginklį senuolį su auksuotu ferezijos šniuru. Aš, kurs visą laiką stovėjau prie durių šalinio alkieriaus ir dėl tamsumo triobos, turbūti, nebuvau Proros patėmytas — nės viena tikt žvakė težibėjo ant stalo, — sušukau išgąstingai, pamatęs tą barbarišką kraugerystę. Tad Prora, pagrobęs čekaną, kirto man į galvą; — kritau ant žemės be žado paplūdęs kraujuose.

Kada atvėriau akis, išvydau verkiančią pačią; netoli stovėjo kunigaikštėnės Onos kapelionas Simanas ir ramdė mane, sakydamas: „Nebijokis tavo žaizda nera smertina“. Atsigaivėjęs ir atgavęs kalbą apipasakojau jam atsitikimą trioboje senojo kunigaikščio. Tuojau įėjo kunigaikštienė Ona ir pradėjo graudžiai verkti. Toliaus girdėjau tykius šnekesius; pažinau, kad Vytauto gyvatas yra didžiame pavojuje. Truputį užmigęs, pajutau savyje šiek-tiek sylos; tiktai galva labai sopėjo. Tuokart pati man apsakė, kaip stebuklingu būdu aš palikau išgelbėtas nuo smerčio. Tūlas jaunas vaideliotas tankiai lankė mylimą mergele, tarnaujančią virinėje kunigaikštėnės Onos. Vieną kartą jis dilbino prie jos vėlai vakare per Stainės kiemą į vidų rūmų. Išėjęs per staininius vartus jis mato, kad kokie ten bernai neša žmogų, suvyniojusį į plosčių, ir padėjus jį pas staines, sustoja, pradeda šnekėtis ir nutaria pakasti jį stainėje po grindimis. Bernai nuėjo į stainę kastų duobės, o vaideliotas nuskubėjo į virinę prie savo mergytės, kuriai apsakė vis, ką matė. Ši apie tą atsitikimą tuoj

pranešė kunigaikštėnei. Rumuose visi sukruoto. Kapelionas Simanas draugystėje vaidelioto ir virėjos išbėgę ant kiemo, greit nušaravo į tą vietą, kur gulėjo žmogus — žiuri, kad tas žmogus — tai aš; priė mano šalies miega girtas be žado bernas, tur būti, paliktas ant sargybės. Tada jie skubina mane išvynioja iš ploščiaus, apdengia juomi berną — girtuoklį ir nuneša mane į rūmus. Vaideliotas-gi ir mergelė, gausiai kunigaikštėnės apdovanoti, nubėgo atgal prie stainės pamatyti ir pasiklaudyti, kas atsitiks. Jie visupirmu suvystė į ploščių miegantį berną ir, prisartinę prie stainės vartų, išvydo prie liktarnos šviesos penkius vaikėsus, geriant degtinę ir kasant duobę. Po valandos, užbaigus darbą, jie išeina iš stainės, pajima savo suvyniotą į ploščių draugą ir, įnešus jį į stainę, meta į duobę ir, greit užkasą, pridengia grindimis. Tada visi susėdo gerti. Bet greit atėjo sargybos užvaizdas ir liepė jiems užgesinus ugnį, eiti gulti.

Ant rytojaus tvirtynėje buvo, kaip paprastai tyku. Apie barbarišką nusmaugimą Didžio Lietuvos kunigaikščio nieks nežinojo; tiktai akylos moteriškės patėmyjo, kad antrą po to naktį didelis juodai pridengtas vežimas, su keturiais arkliais išgirgždėjo po sargyba iš tvirtynės ant vieškelio ir pasisuko ant Vilniaus. Tvirtynėje tuoj' visi dasimislijo, kad Prora išvežė užmuštą kunigaikštį. Toks tai galas to didžio žmogaus, kurs pergyveno ant žemės 35 metus, apdengtas aureola galybės ir garbės.

Prorai rūpėjo teippat ir apie Vytautą. Bet kunigaikštėnė, kapelionas Simanas, mano pati su kita pakajine pana nesitolinosi nuo kunigaikščio ir nuolat platino paskalas ir ir leida gandą, būk jis jau su smerčiu stuguojausi ir kiekvieną svečių aplankymą auksu sveikatos apmoka. Dėlto Prora prie jo nedrįso lįsti. Tuotarpu kunigaikštis gerėjo ir grįžo prie sveikatos. Aš greit pasveikau. Vaideliotas mane sušelpdavo visokiais vaistais ir tepalais. Mano žaizda pradėjo gyti, pagaliaus ji nebuvo teip baisi; nės čekanas, nuslydęs nuo galvos kaulo, man tiktai didį skuros lopą atskėlė viršiau kairiosios ausies. —

Prąėjo po to atsitikimo septynios dienos. Vieną kartą mano pati įėjo į kambarį, kur aš sirgau, labai

sujudinta ir pradėjo manęs antstodama prašyti, kad aš to ateinančią naktį bėgčiau iš tvirtynės, sakydama, kad toks yra nutarimas kunigaikštienės ir juog negalimas daigtas, idant galėčiau ant tolesnio laiko atvanziai pasilikti, paslėptas moteriškių būryje; man ji teip-pat pranešė, kad Vytautas jau išgyjo ir bėgs slapčiai iš tvirtynės kuo veikiaus, kad bėgimo planas jau parengtas, kad Vilkaviškės tyvunas pastatė ant kelio du žirgu. „Kas link kunigaikštienės,“ traukė ji toliaus, „neturime ko bijoties, nės Jagailius negali jai užginti grįžti prie savo tėvo. Hamiltonis (Jagailiaus vadas) apturėjo nuo jos gražią dėžę su brangiais akmeniais; užtat sunku, kad jis negintų savo geradėjos. O, kaip vargus yra padėjimas mūsų kunigaikštienės! Jos maža dukryte Zopija ir šeštų metų sūnelis Jonas, regėdami savo motiną verkiant, raudoja su ją vienkart ir gailiai dejuoja. Tai gal pajudinti visų kiečiausią tataro širdį“... Norėjo kažinką pasakyti apie savę, bet užtylėjo; tiktai po valandėlės pridėjo: „Apie mane nesirūpink! mane visuomet atrasi ant kelio pridermės ir dorybės. Pasimelskime abu!“ Aš klaupiaus. Pasibaigus maldai aš patėmijau, kad ant jos veido sklido spindulys ramesnių jausmų.

Vakarop pati man atnešė dukrelę, apdarytą šiltomis elgėtiškomis drapanėlėmis. „Mano Aliutą turi su savimi pajimti. Tai vienaitis paminklas, kokį aš tau galiu duoti. Eik stačiai prie savo motinos, ana ją išauklės; eik šuntakiais, apsilenk kaimų; kad pristigs miškų, neik dienovidžiu per tyrus laukus!“ Paskui kunigaikštienė ir kapelionas Simanas liepė man skubinai rengties į kelionę, ir davė man visokius pamokymus, kaip aš turui elgties kelyje. Neužilgo įėjo mano ištikiamasis vaideliotas, nešdamas su savimi elgėtos drabužius ir kokį-ten suvyniotą rutulą ar terbą. Aš buvau, kaip ne savyje, nuo staigaus atpludimo daugel visokių jausmų, ir klausiau visų, kaip vaikas. Apsirėdęs su elgėtiškais drabužiais aš pabučiavau kunigaikštėnei ir Simanui į kojas, apkabinau dar vieną kartą savo pačią ir išėjau su vaideliotu pro duris, nešdamas ant rankų užmigusią Aliutą. Nuėjome skubinai prie tvirtynės mūrų; tenai atradau laukiančius su krežiu, kuriame

jie mane nuleido nuo mūrų. Tada aš greit pabėgau į gilmę netol užiančio pušyno. Ilgai aš taip vis bėgau; ant galo apsistočiau — ir nuojėga baisaus mano padėjimo ūmai puolė man į galvą. O, Dieve! kamė aš esu? kur aš nueisiu? Baisi man buvo ta naktis. Mano širdyje sukilo pirmiaus niekuomet nežinomi skausmai. Liudnos nuojautos apie mano ir mažutelio likimą ardė, kaip replėmis, mano sugeltą dūšią. Šitai aš, apdarytas nuskurdusiais elgėtos skarmalais, stoviu vienas, visų apleistas, viduryje tamsaus pušyno, apsiaustas baugia nakties tamsybe. Aliuta atsibudus pradėjo verkšlenti ir bailiai klausti, kame ji yra. Raminau ją, kaip galėjau. Bet pats nusiraminti negalėjau. Audra skausmo ir be vilties šėlo mano krutinėje. Vieną kartą guliaus po medžio, su ta mislia, kad jau daugiau nebkelties; kitą kartą tariaus juntąs paskui savęs vėjančius priešus — ir greit bėgau per girios tankumynus; užlinkusios medžių šakos man plakė burną ir braižė rankas — aš nejutau. Taip beklejojant aš pamečiau įduotą man rutulą su maistu ir piningais. Eiti į kaimą ir prašyti pagalbos neturėjau drąsos. Mano išalkęs kūdikis verkė: neturėjau, kuo nutildyti jo išalkį. Ant laimės savo užantyje radau pačios užkištą kampą pirago; juo penėjau Aliutą keturias dienas, pats misdamas giriniais vaisiais ir šakniniu vynu, kurį man pririšo prie juostos pati. Taip klejodamas ir žūdamas po tankius miškus ant galo antsibaldžiau pas Medininkus. Gaudavau nuo žmonių, patiktų miške, po kąsnelį duonos ir tuo vilkau šėip-ne-teip savo menką gyvybę. Bet penktąją dieną aš labai susirgau; patėmijau; juog ir mano vaikas menk krutėjo, nuvargintajo, ir nukamuotas bado ir šalčio, nes jau artinos žiema. Šeštąją dieną menk begalėjau parėplinti ir jutau, kad spėkos kasdieną mane vis daugiau apleidžia. Atradęs vieškelį puoliau jo viduryje ant žemės ir pasirengiau mirti vienkart su Aliuta, jeigu koks-norint mielaširdingas žmogus neatneš pašalpos. Dievo apveizda manęs neprastojo. Neilgai trukus išvydau bevažiuojant vieškelių pro mano šalį kokius ten ponus. Aš pradėjau šaukti pagalbos, bet jie neapsistoję pavažiavo toliau. Ant galo atvažiavai Tamsta.

Dieve, užmokėk už Tamstos mielaširdystę šimteriopai! Tamsta priglaudė mane su vaiku, pastiprinai mus ir nuvežei į Medininkus pas kokią ten kaimietę. Tris dienas gulėjau pas ją daržinėje ir greitai grįžau prie sveikatos. Aliutą pasijėmė ji prie save į triobą ir užsijėmė ją kaip savo vaiku. Apie mus ji žygiavo labai stropiai, nes Tamsta jai gausiai už žygius užmokėjai. Ketvirtą dieną išsiruošiau į kelionę ir po dviejų dienų nutekau pas savo motiną.

Praslinkus penkims mėnesiams, aš apturėjau iš Prūsų nuo kunigaikštienės Onos per pasiuntinį raštą, prie kurio buvo pridėti keli brangūs akmens ir penkios dešimtis sidabrinų rublių. Bet kaip didis skausmas man perdurė širdį! Pasiuntinis vienkart su raštu man atnešė aplinkybes smerčio mano Helenos Krevo tvirtynėje. Abejoju, ar aš bučiau galėjęs išturėti sopulį, jeigu nebutų mane raminęs tas saldus atminimas, kad mano pati pašventė savo gyvatą teip augštam siekiui.

Kartu su pasiuntiniu atėjo pas mane ir anas doras vaideliotas, kurs mane nuleido krežyje nuo tvirtynės murų. Jis tai man įdebnai išpasakojo visas aplinkybes apie smertį mano pačios, pirmu priruošęs mane prie klausymo priminimu apie šio gyvenimo niekingumą ir apie priedermes, kurios privalios yra tarnams iš atžvilgio į savo perdėtinius. Antrą naktį po mano išbėgimo, kunigaištėnė, draugystėje mano pačios ir kitos prišalinės panos Drohinos, nuėjo į kalinį, kuriame buvo uždarytas Vytautas; ji pranešė savo vyrui apie smertį Keistučio, apie kurį jis dar nežinojo, ir menk-menk jį prikalbėjo bėgti iš tvirtynės, baidydama, kad jo čia laukia tėvo likimas. Persidaręs į drapanas mano Helenos jis vidunaktį nepažintas išėjo vienkart su kunigaikštiene iš kalinio; ir tokiu pat, kaip aš, budu prie pagalbos vaidelioto atsirado už tvirtynės mūrų.

Davus ženklą, iš artymo pušyno išjojo Vilkaviškės tyvunas, vezdamas antrą žirgą. Vytautas greitai mainydamas ant kelio arklius, į Slonimą, kur rado savo kareivius. Iš Slonimo jis teip greitai bastėsi į Mažoviją, juog į penktą dieną po išbėgimo iš Krevo jis jau buvo Plocke.

Mano pati gulėjo Vytauto lovoje nepažinama dvi dieni. Ją lankė tikt kapelionas Simonas, ir antrą dieną apveizėjo šventais sakramentais. Kunigaikštienė Ona, apsimetusi liga melde Hamilionies, idant jis išprašytų nuo Jagailiaus daleidimą išvažiuoti ant apsigyvenimą į Brestą. Ant prašymo Jagailius sutiko. Tada kunigaikštienė tuoj' apleido Krevą; Ašmėnos karužas (choraży Ošmianski) eskortavojo ją su savo kazokais.

Tas pats pasiuntinis, kurs nuo Jagailiaus atvežė Vytautienei daleidimą išvažiuoti iš tvirtynės, nuo kunigaikštienės Marijos pristatė Prorai raštą, kuriame ji maldavo savo šalininką netęsties su nugalabijimu Vytauto, idant Jagailius, suminkštintas jau smerčiu ir laidotuvėmis Keistučio, neatmainytą kartais savo paketinimo ir nusprendimo.

Tas žmogžudys nebetkęs jau progos imti nuo kunigaikštienės pamokesnius už nelankymą jos vyro, liepė pajinti ant torturų Daugnorą, Vytauto stalininką, norėdams dasižinoti nuo jo apie kunigaikščio turtus, kuriuos kunigaikštis stainėje galėjo paslėpti. Nors baisiai sužeidė jis nekaltą bernelį, bet nėko nepešė.

Tuotarpu trylikta lapkričio, t. y. trečia diena po mano išbėgimo, atvyko iš Vilniaus į Krevą pasiuntinis su paliepimu, kad Prora pristatytų Vytautą po sargyba į sostapilę.

Nuviltas ir apsirikęs Prora, nelaukdamas, pakol žinia apie prisakymą išsipildys, įpuola su kotais į kalinį ir ištraukia nuduotą ligonį iš lovos; bet kaip nusi-stebėjo, pažinę savo apsirikimą! Prora, grieždamas dantimis, užmuša čekanu pakajinį tarną, artinas prie kunigaikščio gulyklos — ir drebėdamas, pamelinavęs iš rustybės sušunko ruščiu balsu: „Imkite ją! tai apgaivikė Helena, Omuličiaus pati!“ Tada traukia ją iš lovos, kerta du kartu čekanu į galvą — ir ji, kaip pėdas išvirsta į aslą. Paskui Prora išbėgo pro duris ir kaip pasiuotęs, lakiojo po rumus, jieškodamas kunigaikščio, bet niekur nerado; tada jis didesnę dalį žmonių užsigyvenusių tvirtynėje arba sukabė gelžiniais, arba sumėtė į urvus; kankino visus, kaip įmanydamas, darė nuolatinius tardymus. Bet

Jagailiaus pasiuntinis liepė jam liautis žiudžius žmones ir viską išaiškinti. Tada Prora, kaip dumas, išnyko iš Krevo. Perdėtinystę ant tvirtynės apturėjo Bilgenas. Burggriovas tvirtynės Zibinta, pakaltintas už susidėjimą su Prora ir paglemžimą kokių-ten turtų, tapo išsiustas į Vilnių ir smerčio korone nubaustas.

Kuną nelaimingos Helenos tėvas Simanas palaidindino Trakuose. „O Prora, Prora — žmogžudys tebgyvena ligšiol Drisviatuose!“ — Ant to Hrehory pabaigė savo apysaką. —

Po apsipaičavimo Luka pasekmingai vedė prekystę, nežiurint ant maištų ir karių, kurios vargino Lietuvą.

Ant galo Vytautas paliko didžiu Lietuvos Kunigaikščiu. Jam viešpataujant Vilnius išsiplėtė ir pražydo. Kunigaitienė Ona senei jau nebuvo ant svieto; ji mirė 1397 metuose, apraudojusi smertį savo dviejų sūnų, Jono ir Jurgio. Vytautas praslinkus metams nuo mirimo savo pirmosios pačios, vedė antrą, Mariją arba Praksedą mergelę, išauklentą katalikiškame tikėjime. Su ta jis gyveno be vaiku iki 1418 metų. Tuoj po jos smerčio Vytautas užsimanė, susituokti moterystės ryšiu su Julijona.

Ant sužieduotųjų atvažiavo į Vilnių jaunosios tėvas, kunigaikštis Jonas Olgimutovič Olšanskis su savo sunumis: Simanu, pavadintu Lutu (Simeon Groznyj) ir Andriejumi, Viazmos kunigaikščiu, kurio duktė Zofija buvo nišpaskytai graži; atvyko vėl dvi dukteris mirusiojo kunigaikščio Jurgio: Ona ir Anastazija. Iš priežasties dailumu suvažiavusiųjų panų į Vilnių traukė didi gauja mylėtojų gražiosios lyties. Į Vilnių teip pat atvyko Lenkų karalius su daugel vyskupų ir magnatų; apart to susirinko daugybė Lietuvos ir Gudijos kunigaikščių. Puota buvo labai iškilminga, bet turėjo ji ir savo tamsias pusias. Vilniaus vyskupas Petras, pakeltas ant to augšto hierarchijos laipsnio iš prasto zokoninko, vieno iš pirmųjų Lietuvos apaštalu, ir dėlto per mierą uolus, atsisakė nuo sujungimo Didžiojo Kunigaikščio su Julijona Olšankaite iš priežasties, kokios esančios tarp jų gentystės, liepdamas pirmu išsiprašyti nuo Apaštališko Sosto dispensą;

atšaižus senuolis užsikirto ir niekaip nedavė perkalbamas. Svečiai ant jo įbingo ir liepė jam išsikraustyti iš rumų. Andriejus, Didžiojo Kunigaikščio kapelionas ir vienkart Bresko klebonas, pradėjo malšinti į čižusius ant nekalto vyskupo ir parodė, juog tikrai esanti maža gentystė teip kunigaikščio ir Juljanos, nes ji buvo duktė tikrosios sesers Andriejaus, kunigaikščio Viazmos, kurs buvo vedęs dukterį Danūtos arba Onos Keistutaitės, nutekėjusios už Jono, Mazovijos kunigaikščio. Tada Jonas Kropidla, Kujavo vyskupas, palaimino kunigaikščių ryšį su tą išlyga, kad Vytautas paskui prašys nuo popiežiaus išrišimo to už metimo, kurį pastatė Vilniaus vyskupas. Didysis kunigaikšks liepė pačiam Petru su to reikalu vykti į Rymą; tada vyskupas atsimetė nuo savo prieštaro ir užmetimo ir prašė Vytauto, kad nedėtų ant jo senos galvos tokio didelio žygio. Bet veltuo: kunigaikštis buvo nepersakomas. Ant, prie pagalbo Lenkų karaliaus, Petras menk-ne-menk išsisuko nuo tos sunkios kelionės; tame reikale vyskupą už vis sugelbėjo kunigaikštis Andriejus. Vienok Petras turėjo už save į Rymą išsiųsti Katedros džiakoną, kunigą Motiejų Ostikavyčių ir kelionės iškastes ant savęs pajimti.

Šliubas atsiliko su didžiomis iškelmėmis. Po šliubo prasidėjo pokilis. Lenkų karalius, kunigaikščiai ir magnatai, — visi linkėjo visokios laimės ir kloties susituokusiems kunigaikščiams. Kunigaikštis Andriejus pasakė iškalbingą bylą, kurią užbaigė užkvietimu Didžiųjų Kunigaikščių, karaliaus ir visų svečių ant savo krikštyną, kurias pasiryžo atlikti kitą dieną bažnyčioje ant Smėlių.

Prasidedant krikšto apeigoms, Andriejus susirinkusiems pasakė vėl bylą, kurioje išrodydamas pirmystę išpažinimo Rymo - katalikiško prieš kitus, kvietė magnatus į kūmas nekurių prakilnių ypatų, norinčių pereiti iš gudiško tikėjimo į katalikišką. Apsikrikštijus Andriejui ir kitioms, prakilniesiems gudų magnatams, priėmė krikštą dar keletas stabmeldžių — žemaičių, kuriuos prie priėmimo katalikiško tikėjimo pats Andriejus prikalbėjo. Tokiu pasieligimu kunigaikštis labai pamėgo vilnėčiams.

Praleidus kelias dienas Vilniaus miestas davė puotą Didiesiems-Kunigaikščiams. Karalius Jagailius jau buvo

išvažiavęs atgal į Vilnių(?) ir toje puotoje dalyvumo neėmė. Į užvaizdus ir gaspadorius to pokilio vilniečiai pakėlė Luką, kurs viską daliai parengė ir parėdė; ant galo paprašė kokio ten kunigo Andriejaus, kad vardan pylėnų pasveikintų Didžiuosius-Kunigaikščius. Andriejus sakė iškalbingai, linkėjo pasivedimo kunigaikščiams ir baigiant bylą, atsisukęs ant pokilio gaspadoriaus ir gaspadinės, teip pridurė „Šitai“, sako, „puotos užvaizdas, Luka Petrovič, garsingas Vilniaus cyvunas, o tai jo pati Helena Hrehoraitė, duktė anos garbingos Helenos, kuri dėl išgelbėjimo savo viešpaties drąsiai savo gyvastį ant smėčio pašventė“. Tada Luka ir Helena virto kunigaikščiui į kojas. Vytautas abu pakėlė nuo žemės, apkabino Heleną ir pasodinęs ją prie savo šalies, apgarsino visiems, juog jis yra skolininku dukters tos milžiniškos moteriškės, kuri jį išgelbėjo nuo smėčio. „Man skauda širdis“, ant galo jis pasakė: „kad savo skolos aš ligšiol dar neužmokėjau. Ačiu tau, k. Andriejau, kad mane atvedei ant priedermystės kelio“.

Tuoj' po pokilio Vytautas apdovanojo Lukos šeimyną gausiom isdovanomis. To ne gana; jis atidavė Lukai ir jo pasekėjams į amžiną prigulmystę sodžių netol Vilniaus ant Vilijos krašto, kuris iki šiol tebvadinosi „Lukiškiai“.

Hrehory, neagalėdamas senatvėje daugiau bemedžioti, persidangino prie savo dukters ir visą laiką apvertė ant auklenimo jos vaikų.

Luka ilgai dar gyveno ant svieto; paskutiniuose savo gyvenimo metuose jis apturėjo daug rangų; buvo visų guodojamas ir giriamas, o jo balsas skambėjo po visą kunigaikštystę iš priežasties didžio jo žymėjimo ir neišmėruojamų turtų, kuriuos jis uždirbo doru keliu. Numirė 15 kovo 1445 metuose, prijėmęs katalikišką tikėjimą.

Samogyta.

Mergytei!

Išaiškinu trumpą dainelę ir paduodu sodietėms mergaitėms, idant geriaus suprastų.

Nekurios mūsų dainos yra išminties pilnos, gražios ir jausmingos, bet mūsų mergaitėms tankiai jos nesu-prantamos. Šitai vieną dainelę trumpai aiškinu.

Saldžiu miegu tu sapnuoji,
Apie nieką nedūmoji,
Tavo veidas yr' gražumas,
Tavo širdis yr' drąsumas.

Saldžiu miegu tu sapnuoji, lietuvaite! nežinai augštų mokslų, nemoki visokių yvairių kalbų, nežinai plačių karalyščių, nepermanai marių platybes, žemės apskritumo, neapskaitai didumą ir augstumą žvaigždžių, — žodžiu sakant, nežinai, kas yra ant žemės ir po žemę; tiktai esi ant svieto, kaipo kokia kvietka viliojanti savo gražumu. Kad ramus vėjelis Gegužės mėnesį pusdamas, linguoja visus kvietkus arba plačius rugių laukus, visas žydinčias pievas, kaip-gi saldus miegas ir sapnas terp liūliuojančių laukų, ant nekarštų saulės spindulių! Teip mergytė lietuvaite, nors negarsinga didžiuose moksluose, tikt Lietuvos laukose, kaipo gražiausis žiedas visokių vėjų siubuojama „Saldžiu miegu tu sapnuoji“, apie didžius daiktus nedūmoji. Kaip vasaros laukai „tavo veidas yr' gražumas, tavo širdis yr' drąsumas“!...

Mylėk rožes, pinavijas,
Zalios rūtas ir lelijas,
Mylėk, mylėk, mergužėle,
Bet ne vieną tą darželį!

Žinau, juog mylitė rožes ir pinavijas, o labiausiai žalias rūtas kaipo ženklą mergystės — nekaltybės; mylėt visus darželio kvietkus — rūtų vainikėlius. Žinau, juog neviena Lietuvos mergaitė stoja į karę prieš neprietelių rūtų vainikėlio: „Tavo širdis yr' drąsumas“, drąsumas pagirtas, juog atmeta pavojingą nuodėmingą meilę, nesibijo nedoro bernelio rūstybės, paleistuvių išjuokimo, neteisingu apkalbų. Drąsiai stoja į atmetus nedorus suvadžiojimus,

padeda viltį rūtų vainikėlyje, žino, juog — užtars už ją, bus su ja ir žaliuos darželyje, ant galvos ir jos širdyje. Tas mergytes galima vadit drąsiomis, tikrai mylinčioms rūtas ir darželio kvietkelius.

Rūtų vainikas tai aštrus kardas nedoram vaikinui.

Galima norėti daugiau, nuo tavęs, mergyte mylėk netikt „vieną tą darželį!“

„Mylėk visus pakraštėlius
Kas lietuvių, „lietuvėlės“!

Kas tiktai yra lietuvių, senos dainos ir pasakos, ir vis, kas randama lietuviškose knygose, miela lietuviui: Kas yra lietuvių, žinok, juog yra tavo sąvastis! Lietuvaite teip-gi Lietuvos sąnaris; pertai nereik tiktai saldžiu miegu sapnuoti, tik reik darbuotis tėvynės apšvietimui. Ką myl Lietuvos mokslavyriai, tą reik mylėti ir lietuvaitei.

Mylėk kalnus, upes savo,
Šita žemė yra tavo.
Mylėk kalbą prigimtąją,
Ir tėvynę tą brangiąją!

Mylėk, mergyte, kalbą grynai lietuvišką, gink ją nuo Maskolių, Lenkų ir Vokiečių; ką supranti, juog nebelietuviškai, tuojaus atmesk tą dalyką, o į jo vietą, vartok tikrai lietuvišką. „Mylėk tėvynę tą brangiąją“! Nekalbant apie turtingas viešpatystes, apie sveikas ir linksmas šalis, kur kad ir kas nenorėtų tur mylėti tėvynę, noriu kalbėti tiktai apie tikrą tėvynės meilę tų, kurie myli savo vargingą žemę. Kaipo Finas savo menkoje triobelėje žiemą kariaudamas su šalčiu ir sniegu, valgydamas medžių žievės duoną tiktai apteptą ruginia tešla sunkiai dirbdamas medžiais apaugusią, mažai vaisingą žemę, vasarą pirma rugpjūtės rinkdamas prinokusias varpas, kol šalčiai neužėjo... terp tokių vargų skaito savo laikraščius finiškoje kalboje išleistus; myl tuos savo vargus, savo šeimyną, seną tėvą ir motiną, moteriškę ir vargingus vaikus. Išvartytas į turtingą viešpatystę dejuoti ima savo numylėtos tėvynės. Kaip-gi liūdnas būtų svetur Šveicarietis, mylintis savo kalnus! Arba pažiūrė-

kime į Afrikos būrą, kaip jis kariauja prieš Angliją iki išliejimui paskutinio lašo kraujo, tiktai vien iš meilės tėvynės! Ir nekurios giminės terp ledų, šalčiuose, tamsybėse, po pusę metų be saulės spindulių, neapleidžia sava prigimtos žemės, nebėga į šiltas viešpatystes, kaip mūsų broliai Lietuviai į Ameriką... Gerai sako daina: „Cion šalėlė daug gražesnė, Juoda duona čia gardesnė“.

Mergyte lietuvaite! Atmink vargus bočių savo,

Bus malonė didi tavo;

Jauna širdis, kad pajustu,

Tai ir dvasia atsibustu.

Atmink vargus savo tėvu, prosenių, bočių, kaip jie už tėvynę kraują liejė, kaip galvas dėję už liuosybę, kariaudami su Maskoliais, Lenkais, o su Kryževiais Vokiečiais! Atmink vargus „savo seselių lietuvaičių! „Bus malonė didi tavo,“ jeigu suprasi visą jų gyvenimą. „Jauna širdis, kad pajustu“ tuos jausmus, kuriuos jautė kitados Lietuviai, „Tai ir dvasia atsibustu“, kitaip pažvelgtum į Lietuvą, labiau brangintum senovės dainas, meiliau skaitytum knygas apie lietuvius senovėje, karščiau mylėtum tėvynę!

Lėk tu į augštybes,

Nors per darganas, tamsybes;

Kad atrasti atžalėlę,

Tiesų kelią į vietele

Kur yr' meilė dėl tėvynės,

Kur yr mokslas, kur yr žines!

Mergaite, lėk į aukštybes, augščiau nekaip dabar stovi! Moki dabar šitai tuos raštelius skaityti, pažįsti ir rankos raštą, supranti neaiškius žodžius, už nemokančias jau daug augščiau stovi. Liūdna būtų girdėti jeigu nors viena žingsnį žengtum žemiau. Lėk į augštybes mokinkis rašyti; pergalėk visas darganas, tamsybes, visas kliūtis, kurios nedaleidžia mokintis, išblaškyk tamsybes, nors erškėčių takeliais ženk augščiau, eik dygliuotais takeliais, pakol neužeisi ant augščiausio kalno, pakol nesuprasi, kas tai yra civilizacija!... Kas

skaito laikraščius, tas jau augštai stovi; skaitydams pakyla į augštybę, mato visas svieta šalis, atsitikimus po mūsų Lietuvą, supranta visas lietuvystės priešus, nujaučia jų šventvagišką norą pražudyti Lietuvą, permano šventą gerų vyrų meilę tėvynės, supranta visas prigimimo paslaptis, kas tiktai yra pasaulėje. Negana dar tik svietiško augštumo: dar turime lipti ant antro kalno, Viešpaties Dievo prisakymų. Kas iš to, jeigu, kaip ir ant delno pamatytum visą pasaulę, kad ir labai protas būtų išlavintas svietišškai? Jeigu nesiturėsi įsikibus į šventą V. Dievo prisakymų, nukrisi nuo to svietiško nors ir garbingo kalno, įkrisi į purvyno gilumą, iš kurios be Dievo pagalbos neišsikasi; paskui paliksi svieta ir Dievo akise visų paniekinta!

„Lėk tu į augštybes. Nors per darganas, tamsybės“ Darganos, tamsybėms yra Maskoliai, kurie gindami mums knygas, nor, kad mes gyventumem ant svieta kaipo akli ar kaip nebyliai klaidžiotumem po Maskolijos pelke tamsybėje. Darganos tamsybėms yra tau, mergyte, tie, kurie meilingais savo viliojimais veda tave į žemybę; nori tarsi prieteliška ranka atimti tau garbingą vardą, nori, kad svietas tave niekintų ir pravadžiotų. Ak, kaip-gi mieli berneliai, trumpai pažvelgus! Ak saldi meilė, linksmybė ant svieta, linksma valanda graijimo ir šokimo! Ak, skaisti jaunystės meilė. Bet aiškiau įsižiūrėk: pamatysi, juog ta meilė trumpa, juog tie berneliai, kurie teip meilus, yra baisūs tikrai draskantis, juog ta trumpa linksmybė greit pavirsta į baisią kartybę, juog tie grajiai ir šokiai padaro ilgėjimus, sukela dvasioje baises audras, pajudina visą prigimimą, sukela nedorus jausmus ta skaisti meilė pasirodo visoje savo tamsybėje!

Ar matei, mergyte, tuos vaikus, kurie bėgiodami po purvyną ulyčių, purvina savo čystus drabužėlius? Ar matei, mergyte, tuos vaikus kurie pamatę pievose žiedelių gražumą, nuskynė juos, sumynė po kojomis ir į purvą pavertė? Ar matei, mergyte, tuos vaikus, kurie rodos pavydėdami žemei gražybės, nulaužia medelius, išdrasko darželius, nudrasko žiedus, brangiausius daiktus paverčia į visų neverčiausius? Galiu sakyti, matei tokius: tai yra tie

vaikiniai, kurios tu turi už mieliausius draugus. Ar tie yra mylėtojai kvietkų, kurie pamatę visų puikiausiąjį žiedą, nuskina, suvaitina o paskui pamatę, juog nebegražus, įmeta į purvyną? Teip lygiai mūsų jaunikaičiai, rodos pavydėdami žemei gražybės, mūsų gražiausias lietuvautes paverčia į niekingas; sumina doros vainikus, nudrasko jaunystės žiedus, atšaldo karštus šventos meilės jausmus... mergelė nebemyl teip savo darželio, nebenujaučia teip jausmingai gražiausių dainelių, kartais ir visai peržengia Dievo prisakymus.

Paskui mūsų jaunikaičiai pamatę, juog mažai tėra doros skaistumo pas jų numylėtas, apleidžia su paniekinimu, su apkalbomis, kaipo sumynę į purvą gražiausią žiedelį. Pažink, mergyte, vilką avies kailije, pažiurėk teisybės akimis, kokie tai mylėtojai?!..

Viešpats Dievas sutvėrė svieta, padarė rubežius kiekvienam sutvėrimui, pasakė marėmis: „Ik toliai ateisi, bet toliaus nežengsi, ir čion ištaškysi pasikelusias savo vilnis“. (Job. XXXVIII. 11). Žmogus yra marėmis, o jo širdije pasikela didžios vilnys visokių norų, bet kiekvienam dalykui yra rubežius, kurį negalima toliaus peržengt; padėtas yra rubežius mergystei, padėtas moterystei, ir visokios luomos tur savo rubežių neperžengti. Kam-gi, mergyte, toliaus žengti į nedorybes, jėškoti tos meilės, kuri nėra šventos ramybės? Šitai turi dainas, kurios visa ramybė ir išreiškimas jausmų tavo širdies ir visi ginklai prieš nedorybės, kaip sako Margalis:

Nežiurėkim į draugystę,
Kur gali sutept panystę,
Kur berniukai vis nedori
Mums ant grieko vesti nori.

Arba kaip toliaus sako:

Neklausykime apuoko,
Kur panystę verė' ant juoko,
Kurs pabliaut dainą nečystą
Terp jaunų mergaičių drįsta“.

Gera daina yra ginklas prieš „apuoką“. Šitai, daina tavo rankose; suprask ją, o matyk šviesą ir teisybę!

Mergyte, neapleisk dainų! dainos yra nemažiausia tavo augštybė, su dainom gali padaryt daug — gali pergalėti daug. Šitai kalnas po tavo akių! stok ant jo o žiūrėk į toli. Mergyte, ar buvai? ar matei . . . tokį miestą, pastatytą ant augšto kalno, bokštai šiek debėsis; akies mirksnyje užlekė ant bokštų viršunės, matai, kas yra ore, gražūs debesėliai plaukia oro platybėje, skaistūs saulės spinduliai terp debesių prasimuše, remiasi į žemę . . . naktį matyti išbalęs mėnuo terp daugybės žvaigždelių mirguoliuojančių neišmieruojamuose eteruose, ir vėl diena ūmai atsiranda . . . nuo bokštų augštybės matyti platybes Lietuvos laukų, matyti netiktai kas dabar yra, bet kas buvo pirm 100, pirm 1000 metų . . . Vėl akies mirkterėjimu stoji ant žemės tame gražiausiame mieste, matai bažnyčias, karčiamas, žydus, maskolius, gražiai apsirėdžiusius lietuvius, visokių luomų žmones . . . šitai žaibo greitumu stoji pakalnėje neišpasakyto gražumo, aprėdyto kvietkomis; čia sodnas, čia bitės, pievos, čia vėl pasirodo gražiausiai giedanti paukščiai, matyt ežeras ir plaukiančios žuvys . . . ten banguoja putojančios marios šen už sodno lietuviai dainininkai, ten karšti mylėtojai! štai ūmai matai, Lietuvos svodbos, kaip bernelis kalbina mergelę, ten vėl bernelis tikrai mylintis savo mergelę, ten mergužėlė darželyje dainiuojanti daineles, šitai toliaus eidama tuo miestu, tais kalnais, pakalnėmis, paupiais, užėini prieš save stebuklingą gražumą ir šviesumą, zerkolą, kuriam matai netikt veidą, bet ir savo širdį ir visus jausmus; toliaus pamatai širdis visų žmonių, paskui užėini yvairių įvairiausių paveikslus, kurių nei aprašyti nei apsakyti nebegalima. Daina tai yra tuom gražiausiu miestu, pastatytu ant augšto kalno. Tu mergyte, savo dainiose įeinį į tokį miestą, stojies ant kalno ir matai visą svieta; norėdams aprašyti, ką matai dainose, turečiau prirašyti tokio storumo knygas, kokios yra dainų knygos, nes kožno eilėje vis matai kitą daiktą. Mergytė su dainomis stovi akise, kaipo koksai aniuolas arba gražiausias giedojimo paukštis, poėta. Dainos tai yra mūsų turtas, kuriuomi galime pasigirti prieš visą pasaulę. Kada girdžiu mergytę dainuojant, tai man linksmiausia valanda ant

svieto. Mergytė su daina — saldybė varguose, pažadinimas į darbą, lengvumas darbuose, dorybės piliorius. Mergyte, lėk į augštybės par dainas įsimokik rašyti, skaityt laikraščius, o atrasi tiesų kelią, į supratimą visokių dalykų, atrasi tikrą meilę Dievo ir tėvynės! Eik ten, kur yra mokslas, kur yr žinios! Tada tiktai sakysiu tau, mergužė: gyvenk širdyje mano, ir nevelyk man nieko blogo, kaip ir aš tau visados gero velyju! stok į mano širdį su visoms savo dainoms! — Nurink, įkuntas žiede! Jei mano širdyje guli patįs vieni sniegai, būk šiltu pavasario vėju ir sutirpink juos! Jei bus vandenių gelme, būk graži perla toje gelmėje. Jei yra tyra dykuma, pasėk laimės žolynus! Jei yra tamsus Elloros urvai, būk tose tamsybėse saulės spinduliu, ir būk palaiminta...

Ir aš, rašytojas to rašto, nelakioju mėlyniuose dangaus eteruose, neturiu aniolo skaistybės, bet esu žmogus, neužsipelnęs nei gero vardo, kaip Laukinis*) žmogus arba laukinis žvėrys, turintis nepargalimą prigimimą. Bet prašau, mano mieliausioji mergyte, neniekink mano žodžių; nors kelis įsidėk į širdį ir atmink, jei kas neteisingai parašyta, pasakyk man! savo visas mislis, nuomones, jausmus man išrašyk, visokius išvadžiojimus priimsiu su širdinga meile, ir užlaikysiu tavo raštą ilgiausius metus, tiktai prašau, mergyte, gerai perskaityk, atmink ir suprask, kas yra čia tau parašyta!

Žengkime augštyn per audras ir vėtras, per visokius šio svieto sumišimus, išblaškykime tamsybes, kurios mums apsiaučia, pergalėkim šėtoną su visais jo prieteliais! Nors marios putoja baisiomis vilnimis, plaukime savo mažame laivelyje, šaukdami Augščiausiojo, idant gelbėtų nuog pražuvimo marių gilumose, kolei daplaukime, kolei daeisme iki augščiausiam kalnui, kur yra amžinos linksmybės... ant augštybių, ten, kur „nei akis regėjo, nei ausis girdėjo, nei išmintis žmogaus suprasti negal, ką Dievas sutaisė tiems, kurie myli jį“....

*) teip autorius pasirašęs. Red.

Teip parašęs keletą žodžių tau, miela mergužele,
 pasilieku tave mylėdamas tikra meile, kaip V. Dievas
 prisakė mylėti.

Su širdinga guodone.

Jonas Laukinis.

Pražuvo.

O Lietuva seniau galinga,
 Didvyrių, milžinų šalis!
 Kodėl šendiena tu verksminga?
 Ko tavo liudni teip dalis?

Kur tu dingai, žila senove,
 Kur praeigos garsi laikai?
 Garbė kur Lietuvos, kur šlovė,
 Senų kur milžinų vaikai?

Štai, budavo, burius sukviatę,
 Kryžioką — vokiečių miškuos,
 Kaip bitis iš visur apspietę,
 Panerdavo baisiai kraujuos.

Ir lenkas — gudas jai paspynė,
 Ir tas nustodavo savos
 Už kvailių atvangą galvos —
 Visiems statydavo krutinę.

Ak, šendien nēr jau tų laikų:
 Šendiena liko prispaudimas,
 Graudus tik girdžiasi verkimas
 Galingos Lietuvos vaikų!..

Mikalojus Dagilėlis.

A t s a k y m a s.

Vargdienis.

Gyvenime mano, kaip tujen vargingas!
 Kada, oi kada nebraudosiu varguose!
 Kada aš prigniaužtas, nuliudęs, verksmingas —
 Kada atilsėsiu?

Aniolas Čargas.

Tu atilsėsi danguose!..

Mikolojus Dagilėlis.

Pantukas.

Anykščių šilėlio akmuo.

Sonietas.

Buk sveikas, o Pantuke, milžine senovės!
O kas iš smertinių tą žilą laiką mena,
Kai ant tavęs lietuviai dovenas kurena —
Kada pilna tėvynė buvo galės šlovės!

Štai stoviu pakeleivis brilių uusiėmęs.
Ne tai, kad prieš šventumą — bet prieš daiktą seną,
Kurs tiek man atminimų prote išaukлено:
Lietuvninkai kaip elges, kaip su priešais rėmes.

Arčiau tavęsp prieisiu. — Milžine tėvynės!
Iš kur tu pelenuotas ir krauju rasotas?
Bene vaidelė auką čę naujai nudurė?...

Ne, milžine! tai brolių... kraujas šios gadynės:
Tai priešas, mūsų laisve iki šiol nesotas,
Ant aukuro tėvynės laužą mums sukurė!...

Mikolojus Dagitėlis.

Daina.

Iš Vinco Poľio.

Apsilankė tris berneliai
Pas mane mergaitę,
Su pirmu meiliai šnekėjau,
Davė kaspynaitį.

Antras doras — paaukavo
Aukso pinigėlių —
Ak! trečiasai pabučiavo.
Ir davė kvietkelį.

Broliu gali but pirmasis,
Kurs davė kaspyną,
O bernužis turtingasis —
Tėvu ar kaimynu.

Ak, tam, kuris pabučiavo
Ir davė rutelę,
Atiduočiau ranką savo
Ir gerą širdelę.

Mikalojus Dagitėtis

Atminimai vieno piemenėlio, jo paties vėliaus surašyti.

(Autobijografija S. Kušetiauskio).

Mokslas, sujungtas su dievobaimingumu, yra tai turtas, kurio verčios niekas gerai aprokuėti negali, iš kurio, kaip iš šaltinio kokio, teka kaskartą brangesnes dangiškos dovanos. Labai laimingas, Dievui ir žmonėms meilus tas, kas yra gerai mokytas ir tikrai dievobaimingas; kiek tai vargdienių per mekslą augštai iškilo ir tapo puikiu tautos žiedu ir laime savo šeimynos. Nors kas ir menkai prasi-mokė, jeigu tiktai yra dievobaimingas, — ar tai kareivis, ar amatninkas, ar artojas, ar tai tarnas, esti daug laimingesnis ir saviesiems naudingesnis už tą, kurs nė kiek neprasimokė. Tiesa, nevysi gali vaikščioti į mokslinyčias; bet kiekvienas be atskirio, jei turi gerą norą, gali iščiulpti iš to gyvo šaltinio nors kelius lašus moksliškos rasos, ir tai nebus jam be naudos. Nelengvu atrasti menkesnį už mane vargdienį, koku aš buvau mažose dienose; vienok neveizdėdamas ant visokių persekiojimų ir kliūčių, be mažko per nevalią, įgijau truputėlį mokslo ir pertai tapau laimingu ir savo giminei naudingu. Nors jaunystės mano dienos nepriduoda man garbės, vienok atmindamas tai, kad savo praeities gali gėdėtis tiktai žmogus mažo išmanio ir labai save mylis, apsakysiu apie save visą tiesą, idant tie, kurie yra tokiam padėjime, kokiam aš pirmu buvau, eitų mano pėdomis ir rastų laimę, kurią aš jau radau, ir saugotųsi paklydimų, už kuriuos aš būdavau baramas.

Motina mano mirė ir paliko mane — kelių nedėlių kudikėlį; paskui tėvas, visokiomis aplinkybėmis visiškai suvargintas, po kelių metų mirė, ir tapau visiškai vargdienėlis. Buvau pas našlę giminaitę, vaikais apsikrovisią, labai neturtingą, gyvenusią menkoje karčemėlėje. Žiemą, neveizdint ant to, kad buvau dar suvis mažas, turėdavau pusalkanis ir pusplikis krumuose žabus skinti ir naštelėmis nešti į grįtelę pečiaus pakurenimui; prie tų ir kitų dėl manęs dar persunkių darbų globėja mano mane nemielaširdingai maitodavo ir skriausdavo; retai atsitikdavo tokia diena, kurioje nebučiau griaudžiai apsverkęs. Bet mano kentėjimai turbuti buvo dar per menki; Dievas siuntė man didesnius: eidamas parnešti vandens, paslydau, ir klimštelėjo man koja per kelį. Iš karto negalėjau nė iš vietos pasikrutinti, paskui kelias nedėlias rioblomis čiauziau; o ant galo išpažinau tikrą kankinimą, kada nežiurint ant skausmo, turėjau vaikščioti ir ruoštis apie namus. Po tos nelaimės Dievas siuntė man linksmybę; išleidė mane į kaimą už piemenį prie bandos; ten buvau tikrai laimingas, duonos buvo iki soties, buvau, kaip ir visados nusižeminęs priedermes gerai pildydavau, niekas manęs neplakė ir nebarė.

Kiekvienas kaimo ukininkas turi turėti dėl savo bandos piemenį; tie, kurie neturi savo tam tikro vaiko, nusamdo svetimą, turintį nemažiau kaip 7 metus ir maž daug nedaugiau už 16 metų, o visi ukininkai susidėję pasamdo senį už viršininką (kerdžių.) Jis vienas atsako už iškadas, jeigu kančiais atsitinka; už tat jam duota pilna valdžia ant piemenų; jis valdo juos, kaip nori, ir už kaltybes pats koroja. Tame kaime, kur aš tarnavau, buvo viršininkė — sena boba; mokėjo gana gerai skaityti, turėjo kelius elementorius, ir visus piemenis, kurie buvo po jos valdžia, mokė poterių ir skaityti. Tuos, kurie gerai mokėsi, ji pagirdavo ir leisdavo už tai į riešučius arba į uogas, o tinginius su žabu (rykšte) apkapodavo.

Jinai mėgdavo teipogi apsakynėti įvairias pamokinančias pasakas ir gyvenimus šventųjų; vaikai, išgirdę, kad seniaus ir karaliai ir šventieji bandą ganė, netiktai neskaitydavo savęs už pažemintus, bet didžiudavos savo

užsiėmimu ir su širdingumu vadindavos — gerais piemenėliais. — Nei valandėlės negalima buvo dykinėti; reikia žinoti, kad prie bandos bemažko visados yra daug liuso laiko. Tie vaikai, kurie jau išmoko skaityti, turėdavo dirbti karbines, virves vyti (sukti), piaustinėti, drožinėti ir buk tai įvairius dėl zabovos daiktelius gudriai ištaisyti, pinti vyžus sau ir mergaitėms (seniaus piemenis kitoniško avalo negaudavo.)

Mergaičkos siudavo, savo ir vaikų rubus lopydavo išplaudavo skareles ir autus, juostas iš siūlų ausdavo. Vyresni mokydavo ir padėdavo jauniems, o tie klausydavo augesniųjų.

Buvo tai tarsi viena šeimyna, kaip vienos motinos vaikai nuo širdies tarp savęs mylintis; — viešpatavo sutikimas ir tikra linksmybė. Skaudžiai buvo uždrausta: meluoti, lojoti, keikti, gyvulius mušti, paukščių lizdus imbroti, rašyti vaisius soduose ir daržuose, nei jokio nors mažiausio daiktelio be žinios vyresniųjų negalima buvo imti, nei jokios iškados negalima buvo daryti netiktai žmonėms, bet gyvuliams ir paukščiams. Buvo teipogi po grieku prisakyta kas dieną per visą gyvenimą, rytais ir vakarais klūpojanč, trejus poterius sukalbėti — t. y. 3 Tėve mūsų, 3 Sveika Marija, 1 Tikiu ir 3 Garbė buk... Spaviednę visuotinę (spaviedojuos Dievui visagalinčiam etc.) 3 kartus Amžiną atilsį o teipogi rytą, pietų laike ir vakare Aniolas Dievo; šventomis-gi dienomis prie tų kasdienių poterių pridėti visus prisakymus, katekizmą ir aktus, o spaviednę atlikti kas mėnesį. Tokius tai gerus grūdus sėdavo viršinė ant šviežios dirvos jaunų vaikų širdžių, ir tie dieviški grūdai išdavė paskiaus palaimintą vaisių. Ta moteriškė brangi buvo ir jautri mokytoja; kokiam-gi tiktai kaime ganė ji bandą, visur visi vaikai mokėdavo poterius, skaityti, ir turėdavo gerą supratimą apie savo tikėjimą. Vaikai, kurie kelius metus buvo po jos valdžia, išėjo į gerus žmones: vieni pasirūpino apie didesnę mokslą, kiti tapo gerais amatninkais, arba darbuojais artojais ir gerais tarnais. Tikras dievobaimingumas, darbštumas, ištikimas priedermių pildymas, nuo mažų dienų brukte bruktas vaikų protan ir širdin, apsaugojo nuo veidmainystės, girtybės ir pikto

įpročių. Tas pamatas, stipresnis už kietą uolą, laimėje ar nelaimėje sergi per visą amžių nuo sudužimo ir nupuolimo.

Bandą buvo varoma į ganyklą prieš saulės užtekėjimą; kad vaikai nesnaustų, mūsų gera viršininkė įvedė paprotį adynas giedoti. Kaip tai budavo meilu, gražu, o kartu ir griaudu klausyti, kaip keletas vaikų, maž daug gerai giedančių, ir keletas mergaičių pradėdavo giedoti! Lakštingalės stebėdamos nutildavo, negalėdamos susilyginti su vaikų giedojimu; vieni tiktai aniolai buvo verti klausyti tos teip gražios melodijos. Palyginus prie giedojimo tų tikrai nekaltų anioliškų kudikėlių, visi svietiški koncertai niekai yra. Vakarais, bandą pargenant, giedodavome karunką. Tokioje tai mokslinyčioje pirmoji mokslo žvaigždė aušrinė pradėjo šviesti mano dušiai ir uždegė manyje nekuo neužgesinamą troškimą daugiau mokytis. Už gražiausias ir laimingiausias savo gyvenimo dienas laikau aš tiktai tas, kurias perleidžiau po akių ir valdžios tos geros viršininkės; jos motyniški žodžiai ir mokslas iki šios dienos mano atmintyje tebgyvena. — Paskiaus mano kelionėse po slidžius svieto takelius jos patarmės, į mano širdį įdėtos, tankiai užlaikė mane nuo baisių nupuolimų, arba jau paklydusį greitai ant gero kelio atvesdavo.

Kada aš po jos valdžios patekau, pradėjo ji manęs rupestingai klausinėti, ar moku poterius, o persitikrinsi, kad nėjokio supratimo neturiu, labai nuliūdo ir karštai užsiėmė mane mokytį. Iki rudens išmokau tiek, kiek ji mokėjo; ant atminties dovanėjo ji man maldų knygutę, kuri buvo man didžiausiu turtu. Rudens laike pagrižau prie savo globėjos nešti jai medžius (malkas) triobos sušildymui; pamačiusi knygutę, atėmė iš manęs, pabarusi, kad užsiimu nereikalingu skaitymu, leizdamas dykai laiką. Ziemai praslinkus, vėl pristojau ganyti, o manyje atsirado labai didelis noras mokytis; knygos neturėjau, negalėjau jos gauti; matydamas mokytinius keliu važiuojančius, su ašaromis veizėdavau į juos ir užvydėdavau jiems, kad jie gali mokytis. Kartą pamatė brangi mano viršininkė, kad aš pasislėpęs verkiu ir, darsižinojusi apie mano ašarų priežastį tarė:

— Mano vaikeli, griešiji labai, trokšdamas to, ko tau nėra duota: ne tas laimingas, kas mokytas, turtingas, bet tas, kam užtenka to, ką turi, kas saugojasi užvydėjimo, myli Dievą ir artimą. Kam Dievas daugiau duoda, nuo to daugiau reikalau; kad buti geru žmogumi, nereikia daug mokslo; į dangų neveda mokslas, bet dorybės. — Kad tuos jos gražius įstatymus išgirdęs nenusiraminau, ir bučiuodamas jos ranką meldžiau, idant parodytų man būdą, kaip išmokti rašyti, nes apie kitus mokslus neturėjau supratimo, gera viršininkė, nušluosčiusi mano ašaras, tarė:

— Mano vargšeli, aš tau jokios pagalbos duoti negaliu, esmi vargšė, beturtė, per gyvenimą daug visokio mačiau ant svieto; ant senatvės išėjau viršininkais ganyti, ne dėlto, kad turėčiau duonos kąsnelį, bet labiausiai dėlto, kad išmokyčiau vaikus poterių; tarnauju tokiuose kaimuose, kur daugiausiai nelaimingų apleistų vaikelių; rupinuos kiek galiu. į tuos jaunus miškinius medelius įčiėpyti gero pasiėlgimo vaisius. Duodu šviesą, tikrai sakant, menką, bet užtenkančią apsišvietimui tamsybėse, kad isigėlbėti nuo įpuolimo į prapultį.

— Didi šviesa nekiekvienam naudinga, ji tankiai užtamsina menkas akis, ir tokie vietoje šviesos tamsybėse klaidžioja ir, nieko nenumanydami apie savo aklybę, žūsta be pagalbos. Dievas neapleidžia nė vieno, reikia tiktai rupintis ir kantriai kentėti, reikia melstis ir darbuotis. Jeigu būtinai nori mokėti rašyti, tai kas diena prie šv. Kotrinos, mokslų patronkos, kalbėk poterius, atsiklaupęs ir rankas į aukštą pakėlęs, o ji išprašys tau nuo Dievo tai, ko tu teip labai trokšti. Bet atmink, jeigu tapsi kada mokytu, o gal ir turtingu, buk teip nusižeminęs, kaip dabar, rupinkis užlaikyti sąžinę gryną, gerai daryk savo neprieteliams, saugokis negerų draugysčių — saugokis grieko, o Dievas tavęs nėkadęs neapleis.

Po to pasikalbėjimo su kudikišku nusižeminimu ir tvirtu tikėjimu pradėjau kalbėti paskirtus man poterius; jau nebeužvydėdavau mokytiniams, sakydamas: tegul juos ten moko mokslinyciosė, o mane šv. Kotrina išmokys.

Nepoilgo atsirado man naujas globėjas — mano dėdė — paėmė mane pas save, idant jam už tėvo

skolą atitarnaučiau. Tarnaudamas pas tą skaudų globėją trejus metus, prašiau jo vienos geradėjistės, idant daleistų man mokyti parakvijos mokslinyčioje per gavėnią; kada mano prašymas buvo atmestas, o sunkumas darbų perėjo menkas mano sylas, pabėgau nuo jo. Pažinęs už kelių mylių, pristojau prie vieno ukininko už pusbernį; išbuvęs metus, gavau 8 rublius; su tais pinigais nukeliavau į pavietavą miestą; tenai pas sudo sargą, mokantį truputį rašyti, gnedėles mokiausi raštą skaityti ir biškį rašyti. Čionai laukė manęs labai gera ateiga; ketinau pristoti už tarną prie mokytojo ir dykame laike mokyti; be abejojimo, bučiau išėjęs į mokytus žmones, bet Dievas siuntė man naują persekiojimą. Dėdė, pajutęs, kur aš esmi, su policija, kaipo pabėgusu, parsivarė pas save. Vėleis apie dvejus metus tarnavau už kokią ten man nežinomą skolą. Vienok šventomis dienomis, ypatingai naktimis, nutraukdamas sau miego, kur nors pasislėpęs, kad nepamatytų, mokiausi. Negalėdamas panešti dėdės skaudumo ir suverstų ant mano kaklo sunkių darbų, iš antro karto pabėgau; bijodamas, kad nepavytų, ėjau per miškus, pats gerai nežinodamas kur; neturėjau anei duonos kąsnelo, ubagauti nedrįsau ir bijojau.

Kelias dienas klaidžiodamas, gyvenau vien vandeniū, kojos susikruvino, avalų neturėjau; susitikęs ubagą, atidaviau jam paskutiniu du dvyllėkiū, prašydamas, kad pasimelstų už mano dušią, mislydamas, juog nuo nusilpnėjimo numirsiu, o to senelio malda bus man „Amžinu Atilsiu“; teip prisiruošiau ant smerties. Ant galo, bado perveiktas ir sunkaus nuliudimo suspaustas, pavirtau ant žemės; vieta buvo tušti, miškas tamsus . . . bet ne čia galas mano kentėjimų. Dievas yra visur; smertis be jo valios nedrįsta prisiantinti! Koks ten geras žmogus rado mane begulintį, paėmė ir nuvežė į policiją; kliuėvaitas dasizinojęs apie visas man nelaimes, pasigailėjo manęs ir daleido pas sav palikti. Naudodamas jo gerumu, per kelius mėnesius skaičiau ir perrašynėjau pas jį ateinančius raštus. Tuomi tarpu kliuėvaitas tapo nuo vietos atstatytas;

pasilikau be prieglaudos; neturėdamas skatiko prie dušios, nieko negalėjau pradėti. Pastojau prie ukininko už berną; išbuvęs metus, gavau 10 rublių; pasitaisęs šiokių-tokių rubus, išėjau vėl į apskričio miestą ir ten išprašiau į kanceliariją už raštininką, žinoma, be algos. Praslinkus dviem mėnesiam, kada jau nebeturėjau iš ko pragyventi, sekretorius davė man po 1 rublį ant mėnesio; užsimokėjus už pastogę, likdavo man ant dienos 3 skatikai (dvylikis) ant duonos svaro; teip gyvenau daugiau ne metus. Tuo tarpu nekurie raštininkai pasiketino parsikelti į Olonecka Guberniją ant tarnystos; išdrįsau ir aš tai padaryti, o dėlto, kad patš nemokėjau prašymó nei sustatyti, nei čystai perrašyti, vienas iš raštininkų, žmogus geras, nuo mano vardo prašymą parašė. Kaip aš nusistebėjau! kitiems atsakė, o mane vieną priėmė, skarbas davė man ant kelio 90 rublių.

Nukakęs į rėdybos miestą Petrozavodzką, buvau paskirtas prie kanceliarijos; algos 10 rublių ant mėnesies. Laimė buvo tai neapsakoma, bet kartu ir nesmagumas . . . . viena, kad nemokėjau gudiškai kalbėti, antra, kad nemokėjau, kaip reikiant, rašyti; rankas perdaug įvargusios kietos, storos, negalėjau nei vienos raidės (litaros) dailiai parašyti. Draugai rašė greitai ir gražiai; užtat vieni iš manęs juokesi, kiti rūgojo ir sekretorius barėsi — iš visų pusių negerai. Bet dar negalas tos nelaimės; kartą Prokuroras, atėjęs į kanceliariją, turėdamas kokį ten raštą rankose, pradėjo skaityti ir liepė mums visiems rašyti. Aš, kurs nėkadęs teip rašęs nebuvau, kurs vos palengvo raidę už raidės, į raštą veizėdamas, galėdavau perrašyti, — buvau, tarsi, auka tarp raštininkų; mano rašte atsirado daug klaidžių. Prokuroras labai už tai ant manęs užpykęs, sudraskė mano raštą ir paketino atiduoti po sūdu už tai, kad nemokėdamas rašyti, jieškojau vietos ir valdžią apgavau. Teip užgėdintas, akyse visų pažemintas, išėjau į ulyčią.

Aš dabar jau netiktai nuliudęs, bet ir be vilties; akys aptemo, galva sukosi; it iš proto išėjęs, nusivilkau prie ežero. Apsižvalgiau, pilna žmonių aplinkui, negera vieta

— pamislįjau . . . Eidamas pakriaušė tolyn ir tolyn, įkrapinau į krumus, radau pakalnę ir kriaušę Onegos, upės gana gilios; vieta visiškai atsako mano mislims kvailioms . . . Atsistojau ant kriaušės, ir kada jau mislįjau padaryti paskutinį žingsnį, kas kaip užėjo man ant mislies, juog neišpuola mirti, nepasimeldus . . . Visas pradėjau drėbėti ant to dušios balso ir šaltu prakaitu apsiopylęs, pašokau kelius žingsnius nuo kriaušės ir parpuolęs ant kelių, pradėjau melstis karštai. Malda buvo širdinga, ašarų mažai, žodžių dar mažiau, bet širdis be mažko plyšdama iš gailėsio ir skurdumo, šaukėsi prie Dievo iš visų silyų . . .

Troškau mirti — be vilties —
 Smertis neatėjo.
 Šaukiau grabą prie savęs —
 Jis-gi negirdėjo.
 Savo kielike lašų
 Daug karčių dar rasi,
 Reikia gerti pamažu,
 Dugnį kol atrasi.

Niekas sau smerties nepasidarytų, jeigut kiekvienas, tikėdamas į Dievą ir dušios nemarumą, pametęs jau viltį ir pasimislįjęs sau galą padaryti, anoje baisioje valandoje ruošdamos ant smerties, nuo širdies pasimelstų. Dievas nėkadės nedaleis pražuti tam, kas su nusizeminimu meldžia jo mielaširdystės ir pagelbos; Jis savo galybe pikta ant gero apverčia. Nelaimingiausi yra tie, kurie nėkocio tikėjimo ueturi; jų baises paklydimas išplėšia iš jų visokią paguodą ir pagelbą prieš smertį ir po smerčio.

Nežinau, ar apalpau, ar užmigau; tiek tiktai žinau, kad atbudau antroje dienoje. Buvo labai meilus rytas, viskas juokės, paukščiai visur linksmai ir gražiai čiauškėjo; rodos, visa gamta džiaugėsi ir linksminosi ir giedojo Sutvertojų savo džiaugsmo giesmę. Mano krutinė tokiu dideliu džiaugsmu prisipildė, kad užmiršęs apie visus savo vargus ir nuliūdumus, pradėjau šaipytis ir giedoti. Linksmas pagrižau namo; buvau teip nudžiugęs, tokia linksmybė buvo ant mano veido, kad susitikęs mane mano ukininkas, prie kurio prieglaudą turėjau, tarė:

— Turbuti sutiko tave nemaža laimė, kad teip linksmas esi, o pirmu budavai vis nuliūdęs ir užsimislijęs?

Mano kanceliarijos draugai netiktai nebesijuokdavo iš manęs, bet su kokiū ten gailėsiu veizėdavo į mane, ir tai buvo jau didelis palengvinimas mano širdies skausmu Dieną ir naktį be atsikvėpimo darbuodavaus, pildydamas kuokarščiausiai savo pridermes; mokiaus nuo širdies, neleidamas nei valandėlės dykai. Visus įstatymus paduomųjų*) ant atminties mokėjau. Neturėjau — tiesa — didelių proto išgalių; bet darbštumas karštas, Dievui padedant, viską pergali. Didis rūpestingumas ir doras užsivedimas atgrėžė ant manęs vyresniųjų akis. Praslinkus metams, be mano prašymo (nes-gi negalėjau ir mislyti apie aukštesnę vietą) pakėlė mane į stalo užveizėtojus. Potam, už metų tapau sekretorium; turėjau apie 20 padonųjų; svarbesnius dalykus pats rašydavau, sekretoriaus priedermes išpildžiau gerai; revisijos (paržiūros) laike buvau prieš visus pagirtas; paskiaus buvau sudžia, tolesniai miesto prezidentu. Bet ponu tapęs, užmiršau savo geros viršininkės patarmes; parstojau melstis, buti nusižeminusiu, žodžiu sakant, elgiausi teip, kaip elgias žmonės sugadinti. Kartą pradėjau mislyti apie savo praeigą, aiškiai atsiminė man žodžiai dievobaimingos viršininkės: juog kas daugiau moka, turi buti geresnis, o aš, tuštybės vaikas — stojausi daug piktesniu. Tarsi iš gilaus miego atbudo mano sąžinė; kaipo sunus nedoras, tur tą dušios išblaškęs, pradėjau Dievo maldauti, kad gelbėtų mane ir ištrauktų iš to Babiliono svietiškų linksmybių, kurios per nevalią traukia žmogų į prapultį. Dievas, matydamas mano tikrą gailėsį, prilenkė ausį prie mano maldavimų: užėjo man toks didelis noras pagrižti į tėvynę (o pirmu tėvynė man nei ant mislios neužeidavo), kad neatsižiurdamas ant laimingos ateities, daug gero mano žadančios, ant perkalbinių prietelių, neveizint ant savo numanymo, kad geriaus ant vietos pasilikti, pasidaviau nematomai syla, mane į savo kraštą traukusiai, ir atstojau nuo vietos. Pinigų susidėjęs neturėjau, nes-gi sunku buvo daug

*) jus civile.

surinkti, nes-gi kuomi aukštesnią užėmiau vietą, tuo gražiaus išpuolė gyventi; iš tuštybės norėjau susilyginti su tais, kurie nėkad neišmano stingimo. Pagrižęs į tėvynę, ką turėjau pasidėjęs, atidaviau neturtingiems giminaičiams, o sau mažai ką palikau, vildamas vėl kokią vietą gauti. Prašiau savo vyresnybės, kad duotų vietą; nedavė; siunčiau prašymus kitur, nepriėmė; norėjau teip kur nors privatišką vietą gauti, ir tos negavau!... Vėleis, labai suvargęs stojausi tikru keliauninku, vaikščiojančiu iš vienos vietos į kitą; tapau tarsi dvasia metavojančia, valkiojaisi pėsčias, nerasdamas niekur prieglaudos.

Kaip sniegas prieš saulę pragaišta, sutirpsta,
Teip mano jau gal į nieką pavirsta
Ir vėjas išblaško sapnus . . .

Viskas pragaišo, tikt vargas pasiliko; tie neparstoja vest su tuo prietelystę, kas susijungęs su pikta draugyste iš drabsto, išmėto uždirbtą skatiką. Eidamas keliu, sutikau pavargelį; atidavęs jam paskutinius pinigus, užvydėjau jo padėjimui. Turi sau terboje duonos kąsnelį, niekas jo negriaužia, niekas jo nepažemina, nes jis nenukrito nuo augšto kalno; jo laivas nesučužo nuo susijudinusų vilnių piktų geismų ir svieto tuštybės. Parpuolęs ant kelių prieš kryžių prie kelio, pradėjau melstis karštai. Malda paėjo iš gilumo dušios, širdis, šaukėsi, kaip galėdama, prie Dievo ir meldė pagelbos. Po tos maldos pradėjo dušioje viltis žibėti. Atsirado greitai uždurbis: išverčiau 300 arkužų kokių ten senų raštų į maskolišką kalbą; gavau po 8 auksinus nuo arkušo. Turėjau ir daugiau naudingų užsiėmimų ir vėl jau galėjau gerai pragyventi, vėl prasigyvenau. Užbaigęs tuos darbus, kuriuos buvau apsiėmęs išpildyti, nusiunčiau per pačią prašymą prie gubernatoriaus (rėdytojos), o pats pėsčias nuėjau į Kalvariją (15 mylių). Kelionė užėmė tris nedėlias. Pagrižęs, radau atsakymą ant mano prašymo ir buvau paskirtas asesoriumi.

— Galų gale, apsiženijau ir gavau pačią su dvareliu nuo 20 valakų; buvo tai laimė netikėta dėl tokiu vargšo, kokiu pirmu buvau.

Dievs su žmogumi, kaip nori, taip padaro.
Ant sosto užkelia ir vėl nuo jo pavaro.

Bet jeigu žmogus neužmirštų, kas jis yra ir kaip turi Dievui tarnauti ir jeigu nupuls, tai, atsiduksėjęs karštai ir vėl pradėjęs darbuotis nuo širdies, vėleis į augštą pakils.

Kaip girtuoklis, gerti įniršęs, negali persiskirti su degtine, taip aš negalėjau su mokslu parsiskirti. Apsigyvenęs kaime, pradėjau mokytis gydyti; tyrinėjau labiausiai gomeopatiją. Nuo širdies darbuodamos, pramokau gydyti taip, kaip gali pramokti tas, kurs nevienam gydymui yra atsidavęs. Kas metais apie 3000 ligonių ateina pas mane (ir iš toli ir iš arti) ir prašo pagalbos; tai aiškiai liudija, kaip gerai gydo gomeopatija, jeigu gydyklos esti duodamos pagal ligos. Usiėmimas su taip daug ligonių yra gana sunkus, bet neveizint ant to, man linksmu vienok, kad tokiai daugybei nelaimingų galiu gražinti sveikatą ir ašaras nušluostyti; kiek tai ligonių sunkiose ligose par gomeopatiją nuo smerties išsigelbėjo, kiek ilgų ir sunkių sopulių nušalino; kiek kudikių ir moterų turi jai ačiu tarti už sveikatą! Kaimuose, kur gydytojų nėra, o vargšai, beturčiai neturi iš ko pas gydytojus vaikščioti ir brangiai už gydyklas mokėti, gomeopatijos gydyklos labai pigios; už tat visi pavargėliai, reikale esant, gali jais naudotis.

Namuose, kur yra naminės gomeopatiškos aptiekėlės, negali nei pasirodyti karšta liga; gomeopatija suturi ligą iškarto ir nušalina pavoju, o jei kas duoda ligai išsikerėti, tai tankiausiai tam prieina smertis arba nemaži sopuliai. Gomeopatija greita gydo kolierą, drogius, škarlintiną ir tt, o teipogi smertinį ir kitus pavojingus spuogus (spaugus); gydo ji be piaustymo. Butų gerai, kad sodžiuose, visose grįčiose, kur tiktai yra mokas skaityti, pasipažintų žmones gomeopatija ir turėtų prie savęs nors reikalingiausias gydyklas. Kuo yra miestuose ligonių namai, tuo kaimuose šendieną gomeopatija; kožname laike, visokiame reikale,

labai lengviai, neišleidžiant daug pinigų, galima rasti joje gausią pagelbą ir norint, galima užsidarbuoti.

* * *

Išmintingai pasakyta: kas dirba, tas saldžiai pailsi; kas verkdamas sėja, tas džiaugdamas piauna. — Tai išsipildė ant manęs ir ant mano jaunystės draugų, kurie, turėdami didesnes proto išgales ir nepalyginamai geresnę aplinybę, liuose nuo užsiėmimo valandose ir šventomis dienomis leido laiką ant nieko, ant šokimų, prie kortų, ant įvairių pasilinksminimų ir prie degtinės buteliuko. O aš jų išjuoktas ir paniekintas, dėlto kad nesusirišau su jais, perleidavau tą laiką pasislėpęs kur nors prie knygos, mokydamas skaityti, rokuoti arba meldamas. Dušia mano troško mokslo, it elnis ištroškęs šaltinio čysto vandens; ir kitokio gėrimo kaip vandens, niekad nepažinau ir šendieną nepažįstu. Praslinkus kelioms dešimtims metų, baimė perima mane, kad pamatau savo mažų dienų draugus. Degtinė iš jų padarė baidykles! Teip — tie gražūs ir padorūs kada ten vaikinai tapo labai baidyklėmis; degtinė privedė nekuriuos prie baisių griekų — vagystės; valsčius juos iš to krašto išgynė; kiti per paleistuvystę gavę baises ligas; spaugai sutrumpino jiems gyvenimą; kiti nušašę, nudriskę, nuspurę už degtinės kieliską žydams pečius kurina; prie jų gali būti pritaikinti tie žodžiai: „Prisidarbavo nedorybėse ir pražuvo varguose“. Tokia tai baisi ir liudna dalis tų, kurie degtinę myli ir mokytiis tingi! —

Tegulgi kiekvienas vargšas vaikas, kurs mano tą spaviednę skaito, giliai tai įsideda į širdį, kad laiko, liuso nuo darbo, nereikia dykai leisti, bet iš visų savo sųlų tegu rupinas apie mokslą, apie gražų, blaivų, darbštų, o labiausiai dievobaimingą gyvenimą; yra tai žvaigždės, vedančios prie tikros laimės! O ukininkai kaimuose tegul samdo viršininkus, padorų gyvenimą vedančius, mokačius skaityti, idant jie būtų mokytojais tų vargšų vaikeljų, kurie gal nėkad mokslinychios durių

neregės; tegul jie pasako jiems, kas tai yra geras, kas piktas, ką galima daryti, ko ne, kas daleista, kas uždrausta, o tie jo pamokinimai gal nevieną sergės per visą gyvenimą nuo prapulties.

Bet gal nevienas paklaus: Kur rasi tokius viršininkus, kurie netingėtų vaikų mokyti? Navatnas dalykas, ištiesų, kad mažai tėra tokių, kurie norėtų būti kitiems naudingais. Bet-gi randasi nemažai tokių žmonių, kurie nesibijo nei kančių baisių nei smerties, ir keliauja į Aziją ir Apriką šviesti stabmeldžius. Bet pakol Europos krikščionys apšvies stabmeldžius, už jurių gyvenančius, Europos krikščionys apaks, jeigu niekas jų nemokys, ir virs į stabmeldžius. Galima tat buti misijonoriais netikt tolimose šalyse, bet ir apie namus čiapat.

Tas tiktai atskirys, kad tie, kurie eina skelbti šviesą į tolimą rytų šalį, turi turėti augštą mokslą, gerą sveikatą o čia arti, prie namų, ir su menku mokslu ir su maža sveikata galima vargšus šviesti. Nuopelnai-gi, kaip vienu, teip ir kitų, tie patys. Rodosi, kad nereiktų trukt senelių geros valios, kurie, apsiėmę už viršininkus, mokytų vaikus. Po miestus ir miestelius yra nemažai asabų, nežinančių, kaip laiką apversti, neturinčių, ko dirbti. O kaip jos gerai padarytų, jeigu per keturius mėnesius viršininkais paganytų ir mokėdamos skaityti ir Dievą mylėti, išmokytų ir vaikus! Kiek tai jos gero padarytų! Dėl draugystės tarsi pagimdytų gerus sąnarius, o dėl savęs užsidirbtų dideles nuopelnus pas Dievą, tokius pat nuopelnus, kokius gauna misijonoriai, platinantys tikėjimą tarp stabmeldžių tolimose šalyse.

Gražu, ištiesų, ir žiurėti, kaip viršininkė arba pražilęs viršininkas ant pievos tarp gyvuoliukų, vaikų apstotas aiškina Dievo prisakymus arba apsaškoja gyvenimus šventųjų ir teip kokias pamokinančias pasakas jis — tada tikras misijonorius! Vaikai iš prigimimo yra žingeidūs ir klauso senelio ar senelės, ausis ištempę; rodosi, kad kožną žodį jie su gardumu rija; o žinoma, juog, ką jie išgirsta mažose dienose, tai ir senatvėje atmina. Tris kartus palaimintas

yra tas, kas išalkusius vaikelius peni ta duona dangiška, kas tamsybėse klaidžiojančius dievišku mokslu apšviečia.

Dideliuose miestuose nors didžiausias beturtis gali šiek tiek prasimokyti; jei kas iš miestiečių skaityti nemoka, tą galima laikyti už žmogų niekam nevertą. Bet kaime kiteip dedas, čia tankiai negalima nei skaityti išsimokyti; čia kožnas vaikas nuo 6 iki 16 metų gano bandą. Tėvai jų nemoka, mažai vyrų mokančių skaityti; moteriškų buk tai daugiau galima matyti bažnyčioje su knygomis, bet koks ten skaitymas, vos litaras gali sudėstyti! Tankiai man atsitikdavo buti prie poterių, kuriuos atlieka jaunieji prieš šliubą; nekalbant apie jaunikaičius ir mergaites — nes-gi jiems galima dar dovanoti, bet našliai ir našlės, jau 50 metų amžiaus turintys, einantys jau antrą kartą į stona moterystės, Tėve mūsų ir Sveika Marija klaidingai kalba, o apie tikėjimą, bažnyčios prisakymus nė supratimo neturi! Ir nėra ko stebėtis, tėvai jų nemokė, užtat ir jie savo vaikų nemokė! O tai priežastis, dėlko teip labai platinasi sugedimas. Seniaus baimė, kad kas kailio nekapotų; nevieną nuo baisių griekų suturėdavo, bet dabar, ačiu Dievui, visi apturėjo liucosybę ir niekas nebeturi ant savo galvos pono. — užtat lazdos nebereikia bijoti ir išgalima drąsiai griešyti; užtat reikia dabar mokslo, nes per mokslą tiktai galima sulaikyti žmones nuo pasileidimo. Su senais nebėra ko bedaryti, jau dėl jų praslinko laikas, geras dėl mokinimos; bet jaunoji karta labai reikalauja mokslo ir knygos. Suteikti jai mokslą tokiu ar šiokiu budu yra visos draugystes reikalas.

Serapinas Kušeliauskis.

(Iš „Zorzos“ 1877 m. № 23, 24 ir 25 vertė: *J. Margalis.*)

*

*

*

Patvirtinimui teisingumo augščiaus aprašytų atsitikimų pridėdame du dokumentu.

1. **Astestastas.** Sulyg Ukazą Jo Imperatoriškos Didybės, tasai išduotas Kauno gubernijos nuo Raseinių Pavieta Policijos Rėdō buvusiam Pristovui 2 stono šio Pavieta Gubernijos Sekretoriui **Serapinui Antano sunui Kušeliauskiui** pagal

1465 parsk. pad. apie tarnystę Valdžios išd. 1857 m. dėl liuso visoje Rusijos Imperijoje gyvenimo tame, juog jisai, kaip matos iš formuliariško jo sanrašo apie tarnystę, metų turi 46 Bymo — Katalikiškojo tikėjimo, algos ėmė ant metų 285 rub. 86 kap., paeina išgiminės bajorų, savystės nė pas jį, nė pas jo tėvus nėra. Pabaigęs 6 kliasų kuršą Kudainių gimnazijoje (?) pagal prašymą sulyg Augščiausiai užtvirtintą 9 d. birž. m. 1842 padėjimą iššauktas ant tarnystos į Olonciaus Guberniją ir pribuvus priskirtas prie Petrozavodsko Miesto Magistrato Kanceliarijos tarnu, 1847 m. gegužės 22 d. o už atvažiavimą ant tarnystos į Olonciaus guberniją apturėjo pašalpa. Miesto Magistratui nusprendus, prileistas prie pildymo pareigų Perdėtinio stalo 15 gruodžio 1847 m. ir užtvirtintas ant tos vietos Olonciaus Gubernijos Rėdo 26 vasario 1849 m. Augščiausiu paliepimu (po gražd. wiedz.) 28 rugpjūčio 1849 m. N. 166 už išstarnavimą paskirtų metų pakeltas į Kolegijos Registratorius su pirmyste nuo 22 geg. 1849 m. Magistratui nusprendžius prileistas prie pildymo pareigų Sekretoriaus 20 kovo 1850 m. Olonciaus Gubernijos Rėdo priskirtas pildančiu pareigas Sekretoriaus 1850 m. balandžio 21 d. Užtvirtintas Sekretorium 24 spalį 1850 m. Vyresnybei parėdžius, priskirtas prie Ladeinopolio Pavieta Sudo Bajorų Zasiėdateliu 21 vas. 1851 m., pildė pareigas Ladeinopolio: Miesto Prezidento (gorodničij) nuo 30 kovo lyg 16 bal. ir Pavieta Sudžios nuo 26 bal. lyg 13 liepos 1851 m. ir nevieną sykį ėmė dalyvumą Ladeinopolio Ziemskame sude, jo sąnariams ne esant. Augščiausiu paliepimu (po gr. wiedz.) 31 geg. 1852 m. Nė 106 paliuosuotas nuo tarnystos ant prašymo su apdovanojimo rangos Gubernijos Sekretoriaus. Paliepimu Kauno Gubernijos Rėdo paskirtas pildančiu pareigas Pristava 1 Stono Ukmergės Pavieta 4 rugpiūčio 1856 m. Augščiausiu paliepimu (po gražd. wiedz.) 13 rugsėjo 1856 m. Nė 186 paskirtas tikru Pristavu su pirmąja ranga Kolegijos Registratoriaus. Paliepimu Kauno Gubernijos Rėdo nuo 30 birželio 1858 m. perkeltas į Pristavus 2 stono Raseinių Pavieta. Augščiausiu paliepimu (po gražd. wiedz.) 17 liepos 1858 m. Nė 169 už išstarnavimą metų perkeltas į Gubernijos Sekre-

torius su pirmyste nuo 9 gruodžio 1856 m. Paliepimu Kauno Gub. Rėdo nuo 15 geg. 1859 m. № 8194 ant prašymo paleistas iš tarnystos. Kompanijose prieš neprietelį, štropuose, po tardymu ir sudu nebuvo. Paliudytas kaip gabus ir vertas. Be tarnystos buvo nuo 12 birž. 1852 m. lyg 9 rugpiučio 1856 m. Nevedęs. Atsitikimų, atimančių tiesą apturėti atsižymėjimo ženklą be suteptos tarnystos, nebuvo; patvirtinimui to su priguolinčiais parašais ir pridėjimu iždinės pečvietės išduota. Liepos 12 dieną 1871 m. № 1492.

2. Aktas apie mirimą Serapino Kušeliausko iš Sudargių Posado. № 40.

Klebonas, užlaikęs knygas svietiškosios luomos. Apskelbiame, juog aktuose svietiškosios luomos Sudargių parapijos Kidulių gminos Wladislavovo Pavieta Suvalkų gub. yra sekantis

Aktas apie mirimą.

Atsitiko Sudargių posade 16—28 rugsėjo 1889 m. devintą valandą ryto, atėjo Klemensas Nacevičius organysta 42 metų ir Jonas Balsas zakristijonas 37 metų, gyvenantįs Sudargių posade ir apskelbė, juog vakardieną 7 valandą vakaro mirė Serapinas Kušeliauskis, buvusysis Pristovas 2 stono Raseinių pavieta gubernijos sekretorius, tuo laiko gyvenęs Sudargių posade 68 metų, gimęs Šiaulių mieste, sunus nabašninkų Antano ir jo žmonos Julijonos iš Rzevusių, palikdamas našlę pačią Stanislovą iš Valavičių. Po persitikrinimo apie mirtį Serapino Kušeliausko. Aktas šitas atėjusiems perskaitytas, mūsų ir atėjusių pasirašyta.

Pasirašė: Kun. M. Sidorowicz. K. Nacewicz J. Bossas.

Išduodant šitą išrašą iš vietinių knygų, tikrumą jo patvirtim savo parašu su prid jimu oficijalškos pečvietės. Posad Sudargi. Spalių 12 ir 24 d. 1898. K. Sidorowicz.

Tai koksai buvo ansai „Laurynas“, uždėtojas Lietuviško Banko išleidimui lietuviškų knygų ir išleistojas teip visiems lietuviams žinomos maldaknygės „Saltinis“. Bankas iširo, bet „Amžiną atilsį“ tam doram lietuviui bajorui S. Kušeliauskiui nuo lietuvių visados prigulės.

Ar atleis jiemdvieim nuodėmę Dievas?

(veizdelis iš unijotų gyvenimo).

Žiema. Šaltis pašėlęs. Puoga, kad nė akių negali pradaryti. Keliauk nors užsimerkęs ant laimės. O kokia kelionė? Pailsusias kojas vos-ne-vos galima ištraukti iš puraus, gilaus sniego. Vėjas užmuša kvapą, sniegas akis aplipina. Vargšai, nelaimingi keleiviai! Išviso jų — du: pražilęs senis ir mergelė penkioliktų metų. Kur-gi juodu keliauja? Keliauja į katalikų žemę, į kaimą N. Ten yra maža, sena bažnytėlė, kurią valdo jaunas kunigas. Štai ten ir keliauja juodu melsti už nuodėmę Dievą. O nuodėmė jų baisi! Kas - žin ar atleis jiemdvieim Dievas? Bet viltis juodviejų visiškai dar neapleido. „Dievas malonus“, raminas: „gal atleis kalnę, melskime Jo“! Štai ir dar, sakau, keliauja juodu permelsti Dievą, tą Dievą, kurio prieš tris metus išsižadėjo. Išsižadėjo... Nedalikai šventos tikybos, neištrivojo terionių kraugerių-maskolių. Šie žvėrys žmonių pavidale išplėšė jiemdvieim iš širdžių brangiausią jų skarbą — tikėjimą! Išplėšė per gvol tą, su kazokiška nagaika. Kada senis atsisakė priimti pravoslaviją, gudai, tarytum, pasiuto. Kankino jį, teriojo, mušė... mušė biauriai, kraugeriškai, maskoliškai! Bet senis buvo tvirtas tikėjime, kankinimai liko bepasekmės. Kraugeriai apleidę senį, griebėsi už jo vienatinės dukters. Sutikę ir čia pasipriešinimą, stvėrėsi už paprasto savo inagio — nagaikos. Paguldė mergiukę ant žemės, su nežmonišku šiaurumu patraukė jos rankas, ištiesiami jas kryžium. Subraškė silpni kaulai, pamėlynavo, išsitempė jaunos gyslos! Bet nė vienas ruožas išbalusio išgasdintos mergelės veido nedrebė, nesujudo; rodėsi numirus. Kazokai iškėlė nagaikos. Kaip drobė pabalo senis; jo širdis nustojo plakus kratinėje; galvoj užė, jo dvasią apniko silpnumas, užsimiršimas; ir tada prakeiktas liežiuvis davė prižadą priimti pravoslaviją. Apleido jį maskoliai, bet užgulė sąžinė. Papildyta nuodėmė be paliovos graužė jo širdį. Ir štai kas mets keliauja jis, keliauja į tolymą šalį ant maldos, ant metavonės; keliauja darganoj, braškančiame šaltyje, arba puogoj, kad išsisaugoti gudrių policijantų.

Keliauja. Įniršęs, įipykęs, įsivyravęs vėjas, kaip peiliu pjauja jo nuogą vedą, daužydamas gniutuliais sniego. Bet senis tarytum nejaučia šalčio, tarytum nejaučia, kad gniutuliai sniego kapoja jo veidą. Saldžios mintys džiaugsmu pripildo jo krutinę. Viltis permelsti Dievą priduoda jam spėkų: stipresniu, mitresniu, jaunesniu, laimingesniu jis jaučias.

„Et, kad ji . . . drebia!“ kada-ne-kada drebančiu balsu prabyla senis, braukdamas delna sniegą nuo veido. Jauna jo draugė retai kada ką atsako ant šių tėvo patėmijimų, eina šalia jo pailsus, išalkus . . .

Pradėjo temti. Mūsų keleiviai, gerai žinodami tokioj naktij pavojų kelionės, kiek galint stengėsi padidinti spartą ir žingsnį. Tos pastaugos juodviejų neapgavo. Į vietą atsivilkė greičiau, negu tikėjosi. Gričioje, į kurią įėjo, ant ilgo medinio suolo sėdėjo vyras ir dvi moteri. Pagarbino. „Ant amžių amžinųjų. Amen,“ atsakė vyriškis, atydziai prisiziūrėdamas ateiviams. Staiga pašokęs su išgascia sušuko: „Vai, Jėzau, unijotai! žandarai . . . žandarai unijotų jieško . . . kunigą ima . . . bėgkite!“ . .

„Žandarai unijotų“ . . . atkartoj senis ir suprato.

Saugok, Dieve, kunigą!“ tarė, skubiai išsinešdamas su dukterimi laukan.

„Bėgkime, bėgkime vaikeli . . . žandarai unijotų jieško . . . kunigą ima . . . bėgkime!“ . . . šnekėjo bėgdamas senis:

„Ar girdi? sako, kunigą ima, tai ima jie ji per mūsų priežastį, mat kaltina ji, kad jis mus katalikiškai mokina . . . ar girdi? . . . bėgkime!“

Bet kur bėgti? Aplinkui tyras laukas, nė vienos sodybos, nė vieno butelio, toliau girios: kur bėgti, pas ką? Bet senis apie tai nemąsto. Daleidimas, kad per jo priežastį gali pakoroti kunigą, jį veja, o jis bėga. Bėga, statydamas paskutines spėkas, klupdamas, puldamas . . .

Ir vėl radosi juodu tyrame lauke. Naktis. Staigdamas vėjas dar su didesniu įniršimu nešioja sniegą, dar smarkiau sniegas daužo jų veidus, dar didesnis šaltis.

Spėkos jų nyksta, o pagalbos iškur laukti? Viena tik liko jiemsdviejim paguoda-malda. Pradėjo melstis, melstis

prie to Dievo, kurio prieš tris metus išsižadėjo; ne iš lūpų, bet iš širdies ėjo jų žodžiai. Kaip didelė buvo jų nuodėmė, teip karšta, širdinga, įtiki dabar malda. Ar išklausys juodu, ar ateis jiems dvim nuodėmę Dievas? . . .

Tilvikas.

A. Vlahuc.

Nelaimingieji.

vertė: A. Dagis.

I.

Šviesi rudens diena. Kapų sargas šlavinėjo kapų lapus, prikritusius naktį nuo medžių. Senelis turėjo savo mylimus tarp numirėlių, kuriuos jis prisiziurinėjo, saugojo didžiausiame ramume. Jeigu katro giminės užmiršta pasodinti kvietkų ant kapo arba alyvos įpilti į liampelę*), senis Simonas priėjęs artyn ilgai ir gailingai žiuri budavo ant suvytusių vainikų, ir užgesusios liampelės, ir ant galo šnekina apleistą numirėlį su lipšnia kalba: — „Tai-gi mat, aš jau išsykio žinojau, kad ir tave užmirš. Ką, brolau, nieks nelanko tavęs? kas jiems darbo! Gerai sau valgo, ir linksminas sau . . . Na, bet nieko, palauk tik tai . . . ateis ir jiems kartas . . . visi čia busime . . . Aš jau gražiai matau kaip jie ateina ši čion . . . vienas po kito . . . kojomis pirma . . . Jų vaikai paverks dainelę kitą . . . o paskui teip-gi užmirš . . . ir pasiliks jie sau kaip ir tu, be kvietkų be alyvos liampoje. Teip jau ant svieto užvesta . . . Nieko nepadarysi“. Šėndien senis Simonas tyli, nekalba nieko viens sau. Dėlko? Visa jo atyda atkreipta ant paminklo, aplink kurį jisai dabar šlavinėja. Paminklas pastatytas tik tai dvi dienos atgal, auksinės litaros ant balto marmoro teip ir blizga nuo saulės. Parašas reiškia: „Aleksandras Korniejus gimė 6-tą d. Kovo 1849 m. mirė 2-trą d. Rugsjučio 1884 m. Amžiną atsilsį“. Aplinkui negirdėti kitokio garso, kaip

*) Pas Rumenuis yra paprotys, kad ant kapo turi degti negestanti liampelė.

tik šnabždėjimą sausų lapų, žarstomų su šluota sargo. Daugybė varnų tupi ant artimiausių medžių. Dangus išsiblaivęs, o žemė miegti.

Senis Simonas gerai žino, kas išeis iš kariatos, kas privažiavo ir sustojo ties kapinių durimis. Tai ponias Korniejenė.

Aukšta, išbalus, eina palengvėlia, akys jos įgriuvusios, o pažiurėjimas užgesęs. Lengvomis krepo vilnimis ji apsupta nuo galvos lyg žemės. Ji eina nieko nematydama. Senelis pasitraukia į šalį. Jis numano ir godoja tą nuliūdimą, tą vargą ir tas ašaras, atnešamas kožną dieną numirusiems kokią donį arba auką amžino viernumo.

Biedna moteriškė! jauna, graži, bagota, bet žiurėk, kaip ji verkia, klūpodama šale savo vyro kapo! — mislija Simons — štai kur nelaimė! . . . Taip . . . bet ką padarysi! . . . kožnas žmogus turi savo kirminėlį, ką graužia jam širdį. . . . Žinoma, teip, tas prapuls . . . atsiras kitas . . . ir teip lig galo, lig to laiko, pakol jis pats neatsiguls į šaltą žemę.

Par keturias dešimtis metų bendraudams su numirėliais senis Simonas atėjo lik to, kad pats save pradėjo laikytis nemirštančiu.

Bet dėlko-gi lankymas p. Korniejenės taip į galvą jam puolė? Tas dėlto, kad jisai mislija apie apleistus ir užmirštus kapus. Štai jau kelinta diena jisai išryto sau sako: „Nemisliju, kad ji šendien atvažiuotų“. Jis laukia ir klauso, ar neišgirs pažistamą arklių bėgimą ir ratų barškėjimą . . . Tai ji! . . . Toks vienodumas pagaliaus erzina senį. Ar-gi jijė netokia kaip kiti žmonės?

II.

Atėjo žiema. Kapai miega po stora balta užklode. Kieno tos pėdos regimos ant kapinių? — Vis tai jos-gi. Čia vėl ji: ne, Simonai, jos širdis ne tokia ką užmiršta. Veizėk! Ji visiškai nusilpnėjus, ji lengvutė ir perregimą, pagaliaus kaip čidras. Nužemintai, kaip visados, ji klupo ir aplaisto su ašaromis antgrabinį akmenį, ir nėra niekad galo toms ašaroms tarytum jų šaltinis niekados nenu-seks. Dėl jos nėra daugiaus meilės, nėra laimės,

Kas riša ją prie gyvenimo yra užkastas šitam kape....

Tu vėla, Simon krutini galva? iškur tas netikėjimas? artybė numirėlių užkietino tavo širdį; ji netur daugiau gailės čio ant biednų gyvųjų!

III.

Pavasaris. Medžiai pumpuruoti kapai apžėlę jauna, minkšta žolele. Ore spindi jaunystės linksmumas, ir kažin kokia liūdna baimė ragina prie meilės. Kapinių vartai atdaryti iki galui. O vidui pilna žmonių. Girdisi verkimai, raudojimas. Naujas svečias atkeliavo ant amžino atsilsio štai jau procesija pas duobę.... Baisūs verkimai ir vaitojimai pereina į didžiausią nuliūdimą ir gailę, draskantį širdį.... Kunigas gieda paskutines maldas... žvakės silpnai dega, dumai iš smalkyklos plonais mėlynais kaspinėliais kyla aukštyn.

— Ne... ne! neimkiti jos nuog manęs! leiskite dar nors vieną kartą ant jos paveizėti!

Skaidu girdėti tas kankinantis balsas... jaunas žmogus gedulingai apsitaisęs visas ne savas nuo galesčio blaškosi lyg sumišęs, prasistumdydamas draugus, kurie nori jį sulaikyti, eina artyn ir ant grabo, kurį įleido į duobę. Jį laiko... jis verkia, meldžia.

Requiescat in pace! Triubų balsai užtraukia gedulingą melodiją ir negirdėti verkiančių ir vaitojančių; visi žmonės išvaikščioja ant kapinių, išnaujo viešpatauja tykumas. Tik tai meiloji saulelė upeliais spindulių ir šviesumo laisto kapus. Dar vienas nelaimingas kožną rytą ateina paverkti ant savo pačios kapo. Senis Simonas kreivai žiuri ant jojo ir murmia: — „Sakykit, kas tai yra! jie pagaliaus nejaučia vienas kito! Dyvai! kaip-gi tai teip!? Bet kad pagyvėsime, tai pamatysime! Po teisybei, tarpas atskirantis du nelaiminguosius teip buvo nedidelis, kad jiems lengva regėti ir girdėti vienam kitą. Bet, argi jų dušios tiki dabar džiaugtis iš paviršutinio gamtos gražumo? abudu visiškai paskendę į gailę. Visas svietas galėjo pražūti, o juodu nebutų to užtėmiję, perimti didžiausiu nuliudimu. Linksmas gegužės mėnuo linksmina ir žadina svietą; žemė pavasariniuose parėduose, medžiai ir kvietkos žydi. Ah,

kaip smagu gyventi! kieno tie vaikai? ir kokie jie gražius! kaip dailiai skamba jų garsūs juokai šitame tyliame numirėlių klioštoriuje! senis Simonas kaip čia, teip čia. Jis rodos teipgi norėtų imti dalyvumą toj vaikų linksmybėj, tame tikrame gyvenimo linksmume, ką nežino, neatmena, neišmano liūdnumo. Kaip jie žaidžia gražiai visi trys! Geltonplaukė, dikta mergaičiukė, tai duktė Korniejenės. O štai šita mažoji juodbruvukė ir jos brolelis, tai vaikai vargdienės numirusios. . . . Jų tėvas verkia, ir verkia, kaip kokia moteriškė! paveizėti ant jo, širdis pusiau plyšta. . . . Vaikučiai susidraugavo iš pirmo susitikimo. Ir dargi ką, ar vaikams daug ko reik“!?

Na, ką, sakytum Simonai? Ne, ne. . . . Aš žinau apie ką tu misliji. . . . Teip, bet tai negalimas daigtas. Beprotystė teip mislyti, kad tarp tų dviejų esybių, prispaustų vienokia nelaimė, galėtų buti. . . . Ne, nelinguok teip su galva. . . . Veizėk, juodu neužjaučia viens kito; — juodu nė nepasipažįsta tarp savęs ikšioliai. Svieto, gyvenimo ir vilties — viso to nėra jiemdviem, visą tą atėmė nuo jų smertis. . . . Tu sakai, būk juodu kuomet — nors pasipažįs, ir kad. . . . Ne! ne! juodu skiria du kapai! . . .

IV.

Skaisti vakaros saulelė pila ant žemės daugybę karštos gaivinančios šviesybės. Nuo žemės kyla garas. Medžiai su kvietkoms jau numetė žemėn savo žydinčius rūbus. Oras kvepia meile.

Dovanokit, jei neklystu, tamstos porasolius. —

Dėkavoju tamstai.

Abudu kalbasi nepakeldami akių, bet jį išlengvo užkaito. Vaikai atsisveikino ištolo siusdami vieni kitiems oro bučkius ir šūkaudami: „Tuoj vėl pasimatysim!“ Senis Simonas žiuri ant visų šypsodamas, su pažvalgomis žmogaus, kurs viską išmano, ir tyli.

Vieną rudens rytą mergaičiukės ir vaikiukas, visi trys atėjo susikabinę už rankų. Paskui juos už kelių žingsnių, greta ir palengvėlia ėjo jų tėvai. . . .

Dabar abudu kapu visiškai lapais apibirę, o senis Simonas jau nešlavinėja jų. Eidams pro šalį jis tiktai linguoja su galva ir murma sau po nose: „Taigi matot, aš žinojau, kad ir jus užmirš.“

Vincas Pilvazas, žinomas Pirduliškio geradėjas.

(Darbai ir žygiai).

*Nebėbėga į Maušiuoką,
Gali gauti pas Vinciuoką
Škanios aršielkėles.*

Nėkas, kaip sako, nevožia žvakės po puodu, bet stato ant stalo, idant šviestų visiems. Gyventojams Pirduliškio irgi nepritiktų vieniems tesidžiaugti savo garbės ir pagyrimo vertais vyrais. Anaiptol, išpuola išvilkti juos į aikštę, parodyti visai Lietuvai, kokios svietui nežinomame užkampyje šlovingos asabos dygsta. Tatai nepadyvys man pirduliškiečiai, kad išsišokau su aprašymu darbų ir žygių vieno, teip gerai žinomo jiems milžino, kaip Vincas Pilvazas. Teipogi, tikiuos, nebūsent tai benaudos, juog priežodis sako: „Nuo jaučio didesnio mokas arti mažasis“ — tokių gyvenimas visados užveria daug praktiškos vertybės žinių, daug mokslo. — Augumo, storumo, druktumo to garbaus vyro neaprašynėsiu — mažas iš to pelnas. Tikrai sakant ir neturėjo jis augumo nėjokio, tik jau storumu, tai buvo storas, veido mėlsvai-raudono; nosį paprastai nešiojo ilgą. Kas verta pažymėti, tai aiškus jo numanymas ir neapsakomai gilus protas. Iš to vieno jau galima spręsti, kad tvirtindamas tai neperdedu: kadangi jis pirmas iš pirduliškiečių suprato paojingumą blaivystės, o slaptai perdavinėdamas monopolinę, narsiai ėmė platinti girtuokliavimą. Teisybė, turėjo Pirduliškis dar į porą kitų mažesnių slaptos degtinės krautuvių, kur teipojau kiekvienoj valandoje galima buvo rasti pasigailėjimą ir mielaširdystę; užlaikė tas prieglaudas irgi lietuviai ir katalikai. Gink Dieve, kad kam su mažinčiau nuopelnus: jiems tegul būva garbė! Bet noroms-nenoroms priverstas esu pasakyti, juog pirmas

pagyrimas ir garbės vainikas, pagal visokios teisybės, pridera Vincui Pilvazui. —

— Kurgi teip rasi, kaip pas Vinčą! — su pašėnavone budavo kalba Pirduliškio girtuoklio: — čia gali netik atsigerti: čia žmogus jauties, kaip namie —

— Kas, bene pas Pilvažą tiek prilakiai? — paprastai sveikindavo pagyvenusi žmona savo prietelį vargiai ant kojų bestovintį. —

Visi žinojo, visi pažino Vinčą Pilvažą. Visi Pirduliškio gyventojai buvo giliai persitikrinę, juog nėkur teip nesušilsi, nėkur teip kiauliškai (perprašau už negražų žodį) neapsigersi, kaip tik pas geradėją Vinčą. —

— Kas prieš Vinčą! — skelbė nė-rykį eidamas ulyčia girtuoklis: — prieš jį ir tetušis Mauša — tiktai ašaka! —

Ir teisingai! Neregėta visoje Lietuvoje tokia gera širdis, kokia plastėjo minėto Vinco krutinėje. Iki to daėjo paskesniame laike jo pasišventimas dėl visuomenės gero, juog pats savo asaboje, apsiginklavęs (dovanokit bobos), kaip koks bobų daktaras, butelkomis — pats teikėsi vaikščioti po miestelį ir pardavinėti ištroškusiems vyrams degtinę. —

— No, tai jau perdaug, — pamatęs tokį vaikščiojantį manopolį su pasipiktinimu kartą prašneko vienas mažas žmogelis.

— Nu, o koks čia griekas? — rusčiai pakėlęs savo mėliną nosį, atšovė jam šalip stovintis jo kaimynas-girtuoklis. —

Teip, kas šalis, tai papročiai: pas pirduliškiečius platinti girtybę visai nebuvo griekas. Ale ot kas buvo griekas! Griekas — perdavinėti ir skaityti lietuviškas knygas, labiausiai laikraščius. Jei pons girtuoklis (kas negeria?) starosta Lak — Lakys, arba kiti degtinės vyrai, butų kada nors pamatę by kokį „mondragalvį“, apsikaišiusį lietuviškais raštais ir juos perdavinėjantį, be abėjonės butų suimtą žandarams atidavę. Negalimas juk daigtas užkėsti griešninko! Kas kita Pilvazas su degtinės butelkomis . . . Kaipogi liuosai, apsiaustas godone, kaip koks šventasis, vaikščiojo jis po miestelį, o vyrai be pailsio jieškojo tų, kas atneša „Sargus“ ir kitus lietuviškus raštus; bet

girti, krapinėdami kaip avinai, nėko nenutverdavo, tik patį nesyki užkliudavo, ir, išvolioję dumblyne, purvini grįždavo namon. Ale pažvelgkime dar truputį į kitus Vinco Pilvazo nuopelnus, teipat-pi tai buvo žmogus, kaip sako, iš visų pusių doras. —

— Žinotum, susiedai, man vakar bernas pabėgo. Ar negalėtumei, meldamasis, kitą prirėdyti?

— Eik pas Pilvazą! — gaudavai trumpą atsakymą. — Kas nežino lietuviško priežodžio: „Sauso niekas neklauso“? Tatai ir mūsų susiedas eidamas pas geradėją Vincą imdavo su savimi degtinės plėčką. —

— Susimylėdamas, panie Vincentai, prirėdyk man berną!

— Gerai, tėve! duok rublį, arba rudenyj purą. —

Reikia pripažinti teisybę: Vincas Pilvazas buvo tvirtas savo prižadėjimuose. Sutikęs pirmą po keliu berną, šiteip maždaug užkalbindavo:

— Ar girdi, Mikodimai! Ką tu pas tą suskį Bizdziuną tarnauji? Toks vyras! . . . Nori, aš tau prirėdysiu gaspadorių? o tik bus gaspadorius! Koks valgis, koks apdaras! . . . Išeik iš Bizdziuno. —

— Tai kažin kaip čia dabarties butų, — pakaušį kasydamas išlengvo atsako vaikas. —

— Sakau, nebuk mulkis, išei! Toks vyras . . . Galų gale Vincas Pilvazas gaudavo viršų: bernas sutidavo apleisti savo gaspadorių, pas kurį ant ištisų metų sulygo ir jau visą žiemą išmito. Po to prasidėdavo girtuokliavimas.

(Toliaus bus.)

Saulės spindulėlis.

(pagal lenkišką).

I.

Šaltas ir aštrus vėjas pūtė į menką grintlę Simano, autavo lopytojo; jauzdavo jis jį kaskart gerai, kada tik, pametęs savo darbą, trynė kietas rankas ir šildė jas ant keleto anglelių, degančių židinyje.

Šalta buvo ir ant oro (lauke), pertat turtingi ir gerai apsirėdę nenorom traukė rankas iš rankovių ir kišenių,

jeigu prireikdavo išmesti skatikėlių peršalusiems ir alkaniems vargdieniams, ir skubino ant pietų į namus. Simanas neturėjo šiandien pietų. Nuo seno gyveno jis toje menkuteje grintelėje ir nieko daugiau apart jos neturėjo, bet niekuomet nuo nieko neprašė pašalpos. „Juk iš bado nežustu“, tardavo, „turiu truputį duonos ir sūrio, o kartais ir kąsnelį mėsos; vienok sunku triusti, nevisada turint gerą valgį ir lindojant vis tame baisiame urve — sudronyjusioje grintelėje.

O tai ne gyvenimas, tai vargas“!

Vargdienis Simanas visada užbaigdavo savo mislis tuom dejavimu, atsiliepiančiu iš jo krutinės koku-tai dulsu dūsavimu.

Simanas visados buvo neturtingu, ir rodėsi kad tokiu ir toliaus liks; nes neišmanė, juog gali pataisyti savo buvį ir gyvenimą darbu, bet mislyjo, kad neturtingi privalo ateiti jam padėti, ir ilgai gyveno, laukdamas valandėlės, kurioje kas nor iš turtingų patrauks jį iš nelaimės ir pastatys geresniame buvyje. Tikėjo jisai į tą šventai, užtai, kada tik matydavo turtingą žmogų, žiurėdavo ant jo su pavydėjimu, nenorom, išmėtinėjo ant savo gyvenimo, teip, kad ant galo niekas jau nenorėjo duoti jam jokios pagalbos. Visi jį apleido; nieko jam neb'liko, kaip tik lopyti kaimynų autuvų už menką užmokesnį, sunkiai užtenkantį užganėdinti didžiausiems reikalams.

Lig vakarui tos šaltos ir vėjuotos dienos Simanas užbaigė darbą, užsirukė pypkę ir pasirengę perleisti vakarą kaip visada liuosą laiką perleisdavo rukiudamas ir dumodamas. Ištiesė kojas, parėmė galvą ant kedės ir pradėjo leisti dūmus, murmėdamas laiks nuo laiko: „tai vargas“! lyg antrindamas savo mąstymui. O liūdnas tai buvo mąstymas. „Niekumet nemačiau tamsesnio urvo — niekados šviesumo saulės, nė žiemą, nė vasarą,“ ir tardamas tą, vedžiojo akimis po grintelę, tarytum jieškodamas plyšio, per kurį galėtų įeiti šviesos spinduliai; ant galo akys nustojo ant apdulėjusio vortinkliais aptraukto mažo langėlio. „Yra langas, bet šviesos nėra! kaip nešu darbą, visur aišku, čia tiktai visada tamsu!“

Ištikro grintelėj' kaskart darėsi tamsiaus. Simanas vėl pervedė akimis per grintelę ir vėl atsiduso: „tai vargas!“

Tuotarpu nevyliamai įpuolė spindulys teip aiškus, kad persigandęs Simanas šoko ant kojų. Po valandėlės šviesumas užgeso, o ant vietos liko paveikslas gražios moteriškės; jos rubai šviesiai-gelsvos varsos apmarginti blizgančiomis dėmelėmis, ilgi jos plaukai, kaip aukso uždanga, gražiais garbiniais slinko nuo pečių, aprėdytų kvietkais, nubertais šviežia rasa. — Jos veidas buvo teip skautus ir gražus, kad persigandęs Simanas uždengė savo veidą rankomis, o toje valandoje išgirdo labai meilų balseį:

„Kas tave baugina, žmogau? prieš valandėlę troškai spindulių, kurie būtų apšvietę tavo grintelę, ir pagal tavo norą atėjau pasakyti tau, kaip gali čionai regėti juos visada. Mūsų skaitlius didelis, mūsų gyvenimas linksmas, visi mus myli, trokšta mūsų. Plaštakėliai ir visokie vabaliukai sukinėjasi mūsų šviesoje, kvietkos gražesnės ir linksmesnės, kada męs ant jų ilsimės, vanduo žiba, kaip ji pajudiname, žvėreliai miega gardžiaus, sušildinti mūsų veikme. Męs mylime laukus ir pievas, bet veržiamės ir į siauras ulyteles, į prastas grinteles ir į tvirtai uždarytus kalinius.

Vienok neateiname nekviesti; trokšti mūsų, Simanai, bet ką-gi padarei, kad mus apturėtum? Męs ateiname į vietas grynas, širdis geras, Simanai, — į širdis atviras ir dėkingas, mylinčias ir įgarbinančias Dievą. Tokiose širdyse visada gyvena šviesos spindulys, — jiems nėra nė tamsumo, nė vargo.

Pamėgink tik pagauti vieną iš mūsų ir būtinai palinksminti savo širdį ir gyvenimą; pastatyk kaipo tinklą tvirtybę, meilę ir viltį, o negalėsime aplenkti tokių vilionių.“

Balsas nutilo; Simanas atsimerkė; jisai turbūt miegojo ir sapnavo, — vienok tai padarė ant jo įspūdį!

II.

Tas įspūdis lig ateinančiam rytui; Simanas atsikėlė šarpiai ir (daigtas keletą metų nematytas!) nubėgo pas

artymąją kaiminką prašyti jos, kad leistų dukterį apruošti jo grintelę. — Moteriškė, suturėdama nusistebėjimą, užkvietė Simaną pusryčių; tarp gerų žmonių maloniai praslinko jam valandėlė; su ramesnia širdžia perbėgiojo ulyčias, nešdamas porą pataisytų čebatų neturtingam amatnikui. Ant nelaimės, rado jį gulintį sunkioje ligoje ir neturintį iš ko užmokėti keleto prigulinčių jam auksinėlių. Bet įstabus daigtas, Simanas neprašė pinigų, paspaudė tik ranką ligoniui ir linksmas grįžo namon, nors pinigų jam labai reikėjo. Keistas daigtas: buvo tvirtas, ėjo ramu žingsniu, nebuvo nė mislies išmetinėti.

Baisus klyksmas suturėjo jį; — arklys nešė viduriu gatvės savo jojėją — gražią merginą. Simanas šoko prieš ją ir ūmai sustabdė arklį; — galvelė pradžiugusios iš persigandimo mergaitės palinko ant jo peties. Daug žiurėtojų apstojo jį; Simanas atidavė merginą į pritinkesnius rankas, o paskui nusišalino, pirm negu merginos tėvas, tą pat valandėlę atjojęs galėjo paklausti apie drąsų išgelbėtoją jo dukters.

Simanas nunešė antra porą čebatų, paėmė užmokesnį, naują darbą ir grįžo namon lyg netikėtai pajaunėjęs . . . net nebejautė, kad šaltas ir perimantis vėjas neperstojo pūtes. Rodėsi, kad ir jo grintelėje pasidariusi tokia pat permaina, nes Simanas atsistojo ant jos slenkščio ir žiurėjo — žiurėjo, tarytum negalėdamas jos pažinti.

Sienos buvo nušluostytos, grindys ištrintos, durnės saktas žibėjo, per grynus stiklus langelio galima buvo matyti praeinančius pro grintelę žmones ir net raudonus sauleleidžius spindulius, mirgančius languose priešai stovinčių namų. Prie išvalytos pakuros stovėjo nutrintas su vašku stalas, o ant jo gulėjo seniai blaškoma, apspursi Simano motynos maldaknygė. Atvožė jis ją skubiai, ir įkrito jau į akis šitie žodžiai: „Neperstokime geruose darbuose, o ateis mums rinkimo laikas“. — O koks-tai nepaprastas balselis šnabzdėjo: „Tas bus mūsų tikru gyvenimu; visuomet rasi mumis čionai“.

III.

Simanas atsikėlė ant rytojaus labai linksmas ir ramus; triūsė jisai iki tam laikui, kol kaiminkos duktė neatėjo

ruoštis, o pagaliaus paėmęs pataisytus čebatus išėjo ant ulyčios. —

Nespėjus jam praeiti keletą žingsnių, jo atydą užturėjo sedintis ant akmenio ir graudžiai verkiantis mažas vaikutis; šalė kūdiko stovėjo duonkepis su krepšiu ant pečių.

„Gal žinote tą kūdikį“, užklausė prisiartinusio Simano, „gal paklydęs, o prašo valgyti.“

— „Ne, nežinau to mažutėlio; bet kągi su juom manote daryti“?

— „Reikia nuvesti jį į valsčiaus namus“.

— „O ne, ne, persigastų ten kūdikėlis svetimų ypatų. Paimsiu jį kolei pas save į grintelę, vis-gi geriaus bus jam pas mane, negu čia; o jeigu niekas neprisipažins prie jo, tai drauge vargsime vargą.“ Ir tą sakydamas ištiesė ranką prie vaiko, kurs pažvelgė į jį neramomis akytemis, bet po valandėlės pakėlė rankutę tardamas: „Mama, aš alkanas“.

„Koksai-gi gražus sutverimas“, sušuko senas Simanas, ir paėmęs vaiką ant rankų, nešė namo, kalbindamas jį pavalgidinti ir kad „mama greitai ateis.“

Pagrižęs į grintelę Simanas pradėjo rupintis, kaip niekuomet, atriekė vaikeliui riekelę duonos, — pasodino jį ant savo kėdės ir nuavęs jo čebačiukus ir žekes, šildė jo kojeles savo pajuodusiuose delnuose. — Kūdikis valgė gardžiai, bet po valandėlės pasiilgo savųjų ir pradėjo verkti, šaukdamas: „Mama“!

Dideliame rupestyje buvo Simanas; jisai nemokėjo apsieiti su vaikais, bet ant laimės tą valandą nusiblaivė debesuotas dangus, ir saulės spindulėlis įkritęs per mažą langelį ir atsimušęs ant šviesios blešynos, kabančios ant sienos, pradėjo ant jos mirgėti ir blizgėti. Kūdikis išvydęs tą supleškė rankutėmis tardamas; „Caca“, o senas Simanas pagriebė blešynę į rankas ir pradėjo ją vartyti ir sukinėti. — Šviesi dėmelė bėgiojo po sienas ir lubas ir labai linksmino kūdikį. Vaikas juokėsi, o jo juokas buvo teip širdingas, kad ir senas Simanas pradėjo juoktis ir toje grintelėje, neseniai teip liudnoje, skambėjo juokas kūdikio ir surūdyjusio senio, spindulys rodėsi sakąs:

„Pagavai mus ant gero Simanai.“

Nepoilgam kūdikiš priprato prie savo globėjo. Simanas atsisėdo prie savo darbo, vaikas roblinėjo po grintelę, prisiveizėdamas kiekvienam daigteliui, spindulys-gi bėgo paskui jį apšviesdamas jo šviesius plaukelius ir aplinkinius daigtas. Pietavo kartu, o kada diena pradėjo lenktis vakarop, kūdikis pradėjo sniausti; Simanas paėmė jį ant rankų ir priglaudęs prie savęs, supo ir dainavo jam koki-tai supimą, — gal tą, prie kurio patsai būdamas mažu, užmiegdavo.

Vaikas užmigo, Simonas paguldė jį ant savo patalo, o patsai, uždegęs žvakę, ėmėsi vėl už darbo, karts nuo karto paželgdamas į miegantį kūdikį ir jausdamasi teip laimingu, kaip niekuomet dar nebuvo buvęs.

Naktis jau sutemo, kada išgirdo šnekant ant ūlyčios, o po valandelės pabeldė į duris ir įėjo moteriškė.

„Ar tamista“, tarė, „nematei kur mano vaiks, vienatinis mano vaikelis, trejų metų? pasakyk!“

„Gal tas tamistos vaikas?“ paklausė.

Motina puolė prie kūdikio, kurs atvėrė akutes, o pažinęs motiną prasijuokė ir vėl užmigo.

„Pone“, tarė susirupinusi moteriškė, „nėsame turtingi, — bet kad galėtumem prieš tamistą atsisteisti!“

— „Apie užmokėjimą nėra kalbos“, atsakė Simanas, nors nemalonu bus man skirtis su juom, pavėlykite tik man laikais nueiti jį pamatyti.“

— „Ateik tamsta kuotankiausiai, tamsta esi mūsų geradėju!“ ir motina spaudė Simano rankas.

Nuo to laiko Simonas nebeišmėtinėjo ant liudnumo savo grintelės; kas nedėdienį, kas šventę eidavo į bažnyčią su tėvais išgelbėto kūdikio, su jais pietaudavo, — rado juose tikru; prietelius.

Po keletos dienų įėjo į jo grintelę tėvas mergiščios, kuriai suturėjo arklį; buvo tai turtingas dvarponis ir norėjo apdovanoti Simaną — bet tas dabar atsakė: „Ačiu tamistai, duok man tamista tiktai taisyti savo tarnų ir namiškių autuvą!“

Ir nuo to laiko nestigo Simanui darbo, o seną jo veidą švietė užganėdimo linksmumas.

Mikų Juras.

Kelionė.

Antroji dalis.*)

Parašė Savasis.

Sako žmonės: kas patinka, tai tą ir mėgsti. Sako, būtini šie tokie, kurie mėgsta važinėti. Gal būt, juog tai taip, bet aš gerai žinau, juog man niekadoms važinėjimas nepatiko ir negaliu suprasti, kaip jis gali patikti kitiems. Vienog, kaip ant patyčių nuo pat mažens man tenka tolydžio važiuoti ir važiuoti, turbūt ir galą gausiu bevažiuodamas.

Sugrįžęs namon su broliumi iš kelionės mislijau sau, juog gausiu ilgai pasilsėti, bet kur tau! I porą sanvaičių jau vėl brolis mane išisodinęs į vežimą gabenosi pas vieną mūsų pažįstamą, jo mylistą, Uną, o su juoju rengėsi keliauti ten kur tai į Girininkus, į Paprienį, kur laukai pigesni, nei pas mus Paprusėje. Važiuovome vėl žiūrėti kitų lauku, kitų kolonijų, seseriai; tas, kurias mudu su broliu buvome jaijai apžiūrėję, sesuo paniekino.

Mūsų kelias dabar ėjo stačiai į rytus. Po pietų jau mes buvome Unuose, o ant nakvynės skubinomės į nedidelį Pilviškių gardelį, pas pažįstamus, pas kuriuos ir brolis ir Unas turėjo reikalų. —

Diena buvo graži, lengvas rytų vėjelis nešė dulkes mums į užpakalį ir truputį į kairiąją pusę; nešė nuo laukų, javų dujas, laukų kvapsnis. Arkliai smagiai bėgo. Štai ir upės vingė, žydų kapinės. Štai ir gardelio smarvė užgavo nosis. Bažnyčios bokštas, pasirodęs viršum medžių, išnyko, paskendo už miesto triobų. Prasadėjo siauros, nebruktos gardo gaselės. Ir čion ir ten saulės šildomi žydukai voliojosi, darkėsi, pusiau nuogi, apskretę, po gasų smiltį. Toliau kelios žydelkos iššokusios iš krautuvijų varžėsi porą žmonių; sugriebus už drabužių, kožna traukė pas save ir rėkdama užkimusiu balsu šaukė:

— Žmogau! pažįstamuli! Eik šen į mano kromą!

— Jukš! Jis pas mane visados perka!

— Oi! jis dabar nori pas mane pirkti!

*) Pirm. dal. veizėk Tėv. Sarg. 10—11 Num. Pried. 1. 13

— Gaspador! Gasdadin! pas mane labai pigūs tavorai! Ant rinkos vaikščiojo lesinédamos kelios kuosas, kaip gardo žymė, ir smirdėjo iš visų pusių, kiek tik galėjo smirdėti. Žydai nudriskę, žydai pasirėdę varvaliavo ant gasų, ant rinkos, kromų duryse — Keli nučyrę miesčionys rudinėmis apsilvilkę, tykojo ties karčiamomis, ar nepasirodys koks pažįstamas kaimietis ir nenupirks degtinės.

Nespėjome męs pasukti į pažįstamų kiemą, kaip ant gasos pasirodė žydas, gana nudriskęs. Ejo jisai gasą ant mus ir rėkė;

— Gei šiu!

Teip rėkdamas žydų sinagogos škalos-sargas šaukia į škalą žydus, bet turėjo tai buti ne laikas tokiam šauksmui, nes kaip žydai, teip ir gardiečionys su pasistebėjimu klausė viens kito:

— Kas tai būtų? Kas čion darosi?

Žydas tuo tarpuėjo artyn ir šaukė. Iš krautuvių, iš namų ir visur skubinosi prie jo gardiečiai, o nuo jo dar su didesniu paskubiu sklido į visas puses, tartum lazda ištikti. Štai jau jis arti, rėkia, abi ranki pridėjęs prie burnos ir kraipydamas lupomis:

— Gei šiu!

Sutikdami jį bėgo žydai, žydelkos su vienu klausymu: kas tai būtų? — O jis, tarsį pildydamas savo priedermę, sustojęs užrinka:

— Gei šiu! — ir pridėda ištyko:

— Čvei šmecher i do. (Du rubežiaus sargu čionai yra.) Kitaip tariant, skelbė jisai jiems: bėgkite namon ir slėpkite kontrabandas, nes atkeliavo krėsti. — Kas su išgasčia, pakniobšdomis, išgirdęs tai, šoko namon, kas likęs ant gasos — kvatojo. Juokėmėsi ir męs. — Ypač męs labjusiai juokėmėsi iš to, juog policija matė, o netėmyjo, kas čion darosi. — Ji čion neva buvo, neva nebuvo.

— Kad teip darytų žmonės, o ne žydai, tai policija, bematai, suimtų — pratarė Unas.

— Ka dar čion šnekėti, žinomas dalykas, — atsakė ant šito gardietis.

Ot tokiu būdu viso gardo žydai gavo gandą apie paojų per „šuilės“ sargą, kurį pamokino rabinas, kaip

apsieiti. Į kokią pusę valandos nekašerni tavorai buvo išslėpti. Dviejose krautuose vienog rubežiniai sargai spėjo suimti kantrabandą ir su dideliu riksmu ir keiksmu kone viso miesto krovė kantrabandinius ant vežimo. — Negalėjau aš ištrivoti nešyptelėjęs, eidamas pro juosius. Gardelije į dešimtį krautuvių, visose vaisbavojo kantrabantų . . . o su dideliu triukšmu tapo suimtos dvi ir tai kuomenkiausios. — Abieščikai vienog su klikavimu vežė suimtus tavorus iš miesto, skubindami, kad prieš naktį paspėtų ant tamožnės. — Nakties laike, mat bevežant tavorai nuo vežimo galėjo pabėgti.

Šypsodamos viens iš žydų, senas Bencijonas, lydėjo akimis rubežinius sargus iš miesto. Išlydėjęs, davė kelis įsakymus dviem lapserdokam ir grįžo namo, glostydamas viena ranka žilą jau barzdą, o kita — pasiremdamas ant lazdos.

Kas mane dyvijo, tai tas, juog iškrėstų krautuvių valdonai žydai linksmai drivijo drauge su kitais iš abieščikų. Teip mane tai dyvijo, juog aš vieno iš jų paklausiau priežastį.

„Oi matai Tamista, ko mum gailanti? Jie man padarė utrotas ant pašantro šimto rublių. Nu, tai man gardo kupčiai (vaiboriai) sugražis du šimtu. Nu! Man nereikia nei rupinties apie pardavimą. Man liekta tiktai vėl nubėgti į Prūsus, ir nusipirkti naujo tavoro ir vėl andeliuoti.“

— Ir vėl kantrabantą? — paklausiau aš. — O kaip-gi, atsakė žydas, tikt iškėzdamas nagus.

Temstant sugrįžo žydų sargai, pranešdami, juog rubežiniai sargai nukeliavo stačiai ant tamožnės ir negrįžta į gardą. Žydai aprimo ir vakare iš visų slaptų émė vėl kantrabandą krauti atgal į krautuves. Pažįstami užlaikė mus ant nakvynės. Aš turėdamas ikvaliai laisvo laiko ilgai valkiojaus po gasas ir gérėjausi žydų trūsu. Buvo dešimta valanda, kada sugrįžęs atsiguliau. Už stalo sekličioje liko triukšmavoti brolis, pažįstami ir keli gardiečiai.

Vidurnaktį pačiam įmigyje, pajutau, juog mane lyg kas budina. Praplėšęs akis, žiuriu, šale manęs stovi brolis ir krato mane už rankos.

— „Kelkis, kelkis!“ ragina mane: „niekai garde!“ — „O kas-gi?“ paklausiau, pakilęs nuo lovos.

„Dega gardas. Tur būti žydai atgal į kromus nešdami kontrabandą, užkrėtė kur ugnį. Beveik vienu kartu išgirdau, kaip ant gasos užriko vienas žydas:

„Fajer! Fajer!“

Tuojuo šitą balsą pagavo dešimtis, dar valanda — jau rėkė šimtai. Po valandai klegėjo, staugė visas gardas. Čia rėkia, tartum pjaunumas žydas: „Fajer, fajer“! Ten mirtina išgastis girdėt riksmė; ten tarytumei, dūšia nuo kuno skirias, ir visur girdi tikt vieną žodį: Fajer!“ Visur pilna žydu, visur jie rėkia ir nieks nieko nedaro. O ugnis mėtosi nuo vienos triobos ant kitos, kaip upės vanduo liepsna liejas, tvinsta ir gula vis ant naujų aukų. Treška, griūdami stogai; burzdėdamas yra medinės sienos; kibirkštys tyška į visas puses, nešdamos sėklą naujų nelaimių. Išreto oška užbliauja, išreto kitas koks gyvuolys užrinka, bet visus balsus uždengia staugia žydu balsas: „Fajer! Fajer“!

Bestaugiant žydams, pabudo krikščionys; atsirado šlubas burmistras ir prasidėjo darbas. Vieni drasko pavėjui esančias triobas ir tvoras, kiti veža vandenį ir lieja ugnį. — Ten keli pešasi su žydais, kurie neduoda gesinti ugnį, bijodami, kad jų lušnos nespės sudegti. Tarp žydiškų riksmų „Fajer!“ dabar nuolat išgirsti aiškiai tariant: „Parch! Išreto dar aiškiau sukeikia šlubas burmistras, kaipo senas kareiviškas žmogus. Viršum gardo paraudo dangus, parūko dūmais laukai ir artymi sodžiai.

Iki švintant dar vis nauji namai užėmė degti, iki švintant policijantai ir krikščionys dirbo gesindami ugnį, iki rytui žydu oškos bliovė ir žydelkos nustojusios ko verto rėkė: „Gevalt!“

Apie dešimtą valandą iš ryto iškelia vome iš Pilviškių. Neiškenčiau aš dabar neišpasakojęs broliui apsėjimą žydu ir su ugnies gesintojais.

— „Ką čion geresnį galėtumei nuo žydų ir norėti“, pertarė mane Unas, „visur ir visur žydai siekias apgauti ir tankiai apgauna. Gal tikt Poną Dievą dar ką jie apgauna.

— Gerai sakai, juog gal būti dar ką neapgavo — pertarė brolis, — o ką bandyti apgauti, tai žydai ir Dievą bando. Ar jus žinat, buvau dar aš mažas, teip kaip dvylikos metų. Su tėvu mėš atkeliavome į Pilviškius ir sustojome čia netoli nuo Raudonkarčiamės. Kas kam rūpi, o man žydų šiulė. Nuėjau. Žiūriu — duris atdaros. Keli žydai varvaliuoja ties durimis. Ar jie meldėsi, ar teip sau kalbėjosi, aš negaliu jums pasakyti. Giliau truputį priešiškalėje ant suolelio guli ištempęs klyną žydas, o kitas virvutėmis neva jį plaka, bet greičiaus stumte stumia. Mat, ir pas žydus esama kaip ir spaviednės, ir jiems už nuodėmes neva užduoda pakūtą. Tai čion matote viens pakūtavojas gulėjo, o kitas jį korojo, kad Dievas ant ano svieto nekorotų. Žiurint į tokį darbą man net delnai suniežėjo, teip kelnės buvo gražiai ištemtos. Aš pas berną: „Andriuti, duok susimildamas, man botagą“. „Na,“ — tas man botagą. Aš jį po skvernu, ir kaip niekadėjas vėl į žydų šiulę. Einu ir vieno tik bijau, kad manęs žydai nesustvertų. Priėjau, žiūriu — ugi dar žydas guli su ištemtu klynu, o kitas da jį koroja, plaka su virvute. Tai jau kaip aš jam kirtau per pasturgalį....

— Na, na! skatino brolių Unas, matydamas juog tas toliau nepasakoja, sustojęs ant pačios akyviausios vietos, — žydas gal pašoko iš džiaugsmo nuo suolelio?....

— Tai, ar tu žinaš, nieko negaliu toliau pasakyti, kas buvo; nes kirsdamas su botagu viena koja stovėjau šiapus o kita anapus šiulės slenkščio. O kirtęs žaibu puoliau lauk, kad žydai nepagautų. Tai kaip tenėjosi toliau, aš nemačiau ir nežinau.

II.

Teip bešnekant išnyko Pilviškių bakuzės menkos, vingė Sešupės seniai likosi užpakalyje. Malunas ir tas išnyko iš akių. Lėkštos pakalnės ir žemės kalvos nutįso į abidvi pusi, sodybos sodų medžiais pamargino tolydinę

beveik žemę ir puikiai parėdė. Ot ten, ties kluonu iškilo augšti beržai su garnio ratu, kur liepa kresna ir lapota, kaip svočia plati ir stora, stovi ties trobomis. Čion vėl iššovė augštyn lapeliai, kaip šaudyklės ir mirga, plezdena lapeliais. Ant tamsiai žalio pastovo vaisinių medžių ir šen ir ten palšuoja balzganai gluosniai, svyruoja su plačiais lapais gelsvi nugenėti klevai, ir ažuolai su kreivomis stipriomis šakomis išreto ošia. Girių nematyti. Tik po dešniąją pusę kaip ir gojelis medžių nepertoli nuo kelio stovi kokių kelių margų plotį užėmęs. Ir jis pralėkė. Ir vėl aplink, kaip tik akis užmato, lygūs ir lėkšti laukai, užsėti sodybomis, kaip žolynu krumais, pridengti vilnimis visokių javų.

— Kuomi čion jūs gėritės? — paklausė mane Unas, patėmyjęs, juog aš dairaus po apygarde, neklausydamas, ką juodu ten su broliu šneka.

— Tai matote — atsakiau aš — pirmą sykį tur būt dar aš šituo keliu važiuoju, tai man viskas į akį puola, nes viskas truputį neteip kaip pas mus. Žemė pas mus lygesnė. . .

— Palaukite truputį — pertarė jisai mane — tai ištikro rasite ką pažiūrėti. Ot neužilgo privažiuosime prie Piliūnų kalno.

Ir tiesa. Neužilgo po dešniąją pusę pakilo truputį žemė, kelias nukniubo žemyn. Dar valandėlė, ir mes atsi-radome ties Piliūnų kalnu. Per kelius sieksnius iškilęs nuo kelio augštyn liūdi jis ties įtaka Rausvės į Šešupe. Pamatą jo nuo amžių plauja ir graužia Rausvės vanduo; viršunę mažina artojas su žagre, o jis vis stovi ir liūdi. . . Rausvės kranta apaugo alksniais, ant stačių šonų, pile-kalnio pažemėje, suaugo teipo-gi alksniai ir ošia, gal teip seniausioje senovėje čion ir ožė medžiai. . .

Sustoję Rausvėje arkliai tuomtarpu geria vandenį ir prunkšta; atmena man, juog čion senovėje nesykį prunkštavo šarvoti kareivių žirgai ir drumstė skliorą Rausvės vandenį. Augštai iškilęs vyturėlis čiulba. . . Ir nuo šito tuščio dabar kalno gal sklido senovėje ir giesmės, ir gyvastis judėjo. . .

Grynas keturkampis kalnas su nulyginta viršune iškilęs viršum upės krantų, viršum kalvų apygardės, stūkso lauksčiai ir liudi. Tuščias ruimas jo viršunės, tušti apygardė... tik vėjas medžiais ošia, tik paukšteliai gieda. O žmonės ką kalną pylė, o kareiviai ką jo pylė gynė?...

Atsigereę arkliai pakilo ant antro kranto.

— Ot ir Piliūnų naujos kapinės — kalbėjo Unas, rodydamas jevarais apžėlusias ir kryžiais pamargintas kapines, — o ten toliaus bus neužilgo garsus Ilgūnas.

— Kuomi-gi jis garsus? paklausiau aš.

— Kaip kuomi? — perklausdamas pratarė Unas — garsus, tai ir garsus, ar garsesnio reikia? Paklauskite: Sėdi vieną nedėdienį Ilgūnas ant kiemo, girtas, ir žiūri išpūtęs akis ant vieškelio, vieškeliu eina Strakalius.

— Na tu, Strakaliau! tu man čion pro mano namus nesivalikiok! pūrijo jisai ant Strakaliaus.

— O kas tau, kvaily, galvoj? — tas meiliai jam atsakė.

— Ką? Kas man galvoj? Aš tau sakau, nesivalikiok! o ne, tai aš tau koją nulaušiu! spjaudydamas jau rėkė Strakalius.

— O aš tau koją išmušiu...

Pasišnekėjo juodu teip meiliai, ar jų žiną, ir persiskyrė — traukė toliau Unas, — bet nepraslinko dar nė poros nedėlių, kaip girdime, Pilviškiuose duoda, klega svietas, juog Ilgūnas jau nulaužė Strakaliui koją. Ejo, girdi Strakalius nedėdienį pro Ilgūną girtas ir pateko anum į nagus. Nedaug ką mislydamas parsimušė Ilgūnas žmogų į žemę ir nulaužė koją.

Na, prasidėjo sudas. Liudytojų nebuvo. Pasitasė žmonės, pasitasė, išliko nemažai pinigų, bet tuomi ir pasibaigė viskas, juog Strakalius šlubu tapo. Į metus beveik potam reikėjo Ilgūnui kur-tai eiti pro Strakalių. Na, eina. Tik kaip duos, girdi, Strakalius su lazda Ilgūnui per kojas, teip tas ir sudribo. Parvežė vargšą namon su išmušta koja. Ir dabar abudu šlubi, ir Ilgūnas ir Strakalius.

— Gyvuoliai, daugiau nieko! pertarė brolis.

— Ar tai aš giriu? atkirto Unas — aš ir negiriu. Aš tik noriu jums parodyti, kaip iš dviejų žmonių darbininkų arielka padarė du ubagu. Matote, atsitinka, juog

žmogus per kokią nors nelaimę nustoja sveikatos; atsitinka ir taip, juog kitam ir sunkus darbas duoda ligą ir padaro elgetą, bet per savo kvailumą tai tik tokie kaip Ilgūnas su Strakaliu ubagais tampa...

Mečiau akimis pravadžiuodamas pro Ilgūno sodybą ant jo triobų, ant visokio matomo. Grumtelnas kluonas ir stubos atsakančios, norints su persidevėjusiu stogu rodė ir gaspadoriaus turtą ir nemenką darbininkų skaitlių. Tvirtai abiemis pusėmis pridaržės einantieji jau drūčiai nuseno, ir reikalavo pataisymo, ir, turbūt, nuo seniai reikalavo, — nes ir šonas jų vienas pakrypo, ir stogas, kaip brudos kumelės strėnos, įgniūžo.

Žalių žaliuojančių karklų navatna tvora apsupo visą Ilgūnų sodą ir puikiai parėdžius gerai gynė jį. O sode senos obelys, senos grūšios apibertos vaisiais palenkė savo šakas žemyn ir supamos lengvu vėju išlengvo svyravo.

— Taip, mislyjau sau, — čia būta gaspadoriaus. Jis trobas taisė, jis tvorą tvėrė. Bet jau tai seniai buvo. Jau tvartų nėra kam taisyti, o kaip pasės ir stubos ir sodo tvora, ir tos liks netaisytos. Diktų tėvų — maži vaikai!

Po kairiąją pusę pasirodė į žiemius dvaras su baltais budininkų mūrais, su nusodintais rėdais siaurųjų topelių. Šešupės klonis nuskendo lankose irgi po kairiąją. Augštai padangėj pasirodė garnys, sukantis platų ratų.

— Turbut čion kur nors yra drėgnos vietos ir balos — užkalbinau aš Uną.

— O čion jų apsčiai. Neužilgo mes pro vieną balą suvis arti pravažiuosime, kitos liks į šalį, ir nuo kelio nematyti, bet jos da didesnės.

— O ir tas tamista žinai? — aš neiškentęs paklausiau.

— Tai dabar, kaip aš nežinosiu! Čion gyvena mano švogėris, pas kurį aš keliais metais atgalios tankiai atsilankydavau ir po ilgai svečiauti. Būdavo, mudu po visas pelkes išvaikščiojome, jieškodami kokio nors paukščio.

— O ar rasdavote kas?

— Ką jau sveikas kalbi: Gudeliuose ir rasi ką svetimas.

— Dėlko gi čion negali rasti?

— Tai, sveikas, nieko ir negirdėjai, turbūt, apie Gudelius? — Unas net atsigrižes į mane, paklausė.

— Kas-gi tie do per Gudeliai — paklausiau aš, — kad apie juos turi girdėti? Ar jie tokie, kaip Šakiai, garsūs savo žydais?

— Ne, čion žydu beveik nėra.

— Na, ką-gi čion gali išgirsti, arba ką čion gali išmokti?

— Ką gali išmokti?! — persklausdamas kalbėjo Unas. — Čion ko nori, to gali ir išmokti. Nori išmokti lauką dirbti, eik į Gudelius! Čia nosimis aria, o kojomis akėja, o gerai dera. Nori mokėti kailius dirbti; eik į Gudelius! Čion gyviem kailius Mikita dirba. Nori išmokti nerti, eik į Gudelius! Čion vienas po Gaisriais panėrė, o Amerikoj' iškilo. . . .

— Ne apie šitokius niekus klausiu — atverčiau aš Unui — ot geriaus tu man' pasakytum, ar yra čion kokia nors mokintuvė — iškala?

— Kur nebus, yra! Čion mokintinius vieną žiemą išmokina skiniuoti. Bet ką dar kalbėt! Čion kneibikį nukanda, širšių spiečių susemia, kučkailio zuikį nušauja. . . .

— Na jau kaip sau nori, sveikas, o vis tik gerą pusę meluoja.

— Tai jau, ar jūs žiną, sunku ką nors pameluoti apie Gudelius. Ką nei pameluosi, vis negali užsitikėti, ar tai tik ne teisybė. Višta Gudeliuose, ir ta dusykiu ant dienos deda.

— Na jau?!

— Netikite, paklauskite. Eina pro pirtetę keliu žydas. Ant pirtelės slenksčio sėdi rūkydamas pypkę žmogus ir ko neverkia, taip nuliūdes.

— Oi, ar tu neturi ką parduoti? — paklausė žydas.

— Ką jau, širdelė, turėsi — atvertė žmogus atsidusęs — viską išpardaviau, liko tik viena višta. . . .

Žydas, išgirdęs kalbą aplink vištą, sustojo. Gal jisai sustojo dar ir dėlto, juog iš datyrimo žinojo, kad nėra tokio pikto padėjimo, iš kurio žmogus nesisiektų išsisukti, ir sukdamasi, kad nerastų ką parduoti ir duoti žydui

pelnyti. Kuo sunkesnis žmogaus padėjimas, tuo didesnis pelnas žydai. Vienog, teip ar kiteip, žydas sustojo ir pratarė:

— Nu, tai parduok vištą!'

— Širdelė, be vištos aš prapulsiu. Kol ją aš turiu, tol dar vis galiu mislyti atsigriebti.

— Oi, nuo vištos atsigriebti?! — pratarė žydas.

— Nemislyk teip, širdelė, tai ne prasta višta — pakrapštęs pypkę kalbėjo žmogus — ji ant dienos dusyk deda: pirmą sykį išryto, o antrą — vakare. Tai, širdelė, tokia višta geriausiai kaip karvė. Karvė reikia šerti, višta nešeriama deda. Jeigu Dievas tik mane da gyvą laikys — ot, aš noriu tik tokias tris vištas užvesti šitos veislės, man bus ir ikvaliai. Niekai tik tiek, dabar duonos neturiu, suvis jau trečia diena, kaip vienais kiaušiniaus mintu. Aš ją būčiau jau Ickui Rėksniui pardavęs, tik gaila... dar kėsiu kiek galėdamas. Ar neduos Dievas kokiū nors būdu išsisukti iš bėdos.

Teip žydai vištos ir nepardavė. Žydas į kaimą. Ar jis ten ką pirkto ar ką padarė vistiek, tiktai grįždamas eina vėl pro pirtelę, o žmogus dar vis sėdi ir rūko.

— Ny, tai kaip su višta? — paklausė neiškęsdamas žydas.

— Tai! pratarė žmogus ir po valandėlei pridėjo — baisu tokią vištą sveikam parduoti; tu ją gali dar papjauti, o ant pjovimo ar ji, ar kita višta parsidėjusi, — mažai verta. Kas kita, jeigu tu ją apsiimtumei ant veislės laikyti...

— Ny, ar tai aš ant veislės negaliu laikyti? — atvertė žydas.

— Taigi pirkęs ją, širdelė, nepjauk; palik ant veislės. Už ją man siūlė rublį, ir kad ne mano reikalas, kad ne bėda, tai aš ją niekad neparduočiau ir už šituosius pinigus. Bet dabar....

— Ny, ... tai kiek?!

— Dabar, širdelė, pagal mano reikalą turiu parduoti savo penėtoją ir už penkis auksinus.

— Oi, penkis auksinus! užriko žydas — ir pradėjo derėtis.

Derėjosi ilgai, ant galo pagalios vienog suderėjo vištų už keturis auksinus ir, užmokėjęs pinigų, nusinešė.

Sėdi žmogus po porai nedėlių ant slenksčio savo pirtelės ir rūko. Keliu dumia, eina žydas su višta. Priėjęs dript žmogui po kojomis ant žemės:

— Tegul tave ir velniai su tavo višta, tetau ją atgal, plūsta žydas — tavo višta gieda!...

Na, tai, širdele, kokia tavo gera laimė, atvertė rūkydamas ir nešyptelėjęs nevat žmogus — o bjaurybė! kol ji pas mane buvo, tai vis verkė.....

— Tai-gi matote — pratariau aš — nei buvo Gudeliuose vištos dedančios po du kiaušiniu, nei nieko...

— Gudeliuose, tamista, viskas teip. Ar-gi jūs galite mislyti, juog žmonės į mokintuvę vaikus leido mokintis skiniuku eiti? Ne! Jie leido vaikus mokintis skaityti ir rašyti, tiktai mokintojas, nieko pats nemokėdamas, negalėjo nieko daugiau išmokinti ir vaikų, kaip tik skiniuoti.....

III.

Ar geri ar pikti Gudelių žmonės, aš to nežinau, bet jau ką kelias per Gudelius, tai tegul jį ir Dievai! ir klampus, ir kratus ir visai brudas.

Visi mes nusidžiaugem, kada patekome į kitą kaimą, kada medžių užstelbtas Gudelių kelias likosi mūsų užpakalyje. Lygus puikus vieškelis, kaip stalas, davedė mus iki Šešupės brastai, lygus kelias ir toliau nulydėjo mus į rytus.

Ir čion anapus Šešupės, kaip kekės, nugulė tankiai apygardė žmonių sodybos, apžėlę sodais, žardelių medžiais. Į rytus ir į žiemius užmėlinavo girių juostos, pasirodė ir nemažai kitokių paukščių. Durpių dūmas išnyko; jo vietoj' apygardė malkomis smilko. Ir čion ir ten kalnai, iš po girių užsilikę, laukuose riogsojo, rodydami, juog atliekama esant da čia malka kurui.

Nuvargę mūsų arkliai mielai sustojo ties namais giminės Uno S-os bažnytkiemyje, mielai ir mes išlipome sukratyti iš bričkos ir taisėme nutirpusias kojas.

— Kas gero girdėt? Ar nēr kokių naujynų? — klausė Unas po pietų savo giminę Aitj.

— Ot nieko, viskas po senovei, — atsakė tas.

— O kaip jūsų jaunamartė?

— Ugi kokia?

— Tai da klausi, Ugi Saldžiutė!

Ant šito klausymo Aitis numykė, nežinia ką, o Aitienė pasileido juokais ir išėjo.

Žinomas dalykas, juog tai buvo labai netinkantis būdas paslėpimo, ir suarzintas Unas tol klinčyjo, kol nedasižinojo visos teisybės apie Saldžiutę.

Atsitikimas buvo toks. Numirė pati gero gaspadoriaus ir gero labai žmogaus Baigščio, paliko dar mažus vaikus. Ką daryti nesenam dar žmogui? Mislyjo Baigštis, mislyjo, na ir sumislyjo. Reikia imti pačią, nes reikia gaspadinės, kuri namus prižiurėtų; reikia moteries, kuri galėtų aprūpinti ir vaikus. Namus gali ir kiekviena dažiūrėti, bet su vaikais kaip? Ot čion ir pakilo klausymai visoki, ir visoki abejojimai.

— Kad teip man būtų atsitikę, arba kitam kokiam, — kalbėjo Aitis — tai būtų teip apsieita, kaip daugumas tokiose dėtose apsieina; būtų pajieškota, paklausinėta geros taikios, ir meilios, nejaunos mergaitės, arba nesenos našlės, o apart to ir švarios ir darbininkės. Na, bet tai, matote, bučiau teip padaręs aš ir kitas toks. Teip vienog negalėjo apsieiti Baigštis. Jis užsimanė rasti našlę, su pirmuoju vyru vaikų neturėjusią. Mat, tokia neturės ir su juoju, o neturėdama savo, turės mylėti vaikus jo žmonos nabašninkės. Apropavimas buvo kytras. Davė jis vienai bobai tris rublius, davė kitai: suraskite man tokią našlę. Viena iš tų bobų atsidurė bejieškodama bergždžios našlės ir pas mus — traukė šypsodamas jau Aitis — na ir pataikė pas Saldžiutę. Ta bobai penkis rublius: „Širduže, įpiršk tik mane!“ Bematai, ant užsakų paduota, bematai ir svodba. Baigštis užmiršo ir paklausti, ar kasdien, ar kas antrą dieną Saldžiutė su nabašninku pešėsi. Teip viskas su paskubiu ėjo ir . . . priėjo . . .

— Na, na! . . . kurstė Unas pasakoti toliau.

— Tai ką čion da „na“ — bėda dabar žmogui su tokia pačia ir gana, — nutraukė pasakojimą Aitis, ir išvadino mus pasivaikščioti.

Seni medžiai S-os šventoriaus man labiausiai patiko. Subujoję, ant laisvės iškerėjo jie į augšti, beveik visi susisiekė šakomis, susiklestė pervien į puikias lapijas, duodami geidžiamą pavėsi žmonėms vasaros laike, kada bažnyčioje pertrošku, o ant oro saulės karšti ir pratęs žmogus negal dalaikyti. Po augštų medžių lakioja paukščiai, šokinėja bėgiodamos rudos voverys, apačio medžių skraido lakūnės blezdingos. Linksma vietelė. Nuo šventoriaus patraukėme mės į tiesiąją gasos pusę ir per tiltą, pro žydų karčiamą, nuvykome į laukus. Pavaikščiojome kelias valandas, kelius zuikius pakėlėme, parugėj' porą pempių iš balos pabaidėme ir sumurę sugrižome namon.

— O aš be jusų ir kvieslį apturėjau — šypsodamasi užkalbino mus sutikus Aitienė. Visi kviesti ant radynų...

— Ugi pas ką? paklausė Aitis.

— Ka, ka, ka! pasileido juokais neatsakydama žmona — ir teip gardžiai ji juokėsi, juog net ir pats Aitis nusišypsojo.

Na ir buvo iš ko juoktis. Visus mus užsiprašė ant radynų... Saldžiutė. Mat, atvažiavus jai į tėviškę, davė Dievas vaikiščią. Bažnyčia po šonu, tai netrukę ir pakrikštyjo, ypač rokuodami, kad kūdikis per anksti gimęs, nedaugiau septynių mėnesių, nes nuo svodbos tik tiek laiko tepraslinko.

Mudu su broliu atsisakėme eiti ant tų radynų. Bet kur tau?! Užpuolė Aitienė, o apart to nubėgus į Saldžius ir Saldienę ant mudviejų užkusė, ir turėjome eiti.

Radome gražų susirinkimėlį. Pasirėdusios, storos kaimo bobelės, susėdo aplink Saldžiutę — Baigštienę vaišinosi katra virintąja, katra karčiąja. Kušienė mėgo labai su trejanka, Tabokienė tik su kamparu gėrė, Degutienė už visas geriausia laikė užpiltą ant vyšnių kaulelių. Įkaitę veidai ir linksmos šnekos liudyjo, juog jau kiekviena kūmą paragavo ir savo mylimos ir svetimų mėgamų.

— Kūmutė, — na tai šitą mažą stikliuką ar-gi jau tu neišgersi? Gerki, širdelė; į dugną, į dugną! ragino stora Žvirblienė savo kaiminką.

Kliūtis priekiaivime.

Atsitiko man kartą susieiti su vienu varguoliu žemaičiu, kurs užsijėme perdavinėjimais visokių mažmožių, labiausiai vaistų arba liekarstvų iš Palangos aptiekos. Išveizdėjo jis labai prastai: avalynė suplyšus lig kojai išlendant, rudinė gerai aplopyta, kepurė saulės spindulių sušaudyta, kaklas nuogas. Štai per petį kybo nusviręs skurinis maišelis, kur laiko savo tavorus: čia yra „Trejos Devynėros“ — visudidžiausias žemaičių vaistas, čia „Expelėriaus trejets“, ketverts butelkelių, tai vėl burkštino saujelė, — brangiausias senovės žemaičių daigtas, votagų keliolika porų gražiai į ritinėlių suvyniotų — tai, visas jo turtas. Jei kas nupirks ši-tą, tad jam laimė, kad skatiką sugriebė, iš to turi jam užtekti ant maisto.

Viena kartą prisipirkęs tų mažmožių Palangos aptiekoje grįšta jis paprastu savo keliu: pas Kretingą, Plungią, Jelsius ant Šiaulių. Tenais apsistojęs turgaus dienoje nuėjo su savo vaistais ant rinkos perdavinėti. Tikt, kur buvęs — kur nebuvęs, gagt, akčižnikas užklupo. Klausia bilioto. Žmogelis išsigandęs nežino ką daryti; ir šep ir teip išsikalbina, rodo jam parašus liekarstvų, kad jos nėra pavojingos: tikt Sudėjimas ir Expelėrius. Bet nėra kaip negal išsisukti. Veda aną suareštuotą; įeina pas žydėlį ir tenais pradeda deretis, kiek duosęs už paleidimą. Šešių užsiprašė, o tas du tikt teduoda. Akčižnikas žinojo tamsumą žemaičio, mokėjo užsiprašyti ir nieko nenuleido. Užmokėjo todėl žmogelis šešis rublius, — bet užtai gavo popierių su kasžin koku ten parašu, buk tai parašė, juog niekas jo neužkabįsęs, gal sau be baimės priekiauti. Tokį svarbų popierių gavęs, nors ir brangiai užmokėjo, dar-gi ant priedų žemai galvą nulenkę dėkavodamas, išėjo nuo p. akčižniko ir greitai skubindamasis ant gelžkelio stotės nutraukė: ketino mat toliau keliauti. O nelaimė! žiur... kad ir tas geradėjas akčižnikas čia, bet ne vienas — su kitais tokiais ponais kaip jis. Tikt apsiautė jį kaip vanagai iš visų pusių, traukia nuo pečių maišelį su gydyklomis... tas verkti... rodo popierių su parašu. „Poneli,“ sako „štai popierius; pats-

gi sakei, kad buti be baimės.“ Bet kur-gi jie tau klausys, kad tenais nei jokio parašo nebuvo, bet tikt juodyla pribiaurota. Veža tas gydyklas į Liepoją ant komisijos perveizėjimo — ir valdytojas jų seka užpakaly, nors jo paties ne reikalavo. Prašo gydintojų, kad atiduotų, bet nėra susimylėjimo, neduoda. Kad iš Liepojaus turėjo keliauti į Palangą paprašyti p. aptiekoriaus, kad parašytų ant popieriaus, kokias gydyklas davė, tai vėl į Liepoją grįžo su savo raštu ir tiktai tuomet maišelį jam sugražino.

P. Dobilas.

Vyvolės arba Blužnis.

„Babut“, tarė šeimnininkas, „eik susimildama apkalbėti — arklio, — susirgo vyvolėmis“.

Praslinkus valandai tas pats ūkininkas tarė: „Babutės žodžiai nieko nepamačijo, šaukite senį Makricką, ar jis neišdurs vyvolių“. Tokiu būdu pas mus vis dar gydo vyvoles arba, kaip kiti sako, blužni. Man dar vaikiui esant tekdavo matyti ir girdėti, kaip arkliams nustojus būti ir prasidėjus voliotis, žmonės prašydavo į pagelbą bobutes ir Makrickus.

Dabar tas pats tenka matyti, kaip susilenkusios bobelės kažin ką šnibžda prie ligoto širmiuko, ir kaip Makrickai be jokio gailėsčio su naginių yla išputusiems arkliams bado pažandes. Kas-gi tai yra vyvolės arba kaip tūli vadina blužnis? Vyvolės arba blužnis yra didelis vidurių skausmas, kaip tai pilvo ir žarnų. Kodėl šitą skausmą žmonės pavadino vyvolėmis arba blužnimi, negaliu suprasti, nes tie žodžiai prie šitos ligos nieko nereiškia. Šita liga arkliams dažniai serga. Teip Prūsų armijoje yra 80,000 arklių; iš jų kasmetas apserga vyvolėmis apie 3000. Bavarijoje ir 400,000 arklių per metus suserga apie 40,000. Nudvesia nuo blužnies apie 10—13% (procentų), tai yra: iš 100 susirgusių arklių gaišta nuo 10 lig 13. Kodėl teip nuolat užėina arkliams blužnis? Arklio viduriai labai opus daug opesni niekaip kitų gyvulių, net ir žmogaus. Jei arklys persiėda, tai jo viduriuose pradėda

pūti ėdesis; pertat atsiranda daug gazų, kurie išpučia pilvą ir žarnas, ir tada gyvuolys jaučia didelį skausmą. Žinomas daigtas, šitas skausmas praeitų, jeigu prisirodusius gazus gyvuolys kaip-nors galėtų išvaryti iš savo vidurių laukan. Karvės, šunys, kiaulės ir tt. vemia ir tada išėina gazai. Arklys, kaip ant nelaimės, niekad nevemia; tiktai perplyšus ėdamojai gerklei arba pilvui jis vemia. Per antrą galą teipgi arklys negali atsiliuosuoti nuo gazų, nes gazams prisiradus žarnos nebedirba, ir nebeturi spėkos išvaryti gazų. Kuodaugiaus laiko praslinksta, tuo daugiau randas gazų iš pradėjusio pūti viduriuose ėdesio. Šitie gazai vis labiaus kečia vidurius.

Ant galo jie teip labai pradeda spausti žarnų sienas, kad net išiveržia ir į kraujo gyslas. Kraujas-gi išnešioja gazus po visą kuną. Reikia pridurti, kad šitie gazai yra labai dideli nuodai. Aišku, kad kuo daugiau jų išiveržia į kraują, tuo sunkiaus gyvuolys serga, o galų gale pergalėtas turi nukratyti kojas. Dabar mės žinome, kad arkliui persiėdus ėdesis viduriuose pūsta ir pertat darosi gazai; gazai-gi negalėdami išsprukti laukan išskečia vidurius, teip kad nuo to darosi didelis pilvo ir žarnų skausmas — vyvolės. Bet nuolat galime regėti, kad arklys lig mierai paėdes pradėjusių vysti nupjautų augalų, kaip dobilo, labiausiai raudonojo, griukų žolės arba šviežių grūdų apserga vyvolėmis. Kodėl? Mat iš apvytusių augalų ir šviežių grūdų labai lengviau viduriuose randasi gazas. Šitas procesas pasididina, jei po ėdimo gauna gerti. Todėl šitokių augalų ir javų nereikia duoti arkliams. Pavojingas teip-gi supelėjęs ir purvinas pašaros: šienas, šiaudai, arba supelėję ir supėlkę grūdai, nes jie greitai pūsta viduriuose. Apart sugedusio ėdusio, dar, mat, kodėl arkliai apserga vyvolėmis. Jei arklių užpučia šaltas vėjas, tai paviršio kraujo gyslos susitraukia ir kraujas susivaro į vidurius. Pasidauginus viduriuose kraujui, žarnos smagiai dirbdamos suspaudžia jose esančius nervus. Nuo šito nervų suspaudimo gyvuolys jaučia baisų skausmų — vyvoles. Nolačiaus arkliai peršal rudenį ir pavasarį.

Arklių žarnos liuosiai kabo ant priaugusios prie nugarkaulio plėvės. Pertat nuolat atsitinka, kad gyvuliui voliojantis žarnos susimazgo ir susipina; nuo to pasidaro viduriuose skausmas-vyvolės.

Kaip pas žmogų, taip ir pas arklių gali prisirasti žarnose apvalių sprindžio ilgų kirmelių. Jos, svarbindamos žarnų sienas, padaro gyvuliui skausmą — vyvoles. Kartais šito gyvio taip daug privysta, kad net žarnų skylė juo usiteršia.

Vienoje arklio gysloje (Arteria mesentericia anterior), kuria savo krauju pena nekurią dalį žarnų, gali prisirasti labai mažiųjų kirmelėlių, colio ilgumo ir siulo drutumo. Šita gysla nuo kirmelėlių ėdimo užsidega, kraujas joje sukriaša ir tokiu būdu gysla užsikemša. Tada, per minėtą gyslą kraujas nebeteka. Kiekviena kuno dalis, kur kraujas apstoja tekėti, miršta. Taip ir ta žarnų dalis turi numirti. Tada joje ėdesis nebeperverda, pradeda pūti, randasi gazai, ir jaučias skausmas vis didesnis ir didesnis — vyvolės.

Malėjū arkliai štai dar nuo ko apserga vyvolėmis: malėjai liubi savo gyvuolius sėlenomis; sėlenos-gi suturi daug magnėzijos, posporo, kalkių, iš kurių žarnose pasidaro akmenis. Didumas jų nevienodas — žirnio grūdėlio lig žmogaus galvai. Paviršius gali būti arba lygus arba rauplėtas. Atsitinka, kad, arkliai voliojantis arba bėgantis, žarnų akmenis paverčia iš vienos vietos į kitą.

Jei jie rauplėti, tada gali sužeisti žarnas. Nuo to gyvuolys kenčia didelius skausmus — vyvolės. Dabar mes jau žinome, kad nuo daug ko užaina vyvolės. Per tat ir serga jomis nevienodai. Kad ir kiekvienas iš mūsų yra matęs blužnį, vienok, kad jos nesumaišytų su kita liga, dar ši-tą parašysiu, kaip ją pažinti.

Viduriai užsituri. Arklys palieka markatnas, nustoja esti, dažnai grįžias atgal ir žiūri į užpakalį ir šonus, kur jaučią skausmą. Ant vietos nebenustovi, tai gula ant žemės volio is, tai atsikėlęs mina su kojomis, tai klumpa ant pirmutinių kojų, tai atsisėda kaip šuo, ant paskutinių. Šiteip vyvolės apsireiškia kone pas kiekvieną arklių.

Jeigu gyvuolys apsirgo persiėdęs arba paėdęs sugedusio ėdesio, tada jis išpunta, kaip kubilas, ir nuo spaudimo išskėstų vidurių ant plaučių, labai sunkiai kvėpuoja. Teip serga mūsų bėriukai blužnimi. Kartais jie pasveiksta akių mirksnyje, kartais-gi gana ilgą laiką kenčia — vieną dieną, pusantros. Ilgos kančios dažniausiai arkliai neišturi ir gaišta. Kaip-gi išglolti gyvuolį nuo blužnies? Apsirgusį arklį nelabai telengvai išgydyti.

Visų geriausieji vaistai yra tie, kurie neduoda susirgti šita liga gyvuoliui. Prie jų priguli arklio užturėjimas: nereikia perliuobti; nereik duoti tokio ėdesio, nuo kurio užaina blužnis, kaip apvytusio dobilo arba žolės šviežių grūdų; abelnai sugedęs ėdesis, kaip jau buvo minėta, ar pašaras, ar grūdai, labai yra pavojingas. Nereikia teip-gi palikti arklio ant vėjo šalti.

Apsirgusiam arkliui galima be galo daug duoti visokių vaistų; bet, nelaimė, nuo jų visų maž būva geriaus. Patarsiu kuo prasčiausiąjį ir, man rodos, visų geriausiąjį gydymą. Tuo nuo pačios pradžios reikia, pataisius šiaudų kulelius, trinti su terpentynu pusę valandos pilvą ir šonus iš vienos pusės vienam vyrui, o iš kitos antram. Šitą atlikti nelengva; bet ka darytizei norite išglolti gyvuolio, savęs negailėkite!

Gulti arkliams neduokite! Todėl po trynimu vaikykite apeinu ant virvės, arba važinėkite.

Nuo trynimo ir važinėjimo viduriai pradėda geriaus dirbti, ir nuo to pereina liga. Jei trinant arba važinėjant arklys pradėda eiti oran, tada galima turėti viltį, kad pasveiks. Tiems, kuriems yra atsakantis įrankiai, galima patarti klistirus taisyti. Dėlto reikia paimti kibirą vasaradrungio vandens ir, į muilijus į jį muilą, suleisti per pasturgalį vidun. Nuo klistiro teipgi viduriai geriaus dirba, tai yra: stipriaus varo laukan gazus ir mėšlus. Galiu dar patarti vidun duoti šaltąją druską, bet ji tiktai per 12—18 valandų padaro vidurius liuosus. Gyvuolys-gi per tą laiką dažnai kojas nukrato. Aprašytu būdu galima arklių gydyti, jei apsirgo blužnimi nuo persiėdimo, sugedusio ėdesio ir peršalimo; susirgusį-gi nuo prisivaisymo viduriuose kirmėlių galima išgydyti tiktai išvarius laukan gyvį.

Dėlto reikia duoti vidun pusę svaro citvavo (Flosculi Cinae) sumaišius su vienu svaru ricinavo aliejaus (ol. Ricini). Kaslink vyvolių užėjusių nuo žarnų susimazgymo, žarnų akmenių ir žarnų gyslos kirmelėlių, tai nėra ne jokio vaisto.

Vargdienis.

Apie tėvynės meilę.

p. Z.

Išvertė iš lenkiškos kalbos Skruzdelė.

Prakalba.

Tas darbas p. Z., parašytas su tikra savo tautos pažinčia, man išrodo labai naudinga; tai-gi aš, pasiprašęs p. Z. daleidimo, išverčiau iš lenkiškos į lietuvišką kalbą. Tiesa, tas darbas yra paskirtas įpatingai Lenkams, bet, kad Lenkija ir Lietuva yra stipriai istoriškai susirišusi jau nuo 5 amžių ir dabartinis tų dviejų tautų padėjimas bemaž lygus iš atžvilgio į užėmėjus, tai ir verčiau tą knygelę į lietuvišką kalbą, pridėjęs iš savo pusės kelioliką prieraišų.

Tas darbas turi daug medžiagos, kurią nevienas, su atsakančiomis išgalėmis, gali suvartoti ir sunaudoti.

Jei nors ant nago juodimo tas darbas atneš mano tėvynei ir sanbroliams pelną, tai jau kitoniško užmokesnio ir nebenoriu.

Skruzdelė.

„Viešpaties ranka platina tautas, žudo jas, o iširusias pastato“. Joann. XII, 23.

„Aš esu tasai, kursai yra“, pasakė Dievas apie save; o kad Jisai yra vienas tuom, kursai yra, taigi ir nedaleidžia garbinti kitų dievų, ir, kaip pats apie save sako, yra „Dievas užvydus.“ Todėl tai reikia paskaityti ir turėti už menką iš atžvilgio į dušią, į išganymą, į amžiniąją tą visą, kas tiktai nepriguli prie Jo meilės ir neveda prie Jo garbės. Ant šios tiesos atsirėmę kurie-

nekurie mislija, juog tarnavimas liglaikinei tėvynei neturi nėkokio sanrišio su apturėjimu amžinos tėvynės, su meile Dievo ir Jam tarnavimu. Toksai sanprotavimas neišpaskaitai mums kenkia, nės užtemdo mūsų sąžinę.

Dievo meilė priguli nuo Dievo valios pildymo, išsireiškia per prisakymus, bet vien-ligiai ir per aplinkybes, kokiose kas atsiranda, tarp kurių Dievas jį pastatė ir iš kurių paeina kiekvienam žmogui įpatingos priedermės, prigulinčios nuo tautystės, padėjimo, amžiaus, gerybės, apšvietimo ir tt.

Žmogus visupirmu priguli prie Dievo, Kursai jį sutvėrė dėl savo garbės, ir nori, idant žmogus Jį pažintų, mylētu ir Jam amžinai tarnautų; šita yra pirmutinė kiekvieno žmogaus priedermė; bet ta priedermė Dievui tarnauti susideda iš daugybės kitų priedermių.

Ir teip: Žmogus priguli prie šeimos (giminės), kuriai turi atsigerinti už tą, ką nuo jos ir per ją apturėjo; — priguli prie žmogijos, kurios yra sąnariu, ir dėl kurios turi būti sąnariu, ir tai iš Dievo valios; — priguli prie žemės, ant kurios gimė ir minta; — priguli ant galo prie tėvynės, kurios yra gyva dalis, kurios garbė ir klotis dalioje ir nuo jo priguli; — tėvynės, kurią turi pažinti ir mylėti, kad galėtų jai visados tarnauti, platindamas joje Dievo karalystę.

Tėvyne tad reikia pažinti: pažinti jos reikalus, jos kalbą, jos savotiškas žymes, jos būvio ekonomiškas, tautiškas ir politiškas sanlygas; nes tiktai nuo gero susipažinimo su jos praėjusiais ir dabartiniais reikalais, su jos materijališkomis ir morališkomis išgalėmis paeina galybė tarnauti jai išmintingai ir pasekmingai. Ir ištikro — žmonės gilei tautiškai išsilavinę be maž visados tarnauja tėvynei užvis pasekmingiaus. Sakau: „be maž,“ nes ne visados teip yra. Yra tokie, kuriems mokslas nieko neduoda, prie nieko neparagina, prie nieko nepriveda, nei nuojautos priedermių kaslink Dievo ir tėvynės. Iš kitos pusės yra tokie, kurie su maža apšvietimo dalimi pakelia Dievo meilę lig šventenybei; ir vėl-tokie, kurie su nedidele savo tautos reikalų pažinčia pakelia tėvynės meilę

lig galutiniam atsidavimui — ervizmui. Vienok tie išėmimai nedaro įstatymų. Reikia pažinti savo tėvynę, ir pažinti viską, ko ji reikalauja nuo mūsų, kad galėtume išpildyti priedermes meilės ir prigulinčiai jai tarnauti.

Teip tauta, kaip ir kiekvienas skyrium žmogus, turi Dievo mislije savo įpatingą pašaukimų tarytum savo įpatingą būvio priežastį. — Tautai ir žmogui reikalingiausias daigtas suprasti ir permanyti tą pašaukimą ir tą užduotę ką jam pripuolė, nes kitoniškai būtinai nusidės prieš savo uždotę ir bus Dievo atmetas, kaipo nereikalingas (nenaudingas) arbas priešingas Jam gyvis.

Ko Dievas geidžia, ir prie ko žmogų arba tautą šaukia, geriausiai galima suprasti iš to, kuomi tautą arba vienintolę žmogystę apdovanojo, nės tiktai iš to, ką kam pavedė, pareikalaus skaitliaus.

Pirmučiausiai reikia pažinti ir suprasti Dievo dovanos, duotas Lietuvai; pažiūrėti, ar jas suvartojome su pelnu, o gal pragaišino, suprasti, kurios gali but mums pelningos, ir kokios yra dar ligšiol nesuvartotos.

„Tautos yra išgydomos“, sako šventas Raštas; bet kad pasekmingai gydyti savo tautą, reikia pažinti jos silnybes. Jų priežastis, o pažinus jas, drąsiai kariauti su piktą, darbuotis apie jos pataisymą, o tuom pačiu jau permaldauti Dievą ir tautai geresnę ateitę sutaisyti. Iš kitos pusės, reikia pažinti mūsų tautis dorybes, suskaiityti mūsų gyvas išgales, kad iš jų galima būtų apturėti tikrą naudą savo kraštui.

Daugumas mūsų klaidingai mislija apie mus kraštą ir praeitį.

Kartais nė misliti nemislijame, juog galime sau ką nors užmėtinėti, arba turėt atsakymą už mūsų nuopulį. Dar neseniai kalbėjo apie mūs „šventą istorija“, lygindavo mus su Kristumi, nekaltai, už svetimus nuodėmes nukryžiuotą. — Šnekėjome apie mūsų kančias ir kriaudas apie mūsų prispaudimą, bet apie nusidėjimus, apie priežastis tų netarmių visai nešnekėjome; negana to — nenorėjime apie jas nei žinoti, nei girdėti, o vienok tas yra mums labai

reikalinga daiktu — „laimingas“, sakė Vejehort „kursai pikto priežastį gali atrasti savyje, o ne priežastyse nuog jo neprigulinčiose.“ Ką veiks karšimas pirštais ant kitų, jei jų atmainyti negalima, nei nuo jų piktybės išsisukti? O jeigu atrasime savo nelaimių priežastį savyje, tai tasyk galėsime kariauti su piktu, kurio pataisymas, nors nevisiškai visgi priguli nuo mūsų.

Kiti vėl papuola į kitą klaidą: tokiems visas mokslas tautos veikalų tarytum, remiasi ant išradinėjimų ir išrodinėjimų viso to, kas galėtų sugriauti praeities šlovę ir garbę. Turi jie kažkokią dovaną užtemdinti tautos veikalų kiekvieną gražumą ir skaistumą. Jie tai primena mums tas muses, ką visame tiktai nuodus, pūlius pamatyti ir gerti moka, o paskui ligą stengiasi įčepėti tam, ko prisilitės.

Argi tad stebuklai, jei tokių nuodų prisigėrę, kurie-ne-kuriė spuola į nusiminimą, labai pavogingą tautai? Anot jų, tarytum, dėl mūsų jau nebėra niekur pagalbos, jokios vilties; tarytum, jau nieko nebeturime tokio, kas mus galėtų pakelti; nebelieka mums jokio darbo; rodos jau nieko nebeturime, ką galėtume girti, ką sunaudoti. Tas nusiminimas — tinginystės pasekmė — nepaeina iš tėvynės meilės ir stropumo prašalėti pikta, išviršaus mus spaudžia, iš vidaus griaušia, bet tačiaus iš tos meilės ir karštumo stokos. Kas patsai sau sako nieko nebegalįs veikti, tas pats savę liuosuoja nuo darbo.

Ant galo yra ant nelaimės ir tokių, kurie pradeda klausinėti, ar nebutų geriaus visai pamesti rupestį apie tautystę, ar nebutų geriaus užtikrinti sau ramų gyvenimą ir naudą, apseinant pagal mislies valdžios darbartinės, persimainyti į maskolį ar vokietį. — Tai yra anot nekurių: „elgtis liojališkai.“

Atsižvelgus į mūsų tėvynės praeitį, į jos dabartinį padėjimą, į jos nelaimę, į abejojimą pagundą, neįpuldinėjime nei į puikybę (tuštybę), ką neduoda iš jos pasikelti per pikto užginimą, nei pasiduosime nusiminimui, ką gali privesti tiktai prie tinginystės ir nuleidimo rankų, neigi,

ant galo, duosimės apgauti tam „liojališkumui,“ kurs mūsų luposę yra tiesiog atskalinyste.

Tyrinédami iš visų pusių mūsų tėvynę ir jos reikalus, išmoksime mėš ją mylėti, o ta meilė bus mums akstinu, kursai privers mus jai tarnauti iš visų išgalių.

Tėvynės meilė, tikroje to žodžio prasmėje, nemaž nesiremia ant prigimto pamėgimo tautos papročiuose, valgiuose, piktuose ar geruose įpročiuose, prie kurių pripratome. Toksai pabudis visai da neatlieka priedermės mylėt tėvynę. Teippat ir priešingas tam pabudis, t. y. stoka pamėgimo tame, kas priguli prie tėvynės, neišliuosuoja nėkiek nuo priedermių, kurias ant kiekvieno iš mūsų uždeda tėvynės meilė.

Vidurinės jūros ir Alpų viršunės gali labiau patikti, kaip Gino pelkės; Egipto oras gali pasirodyti meilesniu, už Finlandijos sniegus, o bonia S. Petro dailesnė už varpinyčia savo bažnyčios; bet vis tas nemaž neatmaino meilės priedermės. Gimdytojų nusidėjimai nesumažina gimdytojų priedermių. Kiekvienas yra vienkart sunumi ir gimdytoju tėvynės ir turi iš atžvilgio į ją dvejopas, iš čia paeinančias priedermes.

Priedermių išpildymas remiasi ne ant jausmų, bet ant darbų (veikalų). Prigimtieji jausmai palengvina, arba apsunkina priedermių išpildymą, bet negali nei jų atmainyti, nei iš jų išliuosuoti, neigi būti paskaityti patį iš savęs už priedermių išpildymą.

Tėvynės meilė nesiremia ant kokios ten šnekos apie tautos reikalus, ant jų poetizavimo; nesiremia teip-gi ant patrijotiškų puotų, toastų, iškilmių kalbų, jausmingų įspudžių.

Tėvynės meilė neturi nėkokio sanrišio su tautiška puikybe ir tuštybe, kaip kurie-nekurie mislija, nekaipo didžiuodamiesi to, juog atmata viską, kas svetima, dėlto tiktai kad svetima, o gina tą viską, kas yra savo, nors tai būtų ir labai paoringu daigtu, dėlto tik kad tai savas daiktas. Tautiška tuštybė, teip kaip ir kiekviena tuštybė, ir kaip visa, kas iš užnuodinto puikybės šaltinio teka, yra žudančia yda žudančia kiekviena pagerinimą, pažingsnį.

„Dūšios menkumas ar puikybė,“ sako Krasinskis „yra tai vienodos šiūkšlės.“

Tėvynės meilė netiktai neatstumia nuo savęs, bet juoties yra priežaščia klaikumo ir skaudulio iš atžvilgio į tą, kas yra ar gali būti tėvynėje pikto.

Tėvynės meilė nesiremia ant neapykantos tų, kuriems prisiskaito tautos nuopolis. Neapykanta kartais gali naikinti tą, ko neapkenčia, bet nieko negali sutverti, nieko negali pastatyti, nėvienos pažeidos neužgydys, nėvienos blėdies nepataisys, jokio pelno neatneš.

Tėvynės meilė yra tai dorybė — dorybė eilioje Dievo valios, nes paeina iš padėjimo priedermės — dorybė tautiška; — o jei dorybė, tai ir vėka; o kad yra meilė, tai kaip kiekviena meilė, yra vaisinga.

Meilė turi dvi didžiausi žymi: nori įgauti numylėtą ir nori jam pasivesti, pasišvesti. Tokia yra Dievo meilė, tokia — tėvynės meilė. Meilė susivienija su numylėtu: kenčia jo kentėjimais ir nori jam palengvinimą atnešti; nujaučia jo reikalus ir nori juos atlikti. Atjaučia, kas jam grasina, ji nori ginti; mato, kas jam naudinga būtų, ir nenustoja darbuotis, lig to jam neįgaus. Atsidavimas (pasišventimas) teip nesiskiria nuo meilės, teip iš jos paeina, juog negalima, kalbant apie tėvynės meilę, nekalbėti ir apie tarnavimą tėvynei, o podraug apie tą visą, ką jisai parodo, įpatingai-gi apie:

1. Privengimą ir užlaikymą savo krašte to, kas gera;
  2. Pataisymą ir atpakūtavojimą už tai, kas bloga;
  3. Įgavinėjimą dėl savo krašto ir įgaminimą jam to viso, kas jam geistina.
-

I.

Privengimas ir užlaikymas viso to, kas gera.

Tiesa, juog dabartiniuose laikuose mūsų tauta neb turi jau savo rėdos, kariumenės, teisdarystės, savo mokslinyčių; ant kiekvieno žingsnio tikėjimas ir tautiškas gyvenimas yra suvaržytas; vienok atsiranda tūli praeities palikimai, kurių užėmėjų rankos pasiekt negali, ir kurie, kad mės patis jų privengtume, kaipo mūsų tautiškų šventenybių, butų tautoje tuom, iš ko galėtų užaugti saubuvis; jie butų ta rukščia, ką anot Evangelijos žodžių prilauko gera gaspadinė, kad su ja užrauginti visą raugalą; butų ta žarija, ką pelenuos negėsta, o apie kurią Šventas Tėvas Leonas XIII pasakė: „laikykite jus jaja ištikimai; kuomet išmuš Dievui žinoma valanda, tąsyk pakils iš josios atgimimo lepsna;“ butų ant galo tuom šauksmu, iš kurio, nors išsisklaidę galėtume viens kitą pažinti.

Tie praeities palikimai remiasi kartais ant daigtų smulkių iš išvaizdos, bet tiktai iš išvaizdos, nes iš tikrosios jie tai daro mūsų savotišką tautišką žymę, stiprina vienybę, kurią užlaiko neveizint į išdraskymą mūsų krašto; bet juoties mylinčiam iš atžvilgio į numylėtą nėra nieko smulgio, menko

„Priepročių tvėrimas, kursai priduoda pabudį atskyrioms ypatoms,“ teip sako vienas. „įstato teip-pat aiškias žymes atskyrioms tautystėms“. Vienu iš tų mūsų smulkių tautiškų šventenybių yra budas pasisveikinti ir atsveikinti, pasveikint susitikus ant kelio, padėkavoti už pagelbą ir tt. Argi galima išmislyt geresnį pasveikinimą už mūsų: „Tegul bus pagarbintas Jezus Kristus!“ Argi pridera jį permaintyti ant nieko beveik nereiškiančio: „laba diena, labas vakaras?“ O mūsų: „Dieve užmokėk!“ argi negražesnė už: „dėkavoju, dėku“, kad ir pridėtum: „šimteriopai“. Nekuriose aplinkinėse perdirbinėja dievobaimingą prancuzišką: „A Dieu!“ į vokišką: „adje“. Dėlko ne vartoti mūsų: „likitės su Dievu,“ „Keliaukit su Dievu?“

Kiek tai yra pas mus gražių apeigų ir papročių, k. a. pagarbinimas Kristaus uždegant ar įnešant šviesą

ant atsiminimo, juog Kristus pergalėjo piktają dvasią, tamsybės kunigaikštį; įpinimas druskos, duonos ir aukso į vainiką jaunosios, kad persergėti jaunuosius, o ypatingai jaunąją, kiek tai reikia išminties, darbštumo ir užlaikos, idant tų trijų, teip reikalingų moterystėje daigtų, nėkados nepritruktų?

Gražios pas mus Kučios ant šieno, ant atminimo Betliejaus edžių; gražus yra laužymas aplotkėlių ir linkėjimas viso gero, linksimų švenčių; gražus yra kunigų kalėdojimas giedojimas kalėdinių giesmių ir uždengtuvėlės, prie kurių kiek galint reikėtų pratinti vaikus; graži yra paskutinė vakarienė didžiam ketverge, kurią apvaikštinėja Lietuvoje; gražus mūsų Velikinių valgių šventimas, kuomet triobos stovi atviros turtingam ir neturtėliui, kad kiekvienas sveikintų kitą su Viešpaties iš numirusių prisikėlimu; gražus paskui gramnyčių, žolių, vainikų, javų ir vaisių šventymas; užkaišinėjimas Evangelijos ant keturių lauko kerčių; gražus pašventymas gyvenimų; ant galo baldimas triobų ir margymas namų prieš didesnes šventes, kas yra lygiai išmintinga kaip iš atžvilgio į dievo-baimingumą, teip į dailą ir sveikatą.

Argi tad nebutų didžiausiu nusidėjimu prieš tėvynę turint tokiuos palikimus neprivengti jų, kuomet jau ir teip nedaug pasiliko saviško mus privengimui?¹⁾

Lygiai svarbiu yra daigtu užlaikyti paprotį giedoti Bažnyčiose adynas ir kitas panašias giesmes, ką teip išganingai papildė mūsų mažas katekizmo žinias.

1) Tie senovės palikimai, kurie padaro tautišką žymę, ir Lietuvoje kaskartą labiau ir labiau nyksta; nesakau jau apie mūsų lietuvišką bajoriją, kuri bemaž visiškai sulenkėjo, ir tarp kurios nebeliko nė šešėlio lietuvišties, bet ir tarp žmonių darbininkų, sodiečių tie papročiai dyla. Ir teip: kas link pasveikinimo ir atsiveikinimo, tai jau tankiai gauni girdėti: „dziendobry, jak sie maš“, o kas dar pikčiaus: „zdrastvui“; retai teužgirsi: „sveiki šventųjų Kalėdų, Velykų ir tt. „sulaukę“, o vietoje to: „vinšiavoju su Kalėdom, Velykom ir tt. Kurgi nori dingsti tas nuo seniai lietuviškas pasveikinimus: „Tegul bus pagarbintas Jėzus Kristus“ ir tuojaus pridėdemas prieto: „sveikas gyvas“ ir kiti kitoki? Kas juos iš mūsų tarpo varo? — Nieks daugiau, kaip mulkystė, mulkystė ir dar syki

Labai ir labai yra graži mūsų kalba! Laikykimės jos; gerai ją vartokime, privengkime jos turtingumo, sergėkime kalbos grynumą, kaip kokį brangiausią išdą, neužmeskime senų išsitarimų, nemainykime jų ant svetimos kalbos žodžių, negadinkime kalbos bloga rašliava ir šneka, iš visų savo išgalių mokykimės moksliskai kalbėti ir rašyti. —

Kalba tai išdas, kurį lengviausia apsaugoti, o kurį labiausiai svetimtaučiai nor išveržti. Nieks neatims mums kalbos, koleik mes patįs apie ją rupinamės; tai-gi darbuokimės, kad nuo pražuvimo ją apsaugotumem.

Lenkiška (ir lietuviška) kalba šendieną neužsimoka: egzaminuose nepadedą; mokslinyčiose jos nemokina; iš kariumėnės, iš rėdos, bemaž jau ir iš bažnyčios yra išvaryta. — Žmonės griebiasi labiausiai prie to, kas jiems yra tuomsyk reikalingiausia, ir tokiu budu mokslą savo kalbos atidėsto diena nuo dienos, lig visai jos nepaniekina. O teip tai jau neturi buti! Iš meilės tėvynės, ir iš prisiiršimo prie savo kalbos, nėkadod nevertokime svetimų kalbų, o ypatingai užėmėjų, kiekisyk tiktai galime saviškai kalbėti, — išskyrų; reikalą, arba dėl mokslo, dėl prasiplėtojimo. Kartais tikri savo kalbos žodžiai ir išsitarimai neišsyk pareina į galvą, reikia tuomet jų jieškoti ir laukti, kol neatsiras. — To iš mūsų reikalauja tėvynės meilė ir tarnavimas jaijai.

Nėra ant svieto tokios tautos, kuri panašiai į mūsų niekintų savo gerą, o aukštintų svetimą. Mes vieni esam išjuokiami užtai, kad labiaus mums patinka rašyt ir kalbėtis svetimoje kalboje, nors jos dažnai gerai nemokame, nekaip kalbėti ir rasyti savo kalboje, geriaus mums žinomoje. Tas

---

mulkystė; ji priverčia mūsų žmonės sekti merkakių paveikslą, kurios tą daro, ką kitus darant mato. Ta pati mulkystė jau pradėjo iš mus ukininkų tarpo išstumdinėti tas gražiausias lietuviškas apeigas per vestuves (veselias), krikštynas ir tt. Retai bematysi tas apeigas: prakalbos prieš šliubą, apdalinimą ubagą po šlubui, sudą ir karimą piršlio ir tt; retai tematysi vežiojimus ant akėčių kumos su kuma, retai teišgirsi kumo dainelės, kumos aimanavimą ir kitas apeigas. Dabar vis seka ponus, o nesupranta, juog tokių mėgdžiojimu tiktai daro kitiems juokus. Ne visur jau bėra užkvietimas ubagų ir neturtingesniųjų ant Kučios, Kalėdų, Velykų, Sekminių. Ir šito papročio gaila.

daigtas yra net juokingu, bet tiktai iš išvaizdos, nes ištikrųjų tai skaudžiausias tautiškos dvasios paniekinimas, stačiai sakant, paniekinimas arba nemokėjimas tėvyniškos kalbos yra bjauri klasta²⁾.

Kalbą reikia kiauurai permanyi. Reikia prisiziurėti į jos paslaptis, savotiškumus, turtus; reikia ją vartoti netiktai lengvai, bet dailiai, ir išmintingai. Reikia teipgi butinai suprasti jos dvasią. —

²⁾ Graži ir skardi lietuviška kalba! Bet ant nelaimės, ta kalba mūsų lietuvių burnoje buna tankiai dalkoma įvairiais svetimais žodžiais. Tiesa, nė viena kalba negal apseiti bė svetimžodžių, bet tie tuomet tik yra vartojami, kada savoj kalboj netur atsakančio žodžio. Mūsų kalboje atsiranda svetimų žodžių netik vokiškų ir lenkiškų, bet ir maskoliškų, kaip antai: „polka, vieščia polučiti,“ ir teip toliaus. Priežastys to įvairios. Kita to mūsų lietuvių kalbos gadinimo priežastis yra tai ta, juog daugybė iš mūsų tarpo i einaj kariumenę arba šep į visas pasaulės šalis ant uždarių. Ji ms namon sugrižus, žmonės žiuri ant jų, kaip ant išmintingesnių už save ir nori tuojaus buti panašiais į juos. Bet tie apart keletu skatikų ir didelės puikybės, tankiausiai nėko kito neapsineša, norėdami kuom nors išsikelti augščiau už savo vienbrolius pradeda darytis kalbėdami. Aš pats savo ausimis girdėjau, kaip vienas kriaučius, sugrižęs iš didelio miesto, atsisėdo užstalėje ir ėmė apskinėti apie savo kelionę: ir štai į ką buvo panaši kalba: „atvažiavau iš garodo dierėvniën, už projezdu nėko nemckėjau, vieščius savo atidaviau ant bagažo, bet šitie vieščiai man nekokios polzos neatnešnė.“ Iškreipia mūsų kalbą ir staršinos, starostos ir visi kiti, kurie turi kokį nors susinešimą su maskoliais. Už visgi labiaus — mokslinyčios (narodnyje uczilinczia) Vaikas parbuvēs jose keletą metų, jau nori tuojautes pasirodyti, juog jis yra mokytu žmogum; ant kiekvieno žingsnio parodo tą, ką gali, kišdamas žodžius maskoliškus į savo kalbą. Negana to, norėdami savo mokslu pasigirti pradėjo jau ir maskoliškas dainas dainuoti. Jau tankiai gauni girdėti, kaip mūsų jaunumenė maskoliškai dainuoja! Ipač bernai iš kariumenės (vaisko) parėję tokiom dainom didžiuojasi. Neišmanėliai!

Iš „narodną učiliščiu“ išėjęs nevienas vaikinukas nē rašyt lietuviškom raidėm nemoka; griebiasi kaip katras už maskoliškų litarų. Tai jau vi-ai negražu! Atsiranda kaip girdēt ir tokių tėvų, kurie patis budami lietuviiais mokina savo vaikučius lenkiškų poterių, nors tie vaikai nē žodžio lenkiškai neišmano! Pagal tikrą teisybę nē viens neturētų mokintis lenkiškai ar maskoliškai skaityti ir rašyti, pakol pirmai lietuviškai neišsimokytų. Jei teip butų, negirdētume tada „polzų“ ir „pažitkų“, bet apturētumeme tuomet dvasišką ir tautišką „pelną“ ir „naudą“.

Napoleonas, norėdamas Egipte pakurstyt savo kariuose drąsą ir narsumą, taip jiems pasakė: „iš piramidų šelmenio keturiasdešimtis amžių ant jūsų žiuri,“ ir gerai pasakė, nes gavo, ko norėjo. Nelsonas prieš mušį ties Trafalgaru trumpai pasakė: „Anglija turi viltį, juog kiekvienas iš jūsų išpildys šendien savo priedermę,“ ir gerai išsitarė, nes apturėjo, ko reikalavo. Pulkauninkas Slubickis sakydavo, būk ketvirtame buryje pėščių kariuvių, kurie 1831 metuose pragarsėjo iš didelio narsumo, prieš kiekvieną susitikimą su priešiu girdėjosi eilėse iš krutinių kylant prie Karalienės dangaus atsidasėjimus: „Sveika Marija.“ „Negalėtume pulti ant neprietelių be tos maldos,“ sakė Slubickis „teip kaip kad nebutume galėję pulti be ginklų rankose.“ Jau senų senovėje mūsų kareiviai ėjo į karę giedodami giesmes prie Dievo Gimdytojos, o mūsų karvedžiai su šauksmu: „Vardan Dievo! Jezau! Marija!“ lepdavo ant priešio pulti.

Tie trys paveikslai parodo, kaip Napoleonas, Nelsonas ir mūsų vadovai gerai mokėjo tautišką kalbą, nes jų ž. džiai umai pertikrindavo žmones. Mokėjo sunaudoti vienuose garbės meilę, kituose priedermės jausmą, o tikėjimą ir širdį trečiuose. Sieki: buvo tas pats: pergalėjimas neprietelių savo gyvasties auka; bet budas privertimo prie tos aukos buvo teip atmainus, kaip tautystė ir pabudis tų trijų kariuomenių.

Ant to reikalingumo, tikrai pažinti savo kalbą ir jos dvasią, reikia atkreipti atyda, nes giliausias mūsų pažinimas padėjimo ir reikalų tėvynės, karščiausia jos meilė neatneš geidžiamo vaisiaus, jeigu nemokėsime prakalbinti savuosius saviškai, t. y. teip, kad mus suprastų, ir kad pajegtume apimti klausytojų protus, įeiti į širdį, pergalėti jų valią.

Jenerolas Zamojskis, išgirdęs užmetinėjimus lenkų kariuovėms, būk esą nepaklusnūs, teip pasakė: „Netiesa, juog pas mus nera paklusnybės; ne tas mus šendien žudo, kad nieks nenor klausyti, bet tas, kad nieks nemoka paliiepti“.

Tas nemokėjimas turi dvi priežastis: dalioje paeina iš pabudžio silpnumo, bet teip-gi ir iš nemokėjimo suimti širdį ir valią tikrais keliais. Iš kur tai paeina? Iš ten,

ant nelaimės, juog šendien pas mus auklėjimas yra netiktai svetimas, bet trejopai svetimas, teip kad sunkenybė susiprasti vientaučiams, visų trijų užimto krašto dalių, kaskartą didinasi ir didinsis tolyn, koleik męs nesipriešinsime svetimoms įtekmėms įtekmėmis naminio aukuro, kalbos tautišku veikalų mokslo. Žmonės pas svetimtaučius išauklėti, nemoka prakalbinti savųjų ir tankiai sunyksta, pakol to išmoksta arba numiršta, pirmiau negu savo darbštumą pasekmingai parodo.

Lenkai tankiai norėtu prakalbinti savuosius žodžiais Napoleono ir Nelsono, bet tas jiems pasisekti negali. Šuvi reikia pritaikinti prie šaunamojo daigto, o ne priešingai — šaunamąjį daiktą prie šuvio. Kitaip reikia spausti fortepiloną, o kitaip vargonus, jei nori išgauti tikrąjį balsą. Kitaip prasikalbina prekėjas, kitaip artojas, kitaip kareivis; kitoniškai reikia užšnekinti lenką, kitoniškai vokietį ar ispaną, jei nori sunaudoti savo reikalui jų protiškas ir dvasiškas įpatybes.

Bet čia nesisako apie įtekmę, kokią gali turėti perdėtiniai ant pavaldinių, labiaus apšviesti ant tamsesnių, turtingi ant beturčių; čia sakosi apie įtekmę, kokią turi turėti viens ant kito iš priedermės, kaip štai: draugai, kaimynai, bendrai, neveizint į tą, ar jie gyvena triobelėse ar rumuose. „Kiekvienas už kiekvieną atsakys,“ šneka šv. Povilas; taigi turi patraukti viens kitą prie to, kas gali pakelti visus.

Terp mūsų tautos įpatybių atsiranda tokios, apie kurias galima blogai šnekėti; bet tai proto darbas, sunaudot išmintingai tą visą, nuo ko atsitraukti ir ko perdirbti negalima.

Ir teip mūsų tautos palinkimuose yra didelė šaunumo dalis, iš kurios galima ir verta naudotis. Jei jau apie ką, tai apie mūsų gali pasakyti: „Kalk geležį, pakol karšta;“ „Geležis mūsų valios kaip greitai užsidega, teip ir umai užgęsta.“ Kad umai gęsta, tai jau mūsų yda, tai mus ištvėrimo stoka, prieš kurią reikia kariauti; bet tas užsidegimo lengvumas padaro tai, juog kaip titnagas su skeltuvu skeltas akimirksnyje išduoda kibirkštį ir įkuria liepsna, teip lygiai jei išmintingai palytėti nekurias puses

lenkų širdžių galima jas akimirksnyje sujudinti ir patraukti prie šlovingiausių darbų.

Veltuo privedžiotume, juog priešingas tam palinkimas būtų naudingesnis. Tautiškus ir tai peikiamus palinkimus sunku yra visiškai ir umai permaintyti. Turime darbuotis apie pataisymą to, kas mūsų palinkime yra blogo, bet kol toks palinkimas mumise tebėra, stengkimės jį apversti ant tėvynės naudos. „Kada raitarija pradeda lenktis ir yra baimė, kad nepabėgtų nuo neprietėliaus,“ sakydavo jenerolas Zamojskis, „tašyk reikia liepti pulti ant neprietelio zovada, neduodant apsimisliti, ir nėvienas nepabėgs.“ Atsiminkime tai ir jeigu negalimė nuo vientaučių turėti ištvėrimo tame, kas būtinai reikalinga; paraginkime juos prie didžiausios drąsos ir atsidavimo, o nekartą vienoje užsidegimo širdies valandėlėje laimėsime darbą, kurio atlikti būtų neužtekę paprastos dorybės ir trumpo laiko.

Su šituom tautos palinkimu eina greta didele netaktika ir atmainingumas.

Lenkas užrustintas lengvai užmiršta ir nekerštauja; ką vakar gyrė, tą šendien peikia ir niekina — tas tiesa — bet ir adverniškai: ko jisai vakar nekenė, tas lengvai patiks jam šendien. Tai-gi nereikia nusiminti, jei jisai išsykio ko nors nepriima. Kas vakar nepasisekė, tas šendien gali gerai pasisekti.

Norint tėvynei tarnauti, reikia ir kitus prie to tarnavimo pritraukti, reikia įgauti gerą valią ir gerus norus, nes vienam sunku ką padaryti. Negana to, tarnavimas tėvynei remiasi labiausiai ant darbavimosi dėl savųjų per savuosius ir terp savųjų. Taigi užganėdindami savo įmonėmis, rengkimės vartoti tokius budus, kuriais galėtume pritraukti ir įgauti jei ne sandarbavimą, tai nors gerą savo vientaučių valią. Nepagirdami nėvieno nusidėjimo, naudokimės iš ipatybių tautišku palinkimų tautiečių.

„Vienu medaus šaukštu daugiau sugausi mūsų,“ teip sako šv. Pranciškus, „nekaip visu rugšties bertainiu.“ Medum, ne rugščia gali patraukti žmones prie jų pačių naudos. Ne reik plakti savo tautos rykštėmis, parneštomis iš svetimų kraštų, — tas tiktai gadina ir užrustina, bet

nepataiso. Žmones galima gydyti tiktai jų palinkimams atsakančiais budais.

„Kepure, papka ir druska žmonės žmones į vergystę veda“; — ta lenkiška patarlė parodo pirmiausiai lenkų įpatybes. Ko negalėjo išgauti žodžiais ir išrodinėjimais, tą nekart laimėjo kepure. Visa išmintis, tame kad tuos pragumus vartoti protingai siekiui pasiekti, ir kaipo pragumus, nepardirbinėjant pragumų į siekį su to paties sieko blėde.

Kalbant apie tą, ko reikia mūsų krašte prirengti, negalima praeiti tylomis pro privengimą ir užlaikymą savo rankose mūsų žemės, tos žemės, kurią ukininkai teip dailiai vadina tėviške. Iš tėviškių susideda tėvynė. Mylėkime ir užlaikykite mažiausį žemės sklypą, paliktą tėvų, nepaleiskime jo į svetimas rankas! Kaip-gi mūsų ukininkai galės būti ištikimais savo nelaimingai tėvynei, jei tie kuriems išpultų žibėti skaisčiausia tėvynės meilės ugnia, duoda klastingą ir netikusį — paveizdą?

Męs užmetinėjame savo bočiams Targovicą; rėkiame, buk pardavė tėvynę. Bet ir paduodami mums neprieteliams nors sprindį žemės, argi ne tą pačią klastą darome? Kiekvienas žemės gabalėlis papildamas į svetimas rankas, daro plyšį ir skylę, per kurias neprietelius išigrumia į tėvynę ir drasko ją.³⁾

Bet negana yra turėti žemę; nemokantį iš jos pelno traukti, kaip akmuo apsunkina. Ji yra didžiausiu tautos turtu, ir apie tą eina kalba, kad galėtume su tais

³⁾ Lietuvis yra prisirišęs prie savo žemės, per savo neišmonį daro klaidas. Kasneliai žemės, kurią gavo ant savo dalios, pas mus yra labai nedideli: 20—30 desentinių. Koleik vienas tiktai juom valdo, tol žemės išdirbimas eina šėip teip ir iš rankų neišslysta; bet tėvui mirus, du, tris, keturi vaikai pasilieka, ir tas plotelis tampa išdraskytas ant tiek pat dalių. Žinomas daigtas, juog valdytojai tų gabalėlių pradeda vargą vargti: pirma gana buvo viens pečiaus — dabar reikia keturių; pirma ant viso ploto nebuvo ežros — dabar jau jų yra 3—4; pirma stovėjo vienas tiktai namas, viena daržinė, vienas klarmas, vienas diendaržis — dabar jau reikia 4 grinčių, daržinių, klarmų ir tt. Kas nesupranta, juog toks skaldymas žemės padaro žmones ubagai ir tankiai išvaro iš savo krašto! Tebegalėdamas su šeimyna praminti, matydamas, kaip jo žemelė kasmetą duoda mažesnį ir

turtais susipažinti, pažinti jų tikrą vertę ir naudingai suvartoti.

Taigi privengkime ir pažinkimė savo tėvynės žemės vaisius: galvijus, arklius, naminius paukščius, žuvis, laukinius žvėris, žolynus, medžius ir kvietkas! Jei užrubežiai vaisiai mums geresniais išrodo, tai gal dėlto, kad jie yra geriaus ir rupestingiaus auklėjami. Kad pertaisymui savo arklių, bandos, paukščių, vaisių, daržovių ir tt. darytumėme tiek, kiek daro svetimtaučiai, iš kurių perkame tuos daigtus, tai praeitume prie lygiai gerų pasekmių, o gal ir prie geresnių.

Ar yra kur arklių už mūsų smagesnių? Ar gali kiti taip šauniai ir greitai perbėgti ilgus, ilgus kelius? Bėga ir bėga, o vis linksmi ir guviai. Galima drąsiai pasakyti su Goščynskiu:

„Mano brangus žirgelis, kai užsisėsiu, vėjus jis veja,
 „Teip jis yra sukrus, kaip ranka, jis žirgų yra žirgas;
 „Upes jis perplaukia, per daubas peršoka...“

Tegul kas nors pereis per Anglų arklinyčias, teprisižiuri, koks rupestis, kokia priežiūra, koks grynumas, koks užmokesnis arklininkams ir kalviams, ir tesulygina su mūsų arklių priveizėjimų, tepamato, kokioms nerupestingomis rankomis jie yra pavesti, tąsyk supras visą mūsų arklių vertybę.

O ar yra kur tokių, kaip mūsų karvių, ką tokiose ganyklėse ganomos tiek pieno duotų? Teprisižiuri kas į holendiečių karves, kaip jas ten šeria, kaip prižiūri kaip po telinkui saugoja nuo vėjo, kaip prie melžimo tylomis šneka, kad

ir mažesni pelną, tas pavargelis jau ima nekęsti žemės, ant kurios jis gimė ir augo, už menkiausių pinigų atiduoda ją žydams ar maskoliams, prasiskolinęs, palieka pačią su vaikais, o pats sprusta į užrubežį, jieškodamas uždarbio ir jau retai, retai besugryšta vėla prie savo žemės.

Tokiam žemės skaldymui reikia visokiu budu priešintis. Geriaus keliems broliams po vienu stogu gyventi ir iš vieno valdyti mažų žemės plotelių, nekaip visiems jį lygiai pasidalyti.

Jei daug yra brolių, tai vienas tegaspadoriauja, o kiti teužiama amatu; visiems tuom bus ramus gyvenimas; jei amatu negal užsiimti, tepasisamdo sau, ar nuperka kur kitur žemės, bet skalditi tenedrįsta, nes ir pats pražus ir tėvynei užduos pažeidą.

nepakenkti gromulojimui, kad neužtrukdintų pieno, o paskui teprisižiuri, kas pas mus: kaip galvijus stumdo, muša; tuomet tiktai suprasi, kokios vertybės yra mūsų karvės.

O mūsų kiaulės? Ar yra kitur ant svieto derlingesnės ir tvarkesnės? O vištos? Ar yra kur prašmatesnės ir šaunesnės, kad galėtų pačios sau atrasti lesinį? Tiktai tas, kurs prisžiūrėtų užrubežiniam auklėjimui kiaulų ir vištų, galētu pasakyti, juog mūsų gyvuliai apsvarsčius jų priežiurą, yra labai geri ir pelningi. Kad mokėtume atsakančiai iš jų naudotis, tai tas gal suskaiityti, koki pelną turėtume. Bet mes labiaus velijame svetimas pagymes, kad ir brangiai įgyti, nekaip savasias rupestingai taisyti. Čia vienog nesakau, juog nėko pirkti iš užrubežiaus, kas gali atnešti naudą mūsų kraštui ir padauginti jo vaisius. —

Tą patį galime pasakyti ir apie ukę: žemę, žuvis, paukščius, bites: nedaleiskime tam visam nykti per mūsų neprivaizdą ir apsileidimą. Viskas tas tai mūsų gerybė, klotis ir turtai.

Ka tiktai žemė išduoda, reikia pažinti, permANYti, išmintingai sunaudoti ir pagerinti. Kiek tai pas mus nyksta be jokios naudos žolių ir žolynų, tuotarpu kad už rubežiaus iš jų moka nauda ištraukti.⁴⁾

4) Arklių bandos ir t. t. auklėjimas ir Lietuvoje toli da neužganėdintinas. Žmonės nematydami gero paveikslo, o vienkart neturėdami kam parduoti savo arklių ir bandos, tą ukiniukystės šaką visai bemaž užmetė. Ir nedyvai: kam parduos jis šaunų, gražų juodbėrelį, jei apylinkės ponai ir žiūrėti nežiuri ant tų juodbėrelių, o perka žirgus iš svetimos šalies per savo nešmintį? Kam parduos savo laukąją karvelę, kad ir daug pieno ji duoda, jei ponas peikia jos auglį? Žinomas daigtas, juog jei turi ką, tai visa tas puola už pusę bemaž vertybės į žydų rankas teip, kad ir auklėjimas tarpais neužsimoka. (Paprusės gyventojai veda parduot arklius ant jomarkų į parubežius Prūsų Lietuvos miestelius. Raguotus gyvulius teipgi nesunku parduoti; jų daug reikalauja miestai ir kariumenė ant mėsos. Red.)

Mūsų žmoneliai nedaug išmano apie žemės visokius vaisius, žoles ir žolynų vertybę. Retai kur-ne-kur atsiras bobelė, kuri gyvena iš „liekorystės“, ir ką apie tai išmano iš „liekorystės“ ir apie ką tai išmano? O juk mus pievos pilnos visokių visokiausių vaistažolių. Daug yra dykų rankų — o ir butų jiems uždarbis, jei tik atsirastų kam pamokyti, kaip už to amaro imtis.

Perkratydami čionai mūsų tautiško gyvenimo prajovus, kurie vienkartinai yra veiksmas ant gyvenimo ištekmę turinčiais negalime nutylėti apie mandagiuosius darbus.

Dailos veikalų pas mus yra gana mažai: visi paėję tai iš rytų, tai iš vakarų: iš Italijos, Prancuzijos, Vokietijos, juoties Persijos. Bet kas gali išaiskinti, ar tai mandagieji darbai mūsų nepasiekė, ar gal mes jų nepasiekėme, apleidami visą savą o sekdami svetimą; o vienok išminties mums netruksta. Neturėjome atskirios mandagių darbų mokslinčios pašininkystės, skulptūros, muzikos, bet turime savo garsius darbininkus.

Iš to vienok atžvilgio pasirodė ir pas mus šiočia tokia viltis. Kaip antai: Kopinas ir Moniuška sunaudojo savo genijui mažiausias dainuškėles ir rado jose sau įkvėpimą. Svarbus tai paveikslas iš atžvilgio į tai, kaip turime privengti to, kas yra mus krašte.⁵⁾

Privengkime mažiausių atminimų ir palaikų (palikimų) praeities, nepragaišinkime jų, neišsteriokime! Kaip senovėje Izraeliaus giminė turėjo sandoros skrynią, kurioje laikė savo šventenybes, taip ir kiekviena giminė turi turėti savo išdinyčią tautos ir giminės atminimų ir palikimų paveikslus, portretus, ginklus, knygas, švarkus, indus, šarvus ir tt.,

5) Iš atžvilgio į dailos darbus ir lietuviams jau saulė biškeli užtekėjo nors dar ir neaugštai pakilo, o vienog negalima sakyti, kad lietuviai neturėtų prie dailos darbų palinkimo. Pareik tiktai per dumines mūsų Lietuvos ir Žemaitijos triobeles, prisiziūrėk darbams, prisiklausyk jų dainelėms, jų griežimui, o lengvai tą suprasi. Neturi jie atsakančių įrankių, neturi gerų paveizdų, o vienog paklausyk darbo pritarpiuose, kaip tas bemaž kudikis griežia ant smukio, kaip jis neretai užgriebia už širdies! Atiduok jį į mokslą, gal būtų kitas Paganiui! Prisiziūrėk tai stovylui, kurią tas sodžios vaikas nudrožė, prisiziūrėk tam pašyniui, kurį jis su anglia ant pečiaus ar sienos nupaišė, prisiklausyk tai dainelei, kurią išmislijo jaunikaitis ir jaunikatė, žodžiu sakant prisiziūrėk įvairiausių dailos darbų šakų pėdoms, o duok tiems žmonėms atsakančią apšvietimą ir išlavinimą, o gal daugiau atsiras Moniuškų, Kopinų, Mickevičių, Mateikų, ir tt. Lietuvoje, ne kaip kitur:

Labai geru ir naudingu būtų daigtu, kad atsirastų kokia draugystė, kurie jieskotų lietuvių tarpe vaikus, su aiškiais talentais ir kad atiduotų juos į atsakančias jų palinkimams mokslinčias.

nors ir menkiausius, vientikt, kad apsakinėtų jie apie praeitį ir užlaikytų su ja sanryšį.

Mylėkime tautiškus švarkus ir parėdus, ir jei jau sunku grįžti prie jų tenai, kur išėję iš papročio, tai iš visų išgalių turime užlaikyti juos ten, kur dar tebesti; taigi reikia sodiečius priturėti, kiek tikt galima, nuo užmetimo tautišku drabužių, nes ir drabužis priduoda tautai savotišką atskirą žymę.⁶⁾

Kas bus ištikimu mažuose daiktuose, tam Viešpats Kristus žada pavesti ir didelius; nes pats Jezus Kristus mums prižadėjo, juog tas, kurs jau ką turi ir moka užlaikyti, gaus da daugiau, o kas turi ir nemoka valdyti ir to mažo neteks.

6) Mūsų žmonės iš atžvilgio į švarkus apdarus dikčiai jau pagedo. Pažvelgk tiktai ant jų šventą dieną, tai sunku bus pažinti, juog tai yra lietuviai — artojai. Kur nekur dar užsilaikė Lietuvoje nuometai, kuriuos pirmiau nešiodavo moteriškės ir kurių teip joms pritikdavo. Nuometų jau nebėra, atsirado, tiesa, silkinės skarelės, bet kad sulyginti dvi moteriški, vieną su nuo metais — kitą su skarele ant galvos, tai šita turėtu lysti ant pečiaus iš gėdos prieš anąją. Ar ne geriaus man rodos butų išnaujo prie nuometų grįžti. Dabar kitos mergaitės — tai tarytum, baidyklės kanapėse pastatytos: pečiai, kaip ragiaus ragai, iškelti; liemuo kaip pundelis, suveržtas — pasilinkti reikia — net stena! Gražio- skaistelės pranyko, kaip kokia kniustė jau nė žiurstelio (kvartukėlio) nenėšioja; už tatai atsirado užpakaliai suraukti, atsikišę už varsnų, rankovės siaurutės net siulės įra. Dabar vaikinai berniukai tai, kaip toje kipšas — vokietis pasakoje: Biznė apsirėdęs, kelnės ant šarvų (aušų), vuodega pro parskeltą spragą leidžias lig kulnų, o iš pro bryliaus ragelei kyši. Retai pamatyti gražių mitų, cerkasėlių, vis gelumbės ir gelumbės, už tatai kišeniai tų gelumbinių drabužių beveik kiauri esti vėjas kaip daržinėje pavasarije tenai svaistos. Kas dar pikečiaus, jau mūsų berniukai pradėjo nešioti raudonus maskoliškus marškinus. Daro tą tankiausiai sugrįžusieji iš kariumenės, o nebuvusieji, kaip mulkai seka jų paveikslą ir siuva sau tokiuos pat! (kalbasi apie žemaičių vyrus. Red.)

Jau jiems gėda pasisiuti sau drabužius iš milelio, ar čerkaso seselis išausto, o nežino, juog nė nepritiktų leisti pinigų ant gelumbių ir kortų svetimoje šalije padirbtų, tuo labiausiai, jei tų pinigų ir teip visad stoka. Ne tas geras yra žmogus, kursai gelumbiniais nešioja, batus šuvakšuoja, bet tas, kursai dievo- baimingas, darbštus ir prisilaikąs sunkiai uždirbamą skatiką.

Ir ištikro: upės teka į juras, talentas prie talento, turtai prie turtų. Protiškame, dvasiškame sviete, teip kaip ir medžiagiškame yra koks ten įstatymas pritraukimo vienlygių gymių, kurio pačios per save auga. Yra tame tikra teisybė: tautos, kaip ir žmonės skyrium paimti, tiktai tuom yra turtingi, kuom vertybės priduoda, ir tiek, kiek privengia ir užlaiko, o negaišina savo turtų.

Apsakinėja, juog turtai bankieriaus Emilio Peregre prasidėjo nuo saktelės. Vienas bankierius, pās kurį Peregre veltuo jieškojo vietos pamatė pro langą, kaip jisai išejęs ant gatvės pasilenkė ir paėmęs įsidėjo į kišenių saktutę, rastą ant žemės. Bankierius liepė tuojaus jį sugražinti ir davė vietą, šnekėdams, juog kas neniekina mažmožio, tas mokės išmintingai ir tukstančius prižiurėti.

Norėdami turėti tėvynę liuosą, tvirtą ir laimingą, nesibijokime pasilenkti lig žemei, nors tiktai ir dėl mažos saktelės, jei ta saktelė yra saktele gerybės, arba jeigu gali buti reikalinga tautos turtams padidinti! — o Viešpats duos, juog Kristaus žodžiai ant mus išsipildys ir juog savo rupesniu apie tautiškus dalykus, nors ir mažiausius, prisidėsime prie pagerinimo abelno labo.

II.

„Veltuo lauke tu darbuosies, jei namej tu nesusirokuosi“.

Pataisymas to, kas blogo.

Privengus ir užsilaikius tėvynėje tą, kas gera dėl jos meilės reikia da pažinti ir pataisyti, kas yra pikto ir blogo vienkart ir atsisteisti už senus nusidėjimus.

Pataisymas pikto ir užganapadarymas už jį yra tai du neatsiskiriamai daigtai: nėra geresnio užganapadarymo — per pikto pataisymą; ir tas pataisymas jau pats per save yra užganapadarymu arba mėtavone. Tas vienok terp jų yra skyrius, juog, jei šepjau išminties užtenka pabudinti norą pikto pataisymo, — tai užganapadarymas arba mėta-vonė gali but ikvėpta tiktai per gaillestį, paeinantį iš

Dievo mylistos; metavojojantis prie Dievo stačiai šaukiasi, prašydamas susimylėjimo. Mums ir pataisymas ir užganapadarymas yra du būtinais reikalingu daigtu. Visas darbas apie pikto pataisymą bus nieku, jei nenorėsime Dievo permaldauti užganapadarymu, o vėl užganapadarymas nėkokio neatneš pelno, jei neis su juom greta pikto pataisymas.

Sako, juog męs pražudėme tėvynę savo netvarka, paleistuvyste, nesutarmėmis; kiti sako, juog jos nustojome per iškilmingą gyvenimą ir puotavimus, juog męs pragerėme ir pralošėme tėvynę.

Sunku pasakyti, kurie iš minomų nusidėjimų buvo didžiausia pražuties priežasčia; bet tas yra tikru daigtu, juog jie visi turi tris didžiausius šaltinius: puikybę, tinginystę ir pajutingumą. Tos vienok nuodėmės nevientiktai prie mūsų tautos yra prilipę; dėlko-gi tad jos uždavė mums gilesnes pažeidas, kaip kitoms tautoms?

Šito klausymo išrišimas yra mums svarbiausiu daigtu.

Katekizmas, mokydamas mus apie dorybes, kuriomis kiekviena tauta ir kiekvienas žmogus gali kariauti su savo piktais palinkimais, rodo mums visupirmu teologiškąsias dorybes: tikėjimą, viltį ir meilę; o paskui jau keturias pamatines (kardinališkas) dorybes: išmintį, teisybę, prisiturėjimą ir drąsumą (stiprybę).

Kas link tikėjimo, vilties ir meilės dorybių, tai rodos, juog netiktai nestovime iš to atžvilgio žemiaus už kitas tautas, bet juoties pasikėlėme augščiau. Tikėjimas pas mus niekuomet nepritemo ir nėkadod nei pas mus nei per mūsų nebuvo persekiotas. Mūsų viltis turi labai gili buti, kad tokių kentėjimų suspausti neįpuolam į nusiminimą. Mažiaus galėtume pasigirti meile, atsimenant, juog meilė anuot Jėzaus Kristaus žodžių remiasi ant Dievo valios pildymo; o vienok ir meilės mums netruksta; nes kaip-gi kitaip galime išaiškinti teip didelį mūsų prisirišimą prie Bažnyčios, prie Dievo, prie Švenčiausios Panelės, prie Šventųjų, prie Bažnyčios apeigų? Kaip-gi kitaip išaiškinti tokius apsireiškimus, kad Bažnyčios pas mus visados

pilnos? kaip išaiškinti tuos pastninkus, šventas keliones, tą kantrybę ir prisirišimą prie Dievo stalo?⁷⁾

Žinoma, tikėjimas visupirmiau yra ta priežasčia; bet tikėjimas be meilės to nebutų atlikęs; tiktai meilė gali įkvėpti tokias aukas.

Tai-gi ne stokoje tikėjimo, vilties ir meilės, kurios yra pamatu mūsų sanrišio su Sutvertuju; priežastis mūsų žuvimo, bet pamatinių dorybių stokoje: išminties, teisybės, prisiturėjimo ir drąsumo (stiprybės), šios mat dorybės yra pamatu sanrišio su žmogija.

Svarstant nusidėjimus prieš tas dorybes, man ne tiek rupi, ar pas mus daugiau tokių nusidėjimų, kaip kituose kraštuose, neigi ar daugelis vientaučių į juos įpuolė, bet rupi man abelnas mūsų tautos protiškas ir dvasiškas padėjimas iš atžvilgio į tas dorybes; rupi man žinoti, ar nusidėjimai prieš minėtas dorybes buvo už nuodėmes paskaityti, ar įgavo jie mūsų tarpe įstatymo žymes; ar juos peikė, ar gyrė; ar jie paeidavo iš kurių tiktai nekurių žmonių silpnybės, ar gal iš perkreiptos sąžinės ir nusprendimo visos tautos.

Jeį prašalei prisiziūrėsimė mus veikalams ir papročiams, tai turime prisipažinti, juog pas mus kaip kurios nuodėmės perėjo į įstatymus, o priešingos joms dorybės netiktai pasidarė išėmimais, bet dar ir išjuoką ant savės užsitraukė.

Šekspiras sako, juog, jei kokia nuodėme mūsų širdise pakelia sanjautą, tai ta sanjauta teip mus apima kad per ją dovanojame nuodėmei ir nusidėjeliui.

7) Jau nešnekant apie Lietuvos svietišką inteligenciją, kuri istolo prisilaiko nuo bažnyčios ir tikėjimiškų katalikiškų pareigų, ir terp lietuvių — darbininkų paskutiniuose laikuose atsiranda tokių, kurie į anuos pasižiūrėję, bažnyčios apsilenkia iš tolo. Jau kada nekada gauni girdėti: „man ir be bažnyčios yra gerai!“ To apsireiškimo priežasčia yra, kaip matos, netiek mūsų ponų peiktinas paveizdas, kiek kelionės žmonių į svetimus kraštus ant uždarbių. Nevienas parbuvęs keletą metų Amerikoje, Aprikoje, arba kokiuose dideliuose miestuose, nematydamas gero paveizdo iš niekur nelankydamas bažnyčių, neturėdamas draugo, ką jį persergėtų, pats persigeria bedieviška dvasia; sugryžęs į tėviškę, užkrečia nauja dvasia nevieną da sveika iktolaik.

Koksgi buvo pas mus padėjimas iš atžvilgio į prisiturėjimą? Prisitūrėjimas gėryme, linksmybėse, ir apskritai sakant pajautimų užganėdinime?

Kaipo dailos pramonės, kurios išrodo mūsų tautiškus papročius, ką užsiliko didžiame skaitliuje? — taurės auksinės, sidabrinės, krištalinės, raižytos, lietos, paišytos, įvairiausio didumo, įvairiausio pastovio, ir tokios, kurių ant stalo negalima pastatyti, koleik neišlenksi lig dugnui gėralo.

Ar turėjo vertybę blaivystė, ar priešingai buvo paniekinta? Ar toliaus buvo privengiamas tas, kurs prisitūrėdavo gėryme, ar tas, kurs kuo daugiausiai vienu gurkšniu galėdavo išmaukti gėralo? Ką pirmučiausiai rupinosi pasišapoti veselijoms, krikštynoms ir tt? — vyno bačką. Ką visupirmiau duodavo į burną užgimusiam vaikeliui? — kelis vyno lašus. Sakė, būk reikia skusti galvas, kad vynui lengviau but garuoti per plikes. Nueiti pas ką į svečius ir nieko negerti buvo tai nemokėt apseiti. Priimti svečių ir neraginti gerti buvo tai nevaiša. Nepasiimti gerti buvo tai bemaž lenkystės išdavimu. Nebuvo nei krikštynų, nei veselijų nei kitokių susirinkimų be puotavimo, kurį galima tiesiog pavadinti girtuokliavymu. Ne tas, kursai daug mokslingai darbavos, bet tas, kursai daugiau galėjo išgerti, skaitės turįs gerą galvą. Taurė buvo tai ženklų drąsos, šaunumo ir išminties.

Pas mus vynuogės neauga, nei vyno ne išdirbinėja, o bet gi jo daugiau pas mus išgerdavo, per ką ir pinigų daugiau ant to išdėdavo, nekaip kur kitur.

Apie prisiturėjimą valgyje vienas žodis „prinuka“ mums gana paaiškina. Tas žodis tiesa nelenkiškas, (ir nelietuviškas), bet nekaip nebutų toje kalboje prigijęs, kad nebut atsakęs mūsų palinkimams. Be „prinukos“, t. y. be raginimo nebuvo teip vadinamos senovėje pas lenkus vaišos.

Tiesa, tas raginimas gerti ir valgyti pasidaro iš gerumo širdies ir mus vaišingumo; bet kokia tai nelaimė, kad

teip gera širdis tiktai geryme ir valgyme jieškojo sau nusiramino?!)⁸⁾

E ką sakyti apie šokius, prie kurių lenkai turi tokį patraukimą? Pasistebėtinas tai daigtas, juog tokios tautiškos ir saviškos nelaimės, juog konfiskacijos, sekvestracijos, išsiuntinėjimas, išvažiojimai, kalinės, Siberija, bizunas, kartuvės neišnaikino mumise to palinkimo prie šokimų.

Ar tas mus šokingumas ir greitumas užmiršti skriaudas paeina iš to, juog mes esame dar vaikai iš atžvilgio į tautystę?

Duok Dieve! nes iš to galėtume dar pasytaisiti. Ar ant nelaimės! reiškia, juog mes esame teip vėjo sinti ir pusti, kad niekas jau mums nerupi, nėkokia nelaimė nepalieka ant mus savo ženkle ir juog reikia pripažinti tiesą tiems, kurie sako, būk mes, lyg Burbonai, nieko negalime nei užmiršti, nei išsimokyti. Ar, ant galo tas pabūdis reiškia, juog Apvaizda apdovanojo mus sukrumu iš atžvilgio į ateinančias nelaimes, juog jau nebira mūsų, juog jau mes visai priveikti, pirmam smuiko balsui suskambėjus, stojame prie šokimų, kaip kad butumėm visai nematę tų braižų ant nugaros, tų kilpų ant kaklo.

Kaip yra, — teip yr, ar tas gerai, ar blogai sako apie mūsų tokį palinkimą, vientiktai jis yra tokiu ir sunku jį permaintyti, tai nors renkimės jį gerai suvartoti dėl mūsų nelaimingos šalies. Kas gali šokinėti, tas dar nenumiręs, tas ir darbą dirbti pajegia; tuo labiausiai, kad, kaip tai tankiai atsitinka, galime šokti lig išauštant, dvi, tris ir

8) Tas raginimas prie valgymo ir gėrimo ir pas mus lietuvius yra labai žinomas. Užprašęs ką nors žmogus į svečius, tai patoleik vaišina, kol savo kojomis jau tas nebevaldo, ir labai sunku juos pertikrinti, juog tokia vaiša tai ne vaiša, bet Dievo užrustinimas. „Tai juk viešiant biskį ir užsigerti tai ne griekas,“ tai šneka nevienas, nu, ir geria, ir valgo, lig jau nebelenda, o paskui ir liga, ir kiti nesmagumai. Pasigerti, ar pasivalgyti, tai kur-ne-kur visai nėra gėdos teip juog kuma, susitikus ant rytojaus su kuma, pas kurią puotavo teip dėkavoja: „ačiu, kumutėlė, už vakarykščia vaišą: teip išsivėmiau!“ Ot tai tau ir vaiša! Ir Dievui nusidėjo ir sveikata sumažino ir parodė bėsanti piktesne už gyvulį, kursai niekados nė apsiėda nė apsigeria.. Reikėtų jau pamesti tokį raginimą, o širdį ir meilumą žodžiais geriaus parodyti.

aštuonias dienas! Tas parodo, ką galime padaryti žinomųjų jausmų apimti.

Arabai vadina fantaziju visus suktinius, kokius dirba vaiteliai, ir tas žodis reiškia pas juos vienkart sukrumą, linksmumą ir šaunumą kareivišką. Kad mes tą fantaziją galėtume apversti ir sunaudoti ant to, kas didesnią už šokių naudą atneštų, tai kas suskaiytų kiek iš tos fantazijos gerų pasekmių turėtumem! Anaiptol nešneku, kad visai šokių nereikia, bet sakau, juog reikėtų kitaip sunaudoti šokių miklumą.⁹⁾

Ką toliaus sakyti apie dabą ir kasdieninį gyvenimą? „Šlėkta ant sėdybos — vaivadui lygus“ — sako patarlė, išrodydama mūsų pabudį. Kiekvienas mislija daug galis per ką stengiasi susilyginti su turtingesniu, neatmindams apie tą varlę, ką norėdama jaučiu didumu susilygti, putės ir plyšo ant galo. Kiek tai gėrybių pranyko ir perėjo į svetimas rankas per tą perdidelį išsiputimą!

Jei puikybė ėjo greta su lėbavimu, tai vėl puikybė vienkart su drąsos stoka vedė prie pasiputimo išsižymėjimo parėduos ir išėiginėje daboje; tame pasirodo mūsų didelis palinkimas prie rytinio iškilmingūmo. Ką pamatėm kas kitą, tas jau išrodo mums butinai reikalingu daigtu. Užtenka pasirodyt kam aplinkinėj' su sabalių kailiniais, pad tuoj' visiems dieną ir naktį tie sabaliai neduotų ramumo. Užtenka vieno gražiai sutaikyto ketverto arklių, kad jau visiems pasidarytų gėda važinėti dvejetu, nors dvejetu užtenka Francijos ir Anglijos didžturčiams.

---

⁹⁾ Ir Lietuviai prie šokimo, kaip deginti, bėga. Ne tas gal blogai, kad šoka, nes reikia nugarą ištiesti, sunkiam darbui nudirbus, bet tas, kad visai savo šokių ir žaislų, tikrai lietuviškų nebemoka. Retai ir labai retai pamatysi ir tai senus tiktai žmonės, kaip jie du, keturi šeši ir tt. drožia tikrąjį šaltinį su plaukuočiais papločiais, pasukomis padrebomis; nesimato ir svirplelio ir žvirbleliais ir ratučių; mažai tebežino, kas tai burbulių mušti, kryžėivių kapoti, Maskvos meška vilkti ir kitus kitokius žaidimus, but daigtu pamokyti ir pripратinti žmones prie tokių šokių ir žaidimų, kurie teip gerai išrodo ir lavina berniukų smarkumą, mergaičių sukrumą. (Geistina butų gauti aprašymą suminėtu šokių ir žaidimų. Red.)

Tuštybė, puikybė ir drąsos stoka gal daugiau suėda mūsų gerybių nekaip girtuoklystė. Nekartą mes velijame visko netekti, tiktai neprisipažinti, juog mes neištenkam ant to, ką turi kiti. Kiekvienas nori susilyginti su vaivodu, nors lengvai gali pražudyti paskutinę sėdybą, kurią turi.¹⁰⁾

Pas mus, neminint visų, yra viena labai didelė yda, kuri, kaip rudys ant geležies, suėda visą mūsų dvasios tvirtybę, visą drąsą; yra tai išsilepinimas gyvenime. Jisai tai gaišina laiką išgalės, vėkas, darbštumą, mitrumą, o pratina prie tinginystės.

Tos yra dvi priežastis, paeinanti iš mūsų geografiško ir politiško padėjimo. Mūsų kraštas yra vieta susinėrimo rytinės ir vakarinės pasaulės, o vienkart plecium imtynių dviejų priešingų sau įtekmių. Tuom tai ir išsiaiškina mumise priešingumai mūsų sau mislies; supratimuose esame vakarine tauta — papročiais-gi lepum gyvenimu, iškilmingo gyvenimo pamėgimuos — rytine tauta. Savo protą apsunkiname išaukštinta misle ir noru, o visu savo gyvenimu užganėdiname savo pajautimus; viena ir kita yda turi už vadovą sauvalią ir pasileidimą.

Politiškas mūsų krašto padėjimas apsunkina išleidimą mūsų žemės vaisių, ar tai ukiškų, ar tai rankdarbinių ir prisideda prie įgaminimo, kursai pagimdo žmonių pabudžio suminkštejimą. Ir iš tikro, sunkumas išleisti savo išdarbius tai visupirmu priežastis, juog verčiausieji daigtai skaitosi pas mus be vertybės dėlto tiktai, kad nėra kaip ir kur jų parduoti. Pertai žmonių išdarbiai yra mažai vertinami, pamestinai parduodami, o laikas neturi pas mus tokios vertybės, katra turi už rubežiaus.

Gaišiname laiką **nieko neveikdami**, arba gaišiname jį svečiavimais, puotomis, tarytum iš to laiko jau nėkokios

¹⁰⁾ Tuštybė su girtuoklyste ir Lietuvoje daro daug pikto. Jei viens mato savo kaimyną ką gero turint, ir jam reikia. Pamačius mergelė pas draugę gražią skarelę, ar ką kitą, toleik svembia tėvam į ausis, kaip koks bimbaldas, koleik tie nenuperka, ko ji įsigėdė. Kaimynas puotą iškėlė, toleik pati neduoda ir dieną ir naktį pakajaus, koleik vyras svečių nesukvies. Viena valanda džiaugsmo, o kiauri metai vargo!

naudos apturėt nebegalėtume; gaišiname ir tuos ką dėl mūsų darbuojas, mums tarnauja, priversdami tankiai be mielaširdystės lukuriuoti mus už durių, nes tai mums rūpi. Kiek tai užtat kenčia drąsa ir nesykį tei-ybė!

Su paniekinimu laiko stovi greta paniekinimas žmonių darbe ir pačių žmonių. Kam užtenka ant užlaikymo tarnų — ir vis dėlto, juog vienu mažiau, ar daugiau tai menkas daigtas — tas jau sau nėmažiausiame reikale nepatarnaus, jis jau turi turėti tarną kiekvienoje valandoje, ir tai netiktai, kad jam kiekvieną daigtą padavinėtų į rankas, paimdinėtų nuo žemės, kas jam nupuolė, kad jį aprėdinėtų nuo galvos lig kojų, kaip koki mėšlungio surintą, kad paskui jį uždarinėtų, bet dar kad jis kasyk viską suruoštų ir tvarkon sudėtų, ką ponas per dieną išmėte, išardė. Toks tarnas be atvangos nuo darbo šaukinėdamas nieko gero namuos negal padaryti ir pats turi išsivaduoti kitais potarniais, o tokioje doroje trumpame laike tampa bemaž toks-pat tinginys ir išlepėlis, kaip ir jo ponas, arba poni. —

Viena svetimtautė, ištekėjus už lenko, gyvenančio už rubežiaus, norėdama išsimokyti lenkiškos kalbos, pasisamdė sau lenkę. Toji atvažiavo; poni neužilgo susirgus gulėjo lovoje, o tarnaitė budėjo prie josios. Ugnis vienašyk pečiuje prigeso, ir grinyčioje pasidarė šalta. Malkos buvo sudėtos čiajau prie pečiuuko. Poni liepė pridėti malkų pečiuukan. Tada tarnaitė paklausė: „kam turiu liepti?“ „Jeg jau man“ — atsakė poni.

Kita poni turėjo teip-gi gerą tarnaitę; matydama vieną kartą, juog nukrito kas ten ant žemės, o tarnaitė nė nemislijo to pakelti, pati atsistojus padėjo nupuolusį daigtą vieton, norėdama per tatai tarnaitę pamokyti. Tada tarnaitė teisinosi poniai: „Dėlko Tamsta man nepaliepei: aš pati bučiau paėmus.“

Kitai poniai užmėtinėjo, buk jos tarnaitė nieko neveikiant. „Tas tiesa“ atsake, „už tat kitus gerai ragina“. Ant to, ant nelaimės, tankiai pasibaigia visas tarnų darbas: kitus raginti, o patiems prie nieko rankų neprikišti. Tarnai priversti buti prisitaisiusiais kas valanda, nėra gal pašaukt juos ponai, per ką tikru darbu negal patys

užsiimti, o reikia turėti sau užvaduotojus, kurie vėlgi kitais išsivaduoja ir teip nuo viršaus lig apačios — lig sargui, kursai vėl iš savo pusės gali gaut užvadus už liekamus kąšnius nuo stalo. Tų pavaduotojų didesniuose dvaruose pasidaro didelis skaitlius; tankiausiai jie negauna nėkokios algos, apskurę esti ir apiplyšę, tankiai neturi paskirto sau guolio, sukasi kaip išmano — bet ką sau visokiais keliais įgriebia ne pinigais skaitos, tai-gi ir visai nesiskaito. To ponai nepaiso, juog nieko jiems nemokėdami, arba mokėdami visai mažai, užtraukia iš atžvilgio į juos privale — užlaikyti juos lig smerčiui; o vienok lengva suprasti, juog žmogus, ką iš jaunystės neužsidirbó tiek, kad galėtų pramisti senatvėje, jau priverstas yr vogti arba elgetauti; o nuo ko vogs, arba kėno pagelbos prašysis, jei ne to, prie kurio perleido savo jaunystę?

Kad tarnai neapsunkintų teip savo ponų senatvėje, reikia, kad iš jaunystės uždirbtų tiek, kiek užtektų ant užsilaikymo senatvėje. Bet kas-gi gali prigulinčiai apmokėti tokią gaują tarnų, ką po mus didesniuosius dvarus valkiojasi? Apmokėti juos tuomet tik galėtų, jei sumažintų skaitlių nors iki pusei.

Kad tarnams išaiškintų, juog užlaikymui jų yra paskirta žinoma yščinė ir juog, kuo daugiau bus tarnų, tuo smulkesnė bus kiekvieno dalis, o kuo mažiau — tuo didesnė, tai jau butinai jie apsiimtų nudirbti visą darbą, patįs be pavaduotojų. Bet kad tarnai vieni išgalėtų atlikti darbą, turėtų ponai privengti jų darbą ir laiką, neatitraukinėdami kas valanda nuo darbo ir nereikalaudami iš jų tokių mažmožių, ką patįs gal atsilikti.

Jau sakiau, juog negalėjimas išleisti svetur išparduoti savo žemės vaisių prisideda prie lepaus gyvenimo ir pataikinimo jausmams.

Ir ištikro, keliuose dvaruose užvedė daržus ananasų, figų, pomeorančų, vištinyčias, bažantų ir tt., mislydami diktą pelną turėse, o tuom tarpu produktai, ant kurių reikėjo pusėtinau išsikaštucti, apsvirtė tiktai pono pamėgimams. Ir teip lenkai (sulenkėję ir lietuviai) gyvena daug plačiau ir iškilmingiau, nekaip kituose kraštuose žmonės.

Reikia nuvažiuot į užrubežį, kad dasižinoti, juog smetona, šviežias sviestas, žvėriena, yra puotų valgiai, juog žmogui užtenka du, o daugiausiai tris sykius ant dienos pavalgyti, juog užkandžiai, priešpiečiai, prieš vakariai, juog gėrymas arbatos ir kavos kasdien kelis sykius, juog tankus valgymas saldumynų yra tai gaišinimas laiko ir pinigų ir teriojimas sveikatos.

Tankus valgymas yra sugaištis netiktai tiems, kurie tiek kartų ant dienos atsitraukia nuo darbo, kad pavalgyti, bet vienkart yra dideliu gaišavymu tarnų; jie nieko daugiau negali veikti, kaip tik uždangstyti, nudangstyti stalą, mazgoti indus. Jau tas pats padidina skaitlių tarnų ir kaštus, priegtam ir tarnai jaustūsi nuskriaustais, jeigu nevalgytų tiek sykių, kiek jų ponai valgo. —

Juog ir užrubežyje stengiasi turėti gerus vaisius, sviestą, paukščius ir tt., bet jei gaspadorius dėl savęs pasilaiko ir vartoja tiktai dalį to visko, tai daug daugiau išparduoda, kas netik sugražina jam, ką buvo išdavęs, bet dar tampa jam šaltiniu lobio.

Nėra iškilmės niekesnės už tą, nuo kurios paeina sugaištis atlikt priderystės. Tankus iškilmus valgymas netik laiką gaišina, bet da daug pinigų be reikalo ištraukia. Kas-gi gali suskaityti vertybę tų saldumynų, kuriuos namuose suvalgo per kiaurus metus? Kiek tai malkų reikia virtuvėms ir keptuvėms, kur ugnis be paliovos kurenas? Kiek reikia tarnų, kaip jau augščiau priminėjau! Kiek laiko dingsta, — to laiko, ką priderėtų naudingiau suvartoti, negu visą dieną bevalgant!

Nekurie šneka, būk mus krašte šalta ir drėgna pertai, reikia tankiaus valgyti. Gal tas ir tiesa, vienok tad reikalingumas nėra turbūt abelnas, jei ir pas mus tą paprotį nevisi žino. Bet jeigu tankus valgymas mažoj kiekybėje ir yra naudingas mūsų spėkoms, kaip tai Danijoje esą patirtą, tai jau reikėtų visiškai prisitaikinti prie tų papročių, kurie tenai yra. Tas daniečių paprotys yra toksai: jie tiktai vieną kartą ant dienos, ir tai darbą užbaigus, sėda už stalo atsilsėtų, pasišnekėtų, pasilinksminėtų; o per dieną nuo 5 ryto, kas dvi valandi, darbininkai geria taurelę pieno, ar alaus, ar kavos, ar arbatos ant atmainos su

duonos kašneliu. Tą atlieka stati akimirksnyje, tylom, bemaž nepertraukdami darbo. Šitoks paprotys gal ir geras sveikatai, bet pas mus visai kitaip dedasi.

Praktikuojamas pas mus pilnas savęs užganėdinimas paliuosuoja ir atšipina mūsų pajautimus, gadina pabudį. Tas, ką smulkiuose daigtuose sau nieko neatsako, tas nustoja drąsumo ir valios užsidrausti ir dideliuose, ir teip, kaip priprato visada užganėdinti save valgyme ir gėrime, teip užsiganėdinės tinginystėje ir kitokiose pagundose. Vietoje to, kad pajautimus suvaldyti, tampa jų vergais. Koks-gi gali būti vaikų auklėjimas? Kokia tai sugaištis vyrams? Koks-gi tai išmetinėjimas moteriškėms, kurios turi rupintis ne apie išmėčiojimą, bet apie pačėdumą ant kiekvieno žingsnio ir nekaip drugiai gerti saldumą iš žiedų, bet kaip bitės krauti medų į korius!

Sunkumas išrinkt kokį pelną iš vaisių padaro ir tai, juog medžiai nekuriuose apielinkėse neturi nejokios vertybės. Paprasta pas mus kurenti grinčias kaip pirtis ir užtaisinėti ant žiemos langus, kad, Dieve gink, nejeitų vėsaus oro į vidų; o tokio papročio stačia pasekmė yra tai, juog mažiausias vėjo užputimas tampa pavojingu. Musų lenkės negali išverti šalčiu Prancuzijoje ir Italijoje, kur nėra tokio išsilepinimo. Argi tas nepaaiškina priežasties abelai menkos mūsų sveikatos?

Ir teip mes, bemaž iš kiekvieno atžvilgio budami neturtingais už kitus, iškilmingiau gyvename; patį sau išmislinėjame reikalus, kituose kraštuose nežinomus, o apie padidinimą uždarbių ir turtų visai nesirupiname. Priešingai, tas minkštas mūsų gyvenimas atima nuo mūsų darbštumą ir nekartą pragaišiname turtus tiems išmislytiems reikalams nuraminti.

Pas mus, vientiktai koks daigtas yra parankėje. tuojaus mums išrodo, esąs jisai menkos vertės, per ką jo nereikia saugoti.

Ant to reikia tuojuo pasakyti, juog kiekvienas nereikalingas įprotys nemažai kaštuoja, jeigu netuomet, tai savo pasekmėse, ir juog žmogus yra tiek turtingesnis, kiek mažiau reikalauja; paskui, jei mes nesakytume sau, juog tas ar tas daigtas nieko nekaštuoja, mažos yra

vertės, turi tai pasistengtume sunaudoti kas pigu, parduodami, kas brangu.

Ant Pariziaus ir Liondono rinkų parsiduoda brangei sviestas, suriai, kiaušiniai, medus, vaškas, karliai, pukai ir daugybė kitų daiktų, paeinančių iš visų pasaulės kraštų išėmus Lenkiją (ir Lietuvą), o vienog Lenkija tais vaisiais derlinga. Dėlko-gi jų nepardavinėjame? Negana to, kad kartais siunčiame juos į užrubežį, tai visados blogesnius, nekaip Danijos, Žuvėdų arba Maskolių. Ant Paryžiaus rinkos Galicijos sviestas, žydų supirktas ir atsiųstas, gavo vardą praščiausio ir blogiausio sviesto ir tai da teip, juog kiekvienas blogas sviestas, iš kur nors nepaeitų, vadinasi lenkų sviestu. Tuom tarpu iš tos pačios rinkos Varšuvos smalingai perka svieta ir moka po 9 frankus už svarą neskaitant muito ir parvežiamo! Kiek-gi tat galėtų lenkai uždirbti ir kiek pradirba per savo neapsižvalgumą!

Pas mus sako: „ką anglas išmislys, tą prancužas už visa geriau padirbs, vokėtys parduos, lenkas nupirks, o žydas atpirks“, ženklindami tuom sakiniu kiekvienos tautos įpatybes. Nelaimė! nors tas sakiny perdaug nurodo mūsų palinkimą prie tinginystės ir vartojimo svetimų darbo vaisių, visgi da jisai perdaug ant mūsų malonus. Galima pasakyti, juog lenkas nupirks, tas tiesa, bet nupirkęs greičiau pragaišins, nekaip naudingai suvartos arba išparduos. Ir iš tikro, jei žydai ką nors iš mūsų perka, tai visados su skriauda mūsų, o ne su pelnu. Kas eina per mūsų rankas, tas tankiausiai netenka, o ne įgyja vertybės.

Tankiai męs pasigabename iš užrubežiaus visokių mašinų, kurios tenai neša didelį pelną; męsi neišsimokę, kaip su jomis apseiti, tingime prigulinčiai jas užlaikyti, šveisti; tuomet sugadinę pametame jas surudijusias, kaip nereikalingus baldus ir netinkančias mūsų dirvai.

Gana būtų pasižvalgyti po užlas ir krautuves mūsų dvarų, kad parsitikrinti, kiek tai yra tenai sulaužytų, apdulkėjusių, susivalkiojusių, o kitąsyk didelės vertybės mašinų ir prietaisų. Brangus tie įrankiai, pargabenti su dideliu kaštu, per tinginystę ir neprievaiždą sunyko ir prapuolė. (Kas link tų užlų ir krautuvių, kur stovi

sumesti visoki baldai, tai prisimena man vienas atsitikimas su ponais, kurie nusipirkę dvarą su rumu, turėjo išvežti iš jo arti tukstančio vežimų šliukšlių, kad galētu pats atsikraustyti. Kitagi poni, pardavus maskoliui nuo tėvų paveldėtą dvarą su rumu, iš laikraščių dažinojo, kad ant užlų, kur ji nė sykio nedirstelėjo, buvo sudėti senraščiai, kurie tokiu keliu ir pakliuvo į maskoliaus rankas).

Męs norėtume sutaikinti iškilmę ir vartojimą visoto, ką vakarinė civilizacija išranda, su apsileidimu rytinių ir puslaukinių žmonių. Bet jei civilizacija vakaruose atneša pelną, tai vienkart ir atsakančias pridermes uždeda; iš kitos šalies, apsileidimas puslaukinių žmonių, paliuosudamas juos nuo darbo ir vargų, sujungtu su civilizacija, atima pelną, jai prigulinti. Sutaikinti tas dvi galutinasias: tinginystę ir iškilmę, kaip tai padaryti mes norėtumeme, negalima.

Užganėdinimas pajautimų yra priežasčia apsileidimo ir tinginystės ir vėda prie pragaišinimo turtų, gėrybės, sveikatos ir dorybės.

Lig kol-gi, tinginy, miegosi? Kada pabusi? Maž primigsi, maž prisnusi, maž rankas sudėsi atsigulti, o ateis pas tave neturtai, kaipo keleviis, o neturtystė, kaipo ginkluotas vyras; o jeigu nebusi tinginiu, ateis gausus tavo pjutis, o neturtai toli nubėgs nuo tavęs.

Vėlus gulimas, skaitymas lovoje per naktį, vėlus kėlimas, pusryčiai lovoje, pasparinėjimas, kaipo sako, pečio pečiais, rymojimas par kiauras dienas be darbo, arba vėl gaišavimas ant niekniekinių darbelių, kurie tiktai galvą apsinkina, o nėkokio pelno neatneša — viskas tas nepakelia gerovės, nepriduoda tvirtybės, bet yra visai priešinga drąsumui ir išminčiai.

Kiek tai valandų kiekvienos dienos, darančių gyvenimo pabaigoje ilgus metus, praeina tokiu budu be jokios naudos dėl dušios, dėl proto, o teip-gi ir dėl žmogijos, dėl tautos, dėl išganymo! Mums, kiek galint, reikia rupintis apie tą, kas gali tapti pralobimo šaltiniu, o nuo to trauktis, kas be naudos tramdė laiką ir pinigus.

Kiek tai moteriškių užrubežyje turi gražų pelna iš audymo, peraišinėjimo ir kitų užsiėmimų! Pas mus-gi, tai

ponios sėda už stalo be darbo, tai pirma jų darbo pasekmė buna kaštų ir netvarkos padidinimas. Tarnai su išgaščia žiuri ant to ruošos pasidauginimo, vyrai pečiais kiluoja, o vaikai traukias šalin, kad motinoms nepakliuti į nagą.

Kurios - ne - kurios mūsų ponios noriai siuva dėl Bažnyčių, neturtelių, kudikių: truputį tie darbai glosto jų saumeilę; bet siuti sau, namiškiams, vyrui, vaikams, o labiausiai lopėti, adyti ir tt. to tai jau gėda, tą tai jau paskaito už permenką darbą. Valandomis mezga kokius ten mezginėlius, kurių niekas nereikalaus, o tuom tarpu marškiniai ir kiti drabužiai skylėti, kaip rėtis, dėlto kad nėra kam lopėti.¹¹⁾

Tinginys netiktai pats nieko nedirbą, bet da kartais padidina kitiems darbą. Kiekvienas žmogus iš Dievo valios paskirtas dirbti, ir tai dirbti su prakaitu; tai-gi kiek kartų kas vengia nuo darbo, tas jau tuo pačiu kitus apsunkena. Ir teip nešnekant apie keletą įpatingai turtin-gųjų, bet apie didžiumą paprastai prisitaikančių, — jei namų gospadinė pati nieko nepriruoš, nieko nepasius, ne nepataisys, nėks nesurenks, tai savo tarnus teip apsunkys juog darbo niekaip negali atlikti; delto lenkų namuose du ir tris sykius daugiau tarnų reikia kaip kur kitur.

Prie tokio nulepimo veda toks gyvenimas, lengvu persitikrinti, atminus tiktai, kad pas mus mažai kas gali nuveikti ar didesnę ar mažesnę reikalą be tarpininkų, kuriais taikiausiai esti žydai.

Nedyvai, jei visas mūsų kraštas yra patekęs į svetimas rankas, ir jei jo negalime atgal atgauti, duodami save ir visus savo reikalus svetimoms rankoms vadžioti.

Skolos, skolos tai kirminai, ką mus be paliovos griaužia; jos paeina iš stokos užsiturėjimo, teisybės, drąsumo

¹¹⁾ Atsiranda jau ir pas lietuvaites tas nieko neveikimas. Turtinges-nių jų tėvų duktė jau, nors ją užmušk, nebeis nekurio darbą dirbti, bandai ēdėsio paduoti, nes jai ... gėda! O iš teisybės, ne ta yra gera išmin-tinga mergaitė, kuri mezginėlius mezga, rankų sunkiu darbu nenorė-dama sutepti, bet ta, kuri tinka ir prie svečio ir prie pečiaus, ir prie stalelių ir prie šakelių, kuri netingi apsiuti, aplopyti namiškių, bandą apžiurėti.

ir išminties. Nėra žmonių kurie teip, kaip lenkai, su tokiu drąsumu ir neapžvalgumu į skolas klimptų. Dvaruos Lenkijoje skaitėsi ant tukstančių-tukstančių — ko? — skolos. Kas galėjo parodyti kuo didesnę skolą, tas laikėsi per turtingesnį, dėlto kad turėjo tiek bargo. Todėl apdovanojome Europą tokiu išradimu, kaip Draugystė Bargo, užtraukti skolą ant dvarų. Tą išradimą teip jau toli pavarėme, kad dabar galima be pinigų skatiko pardavinėti ir pirkti žemę. Pardavimas ir pirkimas remiasi ant perkėlimo skolos.²

Skolos nekurioje dalyje buvo priežaščia ir mūsų politiško nuopuolio. Skolingas žmogus neturi savo veikaluose liuosumo, perstoja pats prie savęs prigulėti. Stanislovas Poniatauskis kitaip butų apsėjęs su Maskva, kad nebutų tykojęs iš ten pagelbos nuo skolų.

Prie apsiskolinusiųjų žmonių galima pritaikinti šią patarlę: „skenstantis ir už britvos griebias.“ Ta britva tankiai daro smertį sąžinei, šlovei, išganymui. Be abejonės, paskola nekuriuose atsitikimuose gali atnešti tikrą pagelbą ir buti vaistu, bet paversdami tą vaistą į kasdieninį ducną, darome jį nuodais.

Skolos paeina iš prisiturėjimo stokos, dėlto kad negalime nieko atsižadėti; paeina iš stokos teisybės, nes užtraukdami skolą nemislijuame, kaip ir kada galėsime atsisteisinti; paeina iš stokos išminties ir neapsižiurėjimo, nes bredantis į skolas nepaiso apie ateitį ar tai tėvynės, ar tai vaikų, ar savo, ar ant galo tų, kurie skolina, nes šitie patįs paskui papuola į didelias painias; paeina ant galo iš stokos drąsumo, t. y. tokio, kursai yra reikalingas atsiginti nuo noro gyventi ne pagal savo stovį.

Pardavinėjame javus, vilnas, girias pirm laiko už menkus pinigus, kad tikt greičiau turėti pinigų rankoje; o įgavę tai jau kaip maži vaikai, nesiklausdami, iš kur kitą syk gausime, kas bus reikalas, išleidžiame ant niekų. Atėjus kokiam norui, neatmename, kad nėra ką misliti kad ir apie geriausį daigtą, jei ant to ištekiaus neturime.

Teisybė turi turėt viršų ir ant duosnumo; bet mes apie tai visai neklausiamo; mums užtenka užganėdinti mūsų norą, nežiurint, ar išsigalime, ar ne. Jei neturime skatiko kešeniuje, tai reikia paimti nuo žydo ir mokėti palukanų 10, 20, 50, 100 ir 200 nuo šimto. Tokie paveikslai yra visiems žinomi.¹²⁾

Teip įsiskolinę dėl menkų, nors pagal mūsų sanprotavimo ir labai teisingų priežasčių, mislydami, juog tikrai tarnaujame tėvynei, paimame ant savęs priedermes, kurių negalime išpildyti; pasiduodame reikalavimams blogai suprastos draugininkystės; pasiduodame beprotiškai reikalavimams niekingų papročių. Pasakyti sau, juog nėra ir negali būti priedermės, kas nėra iš ko, negana to juog priedermė yra stačiai priešinga, tas mums galvoje negali sutilpti.

Kiek tai lenkiškų ir lietuviškų miškų perėjo į svetimas rankas nuraminimui blogai suprastos priedermės! Ne svetima ranka išplėšė iš mūsų tas plačias luomas, ne neprieteliai išnaikino tas girias, bet mes patįs, mūsų tai pačių neišmintis ir neprisiturėjimas papildė tas nuodėmes.

Prisiturėjimo stoka padaro, juog mes nieko sau atsakyti nemokame, o drąsumo stoka, juog tame atsitikime nenorime prisipažinti, negalį išduoti ant to. ant ko turtingesni išsigali. Ne vienam jau vienas pamislijimas, juog jisai neišgali ant to arba to išduot pinigų, rodosi bjaurus ir klaidus.

Ta pati tuštybė, verčianti prie neišmintingo mėčiojimo, stojasi kartais priežasčia galutinės šykštybės. Tankiai kaip antai: kada reikia parinkt pinigų ant kokio

¹²⁾ Su įsiskolinimu ir apie mūsų yra didelis vargas; bet žmonės ant to nedąboja. Paskolins nuo žydo rublį žadėdams atiduoti jį už metų; o per tą laiką žydas už palukanas neima pinigų, užtata keletą sykių išneša iš aruodo po vieną, kitą gorčių javų, iš rusio po keletą bulvių, iš kamaros ar klėties kiaušinių, linų saujalę ir tt. Kiek tai jis išneša už tą rublį, tai bašus daigtas ir pamislyti; bet žmonės sako: „Tai juk mums tas nieko nekaštuoja!“ Neprotingi! Surinkite tą viską ir pardukite, tai pamatysite, juog daugisus rublio gausit už tą, ką dabar tiktai palukanas už rublį išduodate.

nors gero ir tautiško tikslo, duoklė eina kaip per gruodus, nes nė vienas, negalėdamas duoti tiek, kiek pritiktų savo tuštybės nuraminimui ir žinomos padėkos gavimui, vėlija nieko neduoti, o atsakymą pridengia to tikslo išniekinimu. Argi čion teippat ne drąsumo stoka?

Iš kitos pusės kiek tai yra tokių, ką duoda ir daug duoda nors kitaip mislija, ir tiktai dėlto, kad nedrysta atsakyti; bijo mat, kad jų nepavadytu šikštuoliais arba beturčiais.

Drąsumo ir teisybės stoka pasirodo apsjėime su savo pavaldiniais. Čia įkrintame į dvi galutinasias: paniekinimą pavaldinių ir nulankumą prieš juosius. Tinginiu apsiausti, reikalaujame kartais tarnystės, kokios reikalaut neišpuola; nesirupiname apie tarnų gerobuvę, apie jų pasielgimą, apie jų reikalus, o vienkart per pirštus žiurime ant jų tinginystės ir kitų ydų, nemokame ir nedrystame kartais paliepti, kad atliktų savo priderystes; bijome, kad mus nevadytų šykštuoliais ir nepadyvintų už pabaudimą; bijome kad nenustotų paklusnais buti.

Kun. Kolinskis kalbėdamas apie lenkų nemokėjimą rėdyti ir paliepinus duoti paaiškina, juog mažai atsiranda tokių, kurie palieptų uždaryt langą, o nepridėtų, kad vėjas pučia arba lieptų pašluot kiemą, o nepridurtų, juog svečių laukia. Iš tos drąsumo stokos gema ir neteisybė: nevaldome pavaldinių teip, kaip priguli, paskuigi atstatome nevieną iš jų už kaltybes, kurių priežasčia nesykį mės patįs esame. Tarnai kartais šneka: „Teip geras mūsų ponas, kaip kad jo visai nebutų.“ Tas pagirimas yra dideliu papeikimu. Nevartojimas pavestos sau valdžios ir vėl per didis jos vartojimas tai du lygus, dideli nusidėjimai prieš teisybę.

Ištikro, lygios buvo dabartinėms ydoms baisios klastos, kurias užmetinėjame savo prabočiams. Išmetinėjam jiems, juog nenorėjo pakelti sunkenybių, tėvynei reikalingų, juog neištėvėre karėje ir pertat nepelnė iš pergalejimų, juog neklausė karalių, keldavo maištus, apsunkindavo, spausdavo žmones. Argi tai nebuvo sunkia nuodėmė prieš teisybę? Ar neturėjome dviejų miery,

dviejų svarstyklių? Ar nebuvo kitoniška perdėtiniam, o kitoniška valdomiems? Ar nekitoniška mums, o kitoniška kitiems? Daug šnekėjo apie liuosybę ir lygybę, bet ar kalbėjo apie lygybę ir liuosybę visų? Argi tai neparodo baisiausios, stačiai stabmeldiškos neteisybės?

„Kokia miera mieravoji, tokia ir tau bus atmieruota,“ sako Evangelija. Neteisybės, kurias kenčiame, o labiausiai, kurias kenčia šlėktos, yra baisios, — bet ar galima pasakyti, juog jie patįs pirmiau jų nepapildė?

Stoka drąsos prie darbo ir puikybės atveda dar kitokią neteisybę. Kas pats nenor darbuoties ir nuo nieko nenor prisilaikyti, tas neapkenčia tvirtesnių ir darbštesnių už save. Kitų prisilaikymas ir darbštumas išrodo jiems, lyg koks išmetinėjimas jų mėčiojimo ir tinginystės.

Ir dar vienas labai svarbus daigtas, kursai Lenkijoje (ir Lietuvoje) priešinas išminčiai, drąsumui, prisitūrėjimui ir teisybei: tuo daigtu yra auklėjimas. Nėra priedermės, nėra užduotės, ką daugiau reikalautų išminties, kaip vaikų auklėjimas; neigi gali buti didesnė neteisybė už tą, kurią darosi vaikui blogu auklėjimu ir nepamokymu jo išganymo dalykų.

Yra pas mus daug tokių tėvų, kurie vaikų auklėjimą skaito sau už didžiausią užduotę; jie visas išgales ant to deda ir taiko prie to visas misles ir rūpesnius. Didelis iš to paėina džiaugsmas ir viltis iš atžvilgio į šalies ateitį, vienok reikia pripažinti, juog, abelnai sakant, auklėjimas pas mus stovi labai žemai. Veizint ant nekurių tėvų atsimeni kurapkos medėją pamačiusias ir slepiančias galvas su ta mislim, juog nieko nebus bloga, dėlto kad jos jau nemato savo priešo. Teippat nekurie tėvai tarytum galvoja, juog viskas gerai dedas iš atžvilgio į auklėjimą, vientiktai dėlto, kad jie nieko blogo iš savo šalies nemato.

Prancusų patarlė sako apie nekurias moteriškes, juog jų visas gyvenimas pereina ant nusivilkėjimų, apsilvilkėjimų ir plepėjimų. Ant nelaimės mergaičių auklėjimas pas

mus ir turi žymes dar piktesnes už anas, nurodančias visą teip peikiama tuštybę. Kiek tai yra moterių, kurios ant kiekvieno žingsnio pasirodo, juog nieko per šventą daigtą nelaiko: nė tikėjimo, nė dorybės, nė tėvynės, nė tėvų, nė šeimos. Jų dušiose nėra nėkoko pakilio, nėkoks meilės, ką šauktų jas priderančiai gyventi. Gerai valgyti, gerai gerti, visuomet užganėdinti jausmus — štai gyvenimo tikslas. Parėdai, krėpalai, teatrai, tinginiavimas, niekniekių skaitymas, paslaptinis galavimasis, bekraujystė, sveikatos suirimas, suabejojimas apie Dievą ir save — štai jų morališkas ir fysiškas stovis; tokiam padėjime yra šendien daugybė net dar jaunų mergaičių, jos išteka už vyro, netmindamos, juog moterystės užduotis vaikus auklėti ant Dievo garbės ir tėvynės naudos.

Kągi paskui besakyti apie skriaudą, daromą tėvynei, tokiu mergaičių auklėjimu, o stačiaus sakant, per kokio nors auklėjimo stoką, einant greta su šiokia tokia prasilavinimo išvaizda! Ką besakyti apie motinas, kurios nemoka uždaiginti dukterių širdyse nuojautos priedermių, meilės prie to, kas šventa, kas dorą ir augšta; kurios, nesutvirtinę nė dorybės, nė stiprybės jų širdyse, nedraudžia skaityti visokias knygas, sukutis pikčiausiose draugystėse, terp pagundų — tuom baisėnių, juog nebudus pajautimams ir atsivėrus vaidintuvei tos jaunos dušios netenka tikėjimo ir to viso, kas galėtų, apsaugoti ir apginti!

Bet ar gali buti kitaip, jeigu dukterų auklėjimą pavedame svetimtautėms auklėms, kartais visai nepažįstamoms, pavesdami daboti kuną, mankštinti protą, širdį, tų nelaimingų mergelių? Tankiai atsitinka, juog iš visų pasaulės šalių atgabena aukles, niekam nepažįstamas, o stačiau sakant, kurios visiems yra žinomos, išėmus motiną, kuri jas savo dukterei samdo. Yra terp jų visokių atliekamų ypatų, bet kad moka gražiai pasirodyti, niekas neklausia, kokią įtekmę daro ant sau pavestųjų mergaičių, niekas neklausia, kaip jas mokina, kokius paveikslus duoda, ko prisilaiko. Juk mokintoja ant to pristatyta, kad apie tą rupintųsi! O vienok motina, nors kiek apšviesta, nėkaip neturėtų sutikt ant to, kad mokymo įtalpa nebutų

jai žinoma! Ar-gi neturi persitikrinti, kiek auklės išaiškinėjimai yra atsakanti, ar suprantami, ar žingeidus, ar-gi neturi žinoti, ką vaikai skaito, apie ką kalba, ką mislija?

Kaslink vaikų, tai tarytum tėvai dar labiaus šalinasi nuo kokios nors tarpininkystės jų auklėjime: negana to, kad atiduoda juos į nežinomas rankas, bet dar tankiausiai išleidžia į nežinomas vietas, nenorėdami nė žinoti apie kokias nors galinčias ištikti jų vaikams nelaimės.

Kiek tai vaikinų pražuvo! Pražuvo žmogijai, tėvynei, — pražuvo savo dušios išganymui!

O juk vaiko gyvenime valanda, kurioje išeina pirmą kartą iš po betarpinės tėvų priežūros, kuomet su gyvenimu mokslinyčiose pradeda beveik vėšą gyvenimą, yra neapsakomai svarbi. Negalima perdaug toje valandoje apie vaiką rupintis, priveizėti: jam roda reikalinga ant kiekvieno žingsnis, reikalingas pastiprinimas, apšvietimas, taikinimas. Terp naujų išgirstų sanprotavimų, terp naujų pagundų ir pridermių jam ne apie vieną daigtą reikia pasiklausti, atvert širdį, pasiskusti, paverkti — prie ko jis kreipsis, jei tėvai jį bus apleidę? Gyvenimas prie tėvų bevaikščiojant į mokslinyčias užvis geriau atsako dvejopam reikalingumui prievaizdos ir mokslo, auklėjimo ir išlavavimo, kurie savo darbą butinai turi atlikti. Tiesa, nevisi gali mieste gyventi, bet kad motinos tą reikalą ir tą priedermę turētu savo atmintyje, tai ar-gi negalėtų jei ne visai, tai nors dalioje atsidėti savo vaikams ir rupestingai jieškoti tokių, kurie galėtų jos sunų apsiausti tikra tėviška prievaizda? Ko nedaro motinos per karnavalus rupindamos išleisti dukterį, o kiek tai šikštybės ir tinginystės reikiant priveizėti mažutėlius sunelius?!

Tėvai turi persitikrinti, kad reikalas jiems atiduoti, pasišvensti savo vaikams per pirmuosius dvidešimts metų, nėra šep vaikais per visą gyvenimą bus vergais negerų įpročių, kurių iš mažens nesuturėjo, palinkimų, kurių nesuvaldė sanmeilės, kurios nepergalėjo.

Kas turėdamas vaikų nesirupina ir nesidarbuoja apie juos, koleik maži, tas verks, kaip bus užaugę.¹³⁾

Bet gana tų sopulingų tyrinėjimų; jieškokime geriaus budo, kaip pikta atitolinti, kokiū budu darbuotis apie tėvynės atgaivinimą.

¹³⁾ Lietuviai - ukininkai skaudžiai ir tankiai verkia iš savo sunų priežasties. Bet kas tame kaltas? Dukteris dar šep teip mus žmonės aukli, bet apie auklėjimą sunų, ypač pasiūstų, mokslinčias, visai beveik nesirupina. Jų visas rupestis remiasi tiktai ant to, kad vaiką į gimnaziją istačius pristatyti jam ko jisai reikalauja, o kad teirautis apie jo apsėjimą, kad dasižinoti, kaip jis elgiasi, ką mislija, tai jau tokių tėvų mažai atsiranda. Žinomas daigtas, juog vaikas papuoles į gimnaziją, eis tuom keliu, kuriuom eina jo draugai. Gerai, jei papuls į gerą draugystę, nes tada bus žmogumi, dėlto kad jam taką rodis tie draugai, paklystantį atitrauks nuo nelabojo kelio, o skabejojusį patvirtins; bet nelaimė, jei paklius į nekokią draugystę! Nes kas toki mokys gerai ir dorai elgtis? Mokytojai, kaip tankiausiai atsitinka mūsų mokslinčias, visai nesirupina apie dorišką savo mokytinių gyvenimo pusę ir tiktai žiuri, kad vaikas išmoktų, ką liepia programa, kad atvirai nenusidėtų prieš gimnazijos istatymus, kad neskaitytų knygų apart tų, kokias daleidžia gimnazija skaityti — ot ir visas jų darbas; gimnazijos kunigas prie dabartinių sanlygų negali atsakančiai prižiūrėti vaikų; draugai, su kuriais susideda pamokina, kaip apgauti mokytojus, kaip išsisukti nuo užduotos sunkios lekcijos, kaip padaryti geriaus juokus, kaip lankyti be baimės karčiamas ir kitas vietas; tėvai-gi, pristatydami jiems pinigų lig valiai ir mislydami, juog tuom ir atlieka savo priedermę, netiktai jau nesirupina pažvelgti į jų dušias, bet dar sukas apie jį, kaip apie stiklinį daigtą, žiuri jam į akis, kaip į užtekančiąją saulę; netiktai savo vaiko nepabaudžia, bet, savo nutylėjimu ir per pirštus ant jo darbų žiurėjimu, tarytum da pagiria jo darbus. Žinoma, sunku reikalauti, kad neapšviestas žmogus tiek išmanytų, kiek apšviestas, bet jei pats neišmano, tai turi pasiklausti išmanančiųjų. Bet tas retai atsitinka ir todėl vaikai, auklėti be tėvų priežiūros, tankiai nepadaro jiems patiems džiaugsmo, o priešingai ant širdies nesykį sunku darosi.

Kaslink sunų mokinimo ir į gimnazijas leidimo tai pas mus lietuvius ukininkus yra du dideliu paklydimu: vienu tai yra tas, juog tėvai leisdami vaiką į gimnaziją, turi visados ant mislies, kad sunus bus kunigu, ir, jei žinotu, kad kunigu nebus, tai nėvienas visai nepradėtų gimnazijon leisti; antru — juog tėvai lenda į skolą leisdami vaiką mokslan, turėdami viltį, juog išsimokinus ir į vietą pastojus jie sugražis skolą ir apipils savo tėvus auksu. Ir vienas ir

III.

Išgavinėjimas dėl savo krašto ir įgaminimas jame to viso, kas geistina.

Pataisymas to, kas dabar yra blogo tėvynėje, atitaisymas blėdžių praeityje padarytų, vienkart išgavinėjimas sanlygų, gyvenimui ateityje reikalingų, nėra tai negalimu daigtu nė taip sunku, kaip galėtų iškarto pasirodyt. Anuot Švento Rašto žodžių, pradžioje paminėtų, „tautos yra išgydomos,“ vienok su ta išlyga, jei vartos pragumus, atsakančius pasikėlimui, t. y. jei įgamis savyje dorybes, kurių stoka pražudė praeitę. Bet kad tauta susideda iš atskirų dalių, o kiekvienas iš mūsų yra viena iš tų sudėtinių tautos dalių, taigi kas tikrai bus padaryta pagerinimui, pakėlimui, padorinimui savo gerybės ir buto, savo šeimynos, ir savęs paties, tas vienkart tarnauja pagerinimui, pakėlimui ir padorinimui visuomenės; o tuo

antras paklydimas yra negeras savo pasekmėse. Ir ištikro! Argi galima žinoti, iš pradžių, kad vaikas turės į dvasišką stoną pašaukimą, be kurio negali būti geru kunigu? — Negalima. — Tadgi jei vaikas nenori eiti į seminariją, tai nereikia jo prie to versti versti; o tuom tarpu pas mus taip dedasi: ar tu nori, ar nenori, eik, nes kitaip aš tavęs išsižadu. Jei vaikas tvirto pabudžio, tai stačiai atsisako ir neina į seminariją, atsižada viso, o trokšdamas apšvietimo, pats vienas, iš niekur neturėdamas pašelpos, pliekias, kaip žuvis į ledą, pusnuogis, pusalkanis mokinasi žudo sveikatą ir kartais mokslo spėjes pabaigti po velėna tur lysti. (Paveiz. a. a p Vaičaitis; kitas vėla turėdamas pašaukimą, bet ant keršto nuobradams tėvams, ką per dienų dienas rarija, juog kunigu turės buti, neina į kunigus. Jeigu-gi vaikas yra menko ir silpno pabudžio, tai, varytas į seminariją kad ir nenorom, įstoja, tai žiuri -- pabuvęs du, tris metus išsprusta iš seminarijos, o jeigu išbuna ir ir tampa kunigu, tai garbės savo vardu kunigijai neatneša.

Leidžiant vaiką mokyti, reikia gerai apsirokuoti, ar išgalėsi lig galui leisti, ar nepaskandinsi skološe namų, ar nenuskriausi kitų savo vaikų; o jei apsirokavęs, pamatysi, juog lig galui be namų suardymo negali jo mokyti, tai jau geriaus visiškai paliauk, nes kas-gi gali užtikrinti, kad tavo vaikas užbaigęs mokslą sugrąžis tau skola, kurią tu prisiėmei? O kad tau bemokant, vaikas numirs? O jei užbaigęs mokslą negaus tokios vietos, už kurią algą imdamas galėtu ir tėvams skola atiduoti? Kas tadą bus? — suirimas, sunykimas ir terba (krepšiai). Kiek tai jau pražuvo tokių!

labiausiai kas darysis pakėlimui viso sodžiaus, visos parapijos, viso miesto arba aplinkinės. Teisybę sako čekų patarlė: kad tiktai kiekvienas apsivalytų aplink save, tai ir visas sodžius būtų grynas ir parėdytas.

Jei nusidejimai, pikti palinkimai, dukimai platinasi per paveizdus, tai ir dorybės platinasi lygia dalia per paveizdus. Dešimts teisingųjų būtų išgelbėję Sodomą ir Gomorą; reikia tad, būti nebūti, tapti vienu iš tos dešimties teisingųjų, kurie gal atgaus Dievo mielaširdystę mūsų nelaimingai tėvynei. Reikia būti teisingu gyvenimo pataisymu, užganupadarymu, darbštumu, idant dorybės svarstas, parsvertų kaltybės svarstą ir idant teisybe galėtume permaldauti Dievo teisingumą. Reikia rupintis įgauti išmintį, tą kardinališką dorybę, ant kurios atsirėmę, galėtumėme drąsiai darbuotis apie atgaivinimą ir išliuosavinimą savo tėvynės.

Išmintis, paviršijanti visą, ką apie ją galima pasakyti, išmintis, pervežinti visas kaip abelno, taip ir įpatingo gyvenimo sunkenybės, stovi padėta katekizme. Mūsų maža pasipažįstame su katekizmu; pradėkime tad gyvenimo patasymą katekizmo mokslu; nemislykime, būk katekizmas esąs sudėtas tiktai vaikams; tas mokslas lygiai reikalingas vaikams paaugusiems, suaugusiems, ir seniems. Mokykimės katekizmo: skaitykim jį su plačiais paaiškinimais; vartokime jį, iš maldos ir meditacijų knygų vietos; semkime iš jo mokslą gyvenimo ir pasielgimo; mokykimės įpatingai to, ką Dievas ir Bažnyčia prisako ir ko užgina; mokykimės apie didžiausius griekus, apie svetimuosius griekus, apie griekus prieš Dvasią Šventą, apie griekus šaukiančius į dangų atmonijimo ir apie priešingas jiems dorybes.

Reikia skaityti Šventą Raštą, o labiausei Naujajį Įstatymą ir Išminties knygas, kurios taip gerai mokina gyventi pagal amžinas tiesas ir amžinąją išmintį.

Reikia lavintis pasielgime pagal tų praažinių tiesų teip, kad nepasiduotume lainiams palinkimams, bet viską darytume pagal saiko, svarumo ir rėdos; ir tokiu būdu įvestumėme į savo gyvenimą priedermystę ir statumą, ką yra mums teip sunkiu daigtu.

Reikia visados turėti tamtyčia paskirtą laiką kiekvienam darbui ir kiekvieną savo laiką atlikti.

Reikia turėti savo vietą kiekvienam daigtui ir tenai jį laikyti.

Reikia paskirtojų valandoj keltis, melstis, dirbti, valgyti, ilsėtis ir visokius reikalus atlikti, nepaversdami dienos į naktį, o nakties į dieną.

Reikia prie valgymo ir gėrymo turėt metavonės susipratimą, kad atsisteisti už praeitės nusidėjimus prieš prisitūrėjimą ir blaivystę.

Reikia apsitaisinėti grynai, bet be nereikalingo papuošimo. Argi išpuola, turint tiek giminių prietelių ir vientaučių išvartytų, suneturtėjusių, puoštiš teip, kaip puošias pergalėtojai, o ne pergalėti? Ar gi mes neturime širdyje galesčio, ir argi jis neturi pasirodyti parėduose? Argi mums neišpuola gėdėti su visa tauta?

Reikia pasitaisyti iš tinginystės tarnaujant patiems sau, kiek išgalint nusižeminimo dvasioje, kad atsi-pakutavotume už senovės puikybės ir iškilmingumo nuodėmes, reikalaudami iš tarnų daugiau ir geriaus tarnauti ukei, namams, abelnai rėdai, o kuo mažiausiai mums patiems.

Reikia užganapadaryti už netvarką, užtraukusią ant tėvynės tiek vargų, pergalint apsileidimą, prisiverčiant laikyti skaitlius, lygiai apmokinėti, negyvenant ir neiš-duodant virš reikalo neinant bargin, nepasirašinėjant ant vekselių, nedarant skolos be tikro reikalo, arba reikalui pasitaikius skolos tiktai tiek, kiek galima atiduoti žinomame laike.

Abelnai sakant reikia saugotis kokio nors paskolinimo be reikalo, o jei butinai jau reikia, tai atiduoti kuogrei-čiausiai ir tokį pat, kokį paėmei daigtą, nors jisai ir ne jokios vertybės neturėtų.

Reikia rupintis apie statumą ir rupestiną atlikimą visokių reikalų. Prisakinėti, paliepti reikia su apgalvojimu ir išminčia, aiškiai, stačiai, kietai, be išsiaiškinimo. Šv. Povylas klausia vyskupų, kaip jie galės rėdyti

Bažnyčia, jei savo namų ir namiškių nemoka valdyti. Tą klausymą kiekvienas turi pritaikyti prie savęs. Kaip gali mislyti apie tėvynės geresnią ateitį tas, kurs savo namuose reikalų gerai negali atlikti? Reikalaudami paklusnumo iš tų, iš kurių jis mums priguli, turime ir mes būti paklusnais tiems, kuriems paklusnais turi būti, o įpatingai Bažnyčiai ir Jos Galvai Šv. Tėvui, neapsudydami tų, kurių klausyti turime, nė išsižadėdami savo valdžios, kuomet turime priedermę ją vartoti. „Privengk savo valdžios, jei nori, kad ir kiti jos privengtų,“ sako vienas Anglijos liordas: „atlikdamas priedermes, kurias uždeda valdžia, drąsiai, teisingai išmintingai.“

Reikia mokytis, lavintis, darbuotis rankomis, protu, dvasia. Konfucijus mokė, juog kiekvienas žmogus turi per savo gyvenimą nors vieną medį pasodinti, nors vieną knygą parašyti, nors vieną vaiką išauklėti. Tos trys užduotės atsako trejopam darbui, prie kurio kiekvienas turi jausti priedermę, kaip iš atžvilgio į ipatatišką privolę, taip ir iš atžvilgio į tarnavimą tėvynei. Medžio sodinimas parodo pakėlimą materijališkos gerovės; knygos parašymas — protišką darbą; vaiko išauklėjimas — rūpesnį apie pagerinimą tautos ir visuomenės.

Jei visa šalis tampa turtinga materijališkais savo sanarių turtais, tai juo labiau ji pakyla dorybe, išminčia ir išsilavinimu.

Nors materijališki turtai tai didelė spēka, bet, idant ta spēka nebutų apmirus arba pragaištinga, turi but vartojama ant pakėlimo, o ne pažeminimo visuomenės; tai-gi turi užsilaikyti doringų, ir išmintingų žmonių rankose.

Nereikia užsiganėdinti mokslu jaunų dienų. Iš visų Dievo sutvėrimų tiktai vienas žmogus turi pragumą eiti geryn ir doryn lyg pat paskutiniosios savo gyvenimo valandos. Reikia naudotis iš to privalumo, ir šnekėti paskui Dovydą: „Štai, Viešpatie, šendien pradėdau,“ ko vakar nemokėjau, nepadariau, kas man vakar nepasivedė, tą šendien padarysiu.

Pasirinkus mokslą ir radus laiką, reikia neužmiršti, juog laikas ir žmogaus išgalės yra apribotos, juog

nereikia jų gaišinti ant bevaisių mokslų. Reikia turėti mislis, atgręžtas prie to, kas tuojuotės arba vėliaus gali but naudinga tėvynei.

Reikia mokyti skaitlių, dailiai rašyti, paišymų, liogikos, žodžiu sakant, viso to, kas išdirba mislies statumą, išsitarimų aiškumą, akies tiesumą ir rankų smagumą, ko labai trūksta mus tautiečiams.

Reikia mokyti ir kitus mokyti to, ko mūsų šalyje mokslinyčiose nemokina.

Reikia mokyti nevien dėlto, kad žinotum, bet dėlto, kad tą žinią vartotum, jaunesniems pavestum, užlaikytum tautišką gaivalumą ir nepertrauktum ryšio su praeite.

Reikia mokyti tėvynės veikalų, kalbos, rašliavos, to viso, kas duoda tikrą tėvynės pažinimą. Tą žinią reikia semti netiktai iš savo tautos šaltinių, bet ir iš svetimų, jei galime suprasti, ką mums kiti užmetinėjo ir užmetinėja.

Reikia susipažinti su svetimų viešpatysčių veikalais, pažinti, kaip pastojo, kaip įsigalėjo ir prakuto mūsų kaštu. Reikia tyrinėti užemėjų — viešpatysčių tikslus, budus, kokius vartoja siekui pasiekti; reikia ištyrinėti, kaip sau iškalno taiso kelią savo siekiui. Jei jau kiekvienam žmogui yra labai svarbiu daigtu pažinti papročius, budą ir siekį kaimyno, su kuriuo jam reikia tankiai susitikti, tai da svarbesniu yra daigtu tautoms pažinti viena kitą ir pritinkančiai apie save sudyti.

Ar-gi dabartinis mūsų krašto padėjimas ne iš to paėjo, juog mūsų kaimynai daug geriaus pažino mus, nekaip mes juos, juog jie žinojo kaip prie to prieti, apie ką su kuom kalbėti, kad savo pasiektų; mes-gi mažai tesidaravome, kad juos gerai permantiti. Jie ištolo spendė mums sląstas, o mes visados į jas kliuvinėjome.

Ir šendien teippat dedasi: giriame, peikiame, neapkenčiame, bet mažai tesidarbuojame apie tų šnektų apmantavimą. Tai pansliavizmas apima mūsų protus per

vokiečių neapykantą; tai vėl pastebėjimas vokiškos išminties per maskolių neužkentimą; tai ant galo Maskvos išskėlimas ir nauja pramonė apie reikalingumą nuolaidumo dėl josios. Ar-gi jau butume teip persigėrę užėmikų dvasia, kad tiktai tą vertiname ir to privengiamo, kas turi materijališką persvarą ir yra spėkos dievaičiu? Teip išrodo, veizint į mūsų kinkavimus vokiečiams, kuomet jie pergalėjo Prancuziją, ir Maskvai, teip smarkiai augančiai galybėje. Bet ta mislis būtų jau perdaug skaudi. Reikia velyk daleisti tai, juog tas mūsų apsvaigimas paeina iš šiaududušytės ir stokos priešų pažinimo. Stengkimės užtat igauti tą pažinimą, mums teip reikalingą.

Apmanstykime, kas tų viešpatysčių veikaluose ir dingimuose nuteisina mūsų apie juos nuomonę ir ką gavo nuo jų kitos tautos iš atžvilgio į šviesą, įstatymus, dailuosius darbus ir tt.; vienok-gi kalinink mūsų, pakol suvisu neišsižadėsime tautiško saulūvio, skaitykime save per gyvenančius su jais karėje. Jei ta karė yra ne ant ginklų, nes ginklas iškrito mums iš rankų, tai vienok yra dvasiška karė, priešingų sau įtekmių, priešingų siekių karė — jei teip galima pasakyti — priešingų dievų. Į tą dvasišką karę reikia įvesti taktiką, iš visų pusių panašią į tą, kokios prisilaiko dvi kamumeni priešais stovinti. Ištemptos akys ant kiekvieno priešo pasijudiniimo, ištemptos ausys ant kiekvieno garso, paeinančio iš užemtos šalies; prisitaisymas gintis ant kiekvieno šauksmo; laikinis ginklo padėjimas spėkoms atgauti; kartais parlamentavimas, bet niekados sandora. Priešio į savo tarpą nieks nesiveda, neigi pašnekai nė pasibroliavimui nesijieško.

Negalima nesidžiaugti, kada susiima į moterystę jaunumėnė iš yvairių mus perdalytos, nelaimingos tautos dalių, dėlto kad tas aiškiai nurodo ant mūsų krašto viengi mystės ir užvisą geriaus ją stiprina. Bet ką pasakyti apie mūsų lenkes, kurios teka už svetimtaučių — neprietelių, ir tai persekiotojų mūsų tikėjimo ir tėvynės? Ką besakyti apie lenkus pilančius savo vaikams į gįslas neprietėlišką kraują, duodant jiems motinas, kurios mokys išsižadėti savo tėvynės ir jos neapkęsti! Bet kad apsisaugoti nuo

tų nelaimingų susivienijimų ir jų pasekmių, kaip apžvalgiai reikia elgtis su priešais!¹⁴⁾

Titas Działyński sakydavo: vyrai turi kuogeriausiai mokėti užemėjų kalbos, nes tas yra reikalingu ginklu karėje, tankiai ir užkabinančioje; bet kaslink moteriškių, tai prie jų priguli galutinei atmušamoji karė, kuri remiasi įpatingai ant naminės tvirties apginimo, kalba-gi tautiška yra svarbiausiu bokštu. Nereikia įvesdinėti užemėjų kalbos į mūsų šeimyną ir draugystę; nereikia bičiuoliautis su neprieteliais; reikia saugotis susigimnavymo su jaisiais; nelavinti širdies ir dvasios jų rašliava; ne išsinarstinėti iš to, kas savo, kad apsilvkti tuom, kas prie jų priguli, nes tas jų o ne mūsų reikalams užganapadaro. Savo daliu reikia mokytis teisdarystės tų užemėjų, su kuriais gyvename; mažiau ant jos rugoti dėlto, kad tas jos nepermainys, bet išmintingai ją vartoti. Juk ir nuodus kartais galime naudingai suvartoti, žinant jų įpatybes; jie tankiai išgelb išmintingam gyvenimą, tuotarpu neapžvalgiam padaro smertį.

Reikia mokytis viso to, kas tarnauja geresniam priedermių išpildymui, su meile, statumu ir pažiniu darbo. Reikia mokytis to viso, kas gali būti paguoda, pataikinimu gyvenime, per pagerinimą, išlavinimą ir pakėlimą. Reikia sau gyvenimą pamarginti meile to, kas yra gražu ir prakilminga. Gyvenime atsiranda daug sopulingų valandų, sunkių ir nuobodžių, kad negalima būtų jų perkęsti be kokio nors prasivėdinimo. Kas to pasivėdinimo neatras moksluose, darbe, dailos darbuose, rašliavoje, ukėje ir visame tame, kas priguli prie yvairių žinios šakų, apšviečiančių ypatas, kurios jomis užsiema, ir visuomėnės, pas kurią jos turi vertybę, tas, aiškus daigtas, jieškos sau prasivėdinimo kortose, vyne, išdykavimuos, bereikalinguose

14) Terp žmonių ukininkų nėra maišytų moterysčių, bet terp didesnio apšvietimo žmonių tokios poros atsiranda, na, ir žinomas daigtas: netikta pati» dėl tėvynės žusta, bet ir savo gimines skaudžiai užgauna. Aš pats girdėjau vieną toki vargšą sakant: „Geriaus būtų mane kiaura žemė prarijus, pirm negu su maskole susidėjau!“

kelionėse, parėduose, pašnekose, aplankymuose; o tas viskas nieko neduoda gero tėvynei, nieko visuomėnei, nieko dušiai, nieko širdžiai, stačiai nieko jauties ir tam pravėdinimui, kurio juose jieško, o kursai netapdamas pagerinimo šaltiniu, tampa priežasčia sugaišties netekimo gerybių, pražudymo dušios ir netik neprisideda prie tautos išgydymo, bet dar stumia ją į didesnį nupuolimą.

Reikia skaityti: maž kas temoka pas mus skaityti, o tai dėlto kad žmonės arba visai nieko neskaito, arba skaito tingiai, pusgulščiai, apsnudę, pasturlakinius darbus, kuriuos galima skaityti be mislies, be galvasukio, o per tai su didele proto išgalių blėdžia, nes protas, priprasdamas dykauti svetimais darbais be jokio iš savo šalies sunkumo, nustoja trumpame laike išsigalėjimo ir prisidėjimo prie ko norints. Reikia skaityti dėl žinomo tikslo; dėl prasilavinimo pasirinktojų šakoj, kuri lenktų mus ar tai prie geresnio padėjimo priedermių išpildymo ar tai prie išmintingesnio Dievui tarnavimo, ar tai prie tarnavimo tėvynei ir artymui.

Vienas zokoninkas sako, juog skaitymas su savo įtėkme, kokią jis turi ant dušios, yra nekaipo aštuntu sakramentu. Iš to išpultų, juog piktų knygu skaitymas yra nekaipo šventvagystė iš atžvilgio į dušią. Bemaž tą patį galima pasakyti ir apie įvairiausių darbų, juog jei jisai neatneša naudos visuomėnei, tai yra pragaištinimu spēkų ir laiko; ir magingumai yra tie talentai, apie kuriuos Evangelija sako, juog iš jų reiks padaryt skaitlių su Dievu.

Reikia suvartoti prigimtą mumise ukės meilę, reikia ją užlaikyti ir auklėti savyje, vaikuose, tarnuose.

Kaip jau sakėme, reikia žemę patiems išdirbinėti, iš rankų jos neišleisti. Žemė tai mūsų motina ir mūsų paskutinė prieglauda: „Esi dulkė ir į dulkes pavirsi.“

Iš sėdybų susideda luomos, iš luomų visas kraštas, kursai prigulės pagaliaus prie to, kas jas išdirbinės.

Mūsų priešiai, kaip ir visados, geriausiai, nekaip mes patįs, tą numano. Jau viršum šimtmečio, kaip mums ištraukė iš rankų ginklą, bet persitikrino, juog mūsų tauta

netiek prie ginklo, kiek prie žemės yra prisirišusi, todėl ir visas jų dabartinis darbas remiasi ant to, kad mus tos žemės atitraukti. „Pardavinėkite dvarus ir važiuokite į Monako,“ teip mums nesenei iš Berlino rodijo; prie to paties eina ir Petrapilėje, užgynus pirkti tėvynės žemę. Argi tai negana aiški rodyklė, ką mums priguli daryti dėl savo tėvynės gelbėjimo!

Desmolinas savo veikale apie anglisaksų praviršijimą sako, juog visos viešpatystės, kurios užsiima žemdarbyste su kariumenės, urėdų ir pinigiskų išduočių pagelba, tankiausiai susilpnėję ir neapturėję bemaž nėkoko pelno atstoja prieš individuališką anglisaksų žemdarbių energiją. Šitie be valdžios pasparos, mažo apšvietimo, neturtingi, tikt su lopeta ir kirviu daro sau kelią ir visas sausažemes užgyvena, išstumdami visus kitus gaivalus, apie ką lengva persitikrinti, prisiziurint abiedviem pasaulėms ir matant, juog anglai valdo puse žemės.

Mums iš to dvejopas pamokymas: ginties prieš svetimą sėdybininkystę kiek galima, bet ant galo, jeigu tai sunkiai eitu, nenusiminti, nes tie sėdybininkai kaip atėjo pas mus iš savo valdžios malonės, teip iš Augščiausiojo malonės jie nėraip mūsų neištums iš mūsų žemės, jei tiktai turėsime tiek išminties, kad nė žagrės, nė kapstuko neišleisime iš rankų.

Labai geras paprotys duoti tarnams vietoje ordinarijos plotelį dirvos nusidirbti, kas yra labai pagirtinu ir prie ukės pririšančiu užsiėmimu kiekvienai šeimynai. Teippat yra geru daigtu duoti vaikams kokią ežią nusidirbti jiems ant pelno. Kas jaunas būdams nudirbinėjo nors vieną tėvo žemės ežią, tas jau tikrai negreitai ir nelengvai paskui išleis iš rankų tėviškę.

Ukės meilė apsaugoja žmones nuo girtuoklystės ir išsigabenimo kur kitur, apsaugoja jaunuomenę nuo paleistuvystės ir išmėčiojimo, apsaugoja moteriškes nuo mažkraujingumo, nuobodumo ir ligų. Tuom žodžiu: ukė suprantu: daržininkystę, bitininkystę, miškininkystę, arklininkystę ir tt.

Reikia, kad namiškiai turėtų kokią nors dalyvumą ukėje, kokį nors apie ją rūpestį, kokią nors prieigą, savo darbu įgautą. Žmogus labiausiai prisiriša tuom, ką duoda, nekaip tuom, ką ima. Reikia ukę savo prakaitu išmirkyti, kaip Dievas prisakė, kad galėtum prie jos prisirišti.

Iš tos vienok ukės meilės neturi paeiti, kaip tai atsitinka tuose kraštuose, kur galima pirkti žemę, ta neišpasakyta geidulystė prisipirkinėti žemių, jei nėra nė tiek išteklių, kad naudingai ją išdirbti, nė tiek, kad už ją užmokėti. Iš čia paeina didelės palukanos — ir vientiktai atsiras kokia nors nelaimė, kurių ukėje pasitaiko teip daug: ar badas ar teip koks netikėtas atsitikimas, o jau palukanoms užtekti negalima, o paskui seka pragaišimas netiktai pripirkto, bet ir savosios žemės.

Reikia atminti, juog be apvartojamos išščinės ukė eiti gerai negali. Tą išščinę reikia rinkti prisilaikinėjimu; sutaupinto išteklių nereikia laikyti be pelno, bet išleisti svietan, kad augtų. Reikia kakintis mažomis palukanomis ir nejieškoti didelių o netikrų, nes tos tankiai ir išščinė dingsta. Nereikia jau privedžioti, kaip svarbu yra daigtu tėvynei laikyti padėtus pinigų tame gi pačiame krašte: įvairios draugystė, geležinkeliuose, apsaugos draugystėse ir tt. Kiek tai dar mūsų pinigų yra sudėtų užrubežyje! kad tie pinigai būtų mūsų krašte, būtų pakėlę jį, davę darbą ir užlaikymą tukstančiams žmonių, suturėję mūsų žmones nuo emigracijos ir jieškojimo sau uždarbio svetur, o per tat būtų padidinę mūsų tautos atmušamąją galybę.

Reikia vesti staitlių atliekamo gero ir nelaukti pakol kas atliks, nes to nesulauksi, bet iškalno apribuoti, ko kiek atliks; o kad pinigai pateks į rankas, tuojaus, nieko nelaukus reikia sudėti į vietą.

Reikia pratinti vaikus ir tarnus prie laikymo knygelė; jei prikalbinti negalima, tai priversti; samdant tarnus, reikia susiderėti, juog algos dalis bus padeta ir užrašyta knygelėse. Pakol jie patįs prie to nepripras, reikia tą patiems daryt už juos, ant jų vardo, turėti knygeles prie savęs ir rodyti tiktai kiekvieną idėlį. Tiesa, juog iš to

gali atsirasti geidulystė, bet nėra tokio daigto, iš kurio negalėtų atsirast pavojaus.

Tame vienok atsitikime galima pergalėti pagunda tuom, juog kiek sykių susirinks tula piningų dalis, tiek sykių reikia duoti kokią nors almužną. Almužnai teippat reikia vienlygią dalį padėti išeigoje, nes ji yra iššėiniu amžino gyvenimo.

Reikia turėti rupestį ir apie pasamdytųjų šeimyną, netiktai iš atžvilgio į artymo meilę, į padėjimo priedermę, netiktai per prigimtąją gerą širdį, ne tiktai iš atžvilgio į jų amžiną gyvenimą, bet ir iš to atžvilgio, juog ta šeimyna yra tautos dalia, juog bemaž visi susiims į moterystės padėjimą ir juog duos savo vaikams tokiuos supratimus, tokius palinkimus, tokį buvį ir tokį išsilavinimą, kokį patįs apturėjo iš savo viresniųjų, kuriems tarnavo ir prie kurių perleido jaunas dienas.

Reikia rupintis kiek galint apie darbininkų ir artojų apšvietimą, su kuriais turime, arba turime turėti artesnį susinešimą. Bet ir čia reikia išminties dorybės, o gal da labiaus nekaip kur kitur. Darbininkų išlavinimas tai labai svarbus daigtas, bet sodžiaus vaikams reikia tokį duoti mokslą, ką jų nepakurstytų prie niekinimo savo padėjimo ir prie išsikėlimo, bet tokį, ką juose gali padidinti ukės meilę ir duoti galybę pagerinti ją kuogeriausiai.

Reikia atminti, juog amatininkystė ir prekystė lygiai kaip ukininkystė priguli prie galvalingesniųjų tautos išgalių. Apseiti be darbininkystės ir prėkystės negalima, taigi rupi tiktai tas, ar mes savo rankose išlaikysime jas, pagerindami su jų pagalba tėvynės padėjimą, ar vėlgi per savo apsileidimą išleisime jas į svetimas ir priešingas mums rankas ir atiduosime joms galybės ir turtų šaltinį, kursai likdamas anose rankose netiktai nepagerins krašto padėjimo, bet priešingai išsirps galutinei tautą, o mus pačius paliks musų nevalumui ir apsileidimui.

Reikia atsižadėti tos mislies, kad amatninkystė ir prekystė yra pažeminančiu darbu. Pažeminančiu yra daigtu tiktai apsiėmimas kokio nors darbo be mokslo, įpročio ir žinios ir gerybės gaišinimas ant visokių

spekulacijų. Tikras teoretiškas mokslas kokios nors amatininkystės ir prekystės šakos su atsakančiu laiku ir išgalėmis netiktai nepažemina, bet dar yra didelia pramone ir tautišku uždarbiu. Kas labiaus už darbininkus reikalauja išmintingos vadovystės, o tu pačiu kas pasekmingiau gali prisidėti prie tautos „išgydymo,“ jei ne tie, ką savo rankose turi darbininkų lavinimą, jų padėjimo pagerinimą ir apšvietimą?

Vertėtų prisiziūrėti tam visam, ką Prancuzijoje daro dėl savo darbininkų ir jų šeimynos Schneideris Creurete, Harmel Val du Bois', Dolfus ir Micy Milhurije it tiek, tiek kitų pranzuriškos amatininkystės vadovų; kokias mokslinyčias jiems stato, kokias bažnyčias, ligonbučius, knyginyčias, sutaupos krautuves, kokias taiso apsaugojimo, aprupinimo draugystes ant senatvės arba ligos, kokius stato sveikatos namus, už kuriuos užmokesnis vienkart yra amortizacija, teip juog jų darbininkai žinomam skaitliui praslinkus iš arendorių tampa valdytojais. Reikėtų prisiveizėti tom vakarinėms ir nedėlinėms mokslinyčioms dėl suaugusiųjų, tiems skaitymams ir išaiškinėjimams, sutaisytiems morališkam darbininkų pakėlimui.

Lenkai išmintingai vartodami amatus netiktai materialškai pakeltų visą šalį, netiktai apsaugotų nuo demoralizacijos ir išsitautijimo, kuriems pasiduoda, budami po bedieviška ir priešinga tautai įtekme, bet dar tą šalį atgaivintų savo įtekme, o tuom pačiu sutvertų naują ir svarbią tautai galybę.

Prie to vienok yra tris būtinai reikalingos sankalbos:

1. Idant tie, kurie nori užsiimti amatais, pirma patįs atsakančiai savo šakos išsimokintų;

2. Idant suprastų ir tikrai vertintų užduotės svarbumą;

3. Idant mūsų visuomenė suprastų priedermę paspirimo pirmyn krašto amatininkystės ir prekystės ir atmintų, juog tai priedermei užganą nepadarys be aukų iš savo pusės.

Amatininkystė netseis uždyką, bet kur rasim pagelbą, jei ne mūsų pačių visuomenėje? Bet tas reikalauja nuo

jos aukų. Musų amatninkystė negali iškart susilyginti su užrubežine; tankiai musų krašto išdarbiai menkesni ir brangesni už užrubežinius — ir tas tai yra nekaipo užkerėtu ratu, iš kurio musų amatai negali išsirišti. Savo krašto išdirbių nenorime pirkti, nes nekartą ir blogesni ir brangesni už užrubežinius; o kuo mažiaus juos perkame, tuom jie turi tapti brangesniais ir niekesniais. Reikia, kad visuomenė su amatininkais susitartų apie bendrą auką: vieni — užsiganėdindami mažesnia preke, kiti — apsiimdami daugiau mokėti. Bet kasgi noriai nepaaukautų ko tėvynę gelbėdams? Tokių aukų tėvynės meilė gali reikalauti. Nėra kitiškos kelio pakelti amatininkystes, kaip vartojant tik tai musų amatų išdirbius.¹⁵⁾

Ant galo, toks padėjimas būtų tik tai lyglaikinis, nes prie tamprybės, kuo labiaus didinsis išdavimai, tuo labiau musų amatininkystės išdirbiai eis geryn ir pigyn.

Negana to, kad reikia pirkti pas savuosius, kas yra savo, bet ir kiek galima iš aplinkinių ir tai artimesniųjų.

Reikia sau pasakyti ir įsitėmyti, kad musų pačių reikalų užganėdinimas būtų vien kart svetimų reikalų

---

¹⁵⁾ Kas link amatininkystės, tai Lietuvoje amatininkų yra užtektinai ir jie užganą padaro ukininkų reikalams, bet labai geistinu daigtu, kad šitie amatininkai labiaus pramoktų darbo, kad nors ant mėnesio, kito, eitų į miestus pasimokytų darbo prie tikrųjų ir didesniųjų amatininkų. Tas nedaug tekaštuotų, ir didelę naudą atneštų. Jei reikia pasidirbti ko geresnio tai, terp lietuvių negausi gero amatininko ir norom ir nenorom reikia kreiptis prie svetimtaučio: žydo, vokiečio, maskoliaus. Kiek tai pinigų per tai turime išduoti į svetimas rankas, vientiktai dėlto, kad lietuviai neturi gerų amatininkų! To svarbausia priežastis yra ta, juog lietuviai skaito amata už pažeminantį darbą, užmiršdami apie tą, kad tik tai pikti darbai: suktybės, vagystės, paleistuvystė ir tt. žemina žmogų.

Pradeda atsirasti ir prekėjai. Bet daugumas iš jų tai tik tai juokus padaro ar širdį suspaudžia. Žydai, kad ir mažame tesėdi kromelyje, pragyvena iš to su pačia ir vaikas da sutaupo koki graši. Dėlko? Dėlto kad moka gyventi: atėjus pirkėjui jie visados dailiai su juom apseina, šimtais gražių žodžių šnekina, uždirbus auksina, duoda pirkėjui viršaus ar baronką, ar ankiereką ar papirosą ar teip ką nors, prašo kitasyk atsilankyti, ir tt. Jie tai koleik neapauge plunksnomis, ganėdijas sausu duonos kąsneliu ir tik tai

užganėdinimu ir neatsiliktu be naudos dėl savo amatininkystės, taip dračiai surištos su tautos gerove.

Jeigu mes patys perkame nuo svetimų, ko mums reikia, tai mūsų darbininkai ir darbininkės turi eiti ant uždario į svetimasias šalis, dėlto kad namieje pramisti negali. Ir tokiu būdu išvarome iš savo šalies ir darbininkus ir pinigus. Bet kas-gi mums tą visą sugrąžins?

Gal kas pasakys, juog mūsų amatininkai yra apsileidę, juog neišpildo žodžio, juog ant jų atsidėti negalima? Bet keno tai kaltė? Kas gal turėti didesnę įtakmę ant pristatėjo, jei ne atemėjas? Kur reikalauja gerai atlikto darbo, tenai nestokuos ir gero darbininko.

Pirm kelių metų nutėmyta, kad keliaujant po Šveicariją, Italiją, Vokietiją galima užtikti viešbučius, kuriuose anglai mėgsta sustoti. O dėlko? Dėlto, kad anglai gerai užmoka, bet ir daug reikalauja, išmintingai ir tamptriai, neužsiganėdindami išmislytu negalėjimu. Moka reikalauti to, kas jiems priguli, ir tikrai apšviečia vietas ir žmones, tarp kurių gyvena.

praktę pradeda žmoniškiaus gyventi. O pažvelgk ant mūsų kromininko lietuvio, tai nežinodamas nepasakysi, juog tai ne karalius! Jis ant šėipjau kromelio atsisėdęs, mislija, juog rumuose gyvena. Su pirkėjais apseina, kaip su piemenimis, arba raginais, o jei tie dera, tai tuojaus pradeda pykti, keikti ir tt., na ir žinomas daigtas nuvaro nuo savęs pirkėjus; o tuom tarpu gyvena teip, lygiai kad kasmetą tukstančius pelno turėtu. Paskui nepasijūnta, kaip ir to nustoja, ką turėjo, ir su terbomis tur eiti. Bet kad be iškilmės gyventų, gražiai su pirkėjais apseitu, geresnius daigtus į savo kromą krautu, tai pralobtu ir ištikro, kaip ponas, gyventu.

Kartais susideda keli žmonės ir pradeda ant savo rankos vesti prekystę, bet ir čia tankiausiai jiems nepasisėka. Jie mislija ir reikalauja to, kad ką bežiurint prekystė praturtintu juos ir, jei negana didelio uždario, tai tuojaus sparnus nuleidžia ir pameta darbą, užmiršdami, juog ir prekystėje, kaip ir kiekviename užmanye, yra šimtais kliučių, vargo kalnai, nelaimių upės ir, juog tas tiktai pasekmingai gali prekystę vesti, kas tą darbą pramanė ir ištvėria lig galui. Buvo jau daug tokių paveizdų, bet kad užsiėme tuom darbu be parodos, be atsakančių išgalių, be reikalingos stiprybės pakelti nelaimės, tai ir žlugo.

Mūsų amatninkai yra apsileidę, nedaboja apie didesnį uždarbį, dėlto kad tas, ką turi, užtenką jų gyvenimui; — mūsų tai-gi darbas pakelti jų pažiuras; mūsų darbas bičiuliuoti su jais; prižiūrėti ligoje, duoti darbą, nesigailėti pažymėjimų; privengti amatninkų laiko, nes laikas — tai pinigai; kas priguli, mokėti tuojaus be pratęsimo, pilnai. Dideliu yra nusidėjimu prieš teisybę noriai duoti almužną nenorintiems dirbti, o iš paskutiniosios derėtis su amatninku, kursai savo kruvinu prakaitu uždirba ant duonos kąsnelio.

Reikia visuomet ant kiekvieno žingsnio įieškoti darbo pagerinimo. „Eikite į svetimas šalis ir mokykitės tenai viso to, kas tikrai juose yra gero,“ sakė Šv. Liudvikas, prancuzų karalius savo padonams. Prancuzai, klausydami šventojo karaliaus, teip moka svetimas pramonės prisavinti, juog išdarbius, kuriais teip pragarso, paėmė iš užrubežio ir kuo didžiausiai pas save pagerino. —

Reikia palengvinti žmogaus darbą įvairiausiai galimais budais, nealsindami žmonių rankų ir spėkų ten, kur galima darbą atlikti mechanika, o vartoti ten, kur be mašinų apseiti negalima. Vartokime mašynas ten, kur jos daro daug geriau ir kur žmonių išgalės nesigaišina, k. a. vandenio, sunkenybių traukimas, nešiojimas ir tt. —

Reikia, kiek galint, padėti, o ne trukdinti tuos, kurie stengias dirbti ką nors naudingo. Kiek tai pagirtinų užmanymų nupuola iš pasparos ir paraginimo stokos! Ne tingėkime duot pagelbą tiems, kurie sunkiai darbuojas. Ne kartą šimteriopai daugiau padaro tas, kurs kito naudingai pramonei pritaria ir užtikrina jai gerą pasekmę, nekaip tas, kurs pats ką nors naujo mėgina padaryti.

Reikia auklėti vaikus rupestingai ir išmintingai ne dėl savęs, ne dėl savo paguodos, saldybės, tuštybės, pelno, nes ne tam juos Dievas sutvėrė, ir kas juos tokioje mislije auklė, tas pats apsigaua, ir pats papuls į nelaimę.

„Juokauk su sunumi, o jis tave užgėdins, paleisk dukterį, o ji tave užgaus,“ sako Šventas Raštas. Vaikų

auklėjimas tai ne juokai, tai — pilna rupesčių ir vargo užduotė. Vaikus reikia auklėti ne dėl savęs, bet dėl To, kursai juos sutvėre, idant jie Jį pažintų, mylėtų ir ištikimai Jam tarnautų, o tuo budu uždirbtų sau amžiną Tėvynę ir atgautų lyglaikinę tėvynę. O tam siekui pasiekti ir vaikų protui atgręžti prie to viso, kas yra šventa, naudinga, išmintinga, reikia 'persiimti tokiom pažiūrom, kad niekados, nė su vaikais, nė prie vaikų nejuokauti ir nesijuokti iš to, kas negražu nepritinka, bėkšta, šlykštu, o įpatingai nedora arba į nuodėmę traukia. Labai gerai senovės patarlė sako: „kokios dvasios iš jaunumės prisigersi, tokiu ir senatvėje dvoksi.“

Jonas Dzialynskis, atsakydamas vienai klausančiai jo rodos, kaip geriau auklėti vaikus, tarė: „reikia jiems visados sakyti tiesą ir reikia išmokyti juos kasdien šaltam vandenyje gerai nuprausti.“ Tokia roda pasirodė tai žmonai juokais — o vienok kiek tai gilios išminties jį turi!

Tiesos ir teisybės vaikus mokyti, tiesos meilę jų širdyse įgaminti ir pastiprinti — štai jau pusė užduotės; bet kaipgi svarbi auklėjime dar antroji roda: vaikus pripratinti prie šalto vandeniū, prie kasdieninio prausimos iš atžvilgio į tą, ką angliai taip atsakančiai užvadino: self-respect paties savęs privengimo. Męs permažai rupinamės apie tokį auklėjimą. Rytuose prausimasis keletą sykių ant dienos priguli prie tikėjimo įsakymų. Rymėnai buvo garsūs savo maudyklėmis. Anglai sako, juog žmogus, kursai nori vadintis gentelman, turi mažių mažiau šešis sykius mazgotis rankas, — pas juos nėra tokio, kursai kasdieną visas nenusimazgotų šaltu vandeniu. Koksai tai pas mus apsileidimas iš to atžvilgio! Kokia stoka! Gryna dušia gryname kune. Dvasios šventenybėmis esami šventi.¹⁶⁾

16) Sulyg mūsų ukininkų švaros, tai da daug ir daug yra geistina. Yra nemažai tokių, kurie prausias tiktai šventomis dienomis, o išsimaudo tai jeigjau du sykiu per savo gyvenimą: kudikystėje, kada motina geidoje trenka ir ant lentos, kada į grabą reik dėti. Kasgi gali apsakyti, kiek tai tas kenkia sveikatai! O į gričią įeit iš nežinių, tai net šlykštu darosi! Nesunku butų rodos, kiekvienam

Kuno, drabužio, gyvenimo apsivalymas turi įtakmę neabejotiną ant širdies ir mislių skaistumo, ant dvasios pakėlimo ir pagerinimo.

Ne mažesnę įtakmę ant dvasios turi budas, kokių žmogus jaunuose dieneose bovijos kokių pramogų jieškojo, kaip išdirbo savyje spėkas, miklumą, šaunumą, drąsumą ir narsumą. Negalima per daug girti prasiplatinimą visokių šaudojimų, medžiokių ir panašių pragumų. Anglijoje ir vyriškose ir moteriškose mokslinyčiose yra tas dideli daigtu. Šaudymas iš kilpynių, krocketas ir daugybė kitoniškų žaislų išdirba šaunumą palengvina proto darbą, duoda pasirodyti energijai, o jau tuom pačiu padaro geresnį pamatą tolesniam gyvenimui, nekaip mūsų puotos ir kortos.

Kituose kraštuose daug darbuojas apie dainavimą ir muziką. Lavindamiesi save padailina, pagerina. Žmogus, visuomenė, visas kraštas civilizuoja per tą muzikos meilę, o įpatingai gražaus dainavimo meilę, kursai nereikalauja brangių įrankių, ir kuriuom žmonės visokio padėjimo gali užsiimti, o prie kurio lenkai ir (lietviai) turi neabejotiną palinkimą.

Reikia suprasti, juog tėvynės meilė neviesiems yra prigimta, juog ji yra dorybia ir, kaip kiekvienos dorybes, reikia jos mokytis ir joje lavinti. Tėvynės meilė turi buti daiginama iš mažumės teip, kaip daiginasi tikėjimas ir kaip aiškinasi katekizmas iš atžvilgio į tiesas ir iš atžvilgio į priedermes, iš jų paeinančias. Pas mus įpatingai reikia mokyti su didžiausiu atsidavimu tėvynės meilės ir pririštų priedermių.

Reikia atminti, juog, jei kiekviename moksle užsiėmime ir darbe reikia turėti atžvilgį į tėvynės nauda, tai įpatingai maldoje.

Męs permažai tesimeldžiame už mūsų nelaimingą tėvynę: padėkime sau užduotę neatsitraukti nė nuo vienos

---

sodžiu susidėjus pastatyti pirtį ir kas subatą arba kas antrą subatą eiti išsitrinkti! Nesunkus butų darbas kasdien šluoti grįčią! Argi geriaus yra kęsti pasmirdusioje grįčioje? Argi negeriaus butų, kad mūsų grįčioje, kur bemaž pilnos sienos paveikslų šventųjų ir švara butų didesnė? Juk iš tokio nevalumo paeina sveikatos sumažinimas ir visokios ligos.

dievmeldystės, nė nuo vienu poterių nepasimeldę už tėvynę, idant, kaip sako gražioje Olizarauskio dainoje „dorybe ir liuosybe pražydėtų mūsų tėvynė!“

Kun. Kaisevyčias užbaigė vieną kartą prakalbą žodžiais: „buvo mums gerai su šventaisiais, prašykime šventųjų.“ Melskimės pirmučiausiai ir prašykime geros dvasiškijos. Vienas praucusų vyskupas sakydavo, buk visuomenė, turinti šventą dvasiškiją tampa krikščioniška; ta, kurioje dvasiškija krikščioniška, tampa teisia, o ta, kurioje dvasiškija tiktai teisi, tampa bedievišku. Prašykime šventos, visoje to žodžio prasmėje, dvasiškijos. Melskimės, idant gautume žmones doringus, išmintingus, darbščius, prašmatnus, t. y. norinčius būti tėvynei naudingais ir tapti lyg rodykle ant kelio, teip vargingo tautos gyvenimo.

Žodžiu sakant atmindami tuos švento Rašto žodžius, juog tautos yra išgydamos, neabejokime, kad ir mūsų tauta bus išgydyta, jei tiktai, užlaikydami mūsų senuolių tikėjimą, viltį ir meilę, saugosime dvasišką tą turtą vėšame ir šeimyniškame gyvenime ir prisilaikysime tų keturių pamatinių dorybių, kurios netiktai yra reikalingu daigtu mūsų amžinai laimei, bet ir pamatu lyglaikynio ramumo.

Atsiteiskime už praeitę gyvenimo pataisymu ir apsergėkime ateitę malda, jautrumu ir darbštumu.

Atminkime, juog, jei neturime spėkų atsakančių tėvynės išliuosavimui, tai galime turėti dorybes ir išmintį ir teip prirengti jos liuosybę ir ant to uždirbti.

Juokai ir teisybė.

1. **Sumišusi gentystė;** Tulas našlys išleido savo vienturtį sūnų už našlės, o tėvas apsiženijo su savo sūnaus podukra; ir stojos tėvas sūnui žentu, o marti tėvui uošve, o sūnaus sūnus vadindavo savo senuolį švogerių; o tėvo antrasis sūnus vadindavo savo brolių senuolį.

2. Nemokytas žmogus girdėjo kalbant apie žemės sukimasi. Jis sakė, tas esą neteisybė; aš čia, sako begyvendams pasenau, o mano laidaras nei vieną kartą neatsisuka į antrą pusę triobos.

3. **Kur geriaus.** Vienas senis latvis girdėjo, kad už girtuoklystę nepateks į dangų; jis klausė, kaip ten danguj yra? jam atsakė, danguj esą amžinos linksmybės. „O kaip pekloj?“ klausė toliaus latvis; pekloj' nėra nei jokios linksmybės, tik amžina ugnis. Tad neilgai mislyjās latvis sako: kam man senam žmogui linksmybių!

4. **Mokytojas ant mokintinio.** Joneli, dėlko mėš, duodami almužną, turim būti paslaptingi ir nedaryti didelio tranksmo? Jonelis: „Dėlto, kad kiti negautų žinoti: tad visi eis ir norės ką gauti“.

5. **Mokslinyčioj'.** Mokytojas: Petreli, jei jūs aštuoni suvalgot 48 obulius, 32 grušias, 56 slyvas, ir žemuogių, tad ką jūs kožnas esat gavę? Petrelis: „digulį pilve, pons mokytojau“.

6. **Geidavimai.** Viens rašėjas yra padalinęs vyriškus geidimus į penkias dalis: 1. Ilgos kelinės ir augšti batai. 2. Kišeninis laikrodis. 3. Graži pana. 4. Turtas. 5. Dvarelis arba didelis gyvenimas. Viena pagyvenusi moteriškė yra parašiusi apie moteriškuosius geidimus: 1. Lėlė. 2. Mažas brolelis. 3. Ilgos jupės. 4. Bagotas ir puikus vyras. 5. Bobutės džiangsmai.

7. **Mūsų laiko vaikas.** Kunigėli, paveizėkit ant to vaiko, tas tik yra vaiks! jis jau mok kortoms lošti, ripkas mušti, išgerti, o keikte jis keikia kaip pats nelabasis!

„Bet, malonus prieteliau, ar jis mok ir Dievą garbinti?“ „Ne, kunigeli, to jis dar nemok, tam jis dar permažas!“

8. Japonijoj' budavojo vieną stabmeldišką bažnyčią, kuri kaštavo septynis milijonus rublių. Balkiams pakelti jū dvasiškiajai pareikalavo virvės iš moteriškų plaukų. 50,000 Japonijos moteriškių nusikirpo savo ilgus plaukus ir atidavė budavonės reikalui. Tą anos aukavo dievaičiams garbinti — o ką mes lietuvaitės darom savo tėvynės ir tikėjimo reikalams?!

9. Viena Tirolaus praščiokė išprašė kartą daleidimą prieti prie Austrijos Ciesoriaus Franciškaus Juozapo, kuri tad atsivedė su savim savo du sūnu. „Nu, matušė, ko tamsta nori,“ ciecorius užkalbina praščiokę. „Jūsų majestotas tegul bus mielaširdingas ant manęs, atėjau prie Jūsų mylistos pasiteirauti; čia tą mano senesniji sūny, kurs, man teip yra reikalingas prie ūkės, man nor atimti kariūmenen, o Jūsų majestotas esat apgarsinę, kad vienatiniam sūnui nereik stoti į kariūmenę... Bet tie abudu mano vienatiniai.“ Visi aplinkui stovintis prasijuokė; ir pats ciecorius negalėjo nusiturėti nuo juokų ir pasakė jai: „Na, tegul ši kartą teip bus.“ Bet tolesniam laikui tamstai reik žinoti, kad tiktai viens vienatinis tėra liuosas.“

10. Francuzijos senatorius Renands buvo savo laiketikru krikščionimi; su juo syki tas atsitiko. Kad Renands atkeliavo pirmą kartą į Paryžių, jis nusisamdė viešbutyj' sau gaspadą ir užmokėjo už visą mėnesį pirma: šimta penkesdešimts frankų. Viešbučio savininkas klausė: „Ar tamsta nenori prijimti kvitą už užmokėtus piningus?“ — „Nereik,“ atsakė Renands, „Dievas yra liūdytoju“ — „Ar tad tamsta tiki į Dievą?“ klausė paniekinančiai savininkas. „Teip!“ atsakė Renands — „O ar tamsta netiki?“ vėl klausė

Renands. „Ne, pone“ — „A-ha!“ sušuko senatorius, „tad meldžiu, duokit man kvitą!“

11. **Sveikinimo paprotys.** Kožnoj' šalyj' arba tautoj' yra savotiškas sveikinimo paprotys; bet kas žino, kurs yra geresnis? **Hindusai** parpuola ant žemės vieną kartą sveikindami sau lygų, daugiau kartų, jei sveikina augštesnę ypata. **Arabai** trina veidą prie veido. Męs **Lietuviai** paduodam vien's kitam ranką ir bučiojam į burną (lūpas). **Japonai** nusiauna kojas sudėję rankas kryžiumi sušunk: „**Taupik** (čėdik) mane!“ **Birmai** apuostinėja viens antram veidą ir giria tą smoką, kurį įkvepuo į save. **Pietinėse salėse** draugai viens antram pila vandenį ant galvos. **Turkai** sudeda rankas ant krutinės kryžiumi ir kloniodamas greitai artinas viens prie antro jo aukštesnė - sveikinama ypata, tuom žemiaus kloniojas. Augštos kilties **Maurus** zovadu prijojo prie savo draugo ir šauna iš pištalieto. **Ant Tykiojo Oceano salų**, viens antram paduoda delnus, su kuriais tad trina veidus. **Sijame**, prieš augštesnės kilties ypata puolama kniupščiam ant žemės ir laukiama, kol sveikinamoji ypata jo neprikels.

Kalmukai ir Eskimosai klaupia ant kelių viens prieš antrą ir prišliaužę viens prie antro sutrina nosis. **Australijos nėgrai**, iškiša viens prieš antrą liežuvį. **Ant kitų vakarinės Indijos salų**, susitinkantis ispjauna į delną ir viens antram trina veidą.

A. Dagiš.

Turinys № 12 (B.)

Luka Petrowič. Istoriska apysaka <i>Teoro Narauto</i>	1
Mergytai! <i>Jonas Laukinimas</i>	23
Pražuvo. <i>Mikalojus Dagilėlis.</i>	30
Pantukas. <i>Mikalojus D gilėlis.</i>	31
Daina. <i>Mikalojus Dagilėlis.</i>	31
Atminimai vieno piemenėlio, jo paties vėliaus surašyti. <i>K. Sidorowič.</i>	32
Ar atleis jiemdvim nuodėmę Dievas? <i>Tilvikas.</i>	48
Nelaimingieji. <i>A. Vlahuc</i>	50
Vincas Pilvazas, žinomas Pirduliškio geradėjas.	54
Saulės spindulėlis. <i>Miku Juras.</i>	56
Kelionė. <i>Savasis</i>	62
Kliutis priekivime. <i>P. Dobilas.</i>	75
Vyvolės arba Blužnis. <i>Vargdienis.</i>	76
Apie tėvynės meilė. <i>p. Z.</i>	80
Juokai ir teisybės.	137

Atsakaš rėdaktorius **J. Lapinas, Tilžėje.** Raštus, rank-raščius ir pinigus siųsti pas p. prabaščių **O. Hinzmann, Bilderweitschen bei Eydtkuhnen, Ostpr.**